דבר

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
דבר
עתון פועלי ארץ ישראל
מייסד ועורך ראשון ברל כצנלסון ז"ל
מאוחד עם למרחב

היום בדבר
- סוכני נשק ישראלים: פרשה נלעגת ומזיקה – אמיר אורן
- פרופ' רמות, אלוף בדנון ואמנון דנקנר על איכות ישראלית
- „הפועל" תל־אביב, תחקיר – ברוך דגון ומשה כהן
- אהרן מגד, יאיר גרבוז, שלמה ארצי, אהוד מנור
- טיולי חג, ראיונות, דיוקנאות, תחקירים
- „משא" לתרבות ולאמנות ומגזין „דבר השבוע"

הטובים ביותר
LOBSTER
AR-011M מכשירי ניטים פניאומטי
HR-002 ידני
להשיג בחנויות מובחרות לציוד טכני וכלי עבודה

יום שישי, ט"ז בניסן תשמ"ו, 25 באפריל 1986 • גליון 18795
היום 60 עמודים כולל „דבר השבוע" • המחיר 1.10 ש"ח • באילת 94 אג'

לארה"ב אין ראיות למעורבות אישים רשמיים בפרשת ברעם

ג'וליאני דוחה דברי ברעם כי במשרד הבטחון ידעו על העיסקה • ישראל לא תגיש סיוע לעצורים

מאת יוסי מלמן, אמיר אורן וטלי ליננר, סופרי „דבר"

ישראל הודיעה לארה"ב כי אין בכוונתה לסייע לשלושת אזרחיה שנעצרו כחשודים בפרשת נסיון הברחת הנשק לאיראן.

במגעים שהיו במשך החג בין נציגי ישראל וארה"ב הבהירו הראשונים כי לא יעניקו סיוע משפטי לעצורים וכי ישראל מתנערת מהם. נציגי ישראל שבו והדגישו כי לישראל אין שום קשר לפרשה זו.

דובר משרד הביטחון הודיע אתמול כי בירור נוסף שערך מנכ"ל המשרד מנחם מרון העלה, בצורה הנחרצת ביותר, כי אין למוסדות בישראל כל נגיעה ומעורבות ישירה, עקיפה או מרומזת בעניין, והאנשים פעלו כנראה על דעת עצמם בלבד.

מכחיש טענת ברעם

בינתיים הכחיש אתמול, בראיון טלוויזיה, התובע הפדראלי בניו יורק, רודולף ג'וליאני, את טענת תא"ל (מיל.) אברהם ברעם, כי גורמים ישראליים מוסמכים ידעו על פעילות קבוצתו.

בתשובה על שאלה, שהסתמכה על הראיון עם ברעם ב„דבר" שלשום, אמר ג'וליאני, כי אין בידיו כל ראיות למעורבות של אישים רשמיים בישראל, או למודעותם לפרשה. ברעם טען, כי היתה [illegible] לסיוע בכחוני במשרד הביטחון, „צבי רידסר ואפילו השר רבין" ידעו על [illegible], אך מאוחר יותר אמר, כי היתה זו „ידיעה בלתי רשמית", הסתמך על שותפיו למגעים במקור לטענה זו.

כלא מאובטח היטב

מנכ"ל משרד הבריאות והרווחה של ברמודה דייוויד קריצ'לי אמר אתמול בשיחה טלפונית ל„דבר", כי לאחר הראיונות עם ברעם שלשום, החליטה שרת הבריאות והרווחה לאסור מגע תקשורתי נוסף עם ברעם ועם הישראלים האחרים, „כי אנו מנהלים כאן כלא, ולא שירותי עיתונות".

קריצ'לי אמר, כי בכל האסירים הממתינים למיון או למשפט, הועברו הישראלים לכלא מאובטח היטב, „קייסמייט", שם מובאת בחשבון אפשרות של נסיון בריחה ומועמדים לרשותם כל השירותים הרפואיים, ביניהם „יעוץ נפשי".

פרקליטו של ברעם ג'פרי בל אמר, כי ביקר אתמול את האסירים, המוחזקים בצוותא, והתרשם שמצב־רוחם תקין. בל סירב לומר אם פרקליטו הישראלי של ברעם חיים עדיני הורשה לפעול בברמודה.

ארה"ב תבקש גירוש

משרד המשפטים האמריקאי שינה אתמול את גישתו לישראלים הכלואים בברמודה ועתה נראה, כי במקום לנקוט הליכי־הסגרה משפטיים, יבקש ממושל ברמודה לגרשם לארה"ב. מקורות בברמודה אמרו, כי שופט השלום שבפניו הובאו הישראלים להארכת מעצרם מוסמך להמליץ להמיר את עונשם, אם יורשעו, בגירוש מברמודה. הישראלים מואשמים בעבירה על חוקי ההגירה של ברמודה. העונש המירבי על עבירה זו הוא שלושה חודשי־מאסר וקנס. השופט יכול להמליץ להיענות לבקשתם ולגרשם לישראל (ואת הבריטי סמיואל אוואנס ללונדון), אך המקורות בברמודה מסרו, כי המושל מוסמך גם להתעלם מהמלצת השופט ולהורות על גירושם לארה"ב.

הוויתור האמריקאי המסתמן בנוגע להליכי־הסגרה נובע מההכרה לעגן הליכים אלה בעבירות שעליהן חל הסכם־ההסגרה האמריקאי־בריטי.

„וואשינגטון פוסט" דיווח אתמול, כי מקורות החקירה הפדראלית דיווחו, כי החשודים הישראלים טענו, ש„סוכני ממשלת ישראל יעצו להם לא להיכנס לארה"ב, שם הקשר למכירת נשק לאיראן אינו חוקי", וכי „המוסד" סייע להם לבדוק את רקעם של כמה משותפיהם לקשר.

את הצעתם למכירת נשק לאיראן הביאו ברעם ושותפיו, ובהם גם משה חברוני, שהיה ראש לשכת ראש אמ"ן האלוף יהושע שגיא בעת מלחמת לבנון, בפני מי שעל פי השמועות היה סוכן של הסי.איי.אי. שהושתל כדי להכשילם ואשר פנייתם אליו היא שהובילה למעצרם.

לא כן הנבע על כן שהמעקב האמריקאי אחרי פעולתה של קבוצת היזמים הזאת התנהל כבר זמן רב ויתכן שהיו מעורבות בראשית המעקב גם הלשכות של מתחרים בשוק הנשק הפרוע כמו גם פעילות בהבטחת של הסי.איי.אי. לאיתור יוזמות אפקוריות כאלה על רקע מקרים קודמים.

רודולף ג'וליאני וויליאם ראב במסיבת העיתונאים בה הודיעו על תפיסת רשת מבריחי הנשק לאיראן (צילום אי.פי.)

החשוד בפיצוץ הדיסקוטק בברלין היה מעורב בפעולת חבלה קודמת

כך סבורה משטרת מערב ברלין

משטרת מערב־ברלין שעצרה אדם החשוד במעורבות בפיצוץ במועדון לילה במערב־ברלין, מסרה ביום חמישי כי היא חוקרת אם היה מעורב גם בפיגוע קודם בעיר.

דובר המשטרה אמר כי חוקרים אם אחמד מאנסור חאזי היה מעורב גם בפיצוץ של משרדי אגודת הידידות הגרמנית־הערבית בפרבר קרויצברג במערב־ברלין, שבוע לפני הפיצוץ בדיסקוטק „לה־בל" שגרם למותם של שני אנשים. בפיצוץ בקרויצברג נפצעו 8 אנשים.

הפיצוץ במועדון הלילה היה הגורם שהביא את ארה"ב לפתוח בהפצצות על לוב.

חאזי הוא אחיו של הירדני ניזאר הינדאווי, שהואשם בלונדון בנסיון לפוצץ מטוס של אל־על.

משטרת מערב ברלין גם מסרה כי אחמד חאזי היה חבר באש"ף ובשדולה ערבית „אגודת הידידות הגרמנית־הערבית".

מקורות במשטרה אישרו כי ברשותו נמצאו שרטוטים של מועדוני לילה אחרים במערב ברלין, שבהם נוהגים לבקר חיילים אמריקאים.

המשטרה סבורה כי שרטוטים אלה עלולים היו לשמש לפיגועים נוספים.

המשטרה גם מסרה כי חאזי ביקר לא מכבר בלוב, ולפחות פעם אחת נפגש עם אנשים הממונים על פעולות מחתרת באירופה.

בין המיסמכים שנמצאו בדירתו של חאזי במערב־ברלין היו גם רשימות של מספרי טלפון בלוב, לבנון וסוריה. אחד המספרים הללו מיוחס על ידי המשטרה למטה של ארגון אבו ניזאל.

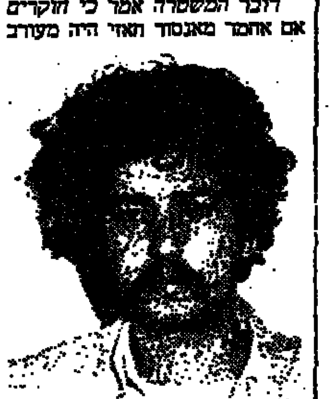
אחמד מנסור חאזי חשוד בפיצוץ בברלין

ניזאר הינדאוי – חשוד בנסיון הפיגוע במטוס אל־על

הרצוג: מסמכים מרשיעים לכאורה בפרשת ולדהיים

נשיא המדינה חיים הרצוג מסר, בראיון ל„ערב חדש" היום, כי המסמכים שהשגריר בנימין נתניהו קרא בארכיון האו"ם על פעילותו של קורט ולדהיים במלחמת העולם השניה הם מסמכים מרשיעים לכאורה.

הרצוג שמע מפי נתניהו כי בארכיון האו"ם מצויים תיקים רבים העלולים להרשיע לכאורה עוד אישים רבים בשיתוף פעולה עם הנאצים.

עוד אמר הרצוג כי בתקופת כהונתו באו"ם לא גילה אצל ולדהיים סממנים אנטישמיים. הסיפור כולו, אמר, הוא בבחינת תעלומה מאחר שדווקא נשיא יוגוסלאוויה המרשאל טיטו נהג בולדהיים בכבוד רב.

סגן שר החוץ של נורווגיה לשיחות בישראל

מאת שלמה שפיר, סופר „דבר"

בעיות יוניפי"ל והמצב במזרח התיכון יעמדו במרכז שיחותיו של סגן שר החוץ הנורווגי מוביא פרויסנס שיקיים שיחות מדיניות בארץ ביום א'.

הוא ייוועד עם שר החוץ יצחק שמיר ועם שר הביטחון יצחק רבין ויבקש להתעדכן בהתפתחויות האחרונות באיזור ובמצב בגבול הצפוני.

פרויסנס, חבר המפלגה השמרנית, שהיא המרכיב העיקרי בממשלת הקואליציה האזרחית בנורווגיה, מגיע לארץ במסגרת סיור בארצות המזרח התיכון הכולל את סוריה, ירדן, לבנון ומצרים.

שר התיירות של מצרים הוזמן לבקר בישראל

מאת דויד מרטיוב, סופר „דבר" לענייני תיירות

שר התיירות, אברהם שריר הזמין את עמיתו המצרי, ד"ר פואד עבר אל לטיף סולטן, יחד עם רעייתו לביקור בישראל. יהא זה ביקור גומלין של השר המצרי על ביקורו של השר שריר במצרים לפני חודש וחצי בקירוב.

את ההזמנה לשר התיירות המצרי מסר שגריר ישראל במצרים, משה ששון, ערב הפסח.

עפאת: תנחומים על מות מרעי

(עש"ת). – שבועיים לאחר מותו של ד"ר סמי מרעי (46), חבר הנהלת „הרשימה המתקדמת" ומרצה ב־אוניברסיטת חיפה, הגיע ערב החג לנצרת מברק תנחומים מעראפת. במברק מביע עראפאת צער על מות מרעי והוא מציין, בין השאר, כי עוד לפני שהתוודע אליו בפגישתו עמו, „כבר נודע שמו בקרב בני עמנו הפלשתיני כאדם אמיץ, שעשה מאמצים רבים ופוריים לקידום המאבק הלאומי".

אי שקט, פעולות טרור ומעצרים בסוריה

הרוגים ופצועים בשלושה פיגועים ליד מחנה צבאי באזור טרטוס

למעלה מ־60 איש נעצרו, בהם חיילים

מאת דן אבידן, סופר „דבר" לענייני ערבים

לפחות אדם אחד נהרג ו־20 נפצעו כתוצאה משלושה פיצוצים שארעו שלשום בלילה באיזור טרטוס שבצפון סוריה – כך מסר אמש רדיו הפלאנגות.

לדברי הרדיו, הפיצוצים ארעו ליד בסיס מודיעין של הצבא הסורי, ליד משרד של מפלגת הבעת' וליד תחנת רכבת באיזור טרטוס. בעקבות הפיצוצים נאסרו על ידי כוחות הביטחון הסורי יותר מ־60 איש, ביניהם חיילים. כן הוטל הסגר על האיזור בניסיון ללכוד את מבצעי הפיגועים.

בנוסף על כך מסר אמש רדיו הפלאנגות כי צבא סוריה עצר 15 מנהיגים פלסטינאיים במחנה הפליטים „אלירמוך" ליד דמשק, ובכללם שני קצינים מארגון הפתח. לידיעות אלה אין אישור במקורות אחרים.

לפי שעה אין מידע מוסמך מי עומד מאחורי גל הפיגועים הנוכחי. אחת ההנחות של הסורים היא שהם בוצעו בידי גורמים במחנה הנוצרים בלבנון הנותרים תחת משטרו של הנשיא אסד „בעידודה של ישראל".

אמש מסר רדיו הפלאנגות כי מיליציות השמאל הלבנוניות, הנאמנות לסוריה, הפגיזו את איזור החוף במובלעת הנוצרית שמצפון לביירות וכן את סביבות ארמונו של הנשיא ג'מאייל בבעבדה.

התנגשויות עם כורדים

העיתון „אלווטן אל ערבי" מוסר כי התנגשויות בין כוחות הביטחון הסוריים לבין אזרחים שביקשו לחגוג את החג הכורדי של תחילת האביב, „נורוז", אירעו בדמשק ב־21 במארס.

העתון יודע לספר, כי התנגשויות אלה ארעו לאחר שכוחות הבטחון הסוריים מנעו מאלפי אזרחים כורדיים לחגוג את חג ה„נורוז" ברובע „רוזה" בדמשק. הסורים הכורדיים מחו נגד החלטה זאת וקראו סיסמאות נגד משטר הנשיא אסאד.

בעקבות זאת, ארעו התנגשויות אלימות בין הצדדים, שבמהלכן מצאו את מותם כמה כורדים וחייל סורי אחד.

יש לציין, שתקרית זו ארעה כשבוע לאחר התפוצצות מכונית־התופת ברובע קאבון בדמשק.

נוסף לשתי תקריות אלה, נהרגו לפני כשבוע עשרות תושבים סוריים בהתפוצצות שדה של מכמני חומר נפץ באזורים שבצפון סוריה.

שלוש התקריות הללו מצביעות, לדעת המשקיפים, על החמרת בעיות הפנים של משטר אסד. עם זאת מטעימים המשקיפים, כי בעיות אלה עדיין אינן יוצרות לפי שעה, סיכון ממשי למשטר, המיעוט העלאווי בסוריה.

ארה"ב תפעל נגד סוריה ואיראן אם יוכח שהן קשורות לטרור

הנשיא רייגן שב ומזהיר גם את לוב

מאת אמיר אורן, סופר „דבר" בארה"ב

וואשינגטון (מיוחד ל„דבר"). – הנשיא רייגן אמר שלשום, כי יפעיל כוח צבאי גם נגד סוריה או איראן, אם תוצג לפניו ראייה נחרצת בדבר חסות אחת משתי ממשלות אלה לפיגוע טרור נגד אמריקאים.

בשיחה עם עיתונאים ובנאום בוואשינגטון, הזהיר רייגן גם את לוב, כי ארה"ב תשוב ותפעל נגדה, אם יבוצעו פיגועים נוספים בחסות לוב.

רשת „איי־בי־סי" דיווחה, כי להערכת שר־החוץ ג'ורג' שולץ, מתכנן קדאפי נקמה אישית ברייגן, על הריגת בתו המאומצת בתקיפת טריפולי. אמצעי האבטחה במסע רייגן ושולץ למזרח־הרחוק, המתחיל היום, הודקו, וכמותם גם אבטחת משפחת הנשיא – רעייתו באנשי שמסעה למזרח מתפצל חלקית ממסעו וכן בניו ובנותיו, המנהלים חיים נפרדים במקומות שונים בארה"ב.

בעל־הטור ג'ק אנדרסון דיווח אתמול, כי ה„סי.איי.אי." יידע שדרים סובייטים, שמהם עולה, כי ברה"מ מעוניינת להחליף את קדאפי בסגנו עבדאל סאלאם ג'אלוד, הנחשב אישיות יציבה יותר.

בנאומו אמר רייגן, כי „הוכחנו, שאיש לא יכול להתרברב בהריגת אמריקאים. אין בליבנו דבר כלפי העם הלובי, אך אם ממשלתו תמשיך במסע הטרור נגד אמריקאים, נפעל שוב".

בשיחתו עם העיתונאים אמר רייגן, כי צריכה להיות „מדיניות אחידה" כלפי מדינות המעניקות חסות לטרור ואישר, כי גם סוריה ואיראן יהיו יעדי־גמול, אם תהיה בידי ארה"ב ראייה מהותית לאחריותן בדומה לזו שעליה הסתמכה בתקיפת לוב.

אולם, רייגן סייג את דבריו, באומרו כי „קשה יותר לעקוב אחר מקור טרור שבהוצאת אחרים, שאינם לוב". עוד אמר רייגן, כי סוגיית הלוחמה בטרור אינה מפרידה בין הדמוקרטיות המערביות לבין העולם הערבי, משום שגם אומות ערביות היו קרבן לטרור ורק „מיעוט זעיר" בעולם הערבי מצדיק „מלחמה כהתקפות פתאומיות על צדדים שלישיים ובלתי־חמושים, בכללם נשים וילדים". המונח „צדדים שלישיים" נועד לאותת שאין מדובר בסכסוך הישראלי־ערבי.

ישראל עדיין שוקלת אם לפעול בענין ולדהיים

מאת אמיר אורן, סופר „דבר" בארה"ב וכתבי סוכנויות הידיעות

וואשינגטון (מיוחד ל„דבר"). – ממשלת ישראל טרם החליטה אם לנקוט צעדים נגד קורט ולדהיים, כך אמר שלשום לעיתונאים בניו־יורק דיפלומט במשלחת ישראל לאו"ם, יוחנן ביין.

הוא אמר עוד, כי האו"ם השיב בשלילה על בקשת ישראל לקבל העתק רשימת 40,000 התיקים שבארכיון פושעי המלחמה של האו"ם וגישה חופשית לעיון בתיקים אלה. ישראל עשויה לעקוף סירוב זה, ולבקש את העתק הרשימה ממדינות שהיו חברות בנציבות שנות ה־40, ביניהן ארה"ב, דרום אפריקה, צרפת, קנדה, בלגיה והולנד.

פקידים יוגוסלאביים רמזו, כי ייתכן שינוי לרעת ולדהיים בעמדת ממשלתם, ואולי אף מהלך יוגוסלאבי להעמדתו לדין, לאחר שבראיונות לעיתונות בשבוע שעבר מתח גזירה שווה בין רצח פרטיזנים יוגוסלאביים בידי הנאצים לבין הריגת חיילים גרמנים בידי הפרטיזנים.

עוזריו לשעבר של ולדהיים באו"ם אמרו לכתבים, כי נטייתו לשפץ שוב ושוב את הודעותיו הכשילה אותו בכמה ובכמה מקרים בעבר, בין היתר לאחר מבצע אנטבה. עוד סיפרו, כי ולדהיים אילץ אותם לנסח שלוש טיוטות לפתק־תודה על חפיסת־שוקולד שנשלחה אליו כשי.

בניו־יורק נמסר, כי הקונגרס היהודי העולמי הגיש ביום ד' תביעה משפטית נגד הצבא האמריקאי ונגד משרד החוץ, כדי להשיג מסמכים נוספים על ולדהיים.

בתביעה שהוגשה לבית־משפט בניו־יורק, נאמר כי הקונגרס היהודי העולמי ביקש מצבא ארה"ב ב־10 בפברואר השנה, בשם חוק חופש המידע, העתקים של כל מסמך שבו מוזכר ולדהיים אחרי מלחמת העולם השנייה, כאשר שלטונות ארה"ב ערכו חקירות על נאצים לשעבר.

הצבא העביר אז לקונגרס היהודי מסמכים מסויימים, שסיבם לא פורש, אך ציין, כי אין בסמכותו למסור מסמכים ארכיוניים נוספים בלי הסכמת משרד החוץ האמריקאי.

מערב אירופה תקיים ועידה בדרג גבוה על מלחמה בטרור

השוק האירופי יגביר שיתוף הפעולה עם ארה"ב

שטראסבורג (עיתי"ם). – שרים מ־21 מדינות מערב־אירופיות יקיימו לפני סוף השנה ועידה בדרג גבוה על המלחמה בטרור – הודיע אתמול שר החוץ האירי פיטר בארי.

בארי, שישב ראש בוועידה בת יומיים בהשתתפות שרי חוץ ונציגים אחרים של מועצת אירופה, אמר כי קרא להוועידה מלאה של השרים הנוגעים בדבר כדי להחליט על צעדים „מעשיים ובראיים" למלחמה בטרור הבינלאומי.

הוא הוסיף באוזני עיתונאים: „מועצת אירופה מודאגת מאוד מהטרור. אנו רוצים כי ועידה זו לא תהיה רק כינוס של דיבורים, אלא תניב תוצאות מוחשיות מאוד". הוועידה, שהציע הקאנצלר האוסטרי פרד סינובאץ, כאשר ביקר שלשום במועצת אירופה, תפעל ליישום צעדים טכניים משותפים בין המדינות החברות במאבק נגד הטרור.

בינתיים הודיע אתמול בהאג שר הפנים המערב־גרמני צימרמן כי השוק האירופי הסכים אתמול להגביר את שיתוף הפעולה עם ארה"ב נגד הטרור, ושני הצדדים ייפגשו לפחות פעמיים בשנה כדי להחליף מידע. על התוכנית דווח לשר המשפטים האמריקאי ארווין מיז, שגם הוא היה אתמול בהאג והביע שביעות רצון מכך.

ספרד מגרשת

ספרד תגרש לפחות שלושה דיפלומטים לוביים בהתאם להחלטה של שרי החוץ של השוק האירופי. כיום נמצאים בספרד 110 לובים בנציגויות הלוביות בספרד, רובם עובדים לא־דיפלומטיים.

הלמוט קוהל ופרנסואה מיטראן סוף סוף תצוזה

ניתגלו כמה שרידים של טילי קטיושה שנורו לגבול הצפון

הטילים נפלו בשטח פתוח ולא ניגרם נזק

מאת שמעון וייס, סופר „דבר" בצפון

כוחות צה"ל גילו שלשום בבוקר את שרידיהם של טילי קטיושה שנורו ביום שלישי בלילה לעבר גבול הצפון.

שרידי אחד הטילים נתגלו בגליל המערבי, שרידיו של אחר נתגלו באזור אצבע הגליל. הקטיושות נפלו באזורים פתוחים ולא גרמו נפגעים או נזקים.

על פי השרידים מתברר כי מדובר בטילים בקוטר 107 מ"מ שנורו ככל הנראה מחוץ לרצועת הביטחון. הדי ההתפוצצויות נשמעו היטב בכל איזור הגליל, אך התושבים לא נדרשו לנקוט צעדי זהירות. שלשום בבוקר יצאו כוחות הביטחון לסריקות שבמהלכן נתגלו שרידי הקטיושות. כוחות צה"ל בדרום־לבנון סרקו את איזור רצועת הביטחון בניסיון לבדוק אם הקטיושות נורו מתחום איזור הביטחון, אך לא נתגלה דבר.

„גוש אמונים" ו„שלום עכשיו" יטיילו בחברון אך לא ייפגשו

שר הביטחון אישר לשתי התנועות לפעול תוך שמירה קפדנית על „הפרדת כוחות"

מאת אריאל בן־עמי, סופר „דבר"

שר הביטחון, יצחק רבין, שינה את החלטתו לאסור סיורים לאנשי „גוש אמונים" ול„שלום עכשיו" בחברון ביום א' הקרוב והתיר אותם לשתי התנועות תוך הפרדת כוחות למניעת עימות פיסי ביניהן.

כזכור, ביטל שר הביטחון את העצרת שביקשו אנשי ה„גוש" לערוך ביום א' בחברון במלאות 18 שנה להתנחלות במקום. השר רבין התיר, כפי שפורסם ב„דבר", רק ארוחה חגיגית בחסות בבלאי־כיקום ראש הממשלה יצחק שמיר שתיערך ביום ראשון אחר הצהריים בחברון. הסעודה תהיה ב„אולם דוד" הנמצא מעל מסעדת המתנחלים ליד מערת המכפלה. ישתתפו בה כ־200 מוזמנים בלבד.

דובר „שלום עכשיו" הביע זעם על החלטתו של שר הביטחון שכן רבין אסר ביום ג' על סיורים לשתי התנועות. הדובר טען בהודעתו כי רבין שינה את החלטתו בעקבות לחצם של אנשי „גוש אמונים" בפגישה אתו. הוא ציין כי „שר הביטחון מעניק פרס לסחטנות לאנשים שהפעילו טרור ואלימות לעיני כל העם בשבוע שעבר בחברון וכי האיסור המחודש של שר הביטחון מעלה את השאלה המדאיגה מי שולט באמת בגדה המערבית: 'גוש אמונים' או צה"ל". הדובר אמר עוד כי בעקבות האישור יגיעו אנשיו לחברון.

הבוקר ייפגשו אנשי „שלום עכשיו" עם אלוף פיקוד המרכז, אהוד ברקף, כדי לתאם את ביקוריהם בחברון.

דובר „גוש אמונים". נועם ארנון. הודיע כי „גוש אמונים" מביע סיפוק מהחלטתו של שר הביטחון לשוב למדיניות האוסרת כינוסים פוליטיים בשטחים.

שלטונות הביטחון יקפידו על הסדר סיורים שעל פיו ימנע עימות פיסי בין שתי התנועות. ככל הנראה ייקבע לוח זמנים שונה לנציגי שתי התנועות בביקוריהם באתרים היהודיים בחברון. אנשי „גוש אמונים" מצפים לכ־5,000 מבקרים והבטיחו לשר הביטחון כי לא יקיימו את העצרת שביקשו, אלא יעשו זאת ביום העצמאות הקרוב באישור שר הביטחון.

כוחות הביטחון לא יתירו הפגנות ונשיאת כרזות על ידי אנשי שתי התנועות בחברון. הם הודיעו על כך לנציגיהן ובכוונתם לעצור את כל מפירי הסדר בבקשה.

ממשלת יוון הזמינה את שריר

מאת דויד מרטיוב, סופר „דבר" לענייני תיירות

ממשלת יוון הזמינה את שר התיירות אברהם שריר לביקור רשמי ביוון. ההזמנה רשמית מממשלת יוון הגיעה אל השר שריר ערב חג הפסח. זו פעם ראשונה מזה 25 שנה ששר ישראלי מוזמן לביקור רשמי ביוון. את ההצעה לביקור־הגישור בראשונה היוזמים למנכ"ל משרד החוץ דוד קמחי בעת ביקורו באתונה. בישראל רואים גורמים מדיניים חשיבות רבה לביקור זה.

שוד מזוין במלון בנתניה

(ע). – שוד מזוין בוצע אתמול במלון „גליל" בנתניה: שלושה רעולי־פנים ריקנו את הכספות במלון, במהלך החקירה נעצרו שני חשודים.

השוד אירע כ־3.30 לפנות בוקר. השלושה היו חמושים באקדחים ו„עוזי" והפתיעו את פקיד הקבלה, גבריאל שפיגל בן (40), כפתוהו, סתמו את פיו בפלסטר והכניסוהו לחדר צדדי. אחד השודדים שמר עליו במשך כ־45 דקות והשניים רוקנו את כספת המלון וכספות של אורחים.

הפקיד הצליח מאוחר יותר להשתחרר והזעיק את מנהל המלון. אנשי משטרת נתניה ומפקד מרחב השרון, סנ"צ נסים מעוז, הגיעו למקום ולאחר סריקות באיזור נעצרו שני צעירים מנתניה המוכרים למשטרה.

מהכספות נגנבו תכשיטים ומטבע זר, אך טרם נודע מה היקף הגניבה מאחר שחלק מהאורחים עדיין לא הספיק להתלונן במשטרה.

רייגן יבדוק תכנית פרס בשיחותיו בטוקיו

מאת אמיר אורן

הנשיא רייגן יגשש בשיחותיו בוועידת הארצות המתועשות בטוקיו אחרי סיכויי יישומה של תכנית פרס לפיתוח המזרח התיכון.

בראיון טלוויזיה אמר אתמול שר החוץ ג'ורג' שולץ בדברו על תכנית הפיתוח האזורי למזה"ת: „בדרך זו או אחרת, ברצוני להבריך אנשים לפעול במזה"ת באופן מסייע ונרחב. „ארה"ב הזרימה משאבים רבים לאזור זה ולדעתנו על כמה מהמדינות האחרות המעורבות להתבונן במכלול הקלפים שלה ולבחון אם ברצונן לתרום ליציבות באזור חיוני זה".

יוארך מעצרו של ג'ון דמיאניוק

מאת מוטה צימקי, סופרת „דבר" בירושלים

פרקליטות המדינה תבקש הבוקר את הארכת מעצרו של ג'ון דמיאניוק ב־15 יום.

לשם כך יבוא נשיא בית משפט השלום בירושלים, השופט אהרון שמחה, לכלא איילון כדי לבנוע הכנת סידורים בטחוניים מיוחדים הדרושים לשם אבטחת צאתו של דמיאניוק מהכלא.

עד כה האריך שופט את מעצרו של דמיאניוק שלוש פעמים. לפי החוק ניתן לבקש את הארכת מעצר עד 90 יום אלא אם כן ניתן היתר מיוחד על ידי היועץ המשפטי לממשלה.

מקור בכיר מסר ל„דבר" כי כתב האישום לא יוגש לפני תום החג.

עוד חצי דבר

מאת: יצחק בן נר

אברהם, אברהם, אל תלך לשם כי הזהב יאכל אותך, הם! (שיר ילדים)

את הכל יכולים לקחת מאיתנו – לבד מכושר ההסתבכות שלנו: עוד לא יבש כתם פולארד על החבל ורפי איתן כרם היטב את כס המנהלים שלו – והנה כבר פרשה חדשה, קיצרת־נשימה, כמו הקציר לפרס־אקכן; ביזויות: תא"ל בצה"ל, להתם בצבי"ן, שאיבד את דרכו תעלם מן התודעה הציבורית. מתגלה שוב. אחרי כנים, בכלא ברמודאי, כאחד מחבורת ישראלים ואחרים, שנעצרו בחכר לתיכנון עיסקת בילי־ארדים לסכירת נשק ישראלי לאיראן. אם לא תסייע ישראל להוציאני מכאן, מתרהו־באיים האיש משם, אני עוד עלול להסגיר עצמי לאמריקאים ולספר הכל.

והדגיש על הכל, בסוף שהעצורים הנ"ל דואגים גם להודיענו, שגורמים בכירים במערכת הבטחון ידעו על פעילות הקבוצה – ושהם, העצורים, אינם אלא בורג קטן בפרשה. כמובן שמנכ"ל משרד הבטחון וגורמים במערכת הבטחונית והמדינית מזדרזים לערוך חקירה מקפת ובהירה וכמובן שהם מודיעים, בלשון נחרצת וחד־משמעית (פולארד המסבך ליכד אותנו משהו, בכל זאת) שלהם לא היה כל קשר ישיר או עקיף או כרומז ואיש לא ידע. וכמובן שחוגים מוסמכים כבר מבכלים בב־עדאש את כל רעיון העיסקה האינפנטילי, שהרי עיסקת־ענקים בסדר־גודל כזה, לא יכולה להגיע לכלל ביצוע בלי אישורה של ועדת־שרים לייצוא נשק, ומי בכלל הרומיות הפעולות? אחד תהתוני והאחר לא אמין ובכלל, הכל הבר־השיכות.

בגה שאני מאמין למוסמכים, בחיי, אבל למה, בכל זאת, אני ספק, לעזאזל? למה אני לא כל כך בטוח שההוריה ושאין כל שחר וחד וחלק? אולי משום שה...? מאז ימי שרון במשרד הבטחון ועד עתה, לשבוע בפיו איזכורים חוזרים ועיקשים לביקומה הבאיים של עיראק ב־דרג אויבי ישראל. לא זכרתי ששמעתי דברים כאלה מפיו על איראן החומייניסטית: זו החוזרת וקובעת מפורשות סיעדה הבא, לאחר הבסת עיראק, הוא שחרור ארץ הקודש מ־דינה זו איראן המפלצתית המשלחת מאות אלפי מתאבדים מסוממי איסלאם שיעי למלחמתה חסרת ההגיון בעיראק, כבר חמש שנים ויותר – ומושבה גם בחוסרי הסידור השיעי הקיצוני בלבנון, לפוצץ, להרוג ולהשמיד, את האחרים, אותנו וגם את עצמם, בכל שיוכלו. האם קיים קשר בין התעלמות כמיקומה של איראן במצבת הסכנות לקיומנו, לבין הידיעות שחזרו והתפרסמו בתקופת כהונתו של שרון על עיסקות־נשק חשאיות בין ישראל לאיראן, לבודה־דוחה של ארה"ב? ואם כך הוא, מה יכולה איראן הפאנאטית לתת לנו בתמורה? הבטחות שאיש לא יהיה מוכן לקבלן ממנה? נפט, שערכו יורד בהיהודות כספי?

ועד עתה לא הזכרתי כלל את העניין המוסרי השולי – מוסר של סוחרי נשק, הנחות ממוסרים של סוחרי סוסים: הם מוכנים למכור הכל, גם מוות, גם לאשמאי, תמורת תשלום מתאים. סניגורי האיד־ברידה יציגו בוודאי את ההוכחות על הצורך הקיומי של ישראל בכסף בהיר חול, שאין דרך להשיגו בעולם פרוע וקשלני זה אלא בדרכים מזוהמות שכאלה. אולי כך הם פני הדברים וכל מדינה מתוקנת, כידוע, צריכה גם לזבלנים ולקברנים. הצרה מתחילה, כמדומה, כאשר אלה האחרונים מתחילים במעשיהם לאנוס את המדינה לדרכים, למדיניות ולמוסר לא לה.

יכולים ראשי המדינה לדבר נמלצות והכנות בכל שיאבו על השלום ועל תוכניות אזוריות ועל המאבק בטרור ועל ההבנה המדינית ביחסינו עם ארה"ב. את העובדות בשטח קובעים, כנראה, אחרים, בהם אנשי־דמגמה בחליפות ובתיקי ג'יימס בונד עם מנגנוני נעילה ממוחשבים. גיבורי מלחמה וביון (מיל.) אלה, שעברם מסייע להם, בקשריהם, לקדם את עתידם, חותמים בהינף־עט על מסמכים שלא יתגלו לעולם ומסכמים עיסקאות, הכוכות שהמתוקות יפות (?) להן. המאחבקים שלהם, אלה שעדיין בשירות האומה, באמת לא ידעו, ואולי לא חשבו שזה רציני העלימו עין – ואולי, במקרה הטוב, מוטב שלא נדע. את העמלה הגבוהה, בכל מקרה, נשלם כולנו.

לוב הגיבה תגובה מתונה יחסית על העיצומים המדיניים והצבאיים שהוטלו עליה

קדאפי אמר כי הוא שומר לעצמו את הזכות לנקוט „צעדים נאותים"

לונדון (רויטר שה"ב ועי"ב) – לוב הגיבה אתמול על העיצומים המדיניים והצבאיים של השוק האירופי המשותף, אך דיפלומאטים בטריפולי אמרו, כי התגובה היתה מתונה יחסית, והוכיחה כי לוב שואפת לאחות את הקרע עם מערב אירופה.

שרי החוץ של השוק האירופי המשותף יחליטו ביום ב' לנקוט צעדים נגד לוב על מעורבותה בטירור באירופה, כולל הגבלות על הפעילות של נציגויותיה בחו"ל.

לוב הודיעה, כי היא שומרת לעצמה את הזכות לנקוט „צעדים נאותים" בתשובה על הצעדים של השוק האירופי, אך דיפלומטים ציינו, כי לא השמיעה כל איום ספציפי.

שלטונות לוב מכחישים כל קשר בין הצעדים של השוק האירופי ובין דרישת לוב, כי 250 עיתונאים זרים יעזבו את המדינה עד הבוקר. חלק מהעיתונאים כבר עזבו אתמול את טריפולי.

מספר מדינות כבר גירשו דיפלומאטים לובים. דנמארק היתה האחרונה, כאשר הודיעה אתמול, כי הורתה לשגרירות לוב בקופנהאגן להוציא שלושה דיפלומאטים ושני עובדים לא־דיפלומטים מן הסגל שלה, עד ל־10 במאי.

באהג הודיע שר הפנים המערב־גרמני צימרמן, כי השוק האירופי הסכים להגביר את שיתוף הפעולה עם ארה"ב, במאבק נגד פעולות הטירור.

בדברו עם עיתונאים אחר ועידה של שרי משפטים ושרי פנים של השוק האירופי, אמר צימרמן, כי נציגים של השוק ייפגשו לפחות מדי ששה חודשים עם נציגים אמריקאים, כדי להחליף מידע וידע.

בשטראסבורג אמר שר החוץ של אירלנד פיטר בארי, כי שרים מ־21 מדינות במערב־אירופה יקיימו עוד לפני סוף השנה ועידה בדרג גבוה ללוחמה בטירור.

מנהיג לוב קדאפי הודה למנהיג ברה"מ גורבאצ'וב על שברה"מ גינתה את ההפצצות האמריקאיות. דברי קדאפי פורסמו אתמול במסגרת ראיון ב„פראוודה" המנהיג הלובי מסר על „קורת־רוחו העמוקה" נוכח עמדת ברה"מ.

בטוקיו אמר פוליטיקאי יפאני, שנפגש אתמול עם קדאפי, כי לוב מפחדת לעשות דבר כלשהו העלול להזמין התקפה אווירית אמריקאית נוספת.

קוג'י קאקיזאווה, מהמפלגה הליברלית השלטת, אמר לכתב „יומיורי", כי זו ההתרשמות מפגישה שקיים עם קדאפי בטריפולי.

בלי תבואה מסובסדת ללוב

דובר של ועדת הניהול של השוק האירופי אמר אמש, כי לוב נמחקה מרשימת המדינות הצפון–אפריקאיות הנהנות מסובסידיה גבוהה במיוחד על יצוא תבואה ממדינות השוק.

היתה זו ההחלטה הכלכלית הראשונה של השוק האירופי נגד לוב.

הדובר אמר, כי הסובסידיה שמבנה לא תהנה עוד לוב היא סובסידיה גבוהה במיוחד, שנועדה לצמצם את הבלאי הענק של התבואה שהצטבר במדינות השוק האירופי, והיא ניתנת ל־18 מדינות בצפון־אפריקה ובמקומות אחרים.

לוב ייבאה עד היום 80 אחוז מהתבואה שלה מהשוק האירופי והסובסידיה המיוחדת היתה עולה לשוק האירופי בשנה 15 מיליון דולר.

העיתונאים הוזמנו לצלם שרידי פצצות אמריקניות בבנגאזי.

איגוד העיתונאים הבריטיים שולח ניחומים לקדאפי

מאת דליה שחק
כתבת „דבר" בבריטניה

לונדון (מיוחד ל„דבר"). – איגוד העיתונאים הבריטיים החליט על קיום יחסים עם סוכנויות האיגודים המקצועיים הפלסטינאיים בגדה ועם איגוד הסופרים הפלסטינאים.

ההחלטה נתקבלה ללא התנגדות, כאשר נכשל ניסיון לגרום לניסוח שונה נדחה על ידי הנהגת האיגוד ולא הובא לדיון במליאה.

בכך, תומך למעשה האיגוד הבריטי במדיניות האיגודים הפלסטינאים המכוונת נגד ממשלת ישראל ביהודה ושומרון.

האיגוד החליט גם על משלוח מיברק תנחומים לקולונל קדאפי.

על נוסח מיברק זה פרצה מחלוקת עזה, כאשר הנוסח המקורי כלל גינוי של ההתקפה כ„פושעת או מרושעת".

לאחר דיונים במושכים, אושר הנוסח על פיו מביע האירגון את רגשות השתתפותו בצערן של משפחות הנפגעים.

קדאפי מקבל בלשכתו עיתונאים סובייטים, עיתונאים מערביים לא הורשו להפגש עם שליט לוב. (צילום אי.פי.)

ועידת פיסגה ערבית תתכנס בשבוע הבא במרוקו לבקשת לוב

הועידה תדון בתקיפת מטוסי ארה"ב בטריפולי ובנגאזי

(ע). – מקור מרוקני מסר ביום חמישי כי ועידת פיסגה ערבית תתכנס, לבקשתה של לוב, בשבוע הבא כדי לדון בתקיפה האווירית האמריקאית על לוב. הוועידה תתכנס ככל הנראה במרוקו כבר ביום שני.

מוחמד עקאר, יועץ מדיני של המלך חסן, מסר פרטים על ועידת הפיסגה לאחר שיחות שקיים עם מזכיר הליגה הערבית שאדלי קלייבי.

מקורות דיפלומטים ערביים מסרו כי יתכן שהוועידה תתקיים בעיר פס במרוקו.

עקאר אמר בקשר לועידה זו: „בדקתי עם קלייבי את ההתפתחויות ואת האפשרות של קיום ועידת פיסגה ביום שני הקרוב. המזכיר הכללי של הליגה יבוא למרוקו בקרוב ונעשה מאמץ כדי להבטיח שהוועידה תתקיים במועד קרוב ביותר".

„פאן אמריקן" מציעה לחייב כל נוסע בתשלום עבור ביטחון

מבקשת מיאט"א לאשר גבית 10 דולאר מכל נוסע כדי לממן את עלות אמצעי הביטחון

(ע). – חברת התעופה האמריקאית „פאן אמריקן" פנתה לאיגוד התעופה הבינלאומי „איאט"א" בהצעה לחייב כל נוסע השט בקוים הטרנס־אטלנטיים בשני הכיוונים לשלם 10 דולר נוספים לכיסוי הוצאות הביטחון.

מכתב הפניה הגיע גם לחברות התעופה הישראליות, המסונפות לארגון האגוד הבינלאומי של חברות התעופה הסדירות, והן הגיבו בהרמת גבות. שכן הן נושאות כבר במשך שנים רבות בעול ההוצאות אלה, כדי להבטיח את בטחון הטיסות, בלי לגבות תוספת למחיר הטיסה מהנוסעים.

במכתב אחד נשיאות הארגון נאמר, שנוכח ההוצאות המיוחדות הנגרמות ע"י הדרישה לאמצעי ביטחון מוגברים מציעה החברה האמריקאית הגדולה, להטיל היטל ביטחון מיוחד על הנוסעים בקוים הטרנס אטלנטיים בסך של 5 דולר אמריקאים בכל כיוון.

חברת „פאן אמריקן" סבורה, שהיטל כזה עשוי לכסות את ההוצאות המיוחדות הדרושות להבטחת הטיסות בין ארה"ב לבין אירופה מעל לאוקיאנוס האטלנטי. ההצעה טרם נידונה.

איט"א קובעת את מדיניות המחירים של חברות התעופה.

אבו זעים גורש מהנהגת אש"ף בוטלו כל תפקידיו המדיניים והצבאיים

ההחלטה התקבלה בהשפעת ראש אש"ף יאסר ערפאת

מאת רן אבירם,
סופר „דבר" לענייני ערבים

הנהגת אש"ף בראשות ערפאת החליטה שלשום בלילה לגרש את אבו זעים משורות הארגון ולבטל את כל תפקידיו. במוסדות הצבאיים והמדיניים של אש"ף הוא מבטל.

אבו זעים, ששמו המלא הוא עטאללה עטאללה, עומד בראש תנועת התנגדות באש"ף למנהיגות ערפאת ולמדיניותו שקמה באחרונה בירדן בעידוד השלטונות. התנועה משמשת למעשה אחד מקלפי הלחץ של המלך חוסיין כלפי ערפאת כדי ללחוץ עליו למען ויתורים מדיניים בעקבות הקפאת התיאום המדיני בין ירדן ואש"ף. במסגרת מסע לחצים זה גרשו השלטונות הירדניים ערב החג שישה קציני פתח מ„חטיבת בראמה" הזובה ירדן שלא הצטרפו לתנועת המרד בראשותו של אבו זעים. זאת, בטענה שקצינים אלה הפרו את כללי הביטחון הפנימי בירדן. אבו זעים טען מצידו כי אינו מכיר בהחלטת הנהגת אש"ף להרחיק מתנועת אש"ף. הוא אמר שבכוונתו להמשיך בתנועת המרד נגד ערפאת במטרה להביא לכך שהוועידה הכללית של אש"ף, שרק היא לדבריו המוסד המוסמך, תדון בתביעות המורדים ובמכלול הבעיות של אש"ף.

מחקר

הפליית בנות בחטיבות הביניים

מאת יעל פישביין,
סופרת „דבר" לענייני חינוך

מורות־יועצות בחטיבות הביניים מפלות לרעה את הבנות בהשוואה לבנים. עם כיום הלימודים הן מפנות את הבנים למגמות הטכניות היוקרתיות ואילו את הבנות למגמות שאינן נחשבות „בעלות יוקרה". כך עולה ממחקר חדש שערכה בטכניון מיכל קולן.

במחקר נסקרו בוגרי 50 חטיבות ביניים באיזור חיפה. התברר שלמגמות הטכניות היוקרתיות ..– חשמל, אלקטרוניקה, תעופה ומחשבים – הופנו כ־80 אחוז בנים ו־20 אחוז בנות ולעומת זה למגמות הלא־טכניות בעדרות היוקרה הופנו כ־15 אחוז מהבנים ו־85 אחוז מהבנות. עוד התברר במחקר שרוב הבנות מעריכות את עצמן כחסרות כשרון טכני וכחסרות יכולת מתימטית. הערכת המורים במקצועות המדעיים־טכנולוגיים דומה להערכת הבנות את עצמן. לדעתם של המורים הבנים עולים על הבנות בכישוריהם הטכניים והמתימטיים.

לאבות יש השפעה על בחירת העתיד המקצועי של בנותיהן יותר מאשר לאמהות. ככל שהאב בעל השכלה מינהלית טכנית גבוהה יותר, כן תהא הבת נוטה לבחור במקצוע מדעי טכני.

יועצות בתי הספר הן שמחזיקות בידיהן את מידב ההשפעה על בחירת המקצוע של בוגרי חטיבות הביניים וכאמור רובן מחזיקות בדעות קדומות על היכולת המתימטית והטכנית של הבנות ולכן הן מפלות אותן, כאמור, למסלולים בעלי יוקרה טכנית נמוכה. בנות בעלות כישורים מתימטיים גבוהים מופנות למגמות עיוניות ולא למגמות טכנולוגיות יוקרתיות.

מפקד חדש לכוחות יוניפי"ל הגנראל גוסטאב האגלונד מפינלנד

בא במקומו של גנראל ויליאם קאלאהן מאירלנד

(ע). – הגנראל גוסטאב האגלונד מפינלנד נתמנה ביום חמישי כמפקד כוח האו"ם בדרום לבנון (יוניפי"ל). [illegible] הודיע מזכיר האו"ם פרס דה־קויאר.

האגלונד נתמנה במקומו של הגנראל ויליאם קאלאהן מאירלנד, שעמד בראש הכוח מאז פברואר 1981, ובחודש הבא יהיה ראש המטה של אירגון האו"ם לפיקוח על שביתת הנשק (אונטסו), שמטהו בירושלים.

יוניפי"ל הוקם ב־1978 ומשרתים בו כיום 2825 חיילים וקצינים מתשע מדינות – איי פיג'י, פינלנד, צרפת, גאנה, אירלנד, איטליה, נפאל, נורווגיה ושוודיה.

מועצת הבטחון חידשה לפני שבוע את המנדט של יוניפי"ל לשלושה חודשים נוספים, עד ל־19 ביולי.

האגלונד, 47, משרת מאז יוני אשתקד כמפקד כוח ההפרדה של האו"ם ברמת הגולן.

גינוני מלכות

מלך ספרד חואן קרלוס נושק נשיקה מלכותית את גב ידה של הנסיכה מווילס, בשדה התעופה של לונדון. כך החל ביקור מלכותי של מלך ספרד בבריטניה, ביקור שימשך 4 ימים. (צילום אי.פי.)

מטען חומר נפץ התפוצץ ליד משרד „בריטיש איירוויס"

נזק כבד למשרדי החברה במרכז לונדון

לונדון (רויטר עתי"ם ע"צ). – נזק כבד נגרם למשרדי חברת התעופה הבריטית „בריטיש איירוויס" במרכז לונדון מהתפוצצות מטען חומר נפץ אתמול לפנות בוקר. לא היו אבידות בנפש.

באותו מבנה נמצאים גם משרדי כמה חברות תעופה אמריקאיות ומשרד „אמריקן אכספרס".

המטען הונח על המדרכה, מחוץ למחלקת מכירת הכרטיסים. הוא התפוצץ בשעה 4.45 לפנות בוקר של יום אתמול. כתוצאה מן ההתפוצצות, התלקחה אש ושברי זכוכית מ־20 חלונות ראווה גדולים משבע קומות עפו לכל עבר.

איש לא נפגע בפיצוץ, שהיה בקרבת רחוב ארוכספורד, מרכז הקניות הגדול של לונדון. המשטרה מסרה, כי לו התאחר הפיצוץ בכמה שעות היו נגרמות אבידות כבדות בנפש.

משטרת לונדון חסמה את כל הרחובות מסביב לפיגוע. נזקים נגרמו גם לדירות סמוכות, לחנות הכל־בו הגדולה של „סלפריג'ס" ולחנות נוספת של בגדי גברים.

שני אלמונים התקשרו אתמול לסוכנות הידיעות הבריטית „פרס אסוסיאישן". אחד מהם אמר כי „צבא השחרור הלאומי הסקוטי" נוטל על עצמו את האחריות לפיגוע. הדובר השני דיבר בשם „הבריגאדה הרוגזת", אף היא ארגון התותר לעצמאות סקוטלנד.

הארגון הראשון שיגר לא מכבר מעטפות נפץ למשרדי הממשלה. הארגון האחר הודיע, כי ההתקפה על משרדי „בריטיש" באה כתגובה על מעורבות „בריטניה בהפצצה" האמריקאית על לוב.

אזהרות לציבור

קומנדר ג'ורג' צ'רצ'יל־קולמן, העומד בראש היחידה ללוחמה בטרור במשטרה הבריטית, קרא לציבור הבריטי לגלות עירנות מיוחדת, ולמסור על כל חפץ או תנועה חשודים.

„איני רוצה ליצור מצב של פאניקה, אולם כל אחד חייב להיזהר ולהתבונן היטב במה שנעשה סביבו" הוא אמר.

ראש הממשלה מארגרט תאצ'ר יצאה באזהרה דומה, שהגנה בנאום בפרלמנט על התמיכה הבריטית בתקיפה האמריקאית על לוב. היא אמרה, כי משרדי ממשלה ובסיסים צבאיים ברחבי בריטניה הועמדו בכוננות.

בריטניה האשימה, כזכור, את לוב בשבוע שעבר ברצח שני בני־ערובה בריטים שהוחזקו בלבנון.

ביום ג' הודיע משרד החוץ כי 21 לובים מרחבי בריטניה יגורשו לרגל הצורך לשמור על בטחון הציבור ואתמול נודע על מעצרו של לובי נוסף, שיצורף לאחרים ויגורש גם הוא.

מנהיג הכושים העבריים מותח ביקורת קשה על שגרירות ארה"ב

קרטר: „בשביל האמריקאים אנחנו עדיין עבדים" השגרירות אינה מתערבת בטיפול בכושים העבריים

מאת אמיר רוזנבליט,
סופר „דבר"

מנהיג כת „הכושים העבריים" בן־עמי קארטר, שהגיע באמצע השבוע על שביתת רעב בלתי מוגבלת בזמן של חברי הקהילה במחאה על שבמשך 17 שנות שהותם בארץ טרם הוחלט לגבי מעמדם, מותח ביקורת נוקבת גם על שגרירות ארה"ב בישראל.

„לשגרירות ארה"ב בישראל בכלל לא איכפת מה יעלה בגורלנו. מצידם שתהיה כאן שפיכות דמים. בשבילם אנחנו עדיין עבדים. זוהי אחת הסיבות שאיננו רוצים לשוב לארה"ב", אמר קארטר.

בשגרירות ארה"ב בישראל הכחישו אתמול מכל וכל את דבריו של קארטר. מקור בשגרירות ארה"ב אמר כי השגרירות אינה מעורבת בשום צעד שנוקטים השלטונות בישראל ביחס ל„כושים העבריים" וכי זהו עניין פנימי של מדינת ישראל.

המקור הדגיש כי פקיד של השגרירות מודא שהעצורים מקרב בני הכת בישראל יקבלו זכויות שוות לאלה שמקבל כל עצור אחר, כפי שהדבר מקובל לגבי כל אזרח אמריקאי הנעצר בארץ אחרת.

המקור הוסיף כי בעבר ביקרו אנשי השגרירות בדימונה ואף סיירו במגורי הכת.

יצויין כי על פי עדותם של פורשים מקרב הכת בדימונה בשנים האחרונות הסתננו לישראל עשרות „כושים עבדיים" המבוקשים על ידי הבולשת האמריקאית האף.בי.איי. בעוון גניבה, זיוף צ'קים וכרטיסי אשראי.

שערי מטבע חוץ ביום 24.4.86

המטבע	השינוי	בנקנוטים – לאומי קניה	בנקנוטים – לאומי מכירה	בנקנוטים – הפועלים קניה	בנקנוטים – הפועלים מכירה	בנקנוטים – דיסקונט קניה	בנקנוטים – דיסקונט מכירה	העברות והמחאות – לאומי קניה	העברות והמחאות – לאומי מכירה	העברות והמחאות – הפועלים קניה	העברות והמחאות – הפועלים מכירה	העברות והמחאות – דיסקונט קניה	העברות והמחאות – דיסקונט מכירה	שער יציג
1 דולר ארה"ב	+0.014	1.44	1.50	1.44	1.51	1.44	1.50	1.4629	1.4811	1.4629	1.4811	1.4639	1.4823	1.4728
1 ליש"ט	-0.044	2.18	2.28	2.19	2.30	2.18	2.29	2.2251	2.2528	2.2301	2.2580	2.2255	2.2535	2.2401
1 מארק גרמני	-0.024	0.66	0.68	0.66	0.69	0.65	0.69	0.6671	0.6754	0.6675	0.6759	0.6695	0.6779	0.6722
1 פרנק צרפתי	-0.008	0.20	0.21	0.20	0.22	0.20	0.22	0.2093	0.2119	0.2091	0.2117	0.2093	0.2119	0.2107
1 גולדן הולנדי	-0.021	0.58	0.61	0.58	0.61	0.58	0.61	0.5915	0.5989	0.5911	0.5984	0.5915	0.5990	0.5953
1 פרנק שווייצרי	-0.022	0.78	0.82	0.78	0.82	0.78	0.82	0.7959	0.8058	0.7983	0.8082	0.7986	0.8086	0.8019
1 כתר שוודי	-0.001	0.20	0.21	0.20	0.21	0.20	0.21	0.2069	0.2095	0.2073	0.2099	0.2071	0.2097	0.2085
1 כתר נורבגי	+0.003	0.21	0.22	0.21	0.22	0.20	0.22	0.2093	0.2119	0.2094	0.2120	0.2096	0.2123	0.2110
1 כתר דני	-0.004	0.18	0.19	0.18	0.19	0.17	0.19	0.1806	0.1829	0.1808	0.1831	0.1809	0.1832	0.1821
1 מארק פיני	-1.009	0.29	0.30	0.28	0.30	0.28	0.30	0.2943	0.2980	0.2941	0.2978	0.2943	0.2980	0.2963
1 דולר קנדי	-0.070	1.03	1.08	1.03	1.08	1.03	1.08	1.0509	1.0640	1.0507	1.0638	1.0510	1.0642	1.0579
1 דולר אוסטרלי	+0.025	1.01	1.11	1.03	1.11	1.04	1.11	1.0679	1.0812	1.0678	1.0812	1.0686	1.0820	1.0754
1 ראנד דרא"פ	+0.013	0.54	0.55	0.44	0.74	0.49	0.67	0.7300	0.7391	0.7297	0.7388	0.7304	0.7396	0.7357
10 פרנקים בלגיים	-0.011	0.32	0.33	0.32	0.34	0.31	0.33	0.3238	0.3278	0.3267	0.3308	0.3274	0.3316	0.3290
10 שילינגים אוסטריים	-0.031	0.94	0.98	0.93	0.98	0.93	0.98	0.9518	0.9636	0.9509	0.9628	0.9517	0.9637	0.9579
1000 לירטות איטלקיות	-0.029	0.95	1.00	0.96	1.02	0.94	1.01	0.9736	0.9858	0.9752	0.9874	0.9739	0.9862	0.9801
100 ינים יפאניים	+0.001	0.86	0.89	0.86	0.90	0.86	0.90	0.8734	0.8842	0.8724	0.8833	8.7499	8.8600	0.8790
1 דינר ירדני	+0.039	3.98	4.23	3.94	4.20	4.01	4.22	—	—	—	—	—	—	4.0944
10 לירות לבנוניות	+0.007	—	—	—	—	0.40	0.06	—	—	—	—	—	—	0.6137
1 לירה כפרית	+0.008	0.79	0.84	0.79	0.84	0.79	0.84	—	—	—	—	—	—	0.7879

דבר
DAVAR دافار
מאוחד עם לְמרחב
העורכת חנה זמר
משנה לעורך דוד פדהצור
מנהל כללי אהרן קראוס
המו"ל – „דבר" בע"מ
נדפס בדפוס „דבר" בע"מ
המערכת והמנהלה: תל־אביב, רח' שינקין 45, ת.ד. 199, מ. 65233
טלפון 286141 (6 קוים)
מחלקת המודעות: טלפונים ישירים 281860, 298032
סניפים:
ת"א, בית „דבר" רח' שינקין 45 טלפון 286141, מיקוד 65233
ירושלים, המערכת: רח' המלך ג'ורג' 16 בית מאוזה קומה ג' טל. 222451, 222353, 241306-7
המינהלה: רח' הלל 16, טל. 231251
חיפה, רח' הנביאים 27 טלפונים 642111-2-3, מ. 33104

טבע טבע תעשיות פרמצבטיות בע"מ.

בתי מרקחת

תל־אביב
בבלי – עוזיאל 1 פינת סולדנו, בבלי – 440552
מניבס – אבן גבירול 83 – 246003
ירושלים
מרפאת רוממה – המ"ג 28 – 523191
חיפה
הבירה – הבירה 22 ב"ש – 231905
פתח־תקוה
כפר גנים – לוחמי הגיטו 6 – 9227416
בני־ברק–רמת־גן
גרמה – ביאליק 50 רמת־גן – 722287
בת־ים–חולון
עצמאות – בלפור 75 בת־ים – 865583
ד"ר חורי – סוקולוב 70 חולון – 842433
רחובות
כללית – בנימשה, רחובות – 452581
בתי מרקחת ליום שבת 26.4.86
תל־אביב
בריאות – המלך ג'ורג' 28 – 283731
שיר – פנקס 27 – 441449
אחוה – דיזנגוף 165 – 224717
מגן דוד אדום
ירושלים
הר הזיתים – הר הזיתים – 287480
מרפאת רוממה – המ"ג 28 – 523191
מגן דוד אדום
חיפה
הבירה – הבירה 22 ב"ש – 231905
פתח־תקוה
רסל – רוטשילד 89 – 911406
בני־ברק – רמת־גן
רמה – ז'בוטינסקי 65 רמת־גן – 7514483
בת־ים–חולון
עצמאות – בלפור 75 בת־ים – 865583
קופת־חולים – עין יהב 4 חולון – 884854
מרכז – ויצמן 12 חולון – 845235
רחובות
ברק – הרצל 155 רחובות – 452581
מוקד מידע טלפוני
של קופת חולים הכללית המוסר אינפורמציה על מרפאות קופת חולים של ההסתדרות, בתי־חולים, עזרה ראשונה, מרפאות המפתחות בשבת ובחג וכן אינפורמציה על הנורמים הרפואיים בישראל.
בתל־אביב
בימים א' עד ה' מ־8.00 בבוקר עד 20.00 בערב, ביום ו' מ־8.00 בבוקר עד 15.00 אחה"צ – טלפונים 433300־03, 433500־03
מרפאות שיניים לעזרה ראשונה
אזור תל־אביב
רחוב קרליבך 49, תל־אביב – 284649־03 בימים א'–ה' בין 21.00 עד 23.00, בימי ו' וערב חג בין 18.00 עד 24.00, שבתות וחגים – בין 15.00 עד 21.00
חיפה
רחוב הנגר 26, שפרעם – 523566־04 יום יום בכל ערבי שבתות, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00

מזג האוויר ביעדי הטיסה החשובים של סוויסאיר

אוסלו	9–0	מעונן
אמסטרדם	16–6	בהיר
בואנוס איירס	20–19	גשום
הלסינקי	7–4	מעונן
הונג קונג	25–21	מעונן
וינה	21–9	מעונן
ז'נבה	10–8	גשום
טורונטו	11–4	בהיר
יוהנסבורג	22–10	בהיר
לונדון	18–7	בהיר
ליסבון	16–10	גשום
מאדריד	10–5	מעונן
מונטריאול	14–3	מעונן
ניו־יורק	24–12	בהיר
סאן פאולו	22–18	מעונן
פרנקפורט	12–6	מעונן
ריו דה ז'נירו	32–20	בהיר
שטוקהולם	18–4	מעונן
שיקאגו	17–4	מעונן

swissair

אלמקס לכל המשפחה!

„דבר" של היום הוא דבר חדש. המלץ עליו בפני ידידך.

הדלקת נרות

ערב שבת
ירושלים – 5.36
תל־אביב – 5.54
חיפה – 5.47

מוצאי שבת
ירושלים 6.53
תל־אביב 6.51
חיפה 6.55

מחלקי הגז ביו"ש מופלים לרעה

(ע). – מחלקי הגז ביהודה ושומרון טוענים בעתירה לבג"ץ כי הם מופלים לרעה לעומת מחלקי הגז בישראל ומחלקי הגז לישובים היהודיים ביו"ש.

מחלקי הגז טוענים בעתירה שהגישו באמצעות עו"ד יורם אבירם נגד שר האנרגיה, ראש מנהל הדלק, המנהל האזרחי והמפקד הצבאי ביו"ש, כי העמלות שהם מקבלים נמוכות מאלה המשולמות לעסקים מקבילים בישראל. הם טוענים גם כי פנו למשיבים בבקשה שיעלו את העמלות אך לא נענו בתשובה חיובית.

בעתירה נטען כי מחלקי הגז לישובים היהודיים ביו"ש זכאים לעמלות באותם הסכומים המשולמים בישראל והדבר מהווה, לטענת העותרים, הפליה לא צודקת.

עוד נטען כי כתוצאה מהעמלות הנמוכות מפסידים המחלקים ביו"ש כסף רב מאחר שהוצאותיהם גבוהות מהעמלות.

שופט בית המשפט העליון השופט שלמה לוין הורה להעביר את הדיון בעתירה בפני הרכב של שלושה שופטים ולזמן את תגובת היועץ המשפטי.

לא לאשר העלאה במחירי תחבורה ציבורית

נוכח הידיעות על כוונת האוצר להעלות את מחירי הנסיעה בתחבורה הציבורית, החל מחודש מאי בשעור של 20 אחוז, תובעת הועדה המתאמת של האגף לאיגוד מקצועי משר האוצר, משה נסים, לחזור בו מכוונה זו.

"עוד מעט והתחבורה הציבורית תהיה עבור עשירים בלבד" התריע חיים הברפלד יו"ר האגף, שאמר כי העלאת מחירי התחבורה הציבורית תהיה עוול לנזקקים לשירותי הנסיעה באוטובוסים. יתירה מזו, בשעה שיורד מחיר הדלק ובעלי הרכב הצמוד זוכים להקלות, אין לפגוע דווקא במעוטי ההכנסה.

יו"ר האגף לאיגוד מקצועי תבע מהממשלה לשמור על רמת סיבסוד קבועה, 50 אחוז סובסידיה לתחבורה הציבורית וללחם ו־25 אחוזים לשאר המוצרים המסובסדים כגון מוצרי חלב. "אנו מדברים על סבסוד בשעור של 50 אחוז לתחבורה הציבורית ולא על 500 אחוזים סבסוד כפי שהיה בתקופת ארידור", הבהיר.

טלויזיה בכבילים בכפרים הדרוזיים

מאת מסבח הלבי, סופר „דבר"

טלויזיה בכבילים חדרה לאחרונה גם לכפרים הדרוזיים וכמעט בכל ישוב דרוזי בגליל ובכרמל פועלת היום טלויזיה בכבלים.

התחנות משדרות כל ערב שני סרטים בשפה הערבית ותכניות ספורט שונות ובעיקר משחקי כח כמו ג'ודו, התאבקות והתאגרפות.

אחדים ממפעילי התחנות אמרו כי הכפרים הדרוזיים הם חלק בלתי נפרד מהמדינה וכמו שיש טלויזיות בכבילים בקריות, בערים הגדולות ובעיירות הפיתוח, יש גם בכפרי הדרוזים וכי הם פועלים כדי להשיג רשיונות מיוחדים מהשלטונות להפעלת התחנות.

כל מנוי משלם בין 15 עד 20 ש"ח בחודש.

יום הנביא שועיב חגם של הדרוזים

מאת מסבח הלבי, סופר „דבר"

העדה הדרוזית בארץ חוגגת היום את חגה המסורתי, חג הנביא שועיב, וראשי העדה עולים לקברו של הנביא בקרני חטין ליד טבריה. משלחת מכפרי הדרוזים בדרום לבנון עומדת להשתתף בחגיגות.

השנה לא יהיה טקס רשמי אלא טקסי דת ותפילה בלבד. יצויין כי השנה לא הוזמנו הדרוזים מרמת הגולן בשל עמדתם הפרו-סורית שהדרוזים הישראלים שוללים אותה.

לרגל החג שלח הרמטכ"ל, רב־אלוף משה לוי, מברקי ברכה לקצינים ולחיילים הדרוזים המשרתים בצה"ל. כן התיר לדרוזים המרצים עונשי מאסר בבתי הכלא הצבאיים, לצאת לחופשת חג והעניק חנינה לחיילים־אסירים שנגזרו להם תקופות מאסר קצרות.

אות לגיון הכבוד לאיש ביטוח מישראל

שגריר צרפת בישראל, ז'אק דופון, העניק השבוע במעונו את אות לגיון הכבוד הצרפתי לשמעון עידדור על תרומתו לקשרים הכלכליים והמסחריים בין צרפת לישראל.

עידדור, ששימש עד ראשית השנה כיו"ר וכמנכ"ל חברת הביטוח „לה נסיונל", זכה באות הוקרה של ממשלת צרפת, „על מאמציו במשך השנים לשמירת וחיזוק הקשרים המסחריים בין שתי המדינות, ובמיוחד על החדרת הביטוח הצרפתי לישראל".

שמעון עידדור כיהן בהנהלת החברה קרוב ל־30 שנה, מהציתם כיו"ר וכמנכ"ל.

כיום משמש עידדור כיועץ ל„לה נסיונל" וכנציג חברת הביטוח הלאומית הצרפתית „גאן", שהיא בעלת המניות העיקרית בחברה, במועצת המנהלים. חברת הביטוח הצרפתית „לה נסיונל", פועלת בארץ זה 50 שנה.

כינוס החברה להגנת הטבע במדבר יהודה

אתרי נוף ייחודיים, שאינם פתוחים לקהל בכל ימות השנה, ייפתחו למטיילים בחוה"מ פסח, לרגל הכינוס השנתי של החברה להגנת הטבע שיתקיים באזור זה, בהשתתפות אלפי מטיילים.

הכינוס, שסיסמתו „מדבר, לא שממה", יתקיים באזור צפון מדבר יהודה, ויתמקד בסכנות האורבות לחבל ארץ זה כתוצאה מפיתוח בלתי מבוקר ופגיעות בנופיו ואתריו. הוא יתקיים בימים א'-ג' בחוה"מ פסח (27־29 באפריל), יכלול עשרות טיולים וסיורים, ושיאו יהיה בעצרת מרכזית שתתקיים בשיפולי המצוק המשקיף על יריחו וים המלח – לא הרחק מארמונות החורף של המלך הורדוס.

החברה תפעיל תחנות מידע על צידי הנסיעה באזור, ותקיים למעלה משלושים טיולים מודרכים וסיורים, חלקם ללא תשלום, באוטובוסים, במכוניות פרטיות, למיטיבי לכת ולמשפחות. בין הטיולים – סיור לאורך אמת המים בוואדי קלט, קינון עופות דורסים במדבר יהודה, נקודות חן ביריחו, בעקבות זוחלים לבקעת הירדן ומדבר יהודה, ביקור ב„מערת האימה" בנחל דליה, אתרים בגאון הירדן הדרומי, מבצרי מדבר, מנזרים, סיורים ברגש ארכיאולוגי ועוד.

אמש בקונצרט

ערב סולנים

מאת יהודה כהן

בסידרת ערבי הסולנים־האורחים של התזמורת הפילהרמונית הישראלית היתה אמש תוכנית קאמרית יפה מאד. הפסנתרן מרק נייקרוג עם הכנרים פנחס צוקרמן וחיים טאוב, הכנרתן דניאל בנימיני והצ'לן לין הראל הגישו את החמישייה הפסנתר בפה מינור מאת בראהמס. נגינתם בצוותא היתה מצויינת, כאילו הרכב האמנים היה צוות קבוע, הם השיגו מיצלול מעוגל ואחיד אחד אחד אל עומק היצירה הרב־קולית שפניה מועדות לא מעט לעתיד.

בפתח התוכנית ניגנו פנחס צוקרמן ומרק נייקרוג את הסונטה במי מג'ור לכינור ופסנתר מאת באך, במידת מה באופן אובייקטיבי־אקדמי. צימוק היתה הסוויטה האיטלקית לצ'לו ופסנתר מאת סטראווינסקי, שביסס אותה על המוסיקה שלו לבאלט „פולצ'ינלה" המושתתת על נעימות מאת פרגולזי. בנגנו את היצירה מלאת החן הפגין לין הראל אמנות וירטואוזית משעשעת בשיתוף מדוייק עם הפסנתרן המבריק נייקרוג.

מ„עוזי" ועד ברעם

לולא הנזק שהסבה לישראל היתה פרשת ברעם סיפור נלעג וחובבני

נוכלים שהתחזו לסוכנים ניתקלו בסוכנים שהתחזו לנוכלים לאלה לא היתה סמכות למכור ולאחרונים לא היתה כוונה לשלם

מאת אמיר אורן
סופר „דבר" בארה"ב

„זו תהיה הולידה ממושכת," נאנח אברהם ברעם, דקות אחדות קודם שהועבר מתחנת המשטרה לכלא ברמודה. הוא התייחס לפרשת הקשר למכירת נשק אמריקאי לאיראן, לפחות מן ההיבט האישי של מצבו המשפטי והערכתו כי הוא עלול לרצות עונש מאסר ממושך בכלא אמריקאי, אם מערכת הבטחון הישראלית תתכחש לידיעתה כי שותפיו של ברעם בעסקה הנרקמת ביקשו לעניין לקוחות איראניים. אבל במידה מדוללת של חריפות – ובהכרח בהשפעתה המבריאה של המחלה האמורה על כלכלתה החולנית של ישראל – ישימה הערתו של ברעם לכל סוגיית הטיפול הממלכתי בייצוא נשק ישראלי ללקוחות מפוקפקים.

לולא הנזקים שכבר הסבה לישראל, היתה פרשת ברעם ושותפיו ראויה להיחשב נלעגת. דומה שלא כנופייה מתוחכמת של רבי־מזימות חובקי־עולם היתה כאן, אל תוכנים קטנים שביקשו להונות ונמצאו מרומים בעצמם. נוכלים שהתחזו לסוכנים נתקלו בסוכנים שהתחפשו לנוכלים. לראשונים לא היתה סמכות למכור נשק ולאחרונים לא היתה כוונה לשלם תמורתו. סירוס האשמי, שהתיימר לייצג את השלטונות האיראניים עוד בתקופת משבר בני־הערובה האמריקאים בטהראן, סיפק לתביעה הפדראלית ולשירותי המכס האמריקאניים את שירותיו כמלשין וכפתיון, בתמורה לסגירת תיקים אחדים נגדו בפרשיות דומות. האשמי ייצג את האייתולה חומייני, בעיסקה זו, בערך כפי שאברהם ברעם ייצג את הרשות המרכזית למכירת פאנטומים משומשים בתל־אביב.

„תיווך המוות"

כאן נעשה תת־המקלע „עוזי" למוצר־ייצוא שגאוות ישראל עליו מתחרה בתפוזים, חדרו ישראלים לשוק של מה שכינה נציב המכס האמריקאי „תיווך המוות". מקצתם עשו זאת מטעמים ממלכתיים, מקצתם בשירות גורמים הצ־ממלכתיים, הצ־בטחוניים: אחרים ניסו רק להעשיר את קופתם האישית. במיגזר שיתוף הפעולה בין ממשלות, יש בפעילות מוסמכת בתחום זה חיוב, אם היא נעשית עם הממשלות הנכונות ובראשן עם ארה"ב. במכירת נשק למדינות בעייתיות יותר (דרום־אפריקה, רודנויות באמריקה הלטינית) עולה השלילה המדינית לישראל על התועלת. כאשר מסובכת ישראל בפני יחידים הטוענים לסמכות לייצגה, או כאשר הם ושליחיה הרשמיים גם יחד מתגרים בחוק המדינה המהווה את משענתה הבטחונית של ישראל, מאפס הנזק גם את שוועת התעשיות הבטחוניות להזמנות־ייצוא בתקופת אבטלה ואת הנימוקים המתקראים אסטרטגיים.

בשמה של המשכיות הקשר המערבי עם איראן (ובמיוחד עם הקבונה הצבאית בה) התעלמה ישראל מתביעת ממשלי קארטר ורייגן לחדול מאספקת נשק לחומייני. בשיחה עם עמיתו קספאר וויינברגר במאי 1982, שתועדה ב„דבר" אשתקד, הכריז שר־הבטחון אריאל שרון כי ישראל תמשיך לספק־נשק לאיראן, אם כי תציית להוראה האמריקאית שלא למכור נשק מתוצרת ארה"ב. בתחילת כהונתו של שמעון פרס בראשות הממשלה הזדרזו פרשנים אמריקאיים לאבחן תפנית, מחשש להצלחה איראנית להביס את עיראק. כעת מפקפקים מומחים בנכונות אבחנה זו או בהתמדתה. ההסכמה האמריקאית עם טיעונים אלה מתנודדת לפי המצב בחזית ולפי תוחלת חייו של חומייני. אך גם אם ניתן להציג טיעון ענייני בעד קשר צבאי ישראלי ובעקיפין אף אמריקאי עם איראן, אין לכך ולא כלום עם הרפתקאות יחידים שאינם מוסמכים לדבר בשמה של ישראל.

אמינות ממשלתית

פרשת „כנופיית הנשק לאיראן", כפי שכונתה כאן מייד באמצעי־התקשורת, יצרה לרגע רושם שלפיו הגנרל הישראלי ברעם הוא איש־צבא מרכזי בצה"ל. מבחינת פרסומו, התחזה באותו רגע – ביום שלישי – ג'נרל ברעם הישראלי בג'נרל מוטורס או אלקטריק האמריקאי. כבמרבית האירועים התקשורתיים עתה, עייפה התקשורת מהפרשה כמעט מייד לאחר שהסתערה עליה. אך דווקא משום מאפיין חולף זה של ההתעניינות הציבורית, דווקא משום שהמישקפים בתודעת הצופים והקוראים נוצרים עם הדיווחים הראשונים ומאז קשה לקעקעם, שיקפה הפרשה את האטימות בממשלת ישראל ושלוחותיה, שלא השכילו להפיק לקחים מפרשת ג'ונתן פולארד ולהיערך לפעולה גמישה בזירה התקשורתית האמריקאית.

הכשלון הראשון היה מדיני־מודיעיני. המערכת הישראלית לא ידעה כי כמה ישראלים, ביניהם תת־אלוף בדימוס, משוטטים בעולם ומתפארים שביכולתם למכור ציוד השייך למשרד הבטחון. המערך הישראלי בארה"ב לא היה מרושת דיו במימסד האמריקאי כדי ללמוד על החקירה המתנהלת. השגריר מאיר רוזן סתם לעצמו אפיקי־מידע שבאמצעותם היה ביכולתו לקבל התרעה מוקדמת על התפוצצות הפרשה, תריסר שעות קודם לעיתוי שקבעה התביעה. כאשר הזעיקו סוף סוף הנציגים הישראליים בארה"ב את שולחיהם בתל־אביב ובירושלים, היתה התגובה שאננה ומזולזלת, כאילו המבחן לתקפות הרמזים בדבר ידיעה ישראלית יהיה מישפטי ולא ציבורי.

אין בישראל חקיקה, או לפחות תקנות, האוסרות על מי שאינו מוסמך לכך, להתיימר לייצג את המדינה במגעים בתחומים מדיניים רגישים. אם קיים חוק או תקנה, ברור שאינו נאכף בקפידה. על אף שהתובע הפדראלי ג'וליאני נזהר לומר מייד כי אין ראיות לישירות למעורבות ישראלית רשמית, רמזו מתדרכי הרקע כי הם משוכנעים שבישראל הרשמית ידעו על מגעי קבוצת ברעם. בתודעת הציבור נוצר מייד הקשר הממלכתי. התחושה שהוקרנה לעיתונאים ומהם לצרכניהם היתה שגם אם אין הוכחה משפטית לכך שפקיד ישראלי כלשהו הסמיך את ברעם ושותפיו לפעול בוודאי היה מי שהקשיב להודעותיהם, בירך בשתיקה על מגעיהם ושמר לעצמו את הזכות לאשר או לפסול לכשיבשילו המגעים.

ניכיון מבית

זו, פחות או יותר, גירסתו של ברעם. יתכן שאינו עד מהימן ביותר – באותו יום ראשון למעצרו, שעה קלה לאחר שהמעצר הוארך ולאחר שהתבשר טלפונית כי משרדי החוץ והביטחון מתנערים ממנו, נשמע ברעם עמום עד המום. אחת מאמירותיו, שהחשוד „פלוני אלמוני המכונה חברוני" הוא מי שהיה סא"ל וראש לשכתו של אלוף יהושע שגיא בעת מלחמת לבנון ודיוני ועדת כהן, הופרכה מייד. בקטעים אחרים הסתמך ברעם על עדות־שמיעה ועל שותפיו. יותר משהיתמם, דומה ששותפיו ניצלו את תמימותו (ואת דרגתו). אך בין שגירסה זו אמיתית ובין שהיא שקרית, זכותו להשמיעה.

נזק מיותר

לא היה מסע מילולי מתואם נגד ישראל. התובע ג'וליאני ונציב המכס פון־ראב, שהעמידו בכוננות צוותי־טלוויזיה מבעוד יום, לא עשו זאת נגד ישראל, אלא לקידומם האישי, בערך כפי שאין לחשוד בשמעון פרס שביקש להרע לחוף השנהב כשהזמין את הטלוויזיה הישראלית למיפגש עם הופואה־בואני. אפשר גם שרבים בציבור האמריקאי אינם דיים להבחין בין מה שעשה גנרל ישראלי אחד לבין ישראל כולה, כשם שקולונל אמריקאי אחד (וויין גילספי, מפיקד הטילים של זרוע היבשה), שנחשד במעורבות במזימה לספק טילי „טאו" לאיראנים, עדיין אינו מכתים את הצבא האמריקאי כולו. אבל המעורבות הישראלית בפרשה, כך או אחרת, בלבלה את המשוואה ישראל מול טרור. לא היפוך יש כאן, למרות האמריקאים, משום שישראל אינה [illegible] – הוא גם מסייעת לו, פעם ופעמיים: תחילה בכך שאינה פותרת את שורשיו הפלסטיניים, ואחר כך באפשרה [illegible] נשק לשושביניו האיראניים, אלה הרוצים להרוג אמריקאים. במכלול הנזקים הניתכים על ישראל, רבים מהם בלתי־נמנעים, היה זה נזק מיותר, שמדיניות ארוכת־טווח בשאלת ייצוא הנשק ומיומנות מיידית בטיפול בפרשה היו מצליחות לסכלו.

לקוראי „דבר",

מבצע חתימה של מינויים על שבועון

שער למתחיל

„שער למתחיל" הוא שבועון מנוקד בעברית קלה, המיועד לעולים חדשים, ולוותיקים המתקשים לקרוא עיתון רגיל. „שער למתחיל" מתאים גם להקניית הרגלי קריאה בעיתון לילדים.
השבועון מביא את החדשות החשובות של השבוע האחרון, בלשון קלה ובליווי תמונות. השבועון הוא בפיקוח משרד החינוך.
מחיר מנוי לשנה (50 חוברות) כולל משלוח בדואר 18 שקלים חדשים בלבד.

בברכה,
הנהלת „שער למתחיל"

לכבוד
הנהלת „שער למתחיל"
ת.ד. 199 ת"א מיקוד 61001

אבקש לחתום על העיתון **„שער למתחיל"** למשך שנה ולשלחו לביתי לפי הכתובת הרשומה מטה

שם משפחה______ שם פרטי______ רחוב______
מספר______ עיר______ מיקוד______ טלפון______
מצורפת בזה המחאה על סך 18 שקלים חדשים, משוכה על
בנק______ סניף______ מספר שק______
חתימת המנוי______

אנשים ○ אנשים

אפיקומן צבאי

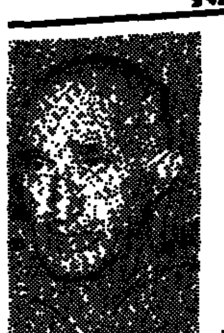

שני כלי רכב חדשים, מכשיר וידיאו וחופשות „בגילת" – זה היה קציר מבוקשם של חיילי גבעתי וגולני שגנבו את האפיקומנים בסדרי הפסח שנערכו בצפון בהם השתתפו הרמטכ"ל רב־אלוף משה לוי (בתמונה) ואלוף פיקוד הצפון אורי אור.

הרמטכ"ל השתתף בסדר־פסח אצל חיילי חטיבת גבעתי ומ"פ המפקדה ורס"ר הגדוד הם שגנבו את האפיקומן וביקשו בתמורה מכונית סרנוט חדשה לאנשי הקבע בגדוד. הרמטכ"ל שעשה השנה את הסדר ללא רעייתו וארבעת ילדיו שנשארו בבית אלפא, ניצל את ההזדמנות כדי לשוחח עם החיילים בתום הסדר ולפני יציאתם למשימות הבטחון השוטף עוד באותו ערב. אגב הרמטכ"ל נטל חלק פעיל ביותר בקריאת קטעים נרחבים מההגדה. אלוף פיקוד הצפון אורי אור עשה את הסדר בחברת חיילי חטיבת גולני וחברי מושב זרעית במושב עצמו. החיילים שגנבו את האפיקומן ביקשו מהאלוף רכב למפקדי הפלוגות, וידיאו לחיילים, וחופשות מיוחדות לשני הרס"רים של היחידה שהכינו את הסדר. לכל הבקשות הללו נאלצו הרמטכ"ל ואלוף הפיקוד להיענות בחיוב גם אם לא בהתלהבות.

שמעון וייס

הלך לעולמו

אוטו פרמינגר, (בתמונה) הבמאי ומפיק הסרטים הנודע, אשר תחת ידו עברו כוכבי הוליווד רבים כמו ג'ון ויין, ג'יימס סטיוארט, פול ניומן ופרנק סינטרה מת ביום רביעי בביתו בגיל 79 ממחלת הסרטן. פרמינגר נולד בוינה ב־1906 והיה עורך דין כמו אביו אך נמלט מאימת הנאצים לארה"ב בשנת 1935. לאחר קריירה קצרה על במת התיאטרון הניו־יורקי, עבר להוליווד והחל את הקריירה הקולנועית שלו בגילום תפקידי נאצים. זמן קצר לאחר מכן החל לעבוד כבמאי ומפיק והוציא תחת ידו כמה מסרטי הוליווד הטובים ביותר. בין סרטיו: „אקסודוס", „אנטומיה של רצח" והמחזמר „פורגי ובס".

(ראה גם תמונה למטה).

חילוקי דעות

חגיגות נבי שועיב של הדרוזים הנפתחות היום ליד קבר יתרו בכפר חטין, יעמדו השנה בסימן ריב נוקב של כהני הדת הדרוזים ופעיליה בסוגיית השתתפותם של בנות דרוזיות צעירות בפעילות במסגרת תנועת „הצופים" ותנועות נוער אחרות. השתלבותן של הדרוזיות בפעילות תנועות הנוער, הנחשבת בעיני הדרוזים למתירנית, היא לצנינים בעיני כהני הדת המתנגדים להם בכל תוקף.

לעומתם, גורסים הצעירים הדרוזים בעלי השקפות הליברליות כי השד אינו נורא. דרוזים בדרום לבנון יגיעו גם הם לכנס וצה"ל נערך בשערי הגבול לקבל את הבאים. לצורך זה תיפתח הגדר הטובה ליד מטולה באופן יוצא מן הכלל היום בין השעות 6 בבוקר ל־5 אחר הצהריים.

שמעון וייס

אורתוגרפיה (ב')

שמו של מייסד „הצפירה", שנזכר בקטע „אורתוגרפיה" („אנשים", „דבר", 23.4.86) הוא, כמובן, חיים זליג סלונימסקי, ולא כפי ששובש בדפוס פעמיים באותו קטע. כיוצא בזה בפיסקת הסיום של אותו קטע הנכון הוא „ראו וכו'" ולא כפי ששובש גם כאן. מסתבר, כי בשביל להטיל שיבוש־כתיב אין הכרח להתנצר, כפי שעשה בנו של חיים זליג סלונימסקי.

י.א.

מנהל חדש

למשרד הישראלי של הועד היהודי האמריקאי, אחד האירגונים היהודיים החשובים ביותר בארה"ב יש מנהל חדש: במקומו של ד"ר ברנארד רזניקוף, שפרש לאחר שרות של 16 שנה, נתמנה שמעון סמואלס, מומחה ליחסים בינלאומיים. סמואלס כיהן בעבר כמנהל אירופי של „הליגה נגד אפליה" של בני־ברית ואף שמש זמן מה סגן מנהל מכון „לאונארד דייוויס" שליד האוניברסיטה העברית בירושלים. הוא נולד בלונדון ב־1945 ודובר אנגלית, צרפתית, ספרדית ועברית וכן [illegible] ביפנית, בגרמנית, באיטלקית ובפורטוגזית.

ש"ן

קונצרט ויין

הנהלת התזמורת הסימפונית של חיפה, החליטה לחזור השנה על הנסיון המוצלח של העונה החולפת ולערוך קונצרטים באולמות האבירים בעכו עם... שתיית יין בהפסקה. סידרת הקונצרטים החדשה תפתח בראשית החודש הבא ותכלול שלושה קונצרטים: שניים בביצוע התזמורת הסימפונית של חיפה בניצוחו של סטנלי ספרבר ואחד בביצוע הקנטילנה – האנסמבל הישראלי למוסיקה עתיקה בניצוחו של ד"ר שי בורשטיין. קונצרט יכלול נגינה בכלים עתיקים משוחזרים ומוסיקה קולית וכלית מתקופת ימי הביניים, הרנסנס והבארוק המוקדם.

אריאלה ראובני

ביקור מלכותי

המלך הספרדי חואן קרלוס ורעייתו המלכה סופיה, באו לביקור מלכותי בבריטניה – הראשון מזה 81 שנה. אביו של חואן קרלוס, המלך אלפונסו ה־8 ביקר בבריטניה בשנת 1905.

גם המלך וגם המלכה קשורים בקשרי משפחה עם בית המלוכה הבריטי ושהו בעבר בלונדון אך תמיד בביקורים פרטיים.

בארמון ווינדזור נערכה לשניים סעודת פאר מלכותית ובמהלכה נשא חואן קרלוס דברים וציין את הקשרים והידידות בין שני העמים אך הדגיש גם את חילוקי הדעות הקיימים בעניין גיברלטר. הוא הביע תקווה כי הבעיות ימצאו את פתרונן.

דליה שרון, לונדון

לתזמורת באהבה

התזמורת הפילהרמונית הישראלית, תארח בקונצרט הבא למנויים, את המנצח הישראלי ליאור שמבדל, שינצח בקונצרט זה על יצירתו „ספירות 3" שהוקדשה במיוחד לחברי התזמורת הפילהרמונית. אורח נוסף בקונצרט הוא הצ'לן לין הארל, שיבצע את הקונצ'רטו לצ'לו של היידן. עוד תבצע התזמורת בניצוחו של שמבדל חמישה קטעים מתוך רומיאו ויוליה של ברליוז. שמבדל, יליד תל־אביב, הוא מנצח מבוקש ברחבי העולם, וניצח על תזמורות רבות כמו ה„טונקינסטלר" של וינה, תזמורת רשות השידור של באווריה, ברמן, שטראסבורג, פילהרמוניה הולנד.

סיבות טובות

לחברי קבוצת התיאטרון נווה צדק יש כמה סיבות טובות לחגיגות: הצגתם המצליחה מאד „המלך הלך לישון" מאת קובי ניב ויוסי אלפי בבימוים של ישראל גוריון כבר רצה 150 פעם וזכתה בכינור דוד; המאזן הכספי של הקבוצה הסתיים ללא גרעונות וזה הישג בהתחשב באופי הקבוצה הפועלת בקואופרטיב. סיבה שלישית: הצגת ההרצה של „קרמבו" שאותה עושה אותו צוות (חוץ מיוסי אלפי) של „המלך הלך לישון", התקבלה בהתלהבות במיוחד על ידי קבוצת צעירים מפרדס כץ שהם חניכיהם של חברי נווה צדק בסדנא לתיאטרון קהילתי. בסוף השנה תועלה הצגה של סדנא זו אחרי שעברו בהדרכתו של פטר גדיש.

מירי פז

איך עושים זאת

הבמאי אוטו פרמינגר מדגים סצינת אהבה עם השחקנית אווה מארי סנט בזמן הסרטת „אקסודוס" בישראל בשנת 1960. ההדגמה נועדה לפול ניומן שאמור היה לבצע את הסצינה בסרט.

(צילום רדיו של אסושיאייטד פרס)

המדור נערך על־ידי עירית נחמני

על השגרירות הבריטית
מבארק לא השיב על ברכת שמיר
עם אסד בדמשק
דבר של היום דבר חדש

מתה הדוכסית מווינדזור – האשה שלמענה ויתר אדוארד ה־8 על הכס

לונדון, („רויטר", עתי"ם ועי"צ).– הדוכסית מווינדזור, הגרושה האמריקאית, שלמענה ויתר המלך אדוארד השמיני על כס המלכות בבריטניה, מתה בביתה בפאריס אתמול – כך נמסר בהודעה מארמון באקינגהאם.

בהודעת הארמון נאמר: „אנו מודיעים בצער רב, שהנסיכה מווינדזור מתה ביום חמישי, בשעה 10 בבוקר, בביתה שליד פאריס". החלטתו של המלך אדוארד לשאת לאשה את הנסיכה, שקודם לכן התגרשה משני בעלים, עוררה משבר תחוקתי וחברתי עמוק בבריטניה ב־1936, וכל מעמד בית המלוכה הבריטי הועמד אז בסימן שאלה.

הדוכסית, לשעבר הגברת ואליס סימפסון, היתה בת 89 במותה. היא לקתה בהסתיידות העורקים, והיתה משותקת מאז 1978.

בתמונת ארכיון זאת, משנת 1946, נראים הדוכסית והדוכס מווינדזור בסאנינגדייל, ליד לונדון. הדוכסית, שמתה אתמול בפאריס בגיל 89, תיקבר לצד בעלה, שוויתר על כס המלוכה הבריטי כדי שיוכל לשאתה לאשה (צילום: א.פ.)

לאחר 10 חודשים ו־21 ימים על כס המלוכה נאלץ אדוארד להתפטר, בגלל החלטתו לשאת את ואליס סימפסון לאשה. השניים התחתנו בצרפת ב־1937, וחיו כל ימי חייהם מחוץ לבריטניה. המלך לשעבר מת בשנת 1972.

על אף שמשפחת המלוכה הבריטית התעלמה לחלוטין מן הדוכסית במשך חייה, היא תובא במטוס לאנגליה, ותיקבר במקום מלכותי ליד בעלה.

פקידי בית המלוכה אמרו, כי המלכה אליזבת תשלח מטוס אישי מטעמה כדי להחזיר את גופת הדוכסית לאנגליה, והיא תיקבר בבית הקברות המלכותי הפרטי בפרוגמור, ליד ארמון וינדזור.

מביתה, של הדוכסית בפאריס נמסר, כי איש ממשפחת המלוכה לא היה לידה כאשר נפטרה.

„אנגליה איננה רוצה מלכה כזאת"

המשבר שפרץ בבריטניה לאחר החלטת המלך הצעיר לשאת את ואליס סימפסון זיעזע את האומה הבריטית ואת האימפריה הבריטית כולה. הוויכוחים וחילוקי הדעות נמשכו תקופה ארוכה, מרגע שנודע ברבים על החלטת אדוארד השמיני לשאת אותה לאשה. רנדולף צ'רצ'יל שצידד אז במלך ובהחלטתו, שאל: „מדוע לא יתחתן המלך עם בחירת־לבו?" על כך השיב לו המחזאי הנודע נואל קאוארד: „אנגליה איננה רוצה מלכה כזאת".

בנאום הדראמטי שלו ברדיו בדצמבר 1936, שבו הודיע אדוארד השמיני על התפטרותו, הוא אמר: „מצאתי לבלתי אפשרי להמשיך ולשאת בנטל האחריות הכבדה המוטלת עלי, בלי סיועה ותמיכתה של האשה שאותה אני אוהב".

הדוכסית נולדה בשם בסי ואליס ווארפילד, ב־19 ביוני 1896, בעיירה בלו־רידג' סאמיט, בפנסילבניה שבארה"ב.

היא פגשה את אדוארד השמיני בעת שעוד היה הנסיך של ווילס. אז כבר היתה נשואה וגרושה פעמיים, בתחילה לטייס בצי האמריקאי ואחר כך לסוחר מניות לונדוני.

כאשר עלה אדוארד על כס המלוכה, עם מות אביו, ג'ורג' החמישי, היא קיווה שיוכל לשאת לאשה את אהובתו האמריקאית, ולעשותה מלכה לצידו.

אולם, ראש הכנסיה האנגלית וכן ראש הממשלה התנגדו בכל תוקף לנישואי המלך עם אשה גרושה, הפעילו עליו לחץ כבד לוותר על עשייתה למלכה.

רק הודות להוד

אדוארד היה אחד הנסיכים הפופולריים ביותר בהיסטוריה הבריטית ונערץ על ההמונים.

המלכה אליזבת, שהייתה ילדה בזמן שהתחולל המשבר, עלתה לכס המלוכה רק בגלל התפטרות דודה. לאחר שהתפטר אדוארד השמיני, הוכתר במקומו אחיו, ג'ורג' השישי. כאשר מת הוא, ב־1952, היתה למלכה אליזבת, שביום ג' השבוע חגגה את יום הולדתה ה־60.

מנהיג פקיסטאני מציע לשגר חצי מיליון מתנדבים ללוב

קאראצ'י, („רויטר" ועתי"ם). – איש דת פאקיסטני קרא ביום ו' למשוחררי הצבא הפאקיסטני להתנדב ולהקים כוח של 500,000 איש, „כדי להגן על לוב נגד ארה"ב".

שאה אחמד נוראני, העומד בראש המפלגה „ג'אמיעת אלעולאמא", אמר באסיפה ביום ו' בערב, כי הוא רוצה לגייס מיד 100,000 מתנדבים, „כדי לסייע לאחים המוסלמים בלוב". כוח המתנדבים הזה שנוראני רוצה להקימו יהיה – אם אכן יקום – גדול מן הצבא הסדיר של פאקיסטן, המונה כיום 450,000 חייל. הוא הציע, כי הכוח יקבל אימונים וציוד בפאקיסטן וישלח ללוב מיד, במקרה הצורך.

נוראני נחשב הדמות המרכזית באופוזיציה בפאקיסטן. בנאומו קרא לקונגרס האמריקאי להדיח את הנשיא רייגן על הפעולה הצבאית שלו גם נגד לוב.

קליעי מחסניות 3 אקדחים קטלו „בוס" מאפיה ובנו

רג'יו, קלאבריה (ע"צ, „רויטר" ועתי"ם). – שלושה אלמונים מזויינים פרצו לבית־חולים ברג'יו ביום ד' ורצחו בירייות את איש כנופיית המאפיה פרנצ'סקו סיראינו ואת בנו אלכסנדרו. המשטרה האיטלקית אמרה, כי הרצח בוצע במלחמת כנופיות המתנהלת עתה בתוך המאפיה האיטלקית.

הרוצחים רוקנו מחסניות של שלושה אקדחים לתוך גופותיהם של האב והבן, ואחר כך עזבו בשקט את בית החולים, סיפרו עדי ראייה.

שירות להטסת נוסעים בספינות אוויר – „צפלינים" – הממולאות גאז חודש בלונדון אתמול, לאחר הפסקה בת 49 שנה. היתה זאת הפעם הראשונה שנפתח באנגליה שירות כזה לציבור, מאז אסון התפוצצות ספינת־האוויר הגרמנית „הינדנבורג", ב־1937, שבו נספו 36 בני־אדם, ואשר הביא, למעשה, את ההפסקה בשימוש בכלי־טיס זה. שר התעופה הבריטי מייקל ספייסר חנך את קו השירות החדש בטיסה בת 70 דקות מעל לונדון הבירה. הקו החדש מוכר בעד 100 ליש"ט (150 דולר) טיסת־סיור מעל לונדון, בגובה ריחוף של 300 מטר. ה„צפלין" החדיש יכול לשאת על סיפונו 5 נוסעים בפעם. (צילום: א.פ.)

אבו־גזאלה ידון ברבת־עמון בהידוק קשרי הצבא עם ירדן

מאת דן אבידן, כתב „דבר" לעניני ערבים

שר ההגנה המצרי המרשל אבו־גזאלה עומד לבקר בימים הקרובים בירדן, בהזמנת הרמטכ"ל הירדני זיד איבן־שאכר.

בראיון לרדיו קאהיר, במלאת ארבע שנים לפינוי סיני, אמר אתמול אבו־גזאלה, כי הוא ידון עם מפקדת הפיקוד הירדני בהרחבת שיתוף הפעולה הצבאי בין שתי המדינות, בתחומי האימונים, התעשייה הצבאית וחילופי משלחות קצינים.

יצויין, כי בשבוע הבא תתכנס ברבת עמון הוועדה הירדנית־מצרית המשותפת, העוסקת בהידוק הקשרים הדו־צדדים בין שתי המדינות.

שר ההגנה המצרי אמר עוד, כי צבא מצרים עומד להפנות עשרות אלפי מגוייסים לביצוע פרוייקטים בתחומי פתוח שונים, כדי להקל ממצוקת המשבר הכלכלי במצרים.

ערב חג הפסח, ביקר הנשיא מובארק ב„אי־האלמוגים", בנואייבה ובאתרי תיירות נוספים בקרבת טאבה. בסיורו הנך מובארק מספר מתקני תיירות ותחבורה חדשים וציין, כי בכוונת משטרו להקצות משאבים נוספים לפיתוח רשת התחבורה ואמצעי התקשורת בסיני, כדי לפתח איזור זה ולמשוך אליו תיירים.

אתמול נערכו בקאהיר מספר טכסים ממלכתיים, בהשתתפות הנשיא מובארק, [illegible] לרגל מלאת ארבע שנים להחזרת סיני לריבונות מצרית.

אבו־עבאס: אכנס ועידת טרור נגד ארה"ב וישראל

ניקוסיה, („רויטר" ועתי"ם) – ראש ארגון המחבלים הקיצוני אבו־עבאס, שמואשם בתכנון חטיפת האניה האיטלקית „אקילה לאורו", אמר אתמול כי הוא מארגן ועידה חשאית של ארגוני טרור, כדי לפעול נגד ארה"ב וישראל.

עבאס, העומד בראש ארגון המחבלים הקיצוני הפורש „החזית לשחרור פלסטין", נמנע מלומר איפה תתקיים הוועידה. הוא הודיע, כי לכינוס זה יבואו נציגים של 20 ארגונים „מהפכניים" ממדינות ברחבי העולם.

הוא אמר עוד, כי בדעתו לכונן „בית משפט בין־לאומי" בדומה ל„משפט נירנברג" כדי להוציא גזרי דין על „אויבי העם". את כל הדברים הללו אמר עבאס בראיון טלפוני עם כתב „רויטרס".

אבו־עבאס, בן 37, דיבר ממקום לא ידוע. נמסר, כי מקור פלשתיני הסדיר את הראיון הטלפוני עימו.

אבו־עבאס אמר, כי הוא רואה אוייב בארה"ב ובישראל ומבחינתו הן „אוייב אחד". עם זאת אמר, כי הוא לא יפעל נגד מטרות אזרחיות.

בין המטרות, שהוא רואה אותן כחשובות: מצבורי נשק, בתי חרושת אלקטרוניים ובתי־זיקוק לנפט. „אנו חייבים לפגוע במטרות אלה, בשעות שאין אזרחים עובדים שם", אמר עבאס.

<u>מומחה אמריקאי האשים בכינוס עיתונאים:</u>

„כלי התקשורת מסייעים לאנשי הטרור כשהם נותנים להם פירסום"

סאן־פראנסיסקו (א.פ.). – העיתונאים מסייעים לטרוריסטים, בהעניקם להם את הפירסום שהם חפצים בו, ולעיתים הם אף מתערבים במצבי־משבר שבהם מעורבים בני־ערובה, על־ידי שידורים המהווים, למעשה, משא־ומתן עקיף עם החוטפים – כך האשים ביום ג' מומחה־לטרור אמריקאי ידוע.

טרל א. ארנולד, סגן־נשיא „המכון האמריקאי לטרור ולסכסוכים לאומיים" ויועץ למשרד החוץ האמריקאי, אמר את הדברים שלעיל כאשר השתתף, יחד עם שלושה עיתונאים אמריקאים בכירים, ברב־שיח שנשא את הכותרת „הטרור ואמצעי התקשורת", ואשר התקיים בכינוס איגוד מו"לי העיתונות האמריקאים.

ארנולד טען עוד, כי לעיתים מזומנות חוטאים אנשי התקשורת האמריקאים בדעה קדומה, כאשר הם מטילים ספקות רבים, במניעיהם של פקידי ממשל ארה"ב, אבל אינם מפקפקים במניעיהם של מנהיגי טרור, כגון הקולונל מועמר קדאפי.

„אני תומך בכיסוי הפעולות הטרוריסטיות האלה, בלי שום קשר לשאלה האם אתה או אני חושבים שמטרתם צודקת או לא", אמר סאם דונאלדסון, כתב בכיר של רשת הטלוויזיה „איי.בי.סי.". „אינני לצידו של איש בעניינים כאלה".

ראש משרד ה„ניו־יורק טיימס" בירושלים תומס ל. פרידמן וכתב סוכנות הידיעות „יונייטד פרס" בביירות פישר סמרדון טענו אף הם, כי עיתונות אחראית „איננה משחקת לידיהם של הטרוריסטים".

פרידמן הזהיר את כלי התקשורת מפני תיאור כל הטרוריסטים כ„משוגעים פראים, קנאים מטורפים, שאין כל הגיון מאחורי מעשיהם". „כאשר אמצעי תקשורת עושים כך, הם פשוט מטשטשים את העובדה, שבעולם המודרני, רוב הטרור נתמך על־ידי מדינות", אמר פרידמן. „טרור זה נהגה ומתוכנן בזהירות יתרה, והעוסקים בו הם האנשים ההגיוניים ביותר שראיתם מימיכם".

פקיד בכיר באו"ם: „בסין 100 מיליון בני־אדם במצב תת־תזונה"

פקין (א.פ.).– כ־100 מיליון בני־אדם בסין העממית אינם משתכרים די כדי להיזון או להתלבש כראוי, כך הודיע ביום ד' פקיד בכיר באו"ם.

אשתקד אמנם הודיעה סין העממית, לראשונה בתולדותיה, כי הגיעה לייצור די חיטה לשם אספקה־עצמית, אולם מנהל תוכנית המזון הכלל־לאומית מטעם האו"ם ג'יימס אינגראם אמר, כי הודעתה זו של סין העממית באה להסוות „בעיות בלתי־פשוטות של עוני ואי־אספקת מזון, שמהן סובלת אומה זאת, המונה כיום כ־1.05 מיליארד אנשים".

„סין העממית אמנם הגיעה לאספקה עצמית, אולם ברמת תזונה נמוכה מאוד" אמר אינגראם במסיבת־עיתונאים בפקין. „צריכת המזון לגולגולת היא אחת הנמוכות בעולם כולו, אם לא הנמוכה מכולן", אמר.

„בסין יש כ־100 מיליון אנשים שאינם יכולים להיזון או להתלבש כראוי, כי עליהם להתקיים ממשכורת ממוצעת המסתכמת בכ־120 יואן (38 דולר) בשנה", הצהיר אינגראם. לדבריו, הנתונים מלמדים, כי ההכנסה הממוצעת לגולגולת בקרב 800 מיליון תושבי האזורים החקלאיים בסין היתה בשנה שעברה 379 יואן (124 דולר), ואילו בקרב תושבי הערים – 752 יואן (235 דולר).

אינגראם הודיע, כי תוכנית המזון הכלל־עולמית סיפקה לסין סיוע בשווי 400 מיליון דולר, והיא שוקלת עתה מתן סיוע נוסף, בשווי 118 מיליון דולר. הוא מסר, כי סין העממית תקבל בשנת 1986 350,000 טונות מזון כסיוע.

לדברי אינגראם, הסיוע שמגישה תוכנית המזון הכלל־עולמית לסין העממית מרכיב כ־11 אחוזים מכלל הסיוע העולמי.

אינגראם סיפר, כי 26 אחוזים מן הסיוע המוקצה לסין ניתנים לחקלאים כמענקים, כדי שישתלו עצים באזורים צחיחים. מנות־מזון מחולקות לסינים עניים המתגוררים בגדות אגמים, כדי לעודדם לפתח תעשיית־דיג.

במסיבת העיתונאים בפקין נמסר עוד, כי סין סובלת מאובדן שטחים מיוערים, בקצב גובר והולך, וכי מדבר גובי ומדבריות אחרים „בולעים" מדי שנה בשנה כ־1,560 קילומטרים רבועים, בגלל שימוש בלתי־נבון באדמות, ובגלל סחף.

כן נאמר, כי תפוקת החיטה בסין פחתה בשנה שעברה ב־7 אחוזים, בעקבות של שואות טבע שונות, ומפני שהחקלאים הפנו מרצם לגידול יבולים מכניסים יותר.

ג'יימס אינגראם הגיע לסין מטעם האו"ם ב־13 באפריל, ביקר בפרוייקטים שונים בארבע נפות בסין ונועד עם ראש הממשלה זיאו־זיאנג, עם נשיא הבנק הלאומי של סין ועם שרי החקלאות והייעור.

הלוח הכללי ידיעות אחרונות הלוח הנפוץ ביותר דבר ראשון בבוקר

קצין במילואים
אתה המחפש אתגר אישי, המעונין בעיסוק בלתי שגרתי שבו תוכל לתרום ולהתפתח.
אם אתה בעל השכלה תיכונית מלאה וגילך 21–28.
בוא והצטרף אלינו
אנו מציעים לך עבודה קבועה שבה תמצא:–
* תפקיד הכרוך בפעילות שטח.
* עצמאות, ענין רב וסיפוק; אפשרויות לקידום וגיוון.
* אפשרות לצאת כעבור שנים אחדות לשליחות בחו"ל ו/או ללימודים אקדמאיים מלאים.
* שכר ותנאי שירות טובים.
פנה נא אלינו לת.ד. 39351 ת"א (מיקוד – 61392) עבור הדס. ציין מס' ת"ז וטלפון ופרט נא את תולדות חייך.
– סודיות מובטחת –

לחברה קבלנית בתל־אביב
דרוש
מנהל חשבונות ראשי
בעל נסיון של 5 שנים לפחות עם ידע במערכות ממוחשבות.
לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים, נסיון ומשכורת נדרשת לת.ד. 14132 תל־אביב, מיקוד 61141 עבור "מנהל חשבונות ראשי"
סודיות מובטחת

לעבודה בטחונית בארץ ובחו"ל
דרושים
יוצאי יחידות קרביות
הנתונים הדרושים:
★ גילאי 21–28
★ שרות צבאי ביחידות שדה בלוחמים (הבוגרי קורס פיקודי) עדיפות לקצינים.
★ ידיעת השפה האנגלית ו/או שפה אירופית אחרת.
★ כושר גופני טוב ובריאות תקינה (פרופיל 82 ומעלה).
אנו מציעים:
★ עבודה רבת אתגר בארץ ובחו"ל.
★ תנאי שכר טובים והטבות מיוחדות למתאימים.
★ חוזה העסקה למספר שנים (אפשרי חוזה לשנה אחת).
העבודה מתאימה גם לסטודנטים המתכוונים ללמוד בארץ או בחו"ל בשנת הלימודים הבאה
המעוניינים העונים בכל הדרישות לעיל יפנו בכתב לת.ד. 39350 ת"א מיקוד 29036 עבור ג.ב. בצרוף תולדות חיים ופרטים אישיים [illegible]
– פונים מתאימים ייענו –

דרוש
עובד בעל רקע טכני
ויכולת טובה ללמוד הפעלתם ואחזקתם של מכונות אוטומטיות לחיתוך, קיפול ועיטוף ניירת;
נכונות לעבוד מחוץ לשעות העבודה הרגילות [illegible]
לפי צרכי המחלקה [illegible]
לפנות בכתב יד אל ת.ד. 13116 ת"א (61130)

למפעל ותיק ומתרחב
דרושים
חרט מעולה
כרסם מעולה
מסגר מכבי מעולה
תנאים מצוינים למתאימים
08-221053
03-708357

סופר־פארם
לסניפנו בכפר סבא
דרוש/ה
רוקח/ת
למשרה מלאה
נא לפנות לטל. 052-23889 – לאיציק

רשת עמל
למרכזי הכשרת מבוגרים
בתל־אביב – פתח־תקוה – ראשון לציון – רחובות – באר־שבע – חיפה והקריות – נהריה – צפת – קרית שמונה
– דרושים –
מורים לקורסי בוקר וערב
* למקצועות טכנולוגיים
בענפי המתכת, עץ, חשמל, רכב אוטומציה, מכשור ובקרה, מחשבים
* למקצועות עיונים
מתמטיקה, פיזיקה, אנגלית.
* פקידות והנהלת חשבונות
* לחוגי תחביב
נא לפנות בכתב למחלקה להכשרת מבוגרים רשת "עמל" קהילת קייב 15 ת"א או טלפונית 03-497444 פנימי 259 או 260 (מיום ב')

חברת שילוח בינלאומי
מחפשת
עובד/ת מנוסה לנושא תובלה אוירית
נא לפנות בכתב לת.ד. 37728 תל־אביב מיקוד 31376

מועצה מקומית גבעת זאב
דרוש/ה
מהנדס/ת תשתיות/
מזכיר/ת ועדה לתכנון ובניה
תאור התפקיד:
עוזר/ת למהנדס המועצה, ריכוז החומר לדיון בועדה המקומית לתכנון, פיקוח על ביצוע תשתיות.
כישורים דרושים:
מהנדס בנין בעל נסיון בפיקוח.
שעור המשרה: מלא.
בדבר פרטים נא לפנות לאודה לילנטל, טלפון: 02-361661, עד יום 1.5.86

לחברה מסחרית בהרצליה פיתוח
דרושה
פקידה
אחרי שרות צבאי, לעבודות משרד. כללית דרושה ידיעת הדפסה העברית. שעות העבודה מ־8.00–17.00, 5 ימים בשבוע
טל' 052-552515

ליגד מידע טכני בע"מ
דרוש
טכנאי אלקטרוניקה
למעבדה ולמחסן
רשיון נהיגה הכרחי
לפנות בכתב יד בציון רקע קודם לת.ד. 4076, ק.אריה, פ"ת 49130 עבור 'טכנאי'

טק־דין
תעשיות אלקטרו־דינמיות
לחברתנו המצויה בתנופת פיתוח – דרושים
דרושים
★ **מהנדס אלקטרוניקה בכיר**
בעל נסיון בתכנון מערכות מבוקרות מיקרופרוססורים – חומרה ותוכנה. רקע בתקשורת דיגטלית, רצוי נסיון בניהול פרוייקט וצוות עובדים.
★ **טכנאי יצור בכיר**
בעל נסיון ביצור מערכות אלקטרוניות, תפ"י וניהול צוות עובדים.
תנאים טובים. נא לפנות בכתב יד לת.ד. 3055 פתח־תקוה 49130
סודיות מובטחת

לחברה באשדוד
דרושה
מזכירה
לעבודה מעניינת במשרה מלאה.
כישורים: גיל 25–35 4 שנות נסיון (לא כולל שרות צבאי)
חובה: ידיעת אנגלית על בוריה (דיבור, כתיבה, קריאה ותשוח)
מקום מגורים – אשדוד והסביבה.
הופעה נאה. תחילת העבודה מיידית
לראיון טל. 03-661836

לכלבו נתניה של המשביר לצרכן
מנהלת מחלקת אופנת נשים
בעלת נסיון בתחום האופנה. משרה מלאה בפיצול. תושבת נתניה.
נא לפנות בין השעות 09.30–12.30 למזכירה הכלבו.

דרוש
מנהל מכירות ארצי
לניהול מכירות בענף חומרי ניקוי למוסדות וחנויות.
אדם פעיל ויעיל עם נסיון מוכח. שכר ותנאים הולמים. מגורים בגוש דן.
להתקשר מיום א' לשוש בחברת ירדמן טל. 03-292949

לחברה המובילה בתחומה בישראל
דרושה
פקידת טלקס וניהול משרד
תנאים טובים למועמדת המתאימה.
נא לפנות בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 80 בציון שם המשרה.

מלונות מוריה אילת
דרוש/ה
מנהל/ת כח־אדם
בעל נסיון מוכח של מספר שנים בניהול כח־אדם רצוי במלון.
אדם נמרץ ובעל מעוף, השכלה אקדמאית בתחומים רלוונטיים – יתרון.
נא לפנות בכתב למנכ"ל המלון ת.ד. 135 אילת מיקוד 88101.

לדניה סיבוס בע"מ
דרושים באשדוד
קבוצת בנאים
לבניה בקבלנות
בפרטים לפנות: 03-357191

לחברה ישראלית לשיווק בינלאומי בע"מ
דרוש/ה
בוגר/ת מדעי החברה
להכשרה לתפקידי שיווק בחברה.
03-430376

דרוש/ה
מנהל/ת כח־אדם
בעל נסיון מוכח של מספר שנים בניהול כח־אדם רצוי במלון.
אדם נמרץ ובעל מעוף, השכלה אקדמאית בתחומים רלוונטיים – יתרון.
נא לפנות בכתב למנכ"ל המלון ת.ד. 135 אילת מיקוד 88101.

לחברת שיווק גדולה דרושים
בחורות ובחורים
בעלי הופעה לקידום מכירות (לאחר שירות צבאי, עד גיל 25)
הכנסה חודשית/תמריצים גבוהים
5 ימי–עבודה בשבוע
קורס קידום-מכירות בחברה
טלפונים: 03-464811/2 בשעות 09.00-17.00

מתפנה מזכירה בכירה
עם הכשורים הבאים:
* חברת 4 שפות + עברית
* הדפסה על מכונת כתיבה + טלקס
* נסיון של 10 שנים כולל ניהול משרד
מקום מגורים: תל־אביב
לפרטים נוספים טל' 03-661836

לחברת קבלנים גדולה
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
סוג ד'
(מתחיל או בעל נסיון מועט)
לעבודה במסגרת צוות במחלקת הנה"חש של החברה.
שעות עבודה רצופות. משרה מלאה 5 ימים בשבוע.
בצירוף קורות חיים, נא לפנות בכתב ולציין משכורת מבוקשת למירב פנל (א') שד' רוטשילד 138 ת"א 65272.

לסמינר התיכוני האמריקאי בהוד־השרון
דרושה **מדריכת נוער**
חברת אנגלית ובעלת נסיון בחינוך הלא פורמלי להדרכת בני נוער מארה"ב מגורים במקום
תחילת העבודה: 4.5.86 תנאים טובים למתאימה
להתקשר: 052-33406

תעודה • תעודה • תעודה • תעודה • תעודה • תעודה • תעודה • תעודה • תעודה

תנועות הנוער החלוציות במלחמת העולם השניה — בעריכת לימור חרשה של „אורנים"

מרד נעורים בימי האימה

כיצד קרה שצעירים, חברי תנועות הנוער החלוציות, שהיו מנותקים מן הדאגה לקיום היהודים בגולה ולא מילאו תפקיד ממשי במאבקים – היו מסוגלים להתייצב בראש המחנה בשעה הקשה ביותר? • פרק הסיכום מתוך מחקר לדוקטוראט של רבקה פרליס ז"ל

מאת רבקה פרליס

על רקע התפוררות ההנהגה של יהדות פולין, בלטו תנועות הנוער החלוציות כגורם מאורגן כמעט יחיד וסימניו ניכרו כבר בימי המלחמה הראשונים. ההכנות שנעשו לפני פרוץ המלחמה, בכדי להבטיח שיוכלו לקיים את התנועה גם בתנאים של מלחמה, לא עמדו אמנם במבחן המציאות, שהיתה שונה לחלוטין מכל מה שיכלו לצפות; אך הרעיון עצמו, כי יש לפעול בכל התנאים, היה קו מנחה במשך כל התקופה, ותחושת השייכות לתנועה לא חדלה להיות גורם חשוב גם בשלב התארגנות למרד ובמרד עצמו.

בזרם הבריחה ההמונית מזרחה, בפרוץ המלחמה, בלטו החלוצים בקבוצות מאורגנות, ובאיזור הכיבוש הסובייטי חידשו שם את פעילות התנועה.

חברים מרכזיים משתי התנועות הגדולות, „דרור" ו„השומר הצעיר", אשר ביזמתם ועל־פי החלטות מרכזי התנועות חזרו לאיזור הכיבוש הגרמני, הניחו את היסוד לחידוש התנועה ויחד עם אלה שנשארו בפולין הכבושה היוו את הגרעין העיקרי בקבוצה שכבתה את התנועה והנהיגה אותה.

היה זה צעד שלא מצאנו דוגמתו בחוגים ציבוריים אחרים, ולא נמצאו הולכים בעקבותיו גם בין חברי המפלגות הפוליטיות שעזבו את וארשה עם הנמלטים מזרחה. עם סיומו של מחקר זה נוכל להגיד בוודאות, כי לשובם של החברים לפולין הכבושה היתה חשיבות מכרעת לא רק לעתיד התנועה, אלא לגבי התפקיד שתנועות הנוער החלוציות מילאו במרד היהודי.

על רקע ההתפוררות הכללית בלטו תנועות הנוער כגורם מאורגן

בשנתיים הראשונות לשלטון הכיבוש פיתחו התנועות החלוציות פעילות ענפה. היא נעשתה ברובה במסגרות המקובלות בתנועות הנוער בעבר, אך דרכי הפעולה היו חדשות, תוך הסתגלות לתנאי מחתרת. הפעולה היתה אף מעמיקה ומקיפה יותר מאשר בעבר, וכל מעשה, אם בתוך התנועה עצמה ואם בתוך הציבור הרחב יותר, היה בבחינת מאמץ להתמודד בבעיות הקשות שבפניהן עמד הציבור היהודי כולו, וחתירה להתקיים קיום אנושי־מוסרי, תוך שמירה על דמות האדם ועל ערכים שהיו חשובים להם.

לצד ההמשכיות והרציפות הארגונית והאידיאולוגית שאפיינו את תנועות החלוציות גם בתקופה זו, אין להתעלם מן התמורות.

הבולטת ביותר היתה המעורבות בענייני הכלל ונטילת אחריות לגורלו.

גם ביחסם של החלוצים ליהודי עצמו חל שינוי. הנסיבות הטרגיות הביאו להזדהות חזקה יותר עם היהודי החי בגיטו, וחתירה להבנה מעמיקה יותר את ההיסטוריה הארוכה ורבת היסורים של העם היהודי. אם לא מפנה אידיאולוגי, היה זה שינוי פסיכולוגי חשוב וקובע בהמשך מעשיהם.

שלא כמו בעבר, לא נשארו תנועות הנוער החלוציות בשולי הנהגת הציבור, אם גם רק בקושי יכלו לתפוס את המקום הראוי לפי מעשיהם והיזמה שהם גילו בעניינים הנוגעים לכלל. המצוקה לא טשטשה את פער הזרות ביניהם לבין עמיתיהם במפלגות שהיו הנציגים הלגיטימיים במוסדות ובארגונים שקמו בגיטו. הוא אף העמיק, כי היו סיבות נוספות. הנוער ראה את ההנהגה הוותיקה בחולשתה הטיל בה דופי. המבוגרים במפלגות המשיכו לזלזל בצעירים והתקשו להשלים עם מנהיגותם.

במהלך ההתנסות בתקופה זו תוך הקשיים, התגבש הכוח של התנועה והנהגתה. רובם היו חברים צעירים אשר עשו את ראשית דרכם בתפקידים מרכזיים בתנועה ערב פרוץ המלחמה, ובזה דווקא היה יתרונם – היכולת להסתגל לתנאי מחתרת. לא היתה זו עוד קבוצת נוער הצופה בתקווה ובאופטימיות אל המחר, אל עתיד בארץ־ישראל. היתה זו קבוצת אנשים צעירים, היודעים את דרכם בהווה הנורא, מתמודדים עם הבעיות ובשעות הגדולות לגיטו מסוגלים להתייצב בהנהגתו.

תנועות הנוער הקדימו להעריך נכון את כוונות הגרמנים כלפי היהודים

גודל הקטסטרופה והתפוררות ההנהגה המסורתית היו הרקע להתפתחות שהגדרנו אותה כנטילת אחריות לענייני הכלל, אך שרשיה עמוקים יותר ומצויים במהותה, דרכה ומעשיה של התנועה עצמה.

בהכרעת תנועות הנוער החלוציות על לחימה בנשק היה משקל רב לגורמים אידיאולוגיים. הציונות, בעיקר זו הקרויה „ציונות קטסטרופלית", שללה את הגולה שלילה מוחלטת ולא נתנה יותר אמון באפשרות להתקיים בה. השקפה זו זכתה לא אחת לביקורת ולא רק בקרב המתנגדים לציונות, בטענה שהיא זורעת יאוש ומרפה ידיים במאבק היהודים על זכויותיהם. אך אלה שהתחנכו על השקפה זו, חושיהם היו מחודדים יותר לקטסטרופה הקרבה ולאותות המבשרים אותה.

כך קרה, שהתנועות החלוציות הקדימו להעריך נכון את כוונות הגרמנים, כאשר החלו במעשי הרצח ההמוני בווילנה ובאזורים שנכבשו עם פלישתם לברית־המועצות.

„החלוצים... לא... בני היהודים שאחזו בנשק. עוד שתי הסיבות ובעלות משקל היו ביהדות פולין: ה„בונד" והקומוניסטים. אין זה מקרה שה„בונד", אשר ראה את עצמו כדואג הבלעדי לענייני היהודים בפולין, לא התלבט כיום את ההתנגדות בגיטו.

זה לא קרה, לא מפני שרעיון ההגנה העצמית היה זר להם או שהם לא היו מסוגלים לעשות זאת: הם היו בין הלוחמים גם בגיטו וגם כפרטיזנים; אבל הם שללו את אותה הערכה בסיסית של הציונות על קיומה של בעיה־יהודית מיוחדת. ממילא לא חשבו, לפחות בשלבים המוקדמים, כי דרושה התארגנות יהודית עצמאית למלחמה באויב, וגם לא הסכימו להצעה כזו כאשר היא הועלתה על־ידי נציג „החלוץ" בהתייעצות שנערכה בגיטו וארשה במרץ 1942.

ואילו הקומוניסטים, ככל שיזמו התארגנות ללחימה בגרמנים (כמו הקמת הגוש האנטיפאשיסטי בגיטו וארשה), הם פעלו על־פי המדיניות הסובייטית והמגמה הקומוניסטית הכללית, ובדרך כלל בהוצאת צעירים יהודים מן הגיטו והשתלבות בלחימה פרטיזנית.

גם במחנה הציוני לא מצאנו גורם נוסף שמילא תפקיד דומה לזה שמילאו תנועות הנוער החלוציות במרד הגיטאות. הנוער הרביזיוניסטי, חברי בית"ר, שהיו נאמני ההערכה הפסימית של הגולה, הרבו להטיף לעזיבתה, לא בלטו ביוזמתם להקים מחתרת לוחמת

תנועות הנוער החלוציות בתקופה הארוכה, החל באיומי היטלר על פולין החופשית, ועד לחיסול האחרונים בישובי היהודים בפולין הכבושה, בלטו כגורם מאורגן, כמעט יחיד.

ראיית המרד היהודי, במאורע בעל חשיבות היסטורית מרכזית מבליטה עוד יותר את חשיבותן של תנועות הנוער החלוציות, בשלושת שלביו העיקריים של המרד.

שאלת המפתח היא, כיצד זה קרה, שצעירים אלה, אשר בעבר היו כאילו מנותקים מן הדאגה לקיום היהודים בגולה, ולא מילאו תפקיד ממשי במאבקים יהיו מסוגלים להתייצב בראש המחנה בשעה הקשה ביותר.

„תנועות הנוער החלוציות בימי האימה" הוא פרק הסיכום מתוך מחקר לדוקטוראט של הגב' רבקה פרליס ז"ל והוא חלק מערכה לימודית בנושא השואה שהכין ביה"ס לחינוך של התנועה הקיבוצית – „אורנים".

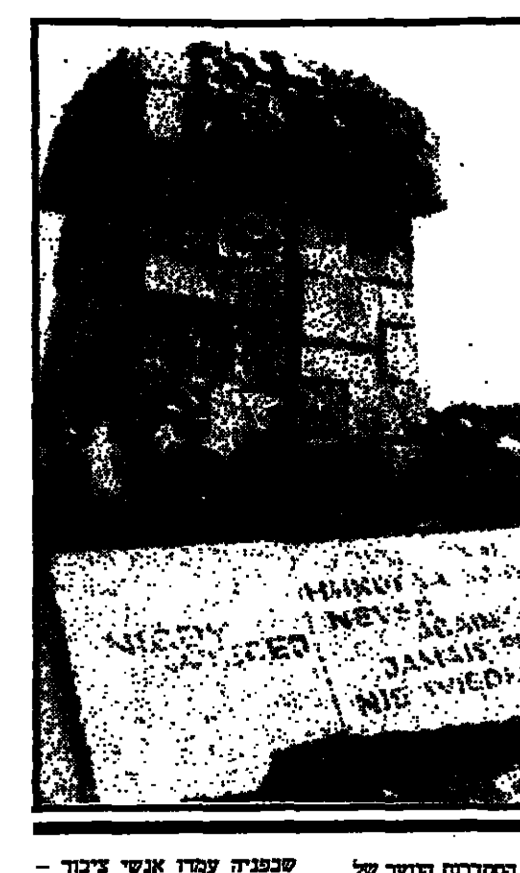

אף באחד מן הגיטאות שנבדקו במחקר זה, פרט לגיטו וארשה, שגם בו הופעתם כארגון לוחם היתה מאוחרת יותר.

בגיטו וילנה, לעומת זה, השתתפו הרביזיוניסטים גם במחתרת וגם ביודנראט ובמשטרה היהודית. מן המחנה הציוני הדתי, שגם בעבר לא בלט בדבקותו ברעיון ההגנה העצמית, רק מן החלק החלוצי שלו, חברי „השומר הדתי" בקראקוב ובבנדין היו שותפים לארגון היהודי הלוחם.

ההתארגנות בקיבוצים ותחושת ה„יחד" אפשרו לצעירים לגבש כוח פעיל ומורד – מול היודנראט

אין זאת כי התנועה החלוצית שבררכה יחד את הרעיון ואת המעשה, הכשירה את חבריה ללכת בדרך זו גם בתקופת השואה. ייחודה של התנועה החלוצית הוא כעקרון והגשמה העצמית, הגשמת המאוויים הלאומיים והסוציאליים של הציונות והציונות הסוציאליסטית. כלומר, אותה המהפיכה שצריכה להתחולל לפי תפיסתם בחיי היהודים, הם – החלוצים – צריכים להגשים אותה תוך שליחותם בתוך העם.

פירושה של שליחות זו בעבר היה עליה לארץ־ישראל ויצירת חברה עובדת, המושתתת על עקרונות של שוויון. בפולין הכבושה המנותקת מן הארץ, תחת האיום של כליון והשמדה, המשימה הבוערת, הקודמת לכול, היתה להערכתם – הלחימה באויב שבא לכלותם. הבעיה היתה לא רק להעריך נכון את המצב, להבין את חוסר המוצא, להגיע למסקנה הנכונה, אלא לתרגם אותה למעשים. בהגשמת רעיון המרד ראתה התנועה החלוצית את שליחותה בעת בתקופה זו.

חשיבות רבה נודעת גם לאותה תורה חברתית ותחושת ה„יחד", שהיו אופייניות לתנועות הנוער.

ככל שגברו הלחץ החיצוני כן התחזקו הרצון והדחף להיות בצוותא, והיו לחישוק מלכד. זו אחת הסיבות שעוד בראשית הכיבוש, השתדלו כל התנועות להתארגן שוב בקיבוצים ולכך היו השלכות על גיבוש הכוח של התנועה החלוצית. חרף תנאי החיים הקשים עדיין יכולים היו בקיבוץ לארגן את חייהם כרצונם, על יסודות של קואופרציה ושוויון, ליצור אורח חיים ששוררים בו עזרה הדדית, ערבות הדדית והרגשה של חירות. בקיבוץ התרכז הכוח העיקרי, הבוגר, הפעיל והדינמי יותר מאשר בעבר הוא בלט כחברה מלוכדת ומגובשת ארגונית ואידיאית, והיה קרקע הצמיחה לקבוצת המחתרת.

חשיבותו של הקיבוץ הוכחה במיוחד בימי המרד בגיטו וארשה, כאשר האקציה של ינואר 1943 הפתיעה את היהודים ורק קבוצות הלוחמים שהיו מרוכזים בקיבוצים חוללו את המרד. אחרי מרד ינואר נלמד הלקח הזה גם על־ידי גורמים אחרים בארגון היהודי הלוחם.

במערכת היחסים ביניהן לבין המפלגות שמרו תנועות הנוער החלוציות על עצמאות ארגונית ורעיונית ובכלל זה גם אותן תנועות שבוגריהן השתייכו לאחת המפלגות. בזה הן היו שונות שוני משמעותי מארגוני הנוער של המפלגות. לעמדה עצמאית זו היתה חשיבות רבה, בעיקר בשלבים של הקמת ארגוני המחתרת הלוחמת.

הם היו עצמאיים במחשבה, בהערכותיהם את המצב, ובמעשה – ביזמה להיערך ללחימה. וכך, בהתייעצות בגיטו וארשה בשאלת ההתגוננות מצאנו נציגויות נפרדות של הנוער החלוצי ושל שתי המפלגות הקרובות אליהם על־פי השקפותיהן – פועלי ציון צ.ס. ופועלי ציון שמאל: החלוצים הם היו המזמינים את המפלגות להצטרף ליזמתם. אך לא מצאנו נציג נפרד של „צוקונפט", הסתדרות הנוער של מפלגת ה„בונד", שהשתתפה בהתייעצות זו.

בתצלומים למעלה: אנדרטות זיכרון במחנות הריכוז טרבלינקה וביר[illegible]. דווקא תנועות הנוער הקדימו להעריך נכון את כוונות הגרמנים כלפי היהודים הקדימו להתארגן בסודיות על רקע ההתפוררות הכללית.

בגיטו וילנה, שבו ותיקי מפלגת ה„בונד" הסתייגו מרעיון המרד ואילו הצעירים, יוצאי הסתדרות הנוער „צוקונפט", הצטרפו לבסוף לפ.פ.או., היה זה ויכוח פנימי בתוך המפלגה.

הפעילות הנרחבת שתנועות הנוער פיתחו בשנתיים הראשונות יצרה תשתית ששירתה אותם היטב, כאשר התייצבו בראש הארגון הלוחם. מערכת הקשרים בין מרכזי התנועות והסניפים שהתפזרו ברחבי פולין הכבושה, שקיימו לבין עצמם, בעיקר על־ידי הביקורים של חברות, היו „מנגנון" חשוב לאיסוף מידע, שבלעדיו מן הסתם, היה קשה יותר להגיע להכרעה על לחימה. וגם להפצת רעיון המרד במקומות אחרים.

חברות אלו היו הקשריות המנוסות שהעבירו גם נשק. יתר־על־כן, הארגון היהודי הלוחם הוקם כארגון כלל ארצי (כדוגמת התנועה) והנהגת התנועות החלוציות נטלה על עצמה את האחריות למרד היהודי בגיטאות ולא רק בגיטו וארשה. גם אותו נסיון ציבורי, שהחברים רכשו תוך־כדי מעורבות בענייני הכלל, לא היה חסר חשיבות, כאשר הם יצאו לחפש תומכים ברעיון המרד ושותפים פוטנציאליים למעשה.

התנועות החלוציות לא נמנעו מלקבל סיוע מן היודנראטים ומאנשי היודנראט, בעיקר לשם הקמת הכשרה חקלאית וצורות אחרות של פרודוקטיביזציה: במקרים מסויימים קיבלו גם עזרה לצרכי התארגנות למרד.

עם זאת, עקרונית שללו את היודנראט, הגדירו אותו כמוסד של שיתוף פעולה עם הגרמנים ולא הסתפקו בביקורת על השחיתות ותופעות שליליות אחרות שפשו ברבים מהם, עוד בשלבים המוקדמים לקיומם. מאותה סיבה גם נמנעו בדרך כלל מלמלא תפקיד ביודנראט. אך אין להתעלם מן העובדה שהם לא התנסו בדילמה הקשה שבפניה עמדו אנשי ציבור – במידה שהבחירה היתה בידם – האם לקבל או לא לקבל את המינוי של חברות ביודנראט. חברי תנועות הנוער החלוציות בכלל לא השתייכו לאותה קטיגוריה של אנשי ציבור שהיו מבוקשים להיות בין מרכיבי המוסד הזה.

בשלב ההשמדה פנו תנועות הנוער החלוציות להתנגדות בנשק וקראו תיגר על דרכו של היודנראט, אך בווארשה נאבקו נגדו בפועל. לעובדה זו היו השלכות על השפעתם בקרב האוכלוסיה היהודית בגיטו: המלחמה במלשינים יהודים ומשתפי פעולה עם הגרמנים והמאבק הרצוף והתקיף נגד היודנראט קבעו את מעמדם והשפעתם בגיטו. בגיטו וארשה לא הכירו עוד בשלטון יהודי אחר לבד משלטונו של הארגון היהודי הלוחם שהתקבל באהדה ובאהבה.

מבחינת התמיכה הציבורית בארגון היהודי הלוחם וברעיון המרד לא מצאנו מצב דומה לא בגיטו וילנה ולא בגיטו ביאליסטוק וגם לא בגיטאות אחרים שנחקרו בעבודה זו.

רעיון המרד בגיטו נולד מכורח המציאות הנוראה ולא כפתח להצלה מן הכליון

ככל שנעיין בחומר האותנטי שנכתב בידי חברי התנועות החלוציות: הכרוזים של פ.פ.או. בווילנה ושל הארגון היהודי הלוחם בווארשה ובביאליסטוק, יומנה של יוסטינה (גוסטה דווידזון) ב„עקיבא" בקראקוב, והפרוטוקול מאסיפת קיבוץ „דרור" בביאליסטוק, שהובאו כולם במחקר שלנו, נעלה כמה נקודות אופייניות:

א. הדיבור בהם על התנגדות בנשק בכדי לקדם את פני הרוצחים הבאים להכחיד את היהודים החיים בגיטו.

ב. הקוראים למרד אינם משלים את עצמם וגם לא את היהודים שאליהם הם פונים, כי הלחימה היא פתח להצלה.

ג. הרצון העז ללחום בגרמנים, לנקום את נקמת דם היהודים שנשפך, הוא מניע חשוב, כמו אצל כל הלוחמים היהודים. אך בעוד חפץ החיים והתקווה להצלה היו דוחף חזק בהתארגנות הפרטיזנית, לא היתה ההצלה גורם בהתארגנות למרד בגיטו. יהיה זה נכון להגיד, כי אלה שהגו את רעיון המרד בגיטו, והלכו בדרך זו, עשו כן מכורח המציאות הנוראה, שבה כל הכלואים בין חומותיו, זקנים, נשים וטף עמדו על סף הכליון, והרף העובדה שהם לא ראו במרד דרך להצלה.

ד. המניעים העיקריים המופיעים בתיעוד מן הסוג שהוזכר לעיל הם במהותם אחרים. הם מרבים להרגיש כי זוהי מלחמה על כבוד ישראל ועל מוות של כבוד, כי מלחמתם היא *מלחמה יהודית*, וכי מעשיהם יעמדו בפני משפט ההיסטוריה. ההתגוננות בנשק, הלחימה והמרד בגיטו – הם המסרה וסיסמתם העיקרית כאמור: „אל נלך כצאן לטבח". גם חברי „עקיבא" בקראקוב, שארגונם נמנע מלנהל מלחמה בתוך הגיטו, פעלו מכוח אותם מניעים ולא ראו במלחמתם דרך להצלה.

המחויבות כלפי היהודים החיים בגיטו וההכרה שאין להפקיר אותם ללא אפשרות להתגונן, היו נימוקים שהכריעו בתנועות החלוציות בעד המרד בגיטו: ברם, בכל מקום שהיתה קיימת אלטרנטיבה, או אפילו סיכוי בלבד להתארגנות פרטיזנית, היה בלתי נמנע הפולמוס בשאלה, איזו משתי הדרכים להעדיף, שהרי היציאה ליער היתה גם פתח להצלה.

לפיכך, ככל שסיכויי היציאה ליער היו טובים יותר, כן גברה הנטיה להעדיף דרך זו. כך בגיטו וילנה, כאשר האפשרויות להצטרף לפרטיזנים נעשו ממשיות יותר, אמנם לא נטשו ב־פ.פ.או. את המסרה המוצהרת של מרד בגיטו המשיכו להחזיק בדעה שהיציאה ליער צריכה לבוא אחרי שלב המרד, אך למעשה התחילה יציאת לוחמים ליער עוד לפני החיסול הסופי של הגיטו, ובעת האקציה האחרונה יצאו גם יתר הקבוצות ליער.

פרט לגיטו וילנה עצמו לא עסקנו במחקר שלנו בגיטאות אחרים באיזור זה: לפי המחקר שהתפרסם על הגיטאות האלה, גם בהם מילאו חניכי תנועות הנוער החלוציות תפקיד חשוב בלחימה באויב. נוכל לציין רק זאת: בגיטאות הקטנים לא היה ניגוד משמעותי בין המרד בגיטו לבין הצטרפות לפרטיזנים, שכן היציאה ליער יכולה היתה להיות דרך ליהודים המעטים שנמצאו בהם.

זו בוודאי גם הסיבה שהמלחמה באיזור זה נעשתה „במגמה להצלה מרבית" והיא שקבעה את דרך הלחימה: בגיטו, ביער או בשילוב שתיהן בזו אחר זו.

גם בביאליסטוק ניסו למצוא קשר לקבוצות פרטיזנים, אך באיזור זה הסיכויים היו קלושים יותר והם לא מנעו את ההכרעה לפתוח במרד בעת החיסול הסופי של הגיטו.

בתנועות הנוער החלוציות לא היתה ההצלה מניע בהתארגנות ללחימה בגרמנים. השאלה היתה אף חמורה יותר: האם מותר בכלל לחפש דרכים להצלה? בעיה זו הטרידה את חברי התנועות החלוציות בכל הגיטאות ובעיקר באותם המקומות שבהם התגלו אפשרויות אמיתיות או מדומות להצלה.

מן המחקר שלנו בעיקר על בנדין וקראקוב, בהן אפשרויות כאלה היו אקטואליות, עולה כי היתה התנגדות עקרונית לדרכים אלו כסותרות את רעיון המרד ועלולות לפגוע באפשרויות הלחימה, וכן משום שכל דרך הצלה כזו היא מוצא רק ליחידים.

כאמור, בבנדין התחילה הבריחה של המעטים ששרדו דרך הגבול לסלובאקיה רק אחרי שהבונקרים של הלוחמים נפלו בידי הגרמנים בעת החיסול הסופי של הגיטו. ואילו הלוחמים האחרונים בארגון היהודי הלוחם בקראקוב המשיכו בלחימה פרטיזנית זמן רב אחרי החיסול הסופי של גיטו קראקוב ועברו את הגבול לסלובאקיה בשנת 1944.

גם בגיטאות אחרים, כל עוד נמשכו ההכנות למרד, ולפני החיסול הסופי של הגיטו, היתה התנגדות לחיפוש או ניצול אפשרויות הצלה ובשלב זה היתה ברורה כלל גם התנגדות לעזיבת הגיטו לשם הצטרפות לפרטיזנים. לסוגיה זו התייחס יצחק צוקרמן בדבריו אחרי המלחמה.

הוא אמר: „אני בטוח שיכולנו להוציא מגיטו וארשה הרבה יותר לוחמים משהוצאנו, אולם פחדנו מפני כל סדק של נסיגה לאחור... פחדנו שמא ייכשל אדם ויחשוב: מכינים ולא יילחמו. פחדנו שגורלנו יהיה לא מרד אלא טרבלינקה".

לא כך חשבו אחרי דיכוי המרד וחיסול הגיטו. ההתפעמות מן המרד ותחושת הנצחון של הימים הראשונים, כפי שביטא אותם מרדכי אנילביץ', לא היתה אתם. המעטים שנשארו בחיים נשאו בלבם את האבל הכבד על החברים שנפלו, חשו בכל כובד האחריות לתוצאות המרד ולמה שצפוי ללוחמים בגיטאות אחרים. שרידי ההנהגה של המרד היהודי, אחרי הדיכוי האכזרי של ההתקוממות הגדולה ביותר, העלו הרהור שני על המרד בגיטו, היציאה לפרטיזנים וההצלה.

לא ייפלא, איפוא, כי בעוד הארגון היהודי הלוחם בבנדין מכין עצמו למרד, עשו חבריהם בווארשה, מאמצים רבים, בכדי לחלץ מגיטו בנדין קבוצת חברות ולהעביר אותן לווארשה הארית.

ללוחמים, בצ'נסטוכוב, כפי שמספרת צביה לובטקין, הם יעצו להעדיף את היציאה ליער על פני המרד. „אחרי המרד בווארשה", מספרת צביה, „באה אלינו רבקה גלאנץ מצ'נסטוכוב ואמרתי לה: „סבורה אני כי מאחר שמרד זה נסתיים כפי שנסתיים מוטב שתצאו לפרטיזנים, תוכלו להרוג יותר גרמנים ולהציל יותר יהודים". היא ענתה לי: „גם אנו רוצים להישאר עד הרגע האחרון עם בני עמנו".

לא נרחק מן האמת, אם נאמר, כי דברי תשובתה של אותה רבקה גלאנץ, אשר נפלה במרד בגיטו צ'נסטוכוב, היא וחבריה – הם מעיקרי הרעיון של המרד בגיטו, כפי שהבינו אותו והשתדלו להגשים החלוצים הלוחמים: להילחם במקום שהיהודים מצויים וצפויים להשמדה. הסוף הטרגי של המרד לא ביטל את השפעתו. ככל שהגיעו הדים ממלחמת הגבורה בגיטו וארשה את הלוחמים בגיטאות אחרים הם חיזקו אותם בהחלטתם להילחם. ■

בתי קולנוע

תל־אביב
אורלי: פירמידת הפחד 4.30 7.15־9.30
אלנבי: השוטר ממנהטן 7.30־9.30, 5
אסתר: מרגלים שכאלה 4.30 7.15־9.30
בן־יהודה: נפגש בסיבוב 9.30, 7.15, 11,2,4.30
גורדון: הסיפור האמיתי 7.15־9.30
גת: פעמים במשך החיים 9.30, 7.15, 4.30
מרי־פופינס 12־11
דקל: בעקבות אוצר הנילוס 9.30, 7.15
דרייב־אין: מופע הבינג'ה 6.30
פירמידת הפחד 7.15
9.30 שכרון חושים
הצות: כלה תשעה 9.30, 7.15, 4.30
הוד־רמו
בית ליסין:
פנראגל 11.15
חן 1: שירת המקהלה 9.45, 7.20, 5
היפהפיה והיהום 2.30 10.30־12.30
חן 2: נסי גאן 9.40, 7.25, 5, 2.30, 12.30
חן 3: שנת הדרקון 9.40, היפהפיה והיהום 7.15
עליסה בארץ הפלאות 2.30, 12.30

חן 4: סיפורה של מארי 9.40, 7.20
תינוק כחר במשפחה
חן 5: תרגיל לרופאים מתחילים 9.45, 7.30, 5
הג'נגס 2.30, 12.20 /
לימור: שכרון חושים 9.30, 7.15
11.00 הג'ונגל המטורף מתעודד
לב 1: גבירתי המאמן 9.45־7.30, 4.30
לב 2: מטרה 9.45, 7.30, 4.30, 1.30
מוזיאון תל־אביב: חוף הנוד 9.30, 7.15
מוגרבי: צוחק מי ששוטר אחרון 9.30, 7.15
מקסים: הכבוד של פריצי 9.30, 7.00, 4.30
סינמה 1: אינדיאנה ג'ונס 9.30, 7.15, 4.30
סינמה 2: בחזרה לעתיד 9.30, 7.15, 4.30
סטודיו: ראויל 9.30, 7.15
פאר: חלומות מתוקים 9.30, 7.15
פריז: מסע עסקים של אבא 9.30, 7.15
צהוהא: חייל הלילה 8.00
צפון: אלני 9.30, 7

תמוז – רמת־אביב: מים מים 9.30, 7.15
שחף: זכרונות מאפריקה 9.15, 5.45, 2, 11
תבליט: להב משונן 9.30, 7, 4.30
תל־אביב: מחוץ הדלתא 9.30, 7, 4.30

יפו
הזירה הישראלית: גופות לוהטים 9.50

ירושלים
אריסון: מחוץ הדלתא 9.30, 7.15, 4.30
רוקי 4 11.00
אורגיל: סגור
אורנע: גבירתי המאמן 9.15, 7, 4.30
בית אגרון: אקספרס של חצות 2.00
מ.א.ש. 4.00 הנוחד הנצחי 6.15
8.00 בריאן כוכב עליון
9.45 מ.א.ש. חצות: שים פס על הפס
האולם הקטן בבנייני האומה:
הסיפור האמיתי 9.15, 7
הבירה: נפגש בסיבוב 9, 7, 4.30
אינדיאנה ג'ונס 11

אור־ציל: תרגיל לרופאים מתחילים 9, 7
בטירה: זכרונות מאפריקה 9, 5.45
בחזרה לעתיד 11.00
סמדר: בתר בי 9.15
עדן: רמו 9, 7, 4.30
רון: בוני וקלייד 9, 7, 4.30
מימשל: פירמידת הפחד 9, 7 4.30

חיפה
אורה: זכרונות מאפריקה 9.15, 7.00
אורלי: פעמים במשך החיים 9
היפהפיה והיהום 7.00
6.35, 4.30, 2, 11
אמפיתיאטרון: רמו 9.15, 7
ארמון: צוחק מי ששוטר אחרון 9, 6.45, 4.30
עצמון: נפגש בסיבוב 9.15, 7
חן: גבירתי המאמן 9.00, 6.45 4.00
מאה: מרגלים שכאלה 5, 6.45 4.30
קריאורה: מסע עסקים של אבא 9.00, 6.30
רב גד – 1
שירת המקהלה 9.15, 7
נסי גאן 2, 4.30
רב גד – 2
נסי גאן 9.15, 7
לידי בין 11,2, 4.30

רון: מחוץ הדלתא 9.00, 6.45

קרית־ביאליק
ספיר: סילברדו 9.15, 7
כביר: גבירתי המאמן 9.30, 7.30

קרית־חיים
בית העם: הו כלכותא 9
היכל זכרונות מאפריקה 9, 6

קרית־ים
ניצן: נפגש בסיבוב 9.15, 7

קרית־מוצקין
אורות: מחוץ הדלתא 9.15, 6.45

אשדוד
אסתר: מחוץ הדלתא 9.30, 7
אשדוד: להב משונן 9.30, 7.15

אשקלון
אמפור: מחוץ הדלתא
4.30, 7.30, 9.45
מאור: לחיות ולמות בלוס אנג'לס
9.30, 7.15
רחל: פעמים במשך החיים 9.15, 7

באר־שבע
תך: מחוץ הדלתא 9.30, 7.15

בת־ים
אהרמים: נפגש בסיבוב 9.30, 7.15
עצמאות: מחוץ הדלתא 9.30, 7 4.30

הרצליה
היכל: זכרונות מאפריקה 9.00, 6.00

חולון
ארמון:
צוחק מי ששוטר אחרון 9.30 7.15 5
מגדל: מרגלים שכאלה 9.30, 7.15, 5
בתנ"ם קרית שרת: רבעות של שתיקה 9.30, 6.45
קלנוע לנוער
סבוי: מחוץ הדלתא 9.30, 7, 4.30
ריבה: נפגש בסיבוב 9.30, 7.15

טבריה
אביב: כוחו של מקצוען 9.15, 7

כפר־סבא
עכל: מחוץ הדלתא 9.30־7
חן: השוטר ממנהטן 9.15, 7

לוד
אהילה: נפגש בסיבוב 9.30, 7.15
נוה זיוה: מחוץ הדלתא 9.30, 7

נהריה
הוד: מחוץ הדלתא 9.30, 7

נתניה
סמדר: הכבוד של פריצי 9.30, 7
הסיפור שאינו נגמר 5.00
11.00
אסתר: מחוץ הדלתא 9.15, 7
שרון: שירת המקהלה 9.15, 7
כלבת הים המוזהבת 5, 11

פתח־תקוה
שלום: נפגש בסיבוב 9.30, 7.15
היכל 1
רמבו 2.00, 11
מחוץ הדלתא 9.30, 7, 4.30
היכל 2
הכבוד של פריצי 9.30, 7
לאסי שובי הביתה
10.30 12.30, 2.30 4.30
היכל 3
בחזרה לעתיד 9.30, 7.15, 2.30 4.30
10.30, 12.30

קרית־שמונה
שניר: ביה"ס לאסירים מתחילים 9.30, 7.15

קרית־מלאכי
צמרת: מחוץ הדלתא 9.30, 7.30

ראשון־לציון
נעמן: מחוץ הדלתא 9.30, 7
ראשון: נפגש בסיבוב 9.30, 7.15

רחובות
בית העם: אגם הברבורים 7: גלגלי תהילה 9
חוד: מחוץ הדלתא 9.30, 7
חן: נפגש בסיבוב 9.30, 7.15

רמת־גן וגבעתיים
ארמון: צוחק מי ששוטר אחרון 9.30, 7.15, 5
אילון: מרגלים שכאלה 9.30, 7.15, 5
לילה שכרון חושים
9.30, 7.15 / 4.00 הג'ונגל המטורף מתעודד
הדר: זכרונות מאפריקה 9, 6

רב גן 1 –
שירת המקהלה 9.40, 7.30
נסי גאן 5, 2.30, 12.30, 10.30
רב גן 2 –
נסי גאן 9.40, 7.20
חברי הדרקון אליוט 5, 2.30, 12.30, 10.30
רב גן 3 –
פעמים במשך החיים 9.40, 7.30
הגונים 5, 2.30, 12.30
רב גן 4 –
להב משונן 9.45, 7.20
היפהפיה והיהום 5, 2.30, 12.30, 10.30
שביט: מחוץ הדלתא 9.30, 7

רמת־השרון
כוכב:
כלביה ושבעת הגמדים 4.00, 11
השוטר מגבב פסור 7: קוקן 9.30
עליזה בארץ הפלאות 4.00, 11

רעננה
אחוה: בחזרה לעתיד 9.15, 7.15
לאסי שובי הביתה 11.00

רמלה
אחוד: נפגש בסיבוב 9.30, 7.15

„פרי הדרום" – „חקלאי מצטיין" תשמ"ו

פרי השרון – מהדרום יצא

מאת דני צדקוני

בתי האריזה „פרי הדרום" בצומת מסמייה הוקמו לפני 23 שנים בידי שבעה משקים, שגידלו תפוחים ואגסים בדרום הארץ – מטעי התפוחים ורוב מטעי האגסים נדדו בינתיים צפונה, לאיזורים נוחים יותר לגידול. במפעל נשאר עדיין מערך האריזה של האגסים, כדי להמשיך ולקלוט את פירות מטעי האגסים שנותרו במרחבי הדרום והנגב. אך המפעל מתמחה עתה באריזת שני גידולי יצוא מובהקים – אבוקדו ואפרסמון. במפעל, השייך ל„ארגון משקי הדרום" שותפים 28 קיבוצים ומושבים מנצר סרני, פלמים ובית־חנן ב„גבול הצפוני" ועד זיקים ונגבה בדרום ובמערב ושעלבים ובית חורון במזרח. הישובים השותפים במפעל שייכים לתנועות התיישבות שונות ויש הבדלי דעות בין אנשי נגבה „השמאלניים" כביכול לבין חברי „בית חורון" התומכים ב„מורשה", או קיבוצי התק"ם והמושבים הוותיקים בתנועת המושבים. אבל השותפים מנהלים את עסקי האריזה שלהם בהרמוניה מעוררת קנאה וכולם חותרים למטרה אחת: אריזה יעילה וטובה של הפרי שהם קוטפים.

מנהל „פרי הדרום", עודד מירון אינו חבר קיבוץ – אף־על־פי שהקיבוצים הם רוב השותפים במפעל – אלא איש מושב ניר־בנים. מירון מספר לנו, שהמפעל שואף לשרת את שני הענפים – האבוקדו, שמטעיו תופסים שטח של 4000 דונם, והאפרסמון ששטח מטעיו 1500 דונם – ולהכין את מירב הפרי ליצוא. האבוקדו הוותיק כבר מוכר בישראל ובשוקי היצוא שלה ואילו האפרסמון עדיין חותר לבסס את מעמדו ביצוא החקלאי. כ–40 אחוזים מיצוא האפרסמון שלנו נקלטים ונארזים במפעל „פרי הדרום".

פירות האפרסמון הנשלחים לחוץ־לארץ נקראים שם בשם אחר: „שרונפרוט" – (פרי השרון). שם זה עורר את רוגזו של אזרח דני, שהתלונן על חוצפת הישראלים, המשווקים פרי הנושא את שמו של גנרל שרון ממלחמת לבנון.

האפרסמון הוא פרי רך יחסית ולצורך הטיפול בו היה על בית האריזה להצטייד בציוד ממוחשב, שהוא המתוחכם מסוגו בעולם. כדי להבטיח טיפול נאות באפרסמון ובפירות אחרים משתף בית האריזה פעולה עם מערכת המחקר, עם המגדלים ועם גורמי השיווק. לאפרסמון הישראלי מאן טריומף אין מתחרים ולכן יכול הוא לזכות בשווקים במחירים גבוהים. הוא בעל מעלות רבות: הפרי קטן, ללא גרעין וקליפה, הוא מתוק ונאה בצבעו ובצורתו, נשמר היטב בקירור ועל המדף בחנות. אפרסמונים ישראליים נמכרים בארה"ב (התחזית לשנה הבאה 308 טון) ובסינגפור ויש סיכויים טובים להחדיר פרי זה לשווקים רבים.

בפרס „החקלאי המצטיין" זכה „פרי הדרום" בעיקר הודות ל„טיפולו" בפיתוח יצוא הפרי. בית האריזה במסמיה ממיין ואורז כ–8000 טון פרי בעונה; הנמשכת מספטמבר עד מאי. נפח הקירור שלו, 2500 טונות, משמש בעונות אחרות לאיסום תפוחי – אדמה ופירות נשירים. הצוות הקבוע שלו מונה 15 עובדים, שרק ארבעה מהם „מגוייסים" ממשקים. בזמן העונה מעסיק המפעל עד כ–65 פועלים ופועלות. המפעל מצטיין ביחסי עבודה תקינים, ללא המתיחות, האופיינית לכמה מפעלים אזוריים במקומות אחרים . רוב העובדים הם מישובי הסביבה, מקרית מלאכי ומאשקלון. דוד דיין מקרית מלאכי הוא מנהל אחד משני בתי האריזה שבמפעל.

בכל שנה גדלים שטחי מטעי האבוקדו והאפרסמון בדרום המתחילים להניב את פירותיהם. ומפעל „פרי הדרום" מוכן לקלוט את יבוליהם, לטפל בהם באמונה ולהכשירם ליצוא. הפרס שניתן למפעל הוא תמריץ להצלחה ולהצטיינות גם בעתיד.

ל„פרי הדרום"
עם זכייתכם בתואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
שאו ברכת חברים להמשך הדרך
עלו והצליחו!
שלמה סופר - מזכיר
מועצת פועלי קרית מלאכי
וחברי המועצה

ל„פרי הדרום"
לרגל זכייתכם בתואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
מיטב הברכות
זליג הליבני
ראש המועצה האזורית יואב
וישוביה

ל„פרי הדרום"
עם קבלכם התואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
שאו ברכה להמשך פעלכם
מועצה אזורית
באר טוביה

ל„פרי הדרום"
להנהלה ולכל העובדים
עם זכייתכם בתואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
שלוחה ברכתנו החמה
להמשך הדרך
בה־לחיו
ירק הגליל בע"מ
השוק הסיטונאי ביתן 6, חיפה, טל' 04-666029

ל„פרי הדרום"
הנהלתו ועובדיו
על פעלכם המבורך בקידום היצוא
ועם קבלכם התואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
שאו ברכה נאמנה
י. פסטרנק ושות'
שיווק תוצרת חקלאית

ל„פרי הדרום"
על פעלכם הנכבד לקידום ופיתוח
יצוא הפירות
ועם קבלכם התואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
שאו ברכה
להמשך פיתוח ושגשוג
בניה משקית בע"מ
צומת ראם דואר נע שקמים
טל. 055-82621

ל„פרי הדרום"
הנהלתו ועובדיו
שאו מיטב ברכותינו
להמשך שגשוג ופיתוח
מרכז תנובה
אגף הפירות
משווקים בלעדיים של „פרי הדרום"

להנהלת „פרי הדרום"
ולצוות העובדים המסור
על הישגיכם, תרומתכם ושרותכם הנאמן לקידום ופיתוח
יצוא הפירות ועם קבלכם התואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
שאו ברכה חמה!
מועצת הפירות

להנהלה ולעובדי
בית האריזה „פרי הדרום"
שאו ברכה חמה
עם קבלכם התואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
בה־לחיו
יכין - חק"ל
אזור הדרום
רחובות

חברת אל־מור חשמל בע"מ
רח' הר מצדה 27 אשדוד, טל' 055-52471
מברכת את
„פרי הדרום"
לרגל זכייתו בתואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

ב"ה
להנהלת „פרי הדרום"
ולצוות העובדים המסור
שאו איחולינו הכנים לזכייתכם בתואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
לכו מחיל אל חיל!
נתי קליין
כפר אחים

לידידינו
„פרי הדרום"
להנהלה ולעובדים
שאו מיטב ברכותינו עם זכייתכם
בהכרה והוקרה
כ„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
תגבירו חיל!
מתכת ראשון בע"מ
תכנון וייצור ציוד לתובלה פנימית
ובתי אריזה
ת.ד. 3029 ראשל"צ מיקוד 75130
טל' 03-998688

ל„פרי הדרום"
על פעלכם הנכבד בקידום ופיתוח
יצוא הפירות
ועל קבלכם התואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
שאו ברכת שכנים חמה
מעוף
משחטה לעופות בע"מ
אזור התעשיה באר טוביה

שפע ברכות ואיחולים
ל„פרי הדרום"
עם זכייתכם בתואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
עלו והצליחו
קואופרטיב הנגב
אגודה שיתופית חקלאית של משקי עובדים ותובלה בע"מ
מסמיה, דואר נע שיקמים מיקוד 79835, טל' 055-83001

ל„פרי הדרום"
שפע ברכות ואיחולים לבביים
עם קבלכם התואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
מושב באר־טוביה

ל„פרי הדרום"
עם זכייתכם בתואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
שאו מיטב ברכותינו להמשך הדרך
כה־לחי!
בית גבעת ברנר

ל„פרי הדרום"
לזכייתכם בתואר
„חקלאי מצטיין" תשמ"ו
שאו ברכת הצלחה
קיבוץ נצר־סרני

ל„פרי הדרום"

עם זכייתכם בהכרה והוקרה

כ„חקלאים מצטיינים" תשמ"ו

שאו ברכת ידידים נאמנה
להמשך פעלכם המבורך

מרמור את מדר

* הובלות בכל הארץ
* הובלת תוצרת חקלאית
* העמסה ופריקה במנופים

רח' פינסקר 36 פתח־תקוה טל. 03-901951

ל„פרי הדרום"

עם זכייתכם בתואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

שאו ברכה חמה
להמשך הדרך

צ. ברזיק

מהנדסים בע"מ
תכנון מערך בית האריזה

ל„פרי הדרום"

הנהלתו ועובדיו

שאו מיטב ברכותינו

עם קבלכם התואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

עלו והצליחו
בהמשך דרככם

בטה - ברק

סיטונאים לפירות וירקות
שוק סיטונאי פתח־תקוה ביתן 6
טל' 03-912708

ל„פרי הדרום"

עם קבלכם התואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

שאו מיטב ברכותינו
להמשך תרומתכם לקידום ופיתוח
יצוא הפירות מישראל

מקור השיווק
דואק בע"מ

טל' 03-264794

ל„פרי הדרום"

עם זכייתכם בתואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

שאו ברכה חמה להמשך הדרך

אינג' מיכאל רותם

מתכנן מערכות החשמל והבקרה בבית האריזה

ל„פרי הדרום"

הנהלתו ועובדיו

עם קבלכם התואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

שלוחות מיטב הברכות
להמשך פעלכם הנכבד
בקידום ופיתוח יצוא פירות מישראל

משכנתכם
מנפטת השלום

ל„פרי הדרום"

להנהלה ולצוות העובדים

שאו ברכתנו החמה
עם קבלכם התואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

איחולינו להמשך הצלחה בדרככם הברוכה

דולב

דביר להב מוצרי פלסטיק
טל' 057-961712-3, טלקס : 5361

ל„פרי הדרום"

עם זכייתכם בתואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

שאו ברכת כה־לחי להמשך הדרך

קיבוץ פלמחים

ל„פרי הדרום"

שפע ברכות
עם קבלכם התואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

כה־לחי!

פרי שומרון

אגודה שיתופית בע"מ

ל„פרי הדרום"

ברכות ואמנות

לרגל קבלכם התואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

מושב ניר בנים

ל„פרי הדרום"

שאו ברכתנו החמה עם קבלכם התואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

המשיכו בתרומתכם הנכבדה
לקידום ופיתוח היצוא

מושב כפר ורבורג

ל„פרי הדרום"

זוכי התואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

שאו ברכותינו החמות
להמשך הדרך!

קיבוץ חפץ חיים

ל„פרי הדרום"

לרגל זכייתכם בתואר

„חקלאי מצטיין" תשמ"ו

שאו ברכת הצלחה
כה־לחי!

טל-פרי

חברה לשיווק פירות וירקות
השוק הסיטונאי ת"א, ביתן ג' חנות מס' 9,
טל' 03-264820

הלוח הכללי

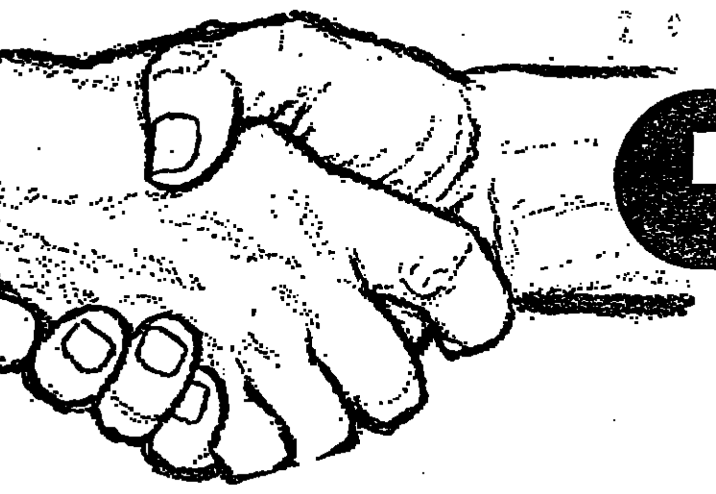

הד כפול ומכופל

תעשיות דונסקי
1981 בע"מ
דרושים
עוזרי טבחים
עובדי חדר
אוכל וניקיון
תדיראן פתח־תקוה
טלפון 03-9262499,
03-9262599

חברת נורקס בע"מ
יצרני תוויות ארוגות
דרוש
אורג לנול
ג'קרד רחב
03-781470,
03-751756
ברכוכבא 12
בני־ברק

לחברה להנדסה דרוש

כתב טכני

* רקע תעופתי יתרון
* 3 שנים נסיון

נא לפנות בכתב יד ת.ד. 39774
תל אביב 61397
סודיות מובטחת

EFRAT

לחברה אמריקאית־ישראלית העוסקת במו"פ וייצור של מערכות מתקדמות בתחום הטלקומוניקציה ועיבוד אותות

דרושים לאגף הפיתוח:

מהנדס/ת תכנה

בוגר מדעי המחשב, רצוי בעל נסיון בזמן אמת, וידע ב-BMX 86-3 או טלפוניה

למחלקת רכש: **קניין**

טכנאי/הנדסאי אלקטרוניקה בעל 2 עד 3 שנות נסיון ברכש, בענף האלקטרוניקה. בעל יכולת ניהול משא ומתן עם ספקים בארץ ובחו"ל
שליטה טובה באנגלית — חובה
לפשירה זו בלבד ניתן לפנות טלפונית לאחר השעה 16.00 לאור. טל 256530, 03-257057

למחלקת כספים:

מנהל/ת חשבונות

בעל סוג 2 או 3 בהנה"ח, עם נסיון קודם בהנה"ח של מפעל תעשייתי. נסיון בהנה"ח ממוחשבת, דז מטבעיות והבנת שכר בלשכת שירות

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות
לאפרת טכנולוגיה עתידית בע"מ ת.ד 9050 מיקוד 61090, ת"א

לחברה גדולה בענף הפרפומריה וחומרי ניקוי באזור המרכז

דרושים

מנהל מדור
קוסמטיקה ובשמים

להפעלת מערכת קיימת, וכן לפתוח והחדרת מוצרים חדשים לשוק

הכישורים הדרושים:

* לפחות 5 שנות נסיון בענף
* כושר אירגון/עבודה אחראית ועצמאית
* גיל 30 ומעלה

סוכן מכירות

לאשור הצפון עם נסיון מוכח

מרכזנית "תדקס"

בעלת נסיון, ליום עבודה מלא באזור חולון

לפנות בכתב יד־לפרט קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 33025 (עבור מדור קוסמטיקה) ת"א מיקוד 61330

עירית רחובות — מיכרז כ"א פומבי מס' 4/86

העיריה מכריזה על מישרה פנויה

מנהל בי"ס תיכון 6 שנתי

ע"ש א. קציר.

תאור התפקיד – ניהול כללי של בי"ס הכולל כ־50 כיתות חטיבה עליונה ושתי חטיבות ביניים.
הכישורים הדרושים: היתר הוראה, תואר שני או שלישי בחינוך, נסיון של 7 שנים לפחות בהוראה. נסיון מוכח בתפקידי ניהול וחינוך חברתי, יכולת להדריך מורים. יכולת אדמינסטרטיבית.
את המועמדות יש להגיש ע"ג טופס שניתן לקבלו במחלקת כוח אדם בעירית רחובות – גלוסקין 5 טל: 08-456456
המועד האחרון להגשת המועמדות 8.5.86

י. הרמלך
ראש העיר

[illegible]

לסוכנות ביטוח אלמנטרי

דרושה פקידה

בעלת ידע בביטוח אלמנטרי כולל טיפול בלקוחות וסוכנים. ידע מוכח של 5 שנים
פרטים: 03-621418, 613929 החל מיום א'

למושב פצאל
בבקעת הירדן
דרושים

בחורים/ות
לעבודה
חקלאית

עדיפות לבני מושבים־קיבוצים בעלי רשיונות נהיגה לטרקטור
טלפונים: 02-941185
02-941130
להתקשר מיום א'.

מנהלים בע"מ
איוש ומיון מנהלים ועובדים בכירים
ביאליק 12 ת"א טל. 65241, 03-660728, ת.ד. 4665, ת"א 61048

לבית אופנה צעיר ומתפתח

דרוש ה

מנהל/ת שווק

תחומי העיסוק: נתוחי שוק, קביעת מדיניות שווק ומחירים, פתוח שווקים חדשים, הפעלת סוכנים.

דרישות העיסוק:
מועמד מתאים חייב להיות בעל רקע קודם בשווק של מוצרי אופנה, יוזם ונמרץ, המסוגל לתרום להתפתחות החברה ולהשתלב בניהולה.

מקום העבודה: תל־אביב

המועמד המתאים יפנה בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון אל "מנהלים" ת.ד. 4665 תל־אביב 61046.

סודיות מובטחת

MENAHALIM LTD.
EXECUTIVE RECRUITMENT AND SELECTION

בלו־בנד תלמה

דרוש/ה

מזכירה
עברית אנגלית

* השכלה תיכונית ומעלה
* ידיעת השפות עברית ואנגלית על בורין, כולל הדפסה וניסוח מכתבים
* נסיון בעבודות מזכירות אנגלית עברית כולל הפעלת טלקס.

המעוניינים/ות יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים למחלקת כח־אדם ת.ד. 707 חיפה 31006.

לחברות רוטקום
דרושים:—

טכנאים/טכנאיות
אלקטרוניקה

בעלי נסיון בתחום קשר אלחוטי.
מקום עבודה בפתח־תקוה
לתאום ראיון לפנות החל מיום א'
לטל 5-900041.

א. זליג

בכירים לקריה חדשה

אנשים מעולים
לתפקידים בכירים

ללקוחתנו — תשלובת תעשייתית בדרום הארץ **דרושים:**

1. ראש אגף אחזקה והנדסה

* נסיון מוכח בתכנון וארגון אחזקת מתקנים וציוד כבד ורכש.
* קשר עם גורמי חוץ, קבלני־משנה.
* בעל כושר ארגוני והפעלת צוות גדול.
* מהנדס מכונות/מכונאות.

2. מנהל אחזקת מתקנים

* תכנון וארגון אחזקה — נסיון מוכח.
* כושר ניהול והפעלת צוות מקצועי.

3. מנהל ביקורת ותהליך איכות

* אחראי על אנשי מעבדה.
* כושר ניהול והפעלת צוות מקצועי.

למתאימים תנתן עזרה בדיור. סודיות מובטחת.

נא לשלוח קורות־חיים כתובים בעט כדורי על נייר ללא שורות תלציין את היד הכותבת אל: א. זליג, ת.ד. 4230 ת"א 61041. לפרטים נוספים: טל. 03-657510, בימים א'־ה' בין השעות 09.00—17.00, רח' גאולה 42, ת"א.

מודעה זו מיועדת לגברים ונשים כאחד

למוסד פיננסי גדול בחיפה
דרוש/ה

יועץ
משפטי

לריכוז עבודת מחלקה
משפטית איזורית

דרישות וכישורים:

* בעל רשיון ישראלי לעריכת־דין.
* נסיון מוכח של 3 שנים לפחות בתחום האזרחי־מסחרי—לרבות הופעה בבימ"ש.
* שליטה בשפות עברית ואנגלית בכתב ובע"פ.
* המועמד המתאים חייב לגור באיזור חיפה.

המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב יד ולציין קורות חיים לת.ד 64 חיפה, ולציין על גבי המעטפה. "עבור משפטן"

-סודיות מובטחת-

מנו"פ

לפנימיות מנו"פ בראש־הנקרה
דרושים

1. **רכזים חברתיים**
2. **מדריכים חברתיים**
3. **רכז חינוכי**
4. **מורה לאנגלית**
5. **מורה לצילום**
6. **מורה לספורט**

בדבר פרטים נא להתקשר 04-920146,
04-924390 04-920014

המאבק הדרמטי בצמרת מעורר מתח והתרגשות בארבע קבוצות

מאת ברוך דגן

האם תיפרד „תבלית הצמרת" או אולי תצטופף ותסתבך עוד יותר? שאלה זו מלהיטה את המאבק הדרמאטי על הכתר הלאומי ויוצרת מתח, עניין והתרגשות רבה לקראת המחזור הי26.

מכבי חיפה, המחזיקה בבכורה בזכות שתי נקודות עודפות, חשה על עורפה את הבל פיהן של שלוש קבוצות והיא חייבת להמשיך ולנצח כדי לשמור על מעמדה. להפועל פ"ת, שתארח את „הירוקים", יהיו, כמובן, אינטרסים מנוגדים, והיא עשוייה, אולי, להפוך את הליגה על פניה.

מכבי ת"א, שסיפסה בהתבודה אל המקום השני, חשה, כי היא יכולה לכבוש את התואר. נישאת על גלי ההתלהבות היא עשוייה להכניע ב„דרבי־יוטא" את שמשון ולצפות בפינה למעידה של חיפה. הפועל ת"א מקווה לשוב סוף סוף אל מסלול הנצחונות על חשבונה של מכבי שעריים ואילו בית"ר ירושלים מאמינה, כי תוכל לחזור עם „קופה שמנה" במשחק־החוץ שלה אצל הפועל חיפה.

כשיש קרב כליכך מפתיע ובוהק בצמרת, מוצאת עצמה התחתית נרחקת לקרן־זווית. בשעה שהפועל חיפה ושעריים יתמודדו עם קבוצות צמרת, עשוייה מכבי יפו לחתום את המאבק בתחתית בתום בשחקה הביתי עם הפועל ירושלים. הפועל ירושלים, גם אם תנצח את הפועל באר־שבע, לא תוכל למנוע מיפו לברוח מ„האיזור המסוכן".

שני משחקים, שלא יכנו רבה, יוותרו הרחק מהתעניינות האוהדים: מכבי יבנה תארח את מכבי נתניה ובני־יהודה תשחק עם מכבי פ"ת.

בני־יהודה – מכבי פ"ת

לאחר התיקו אפס בחיפה, תהמר בני־יהודה על משחק התקפי. שינוי הטאקטיקה אצל „ההוכים" נובע מהערכת עצמתו של היריב כמו מהאווירה הביתי והרצון לשנות את התדמית. פ"ת, המצוייה בכושר ירוד למדי, יכולה להפתיע, אך העדיפות של המארחים תהיה, כנראה, ברורה.

התחזית: נצחון לבני־יהודה.

הפועל חיפה – בית"ר י-ם

חיפה החלה שוב להאמין בסיכויי ההינצלות שלה, ובית"ר תמצא, לפיכך, מארחת הלוטית, נחושה בדעתה ושאפתנית יותר מתמיד. בית"ר תלחץ על ההוטשה עד לסופה כדי להדוד במלוא הקצב, אך גם מפול ישחק בהילוך רביעי. צפויה התנגשות אדירה בין קבוצות, בעלות אינטרסים מנוגדים. בית"ר עדיפה „על הנייר", אך הביתיות תאזן את יחסי־הכוחות.

התחזית: תיקו.

מכבי יפו – הפועל כפ"ס

יפו יכולה, בעצם, לגמור את „סיפור התחתית". אם יתממש התסריט היפואי (נצחון על כפ"ס והפסדים או תיקו לשלוש יריבותיה) יוכל המתנה „הבולגרי" לנשום לרווחה. כפ"ס, המצוייה במצב־רוח של היסגים, תקשה על מארחיה, אולם השאפתנות המיוחדת של היפואים תעמיד אותם ברגל אחת קדימה.

התחזית: נצחון ליפו.

הפועל ת"א – מכבי שעריים

לאחר שלושה הפסדים רצופים, מאמינים בת"א, כי מהר יוכלו לחזור לתמונת האליפות. אם מטען המתח והכעס התל־אביבי יתפרץ במלוא עוזו, תימצא שעריים בצרות. האורחים מקווים, עם זאת, כי „האדומים" ימשיכו בקו הנסיגה שלהם כדי שיוכלו, אולי, לחלץ נקודה ב„בלומפילד".

התחזית: נצחון לת"א.

מכבי ת"א – שמשון

המאזן המצויין של מכבי – 5 נצחונות רצופים – מעניק לה ביקדמה גדולה לקראת ה„דרבי הקטן". מכבי, שחשה בקצה אפה את אוויר הפסגות, תהיה עירנית ונלהבת. שמשון, שאינה מוותרת הרף אבדן העניין בליגה, תיאבק לבעוץ היוקרה. אך העדיפות תהיה אצל הקבוצה, בעלת האינטרס המוגדר.

התחזית: נצחון למכבי.

מכבי יבנה – מכבי נתניה

אסטרטגיית „נקודה אחר נקודה", שהביאה את יבנה על סף חוף המבטחים, מבטיחה לה, כנראה, הישג נוסף. ניתן, עם זאת, לצפות מהמארחים, סיטתרלו, במגרשם הביתי, ליזום יותר ולחפש את מלוא הנקודות. נתניה תמשיך להריץ שחקנים צעירים ולצפות להתלהבות גם כשסף הסיום כבר נראה באופק.

התחזית: תיקו.

הפועל י-ם – באר־שבע

הזדמנות כמעט־אחרונה לירוקים להישאר בתמונה. הירושלמים יודעים, כי רק נצחון יוכל, אולי, להתיר בידיהם סיכויים, והם ישתדלו להפיק מעצמם יותר מאשר במחזורים האחרונים. השאלה היא אם המארחת ערוכה קתה להתאוששות כללית, כשכמבנה נראה כלאחר יאוש. באר־שבע תוכל, כנראה, לשמור בידיה נקודה, ואולי אף יותר.

התחזית: תיקו.

הפועל פ"ת – מכבי חיפה

אם „בונה" חיפה על אבדן העניין אצל פ"ת, היא עלולה לספוג אכזבה גדולה. שכן, כמו אתמול בחיפה תגייס פ"ת את שארית היצון שלה כדי לנסות ליצור מהפך בליגה. חיפה תיתקל, איפוא, בהתנגדות גבוהה, אך בידיה הכלים לחלוף על פניה.

התחזית: נצחון לחיפה.

הליגה הלאומית

	הקבוצה	משׂ'	נצ'	תיקו	הפס'	שערים	נק'
1.	מכבי חיפה	25	13	8	4	16–39	47
2.	מכבי ת"א	25	12	9	4	21–37	45
3.	הפועל ת"א	25	12	8	5	22–39	44
4.	בית"ר י-ם	25	13	5	7	24–36	44
5.	בני־יהודה ת"א	25	10	9	6	11–17	39
6.	הפועל באר־שבע	25	9	8	8	19–20	35
7.	שמשון ת"א	25	8	11	6	31–29	35
8.	מכבי נתניה	25	9	6	10	26–30	33
9.	הפועל כפר־סבא	25	8	8	9	31–30	32
10.	מכבי פתח־תקוה	25	9	5	11	35–29	32
11.	הפועל פתח תקוה	25	8	7	10	32–31	31
12.	מכבי יבנה	25	7	9	9	24–18	30
13.	מכבי יפו	25	6	9	10	31–20	27
14.	מכבי שעריים	25	4	10	11	28–16	22
15.	הפועל ירושלים	25	5	6	14	39–25	21
16.	הפועל חיפה	25	5	6	14	45–18	21

מרוץ „מטורף" לכתר האליפות באנגליה

מאת ג. שרון

המירוץ לעבר כתר האליפות באנגליה בשיאו. שתי נציגות ליברפול ווסטהאם הלונדונית שבתורו בתמורות המאבק נלחמות בשיניים על כל נקודה ימהר יפתעדו פעם נוספת על יריבותיהן.

לליברפול נכונה משימה קלה בדמותה של היורדת מבירמינגהאם שבוודאי לא תהווה מכשול בדרכם של קני דלגליש וחניכיו.

גם ווסטהאם, שהרשימה באמצע השבוע ב„שמניה" לרשת ניוקאסל תסמוך על ביתיותה כדי לחלוף על פני קובנטרי הנאבקת עדיין על מקומה בליגה.

אברטון, האלופה, יוצאת למשחק חוץ קשה מאד בנוטינגהאם.

כדורגלני הפורסט אמנם אינם מועמדים לשום תואר אך מה מתוק יכול להיות הנצחון על פני הטוענת לכתר.

בתחתית מאבקי איתנים לחמש קבוצות הנלחמות נגד הירידה. אוקספורד הזוכה הדריה בגביע החלב תתארח אצל איפסוויץ' המקדימה אותה רק במקום אחד בדירוג ובשתי נקודות. אסטון־וילה תארח את צ'לסי מהצמרת ולסטר תופיע באולד טרפורד אצל מנצ'סטר־יונייטד המאוכזבת.

יתר המשחקים: ארסנל – ווסט־ברומיץ'; לוטון – ווטפורד; ניוקאסל – מנצ'סטר־סיטי; קפ"ר – סוטנהאם; סאותהמפטון – שפילד ונסדיי.

„ילדי פלא" בכחול־לבן

מאת ניסן פרידמן

בשנים האחרונות ניטש קרב עז בכל החזיתות על תואר טניסאי השולחן הטוב ביותר במדינה, בין שני „ילדי פלא" בכחול־לבן, יוסי בוגן ודרור פולק. בשבוע שעבר נפסק הריק: יוסי בוגן. פעמיים התעמתו שני היריבים המושבעים על השולחן הירוק, לאחר קרבות מילוליים ומלחמות מתחת לשולחן.

עד כה נמנע הקרב הישיר בין השניים באליפות המדינה מסיבות שונות. שנתיים שהה פולק בהולנד, שם שיחק כמקצוען בליגה הראשונה. שנה נוספת שיחק בוגן בשוודיה. שנה אח"כ שיחק פולק בליגה הארצית כדי להעלות ללאומית את קבוצתו של אביו, בניכין פולק, מכבי קרית מלאכי.

פסק זמן

הפעם היה העימות בלתי נמנע. בליגה גבר בוגן במדי הפועל ר"ג על פולק במדי מכבי ת"א, בקרב על התואר הקבוצתי. ר"ג הוכתרה לאלופה.

באליפות ישראל ליחידים נפגשו השניים במשחק הגמר הקלאסי. בוגן מחץ בחצי הגמר את אלוף העבר, מנחם שטיין, 0:3. פולק ניצח בצורה משכנעת את סגן האלוף הבצוי, עדי רוזנבאום, 1:3.

הגמר התעלה לרמה משובחת. פולק ניצח בערכה הראשונה בקלות מפתיעה 11:21 והוביל במרבית שלבי המערכה השניה. אך אז חל מהפך גדול. בוגן התאושש, החל להפעיל את „יד הזהב" שלו, והכביר את פולק ללחוץ. בסיום 1:3 לבוגן. זה היה תואר האליפות הרביעי של בוגן, המתקרב עתה בצעדי ענק למועדון הענקים. במקום הראשון בין האלופים מחזיק עדיין יוסף יכועד (כיום מזכיר איגוד טניס השולחן) עם – 7 זכיות. לפולק 6 תוארים, ולשמחה פינקלשטיין 5.

וזה מזכיר לי משפט שאמר לי מאמן שוודי באליפות הבין־לאומית בישראל לפני ארבע שנים: „לילד הזה (בוגן) יש יד בלתי רגילה. אילו גדל ושיחק אצלנו היה כוכב בקנה מידה עולמי". אבל, כמו שזה קורה לספורטאים ישראלים רבים, בוגן גדל ושיחק בישראל.

מן התחרות בין שני הגדולים הרוויח הענף כולו. מי־יתן ובהשראתם יצמחו כשרונות חדשים שילבשו בעתיד בכבוד את מדי הנבחרת. טוב שישנם בוגן ופולק, אך חבל שהם רק שניים.

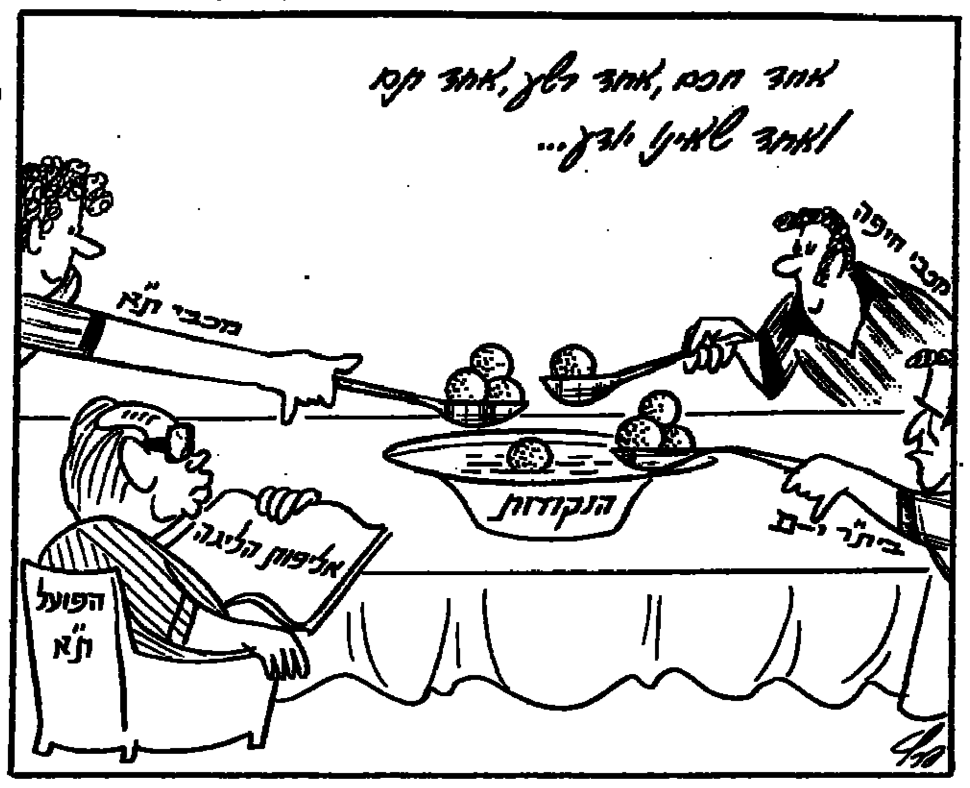

3 המוליכות בארצית יפזלו לעבר המגרש ברמת־עמידר

מאת שמואל כל

שלוש המוליכות הארציות ישאו מחר עיניים למגרש מכבי ברמת־עמידר שם תארח הקבוצה המקומית את הפועל „צפרירים" חולון במשחק המרכזי של המחזור הי26.

התוצאה הרצויה לשלישית התוך – תיקו. שכן אם ישכילו לנצח במשחקיהן שלהן יגדילו את הפער בצורה שתגדיל את סיכוייהן להעפיל ללאומית. אבל קודם לכן כמובן תצטרך הפועל לוד להתגבר על הפועל חדרה במגרשה של האחרונה.

ואילו שתי הבית"ריות מנתניה ות"א יהנו מביתיות המעניקה להם יתרון. בית"ר נתניה תארח את הפועל רמת־השרון בשעה שהתל־אביבים ישחקו בהרצליה עם הפועל ר"ג מהתחתית.

בחלק התחתון של הטבלה תמשיך הפועל יהוד שתארח את הפועל עכו בנסיונן ההולצית שלה מהאזור המסוכן. הכח ר"ג הניצבת על עברי פי פחת (מקום 13) תצפין לטבריה ותצטרך שם להתעלות על עצמה. מרמורק עשויה להבטיח לעצמה עונה נוספת בארצית על חשבון הפועל בית־שמש המפתיעה של השבוע החולף. סוגרת הטבלה בית"ר חיפה שכבר השלימה עם ירידתה תנסה להפתיע את אחותה הרמלאית.

הפועל חדרה – הפועל לוד

חדרה תהווה מכשול גבוה בפני הלודאים השועטים לעבר הלאומית. לוד מפגינה לאחרונה כושר טוב אבל כדי להתגבר על חדרה תצטרך להתעלות על עצמה. חדרה לא איבדה עדיין סיכוי תיאורטי ולכן תעשה כל מאמץ כדי לנצח. צפוי מאבק שקול בו כל תוצאה תתקבל בהבנה. (במשחק הראשון 2:3 ללוד).

התחזית: תיקו ומעלה ללוד

טבריה – הכח ר"ג

על הנייר צריכות הנקודות להשאר בעיר הכנרת. אבל הכח קרובה יותר מדי לאיזור המסוכן והיא זקוקה לכל נקודה כאויר לנשימה. מאידך טבריה במצב טוב יחסית אם כי טרם הבטיחה סופית מקומה. לכן צפוי משחק חריף ושקול בו נוטים הסיכויים לזכות המקומיים שגם ירצו „לנקום" על הפסדם בהסיבוב הראשון (2:1).

התחזית: תיקו ומעלה לטבריה.

בית"ר חיפה – בית"ר רמלה

בשבוע שעבר זכתה בית"ר חיפה בנצחונה הראשון העונה. זה לא יועיל לה והיא תשחק בעונה הבאה בליגה א'. אבל דווקא עכשיו כשהלחץ עליה ירד היא מסוגלת להפגין משחקים טובים מה עוד שמולה תתייצב קבוצה העוברת לאחרונה טלטלה עזה שבוודאי לא תסייע לה. ובמשחק הראשון 0:1 לרמלה.

התחזית: תיקו

בית"ר נתניה – רמת־השרון

חניכיו של פייגנבוים התאוששו מהמשברון שתקף אותם וחזרו לנצח. מחר תהיה להם הזדמנות לבסס את מקומם בפיסגה הארצית על חשבון שחקני רמת־השרון שאיבדו בשבת החולפת שני שחקנים בשל הרחקה. כל תוצאה להוציא נצחון לבית"ר נתניה תתקבל כהפתעה. (בראשון 3:3).

התחזית: נצחון לבית"ר נתניה.

בית"ר ת"א – הפועל ר"ג

מאבק צמרת מול תחתית. בית"ר ת"א בדרך ללאומית. הפועל ר"ג בצרות בתחתית. כל קבוצה תשאף לחזור הביתה מהרצליה עם הנקודות. לאור יחסי הכוחות בין השתיים סביר להניח ששחקני המנורה יהיו אלה שיעלזו בתום 90 הדקות. מה עוד שהם טרם שכחו את ההפסד הצורב בהסיבוב הראשון (3:0).

התחזית: נצחון לבית"ר ת"א.

מרמורק – בית־שמש

הזדמנות מצויינת לחניכיו של אליעזר שפיגל מרחובות לבסס עצמם בארצית לעונה נוספת. שחקני מרמורק מעודדים מנצחונם במחזור האחרון בר"ג יארחו את הפועל בית־שמש שכנראה השלימה כבר עם ירידתה לליגה נמוכה יותר. סיכוייהם לנצח טובים מאד למרות ששחקני בית־שמש שאבו עידוד מנצחונם האחרון על רמת־עמידר (בראשון 1:1).

התחזית: נצחון למרמורק.

רמת־עמידר – צפרירים חולון

המשחק המרכזי של המחזור. נצחון של אחת משתי הקבוצות יותיר אותה בתמונת המאבק על הכרטיס ללאומית. המפסידה תשאר כנראה עונה נוספת בארצית. עמידר לאחרונה בכושר ירוד. מאידך חולון דווקא בתנופה אולם בזכות הביתיות נראים סיכויי העמידרים טובים יותר אם כי תיקו נראה הגיוני ביותר. (בראשון 0:0).

התחזית: תיקו.

הפועל יהוד – הפועל עכו

סיכוי כמעט אחרון ליהוד לחלוף על פני „הקו האדום". עכו כמעט הבטיחה סופית השארותה ועובדה זו תנוצל כנראה ע"י המארחים כיהוד כדי לזכות בכל הקופה ולהותיר תקוה להמשך הדרך. (בראשון 0:0).

התחזית: נצחון ליהוד.

הליגה הארצית

	הקבוצה	משׂ'	נצ'	תיקו	הפס'	שערים	נק'
1.	בית"ר נתניה	25	14	8	3	20–43	50
2.	בית"ר תל־אביב	25	14	5	6	22–43	47
3.	הפועל לוד	25	13	7	5	23–33	46
4.	מכבי רמת־עמידר	25	11	9	5	17–23	42
5.	הפועל חולון	25	12	5	8	25–29	41
6.	הפועל חדרה	25	11	6	8	24–30	39
7.	בית"ר רמלה	25	8	10	7	21–22	34
8.	הפועל עכו	25	8	9	8	22–28	33
9.	הפועל טבריה	25	9	6	10	29–26	33
10.	הפועל רמת־השרון	25	7	10	8	30–28	31
11.	הפועל מרמורק	25	8	7	10	33–27	31
12.	הפועל רמת־גן	25	8	5	12	29–27	29
13.	הכח רמת־גן	25	8	4	13	33–17	28
14.	הפועל יהוד	25	6	9	10	25–21	27
15.	הפועל בית שמש	25	3	9	13	34–16	18
16.	בית"ר חיפה	25	1	9	15	41–15	12

סוף העונה בליגות א'

בליגות א' ירד מחר המסך כאשר יוכתרו האלופות וסגניותיהן שיתמודדו בהמשך על הכרטיס השלישי לארצית ומאידך יקבעו היורדות הצפוניות שיצטרפו למכבי השקמה ר"ג שכבר „הבטיחה" ירידתה מהמחוז הדרומי.

צפון: בית־שאן – מכבי שפרעם; נצרת־עילית – בית"ר נהריה; עליה כפ"ס – מכבי חדרה; אור־עקיבא – טירת־הכרמל; מכבי כמרה – קרית־אתא; קרית־שמונה – אח"י נצרת; רעננה – מכבי עפולה.

דרום: בית"ר ב"ש – לזרוס; דימונה – בתים; קרית גת – הפועל ראשל"צ; השקמה ר"ג – קרית־מלאכי; קרית־אונו – אור־יהודה; אשקלון – אזור.

ועדת משנה לתכנון ולבניה — חולון

הודעה על פי סעיף 149 (1) לחוק התכנון והבניה תשכ"ה - 1965

תיק בנין 1857

נתנה בזה הודעה, שהוגשה לועדה בקשה להיתר בניה על חלקה 267 בגוש 6020 רח' הגפן מס' 3 חולון, הכוללת הקלה של 10% משטח המגרש 747 מ"ר בשתי קומות ו־10% בקו בנין צדדי (מזרח).

החלקה הנ"ל נמצאת באיזור מגורים ב'1.

את התכנית אפשר לראות במשרדי הועדה בעיריית חולון, רח' ויצמן בשעות קבלת קהל. לכל מי שיש התנגדות יוכל להגישה לועדה תוך הבוער של 14 יום מהיום.

עו"ד חיים שרון
מ"מ ראש העיר
יו"ר ועדת משנה לתכנון ולבניה - חולון

רכוש ספר
מספרית
דבר

מנת דם
חיים
לאדם

משה סיני מהפועל ת"א נלכד בצבת של שחקני מכבי פ"ת ולפי מראה פניו לא נראה שהיה זה באלגנטיות.

מאבק על הכדור במשחק ההפתעה, בו גברה הפועל חיפה על מכבי פ"ת

בגביע העולם (9) MEXICO86

אלג'יריה שואפת לחזור על „מבצע ספרד" נגד גרמניה

מאת שמואל כל

אלג'יריה אחת משתי נציגותיה של אפריקה במקסיקו היא הנבחרת האפריקאית הראשונה שהעפילה לטורניר גמר הגביע העולמי פעמיים ברציפות. אבל לספרי ההיסטוריה תכנס אלג'יריה בזכות נצחונה הסנסציוני על מערב־גרמניה בספרד 1982 (1:2) נצחון שהוליד אח"כ שערוריה של מכירת משחק ע"י אוסטריה לגרמניה.

אז בספרד נשרו האלג'ירים בסיבוב הראשון אבל זכו במלוא הסימפטיה לאחר נצחונותיהם על צ'ילה 2:3 וגרמניה.

הכדורגל האלג'ירי כמו במדינות צפון־אפריקה האחרות עמד מאז ומתמיד בדרגה אחת מעל זה של יתר הנבחרות האפריקאיות. זאת בשל הזיקה לצרפת (אלג'יריה היתה בעבר מושבה צרפתית) שאף „אירחה" בקבוצותיה כדורגלנים מאלג'יר.

יתרה מזאת. כדורגלנים אלג'יראים אף איישו את שורות הנבחרת הצרפתית. המשבר המדיני ב־58 שבעקבותיו זכתה אלג'יריה לעצמאות החזיר את כל הכדורגלנים האלג'יראים הביתה.

אבל לא לאורך זמן. לאחר ששתי המדינות התפייסו חזרו הכדורגלנים צפונה. כיום משחקים כ־20 מהם ברחבי אירופה (כשוויץ, פורטוגל, אנגליה, בלגיה וכמובן צרפת), והצלחה בלתי מבוטלת.

בזירה העולמית לא זכתה אלג'יר בהצלחות גדולות (למעט כמובן הנצחון על הגרמנים). אבל גם ביבשת שלהם לא הרשימו מבחינה הישגית. באליפות אפריקה שהסתיימה לאחרונה במצרים חזרו האלג'ירים (בלי כוכביהם האירופיים) הביתה כבר לאחר הסיבוב הראשון. גם קודם לכן לא הצליחו לזכות בגביע. ב־1980 הגיעו לגמר ונוצחו ואח"כ סיימו ב־1982 במקום הרביעי וב־1984 במקום השלישי.

בניגוד לנבחרות אפריקאיות רבות מאמינה אלג'יר במאמנים מקומיים. בכרטיס למקסיקו זכתה הנבחרת בניצוחו של ראבאח סעדן (39). קודם לכן בספרד הוליכו אותה שני מאמנים מקומיים אחרים אקלופי וחאלף.

למרות שאת מרבית הכנותיה למקסיקו עושה אלג'יר ללא כוכביה האירופים אין ספק שדווקא אלה יהנו כינוד ראשון בטורניר הגמר.

ראש וראשון ל„אירופים" הוא החלוץ המרכזי תאדר באלומי המכונה בארצו „פלטיני", אם כי הוא רחוק עדיין ביכולתו מזו של הצרפתי המצויין.

יחד עמו בהתקפה כשרון נוסף, ג'אמל מנאד. חלוץ מהיר ובעל בעיטה מצויינת לשער. בזכות כושר הבקעתו מכונה מנאד „גראד מילר" על שמו של מבקיע השערים המערב־גרמני המוכר.

שלושה מקצוענים אחרים שיעמדו לרשותו של המאמן סעדן הם בנסולה המשחק בשורות להזאבר הצרפתית, זידאן (מטורשאי הבלגית) וראשיד הארוק (נוטס־קאונטי האנגלית).

ואם לא די באלה עומדים לרשותו של המאמן מקצוענים נוספים כמו קורישי (ליל, צרפת) אסאד (מילה, צרפת) לייג'ן (מינסך, צרפת) ברימברוק (רסינג פאריז) מאגד (פורטו, פורטוגל) וטלימסאני (שוויץ).

תאדר בלומי

גאמל מנאד

את דרכה למקסיקו הבטיחו לעצמם האלג'ירים לאחר שגברו בזה אחר זה על אנגולה (2:3, 0:0) זאמביה (0:2, 0:1) וטוניסיה (0:3, 1:4).

במקסיקו שובצה אלג'יריה לבית קשה מאד. נגד ברזיל, ספרד וצפון־אירלנד סיכוייה קלושים ביותר אם כי מאמנה נשמע לאחרונה אופטימי כשאמר שהוא מקווה שחניכיו יצליחו להעפיל לסיבוב השני.

בנות בה"ד 12, שזכו במקום הראשון במשיכת חבל באליפות צה"ל בכושר קרבי

משחקי גביע העולם יזכירו לישראלים מציאות עגומה אצלנו

מאת ניסן פרידמן

ב־31 במאי 1986 יהיה העולם כולו מרותק למכשיר הטלוויזיה. האירוע שיועבר בשידור חי לכל קצוות תבל יאחד לשעה קלה מזרח ומערב, שחור ולבן, עני ועשיר, משחקי גביע העולם בכדורגל שייערכו במקסיקו.

זה יהיה חג אמיתי לחובבי הכדורגל ולשוחרי הספורט הטוב באשר הם שם. יהיה זה קרנבל גם לאוהדי הענף בישראל. אך יחד עם זאת תושטני שגביע העולם יעניק לכדורגל הישראלי מכה מתחת לחגורה. מכת מחץ.

לא רק שהנבחרת שלנו נשארה בבית ומוזמנת לצפיה לצד עם ישראל כולו. לא רק שהכדורגל הישראלי נכשל במוקדמות וספג נוק־אאוט צורב מאוסטרליה וניו־זילנד, עד כי בקושי קם מהקרשים. אלא שבסוף הקיץ, כשעם ישראל יתאושש מעשרות שעות צפיה והיעדר שינה בלילות הגביע, הוא יעשה „רגע חושבים" חשבון הנפש שלו יהיה פשוט ונוקב. אחרי הרמה והאיכות שהוצגו בפניו אחרי הנבחרות הגדולות והתרגילים המלהיבים והאינטליגנטיים, השחקנים הנפלאים, הקרבות המרתקים והעזים; אחרי המתקנים המודרניים, כרי הדשא הירוקים והמשוכחים, היציעים הרחבים והנוחים; אחרי הלהט הפתח הזה, מה הטעם לחזור לכדורגל האפרורי שלנו?

מה הטעם לחזור למתקנים העלובים עם יציעי האבן או העץ, כשהמכנסיים נתפסים בחריצים ובמסמרים כשאתה מתיישב על מסטיק דבוק, כשאתה סופג בערפך קליפות גרעינים, כשאתה הופך למאפרה עבור מיידי בדלי הסגריות. מה הטעם לעבור שבעת מדורי גיהנום בשערים הישנים בתור לקופה, בכניסה הדחוקה והעצבנית, כדי לצפות בסופו של דבר במגרש נטול דשא, שהמהמורות בו הופכות אותו בלתי עביר גם לרכב מוזחל.

מה הטעם לראות שוב את רודפי הדולרים שמתקשים לרדוף אחר הכדור. שסוברים איש על רעהו אישית לוחצת, שמפריעים זה לזה, כיוון שהמאמנים מעדיפים 0:0 או 0:1 קטן על פני הצגה יפה של 3:3 או אפילו 4:3, בשום שום חוששים לעורם ומתחייבים לספק נקודות להנהלה הבלתי מקצועית. מה הטעם להזמין שבת מנוחה בחוק המשפחה, לסבול במגרש ולחזור הביתה מתוסכל ומאוכזב?

הטעם היחיד, רק אם אתה מזוכיסט מושבע. הצופה הנורמלי, שהולך ונעלם ממגרשי הכדורגל, מצפה בצדק שההתאחדות תפסיק לקטר על בריחת הקהל, ותתחיל לעשות לשיפור המצב. אנא, כמה שיותר מהר.

פינה חמה ללב"י
קרן למען בטחון ישראל

השבוע
22.4.86

התרומה הגבוהה
משפחה תל־אביבית התורמת מדי שנה לקרן לב"י וחפצה בעלום שמה.
21,149 ש"ח

התרומה המרגשת
מר שמעיהו שוורץ מחיפה תרם במלאת שנה לפטירתה של אשתו המנוחה גוטה ז"ל
250 ש"ח

התרומה הצנועה
רינת שוויצר תלמידת כתה ה' בבית ספר בכפר
5 ש"ח

הם עם מחבר - תן לבן ללב"י

דבר של היום דבר חדש

דירות

וילות ובתים

קבלנים מציעים

משכנתאות

דירות למכירה

ת"א–יפו

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 3–3½ חדרים

דירות למכירה 2–2½ חדרים

דירות למכירה 3–3½ חדרים

ח

דירות למכירה

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 3–3½ חדרים

דירות למכירה 2–2½ חדרים

שרון

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 3–3½ חדרים

דירות למכירה 2–2½ חדרים

חולון/בת ים

דירות למכירה

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 3–3½ חדרים

דירות למכירה 2–2½ חדרים

דרום

דירות למכירה

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 2–2½ חדרים

ביקוש דירות

דירות בשכירות

דירות מרוהטות

עסקים

מחסנים

אולמות

חנויות

משרדים

מבני תעשיה

מגרשים

הצעות עבודה

פקידים/ות

עוזרות ומטפלות

גזירה/תפירה

הנהלת חשבונות

מכנאים/הנדסאים

מחשבים

חשמלאים

נגרים

מוכרים/ות

עובדי מתכת

שומרים

שליחים

מכונות

אוטוביאנקי

אוסטין

אופל

אלפא רומיאו

אמריקאיות

ב.מ.וו

דייהטסו

לנציה

מיני–מינור

מרצדס

סובארו

טלבוט

סוזוקי

סיאט

סיטרואן

סימקה–קרייזלר

פולקסווגן

פורד

פיאט

פיג'ו

(המשך בעמוד 19)

מכון לבון

חיסול חשבונות בליל הסדר: בן 21 מרמלה נרצח בפרדס

(ע).- צעיר בן 21 תושב רמלה נרצח בפרדס ליד באר, בשכונת חבצלת ברחובות.

גופתו של משה ישראל, מרחוב צה"ל ברמלה, התגלתה כשכדור אקדח נעוץ בראשו על-ידי פרדסן שהגיע למקום לסגור ברזי הסקיה. האיש הזעיק את המשטרה. חקירה ראשונית העלתה שהרצח בוצע כנראה בליל הסדר.

משך החג נעצרו ארבעה חשודים תושבי רמלה, בני 28-25, ביניהם אשה. בן נתפס ברכב, אשר לפי החשד שימש לביצוע מעשה הרצח. חוקרי המשטרה סבורים כי הרקע למעשה הוא חיסול חשבונות.

קרובי משפחה סיפרו לחוקרים, כי משה ישראל היה אסיר בכלא במעשיהו ברמלה, שם היה עליו לרצות עשרה חודשים על פריצות וגניבות, ונותרו לו עוד ארבעה חודשים. הוא קיבל חופשה בחג הפסח, לעשות את הסדר בקרב בני-משפחתו.

אביו של הנרצח, מכלוף ישראל, מת לפני כשלושה שבועות, ולדברי בני המשפחה, משה ישראל הבטיח בהלוויית אביו לחזור למוטב. לקראת סעודת ליל הסדר הלך לבית-הכנסת לומר קדיש על אביו, וכתום הארוחה יצא מהבית ולא חזר.

גופתו נמצאה ללא חולצה. בדיקה ראשונית העלתה כי הרוצחים ביקשו, ככל הנראה, לטשטש את העובדה שנורה בראשו, מאחר שהלמו בראשו באבן לאחר שהיה כבר הרוג. לחקירת פרשת הרצח מונה צוות מיוחד בראשות מפקח שלמה מולה ממשטרת רחובות.

מתאגרפים צעירים, חברי מועדון „כפפות הזהב", נענו לקריאת מגן-דוד-אדום ובאו לתרום דם, במבצע מיוחד שנערך ערב החג, כדי להבטיח מלאי דם מספיק בבנק הדם. (צילום: י.פ.פ.א.)

הרץ מואשם בניסיון לשחד שחקני כדורגל

שחרורו עוכב להיום כדי לאפשר לתביעה הגשת ערר

(ע).– כתב-אישום נגד יעקב הרץ (29), תושב תל-אביב, הנאשם בניסיון לשחד שחקני כדורגל, הוגש שלשום לבית-משפט השלום בתל-אביב.

פרקליטות מחוז תל-אביב ביקשה לעצור את הרץ עד תום ההליכים, אך שופט השלום דחה את בקשת הפרקליטות ושיחרר אותו בערבות. עם זאת, עוכב השחרור לבקשת נציגת הפרקליטות למשך 48 שעות, היום, כדי לאפשר לתביעה להגיש ערר על שחרורו, לבית-המשפט המחוזי.

בכתב האישום שהוגש נגד הרץ מופיעים 8 סעיפים, בהם מוזכרים השחקנים ניסן כהן, אריה צפניה, משה סיני, יצחק בלאיש וישראל בן ממס, כמי שהוצע להם שוחד של 10,000 דולר ע"י יעקב הרץ, כדי שיגרמו לקבוצותיהם להפסיד במשחקים.

כל העבירות המיוחסות להרץ בוצעו ב-1985.

עשרות אלפי מתרחצים לא פסחו על חופי הכנרת

פסח שקט בצפון • עונת הרחצה בכנרת נפתחה אתמול רשמית

מאת שמעון ייש, סופר „דבר" בצפון

שני ימי החג עברו בשקט ללא אירועים מיוחדים בצפון. עם זאת, נרשמה תנועת כלי-רכב ערה מן הצפוי בכבישי העמק, הגליל והגולן. סביב הכנרת התקבצו עשרות אלפי מתרחצים ומטיילים, וכל חופיה נפתחו אתמול רשמית.

אמש נפתח בעין-גב פסטיבל עין-גב המסורתי זו הפעם ה-43, והוא יימשך בשבוע. היום בצהריים תיפתח בטבריה אליפות הטניס של העיר ושל איזור הגליל במופע ראווה של צמד הטניסאים, שלמה גליקשטיין ועמוס מנסדורף.

יהודי אתיופיה השוהים במרכזי קליטה בצפון ערכו את הסדר חלקם בבסיסי צה"ל כאורחי צה"ל והאחרים במרכזי הקליטה. סדר פסח מרשים נערך במרכז הקליטה בצפת, בהשתתפות מאות מעולי אתיופיה, שקראו בעברית את ההגדה, כשלנגד עיניהם ניצבת גם הגדה באמהארית, ומתורגמן המסביר את תהליך הסדר. האתיופים נהגו לעשות סדר פסח בגירסה פשוטה ומקראית, תוך הקרבת קורבן לפסח, ורק עם עלייתם ארצה נהגו בפסח על-פי המסורת היהודית.

„מקפת" תובעת דיון בוועדה המרכזת על „גניבת מבוטחים"

מנכ"ל „מבטחים": האשמות יו"ר הוועדה למיזוג קרנות הפנסיה – חסרות שחר

מאת חיים ביאור, סופר „דבר"

יו"ר קרן הפנסיה „מקפת", אליהו רייף, דורש שהוועדה המרכזת של ההסתדרות תדון בישיבתה הקרובה במה שהוא מכנה „גניבת 8,000 מבוטחים מ„יחידות מקפת" על-ידי קרן „יחידות מבטחים".

רייף, המשמש יו"ר הוועדה למיזוג קרנות הפנסיה ההסתדרותיות, טוען כי הנהלת „בזק" רכשה זכויות פנסיה לעובדיה ב„מקפת" ולצורך זה אף נחתם הסכם בראשית-השנה. לדבריו, כשנודע הדבר לקרן „מבטחים", הצליחה זו, תמורת הנחה גדולה שהציעה, לשכנע את הנהלת „בזק" לבטל את ההסכם עם „מקפת" ולרכוש את זכויות הפנסיה ב„מבטחים".

רייף גורס, כי „פיתויים שונים ש„מבטחים" הציעה לעובדים שלא לפי חישובים אקטואריים, יפגעו קשות בקרן זו". לדבריו, כאשר מתנהל מאבק לאחד את הקרנות, תמוה הדבר ש„מבטחים" מנסה להוציא חוזה חתום מהקרן השנייה.

מנכ"ל „מבטחים", עמוס ערן, אמר בתגובה כי האשמותיו של רייף חסרות שחר. לדבריו, בהסכם שנחתם לפני שנה בין הנהלת „בזק" לבין קרן „מקפת", נאמר שכעבור ארבעה חודשים תהיה „בזק" רשאית להחליט אם להתמיד בהסכם עם קרן זו או לבחור קרן אחרת. בהתאם לכך, מנהלת עתה הנהלת „בזק" מו"מ על רכישת זכויות פנסיה לעובדיה ב„מבטחים". ערן טען, כי בדיקה העלתה ש„מקפת" הציעה הנחות מופרזות לעובדי „בזק", שחייבו התערבותו של אקטואר האגף לביטחון סוציאלי בהסתדרות.

עלייה במספר הישראלים הבאים לעזה לסופשבוע

750-900 כלי-רכב הגיעו בשבועות האחרונים – לקניות, תיקוני רכב ובילוי על חוף הים

מאת אמיר רוזנבליט, סופר „דבר"

באחרונה ניכרת עלייה הדרגתית במספר כלי הרכב הישראליים הנכנסים לרצועת עזה בסופי שבוע. בשבועות האחרונים הגיעו לרצועת עזה בין 750 ל-900 כלי-רכב של ישראלים, שבאו לאיזור מהדרום וממרכז הארץ, כדי לערוך קניות, לבצע תיקוני רכב במוסכים או לבלות על חופי הים.

זו עלייה בהשוואה למספר כלי הרכב הישראליים שהגיעו לרצועה בעונת החורף ומספרם נאמד בכ-500 לסוף-שבוע.

קצין בכיר בפיקוד הדרום הדגיש, כי בחודשים מארס-אפריל נמשכה הפעילות האינטנסיבית של הכנופיות המתמחות בגניבת כלי רכב מפורקים משטח ישראל והברחתם דרך רצועת עזה למצרים.

„כנופיות אלה, סמכו פעילותן בבית-להיה ובבית-חנון ברצועה, מסוגלות לפרק מכונית מסוג פז'ו בכ-20 דקות בלבד, ועובדה זו מצביעה על הרמה המקצועית הגבוהה של חבריה" – אמר הקצין הבכיר. לדבריו, מאפיין נוסף שבלט בחודשים האחרונים היה היקף החדירות משטח מצרים לישראל, שבוצעו בעיקר על רקע סחר והברחות וחיפוש עבודה.

„איננו יודעים בבירור על אמצעי-לחימה המוברחים דרך הגבול, אולם הנחת היסוד שלנו גורסת, שכאשר עוברים אנשים, קיימת סבירות – לפחות תיאורטית – של מעבר אמצעי לחימה".

שריר יביא לממשלה הצעה לפטור ממע"מ ישראלים הלנים במלונות בארץ

מאת דוד מישיגה, סופר „דבר" לענייני תיירות

שר התיירות, אברהם שריר, יציע בישיבת הממשלה הקרובה הצעת החלטה לפטור ישראלים הלנים בבתי-מלון בארץ מתשלום מע"מ, כדי לעודד ישראלים לצאת לנופש בישראל ולהגדיל בכך את תפוסת המלונות בארץ, נוכח הירידה הגדולה בתיירות מארה"ב לישראל.

שריר מדגיש, כי תשלומי המע"מ של ישראלים אשר לנו במלונות בשנת 85 הסתכמו ב-20 מיליון דולר. ואולם, נוכח התחזיות הקודרות, מציע השר כי במקביל למתן הפטור מתשלום מע"מ, ייצאו בתי המלון בתוכניות להוזלת השהייה לישראלים בבתי-מלון בשיעור של 20 אחוז לפחות.

דגי-אמנון אדומים – בעין-יהב

מאת אמיר רוזנבליט, סופר „דבר"

עין-יהב, המושב הראשון בערבה המגדל דגים בבריכות, החל באחרונה בגידול ובפיתוח זן חדש של דגי אמנון בגוון אדום.

דגי האמנון הראשונים שיובאו לכאן מהמזרח הרחוק, כבר הניבו בשלב הראשון תפוקת שיא בדגה – 15 טונות לדונם, כמעט פי-20 מהתפוקה המקובלת במקומות אחרים בארץ.

מנהל ענף התיירות במושב, קובי בר-יעקב, מסביר את ההישג במספר גורמים: גידול הדגים בבריכות של מים עתירי-חמצן, שמקורם בבאר טבעית ובה מי-מרפא, אשר התגלו באחרונה במושב וכן הזנת הדגים באצת הספירולינה הגדלה במושב ומשפרת את טעמם ואת ערכם התזונתי בהשוואה לדגי האמנון הגדלים בצפון-הארץ.

הוצתה חנות צעצועים בתל-אביב

(ע.) נזק רב נגרם לחנות צעצועים ברחוב פלורנטין 50, שעלתה באש שלשום ב-4 אחר-הצהריים.

חוקר מכבי-האש שהגיע למקום קבע שמדובר בהצתה.

אולם שמחות שנמצא מעל החנות ניזוק אף הוא.

נעצרו נוסעי אוטובוס שנמצאו בו סוליות חשיש

(ע.) 48 ערבים מחאן-יונס ומעזה נעצרו שלשום בבוקר לחקירה, לאחר שבחיפוש באוטובוס בו נסעו התגלו בשקית בגדים 12 סוליות חשיש במשקל 200.2 כל אחת.

נוסעי האוטובוס, כולם גברים בני 20 עד 40, נעצרו על-ידי המשטרה במחסום שיגרתי של תנועת משטרת חולון.

בן 45 התאבד בנווה-ים

(ע).- גבר בן 45 שם קץ לחייו בירייה מאקדח בקיבוץ נווה-ים ליד חדרה.

האיש התגלה בחדרו על-ידי אנשי הקיבוץ. למקום הוזעק אמבולנס של מד"א, אולם לרופא לא נותר אלא לקבוע את מותו.

מזג אויר

היום יהיה חם מהרגיל ויבש בפנים הארץ ובהרים. הטמפרטורות: ירושלים 13–27, תל-אביב 14–25, חיפה 14–25, הגולן 13–27, נהריה 14–26, צפת 12–26, טבריה 14–28, נצרת 14–30, עפולה 10–28, השומרון 13–30, לוד 12–28, יריחו 16–36, עזה 14–23, אילת 18–34 מעלות.

ציורי שכטמן שהוברחו מברה"מ – בתערוכה בבאר-שבע

מאת אמיר רוזנבליט, כתב „דבר"

עשרות ציורים של האמן היהודי-רוסי, עמנואל שכטמן, שהוברחו על-ידי בני משפחתו מברה"מ, לאחר שמשך שנים רבות שימשו מחיצה דקורטיבית בדירת מגורים, מוצגים בראשונה מהשבוע, בספריה העירונית בבאר-שבע.

שכטמן, מהציירים היהודיים הנודעים בשנות ה-30, הוכרז „נעדר" בשנת 1941, לאחר שהתגייס לצבא האדום ולחם בקרבות ליד מוסקווה. בנו, המהנדס מרק שכטמן, שעלה לישראל לפני כשש שנים והתיישב בבאר-שבע, הבריח את רוב ציורי האמן מברה"מ.

שכטמן שנולד ב-1900, עבר בראשית דרכו כצייר באולפן התיאטרון „אמנות" בקייב, ואחר-כך במוזיאון לתרבות יהודית באודיסה. שם צייר ציור קיר על בניין הסנטוריום לחברי הקולחוז. סדרה ארוכה של תמונות מונומנטליות מיצירותיו נמצאת במחסני המוזיאון לאמנות אוקראינית בקייב. התמונות אינן מוצגות לקהל הן בגלל סגנונן ה„שבאלני" אקספרסיוניסטי והן בגלל תוכנן היהודי. ציור אחר שלו „ליל ברתולומיי הקדוש" מוצג במוזיאון להיסטוריה של הדת והאתאיזם בלנינגרד.

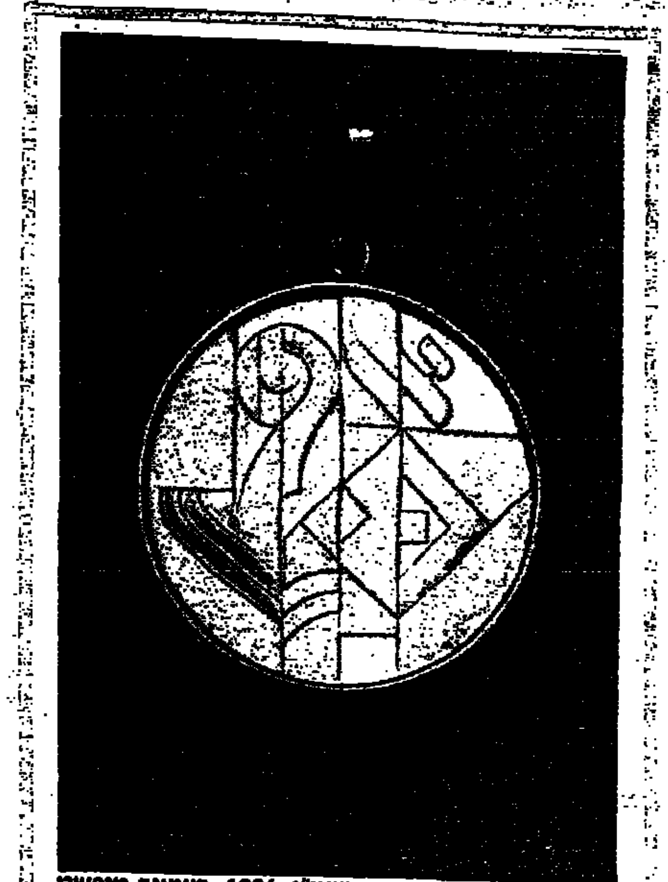

מטבע יום העצמאות התשמ"ו, 1986, בעיצוב מופשט נוסח פיקסו, המתאר את ענפי האמנות השונים. מוצע למכירה, לקראת החג, בחנויות ברחבי הארץ.

שני רעולי-פנים שדדו הפדיון מעובד תחנת דלק

(ע). – כ-550 ש"ח במזומנים נשדדו סמוך לחצות יום ג' מעובד תחנת דלק בתוך העיר אשדוד.

לדברי המתלונן, הופיעו בתחנה שני צעירים רעולי פנים, אחד מהם שלף אקדח ותוך איום בנשק לקחו ממנו את כל הפדיון הכולל.

המשטרה שהוזעקה למקום, פתחה בחקירה. השניים נמלטו ברגל, אולם ייתכן שמכונית המתינה להם ברחוב סמוך. לא נמסר על מעצרים.

אקדח חדש למשטרה: 9 מ"מ, ויעיל יותר

(ע). – אקדח חדש מסוג אף.אנ. 9 מ"מ מוכנס בימים אלה לשירות המשטרה, בעקבות העלייה בפעילות החבלנית והפשיעה האלימה, שהצריכו אמצעים יעילים יותר.

ועדה מקצועית בחרה באקדח החדש לאחר סדרה של ניסויים בעשרה סוגי אקדחים ולאחר דיונים ממושכים.

ראשון המצטיידים באקדח החדש הוא בית-הספר לכושר מבצעי, אשר החל לאמן את חניכי הקורסים השונים של המשטרה. בקרוב יצוידו באקדח החדש גם אנשי היחידה המרכזית, הבילוש ומשמר הגבול.

מת „לייזר מחיות הנגב"

(ע.) – אליעזר ירימי, „לייזר מחיות הנגב" הובא בערב החג למנוחות בבית העלמין בחולון. הוא מת ביום ג' בלילה בבית-החולים „תל השומר" אחרי מחלה קשה, בגיל 57.

„לייזר", מוותיקי הפלמ"ח והאיש אשר סימל יותר מכולם את יחידת הפשיטה שפעלה בנגב עם פרוץ מלחמת השחרור ואשר זכתה לכינוי „חיות הנגב" היה לדמות אגדתית עוד בחייו, הן מחמת הקרבות שבהם השתתף והן בגלל קולו הערב, בו הנעים בשירה לחבריו בעת המלחמה ובאירועים שונים.

בתקופת מחלתו הארוכה ביקרו ליד מיטתו השר חיים בר-לב שהיה מפקדו בגדוד ה-9 של הפלמ"ח, השר מוטה גור ששירת עימו באותו גדוד, אנשי פלמ"ח ותיקים וכמו ישראל כרמי שהיה מפקד המשטרה הצבאית משך שנים ארוכות ואנשי צבא וביטחון.

עשרות מברקי ברכה להרצוג לרגל הפסח

(ע).– נשיא המדינה, חיים הרצוג, ומשפחתו קיימו את סדר הפסח במסגרת משפחתית במשכן נשיאי ישראל בבירה.

ליד שולחן הסדר הוצב כיסא פנוי לאסירת-ציון בברית-המועצות, אידה נודל, ועליו תמונתה.

לרגל החג קיבל הנשיא, חיים הרצוג, עשרות מברקי ברכה מקהילות יהודיות, מאישי ציבור ומגופים שונים ברחבי העולם, וביניהם גם ברכה מאת הפטריארכיה של מוסקווה.

מחצבה חדשה בגליל

(ע). – חברת „אבן וסיד" חנכה ערב החג מחצבה חדשה ליד קיבוץ קדרים בגליל, בהשקעה של שני מיליון דולר. המחצבה כוללת תשלובת של ייצור חצץ, אספלטים, בטון מוכן ומפעל לחומר מחדש.

מזכיר החברה, אבשלום קונינסקי, מסר שלשום, כי בשלב ראשון ייצרו במחצבה כ-300 אלף טונות חצץ מסוגים שונים, הנדרשים בענפי הבנייה וסלילת כבישים.

לדבריו, יימשך השלב עד סוף השנה, ולאחר מכן יעלה כושר הייצור למיליון טונות בשנה.

בעכו מצפים לעשרות אלפי מבקרים ב„ווקאליזה 86"

(ע).- בעכו נפתחה אמש ה„ווקאליזה 86" – אירוע מוסיקלי-קולי מיוחד, בו נוטלים חלק מיטב המקהלות והסולנים בתחום הקלסי, כשלצידם טובי הזמרים העבריים בארץ.

ה„ווקאליזה" תימשך שלושה ימים ובמהלכה יוכל קהל חובב מוסיקה ליהנות מעשרות מופעים של התזמורת הפילהרמונית חיפה, מקהלת רינת, מקהלת הגליל המערבי, הזמרת היפאנית אצוקו סחוקי ועוד.

בעיריית עכו מצפים לביקור של עשרות-אלפים בימי חול-המועד פסח.

תושב טייבה חשוד בהטלת בקבוק תבערה

(ע). – תושב טייבה, חגי יחיה מרואן (28) נעצר שלשום ל-7 ימים בפקודת בית-משפט השלום בכפר-סבא, בחשד בהשלכת שני בקבוקי תבערה לעבר מזכיר מועצת טייבה, חגי יחיה עבוד מגייד.

המקרה אירע לפני כחודש, אך בנס לא נפגע איש.

בבית-המשפט טען נציג המשטרה, כי החשוד נמלט ואותר רק עתה.

רבני פתח תקווה במצעד מחאה נגד חילול שבת

(ע). – הרב הראשי לפתח-תקווה ברוך שמעון סלומון הודיע כי יצעד היום עם עוד 48 רבנים ואישי ציבור, במשלחת-מחאה ליד קולנוע „היכל" בעיר, בהפגנה נגד חילול השבת.

בוועדה לשמירת השבת בפתח תקווה נמסר כי לפני המצעד תתקיים עצרת-תפילה גדולה בבית הכנסת המרכזי ברחוב חובבי-ציון בעיר, ואחריה, בסביבות השעה 10 תצא המשלחת לעבר הקולנוע.

כל המשתתפים בעצרת יקבלו הוראה מפורשת שלא להצטרף להמון המשלחת ולא להגיע לרחבת קולנוע „היכל", ציינו החוגים הדתיים בעיר, מאחר שהמשטרה לא נתנה להם רשיון להפגין.

במשטרה נמסר להם, כי מצעד של עד 50 איש אינו בגדר עבירה על החוק, ועל כן הוחלט להרכיב משלחת בת 48 איש.

יצויין כי נגד הרב סלומון ונגד הרב חיים וולקין ודוד איזנברג הוגשו בסוף השבוע כתבי-אישום בבית משפט השלום בפתח תקווה, בגין הפגנה לא חוקית והפרת הסדר הציבורי ביום שישי שעבר.

מכונית נוספת הוצתה ביפו

(ע.) – שוב הוצתה מכונית ביפו. המכונית, מדגם „פורד אסקורט", שייכת לנהג בשוטי מרחוב דייר אלריך בעיר.

חוקר מכבי-האש קבע, כי אלמוני שפך חומר דליק לתוך המכונית והעלה אותה באש.

בתקופה האחרונה היו מספר הצתות של כלי-רכב באיזור יפו.

המשטרה חוקרת.

5 תושבי שכם חשודים ברכישת תוצרת חקלאית בהמחאות מזוייפות

(ע.) – חמישה מתושבי שכם נעצרו שלשום בבית-משפט השלום בכפר-סבא, בחשדים בהשתייכות לכנופיית נוכלים שרכשה ברחבי הארץ תוצרת חקלאית בהמחאות מזויפות – ושיווקה אותה בשטחים.

שלושה מן העצורים נעצרו ל-12 יום ושנים מהם ל-7 ימים.

התובעת, ציפי קלצקין, במרחב השרון, טענה בבית-המשפט, כי מדובר בכנופיה מקצועית ויש לעצור חשודים נוספים.

השופט יהודה פרגו קבע, כי אין ספק שלחשודים קשר הדוק למעשה המיוחס להם בפרשת מרמה מסועפת זו, ולכן יש מקום לעצור אותם. החשודים שנעצרו ל-12 יום הם: כלבונה גאלב בן 22, תחנאצר ופא בן 26 ועאטף חואם אלדין בן 26. החשודים שנעצרו ל-7 ימים הם: הסן נועמאן בן 25 ובני גמאע באסם בן 24.

בן 81 יצא מבית-אבות ונמצא מת בשדה קוצים

(ע.) – גופתו של ישיש בן 81, בן-ציון פלר, שנעדר זה כחודש ימים מבית אבות – התגלתה שלשום בבוקר בשדה קוצים. נראה, כי האיש מת מוות טבעי.

הישיש הוכרז לנעדר והמשטרה עסקה בחיפושים אחריו, לאחר שעזב את בית האבות „תפארת" ביהוד ב-27 במארס – ומאז נעלמו עקבותיו.

גופתו התגלתה על-ידי תושב רחוב וייצמן ביהוד והרופא המשפטי שהוזעק למקום קבע, כי האיש מת ככל הנראה מוות טבעי.

ועדת-משנה דנה בעפולה בצעדים למניעת פעולות טרור

(ע.) – ועדת משנה של ועדת הפנים של הכנסת לנושא משטרה ובתי-סוהר, בראשותו של חה"כ מרדכי וירשובסקי, ביקרה השבוע בעפולה וקיימה דיון בהשתתפות ראש העירייה, חה"כ עובדיה עלי, חברי מועצת העירייה, נציגי המשטרה ויועץ ראש הממשלה לענייני טרור, עמירם ניר.

הוועדה דנה בנושא הפיגועים הרבים שהיו בעפולה בשנה האחרונה. וסיירה במקומות שונים בעיר.

ועדת המשנה של ועדת הפנים תקיים בקרוב דיון מיוחד בירושלים בנושא היערכות כוחות הביטחון נגד פעולות טרור.

תזמורת הנוער של עפולה – לשורת קונצרטים בחו"ל

(ע). – תזמורת הנוער העירונית של עפולה תצא בקרוב לשורת קונצרטים בחו"ל. התזמורת, שקצרה שורה של הצלחות בהופעותיה האחרונות ב„היכל התרבות" בתל-אביב עם התזמורת הפילהרמונית הישראלית ובבית הנשיא בירושלים, הוזמנה לשורת קונצרטים בגרמניה, באדרת העיר אינגלהיים.

זה יהיה ביקור גומלין לאחר שתזמורת עיר זאת התארחה אשתקד בעפולה. התזמורת העפולאית מתעתדת לבקר במסגרת סיורה גם בהולנד. המנצח, לוי שער, אמר כי רמתה המקצועית של תזמורת הנוער של עפולה טובה מאוד והיא תייצג, לדעתו, בחו"ל בכבוד את העיר והמדינה.

55 חברי התזמורת העפולאית ישהו באירופה שבועיים.

ביום 16.2.86 פירסם „דבר" כתבה מאת אמנון דנקנר, העוסקת במנהל מינהל מקרקעי ישראל, מר משה ליפקה, וכותרתה „המנהל פתח תיקים".

בכתבה כלולים ביטויים וקביעות בלתי-הולמים שלא היה להם מקום.

„דבר" מצטער על עוגמת הנפש שנגרמה למר ליפקה כתוצאה מהפירסום.

מפלגת העבודה הישראלית/המרכז
הוועדה המתמדת –
הוועדה לעניני מפלגה

ישיבות הוועדה לעניני מפלגה תתקיימנה
ביום א' 27.4.86 בשעה 17.00
ביום ב' 5.5.86 בשעה 16.00
בבית מרכז המפלגה, רח' הירקון 110 ת"א.
על הפרק: „מוסדות המפלגה".

מפלגת העבודה
הוועדה המתמדת
ישיבה מיוחדת של הוועדה המתמדת
הוועדה המתמדת תתכנס לישיבה מיוחדת ביום ראשון 27.4.86 בשעה 19.00 בבית המפלגה רח' הירקון 110.
על סדר היום:
חוות הדעת של ועדת החוקה בנושאים:
„הגוף הבוחר" את חברי המרכז
מי הוא „צעיר" לעניין השריון
באותו יום בשעה 17.00 מתכנסת ועדת המשנה לענייני מפלגה.

אנו מודיעים בצער רב על פטירתה של
מינקה אלטמן
ההלוויה תתקיים היום יום שישי, 25.4.86
בשעה 2.00 אחה"צ במושב נהלל
רות וראובן לביא
ומושב נהלל

ביום ראשון 27.4.86 ג' חול המועד פסח
במלאת שנה לפטירת חברנו
נפתלי שטל ז"ל
נעלה לקברו בשעה 16.00
לאחר מכן תתקיים שיחה במועדון החברים
המשפחה
ובית גבעת ברנר

דבר היום

צעדים אירופיים במלחמה נגד טרור

אחרי תקופה ארוכה של אוזלת יד מעידות התרחשויות הימים האחרונים על התגייסות גוברת במערב לקראת צעדים משמעותיים יותר במלחמה נגד הטרור – והכוונה היא קודם כל לעימות עם לוב, אחת התומכות העיקריות בטרור הערבי ברחבי תבל. חשיבות רבה לא פחות נודעת להסכמה בין מדינות המערב משני עברי האוקיאנוס לתאום הפעולה וחילופי המידע במלחמה נגד הטרור בכלל. מסתבר שהמיתקפה האווירית האמריקאית על היעדים בטריפולי ובבנגזי, עם כל הביקורת שבה היתה מלווה תחילה, גרמה להתעוררות אצל בעלות הברית האירופיות. התביעה האמריקאית והבריטית שארצות הקהילה ינתקו את היחסים הדיפלומאטיים עם לוב עדיין לא נתמלאה, אך לפני כמה חודשים בלבד קשה היה להעלות על הדעת צמצום דראסטי של נציגויות כפי שהוא מתבצע כיום. קרוב לוודאי כי המאבק בטרור אף יאפיל על הנושאים הרגילים שבסדר היום בפיסגה הקרובה של שבע המעצמות הכלכליות של המערב בטוקיו, שם ילחץ הנשיא רייגן להידוק נוסף של הסנקציות נגד לוב. גירוש מרבית העתונאים האמריקאים והאירופים מלוב ספק אם ירתיע את בעלות הברית: הוא מעיד כנראה על תיסכול ועצבנות גוברים אצל השליט הלובי, שלשם חיזוק מעמדו מפני הפיכה אף מצא לנכון להזכיר לעולם כי בעצם אין הוא שליט יחיד אלא רק אחד מחברי הכת המהפכנית השלטת.

הפרשה כולה ממחישה פעם נוספת את מיגבלות היכולת הסובייטית לסייע בעימות כזה לידיד המהפכני, בניגוד לסיוע הנדיב ששליחי טרור הלובים והאחרים נהנים ממנו לא אחת במדינות קומוניסטיות מזרח אירופיות. הופעת ספינה סובייטית במים הטריטוריאליים הלובים אף היא אינה משנה לפי שעה דבר בעניין זה. גם הפניות החוזרות של לוב לעמיתים הערביים לגלות יותר סולידריות טרם הוכתרו בהצלחה, ומוקדם להתנבא אם אמנם תתכנס הפיסגה הערבית לפי יוזמת מלך מרוקו, ומה תלד אם תתכנס.

אולם ככל שמוצדק הסיפוק בישראל נוכח ההתעוררות הגוברת במערב מול האיום הטרוריסטי אין כל מקום לשמחה לאידן של מדינות ערב שנקלעו זמנית למצב לא נוח. במוקדם או במאוחר תהיה מדיניות היד החזקה של המערב כלפי הטרור הערבי מלווה בנכונות מחודשת למחוות כלפי המחנה הערבי המוגדר כפרו־מערבי מתון, וראש ממשלת בריטניה כבר רמזה על כך. רק מדיניות ישראלית החותרת לשלום ומוכנה גם לויתורים תוכל להתמודד בהצלחה עם אתגר זה.

איכות ישראלית / *שיחה בהשתתפות: פרופ' ברכה רמות, אלוף אביהו בן־נון, ראש אגף תכנון במטכ"ל, אמנון דנקנר*

רמת ציפיות גבוהה, סף רגישות נמוך ונחישות מעטה

אמנון דנקנר: האם יש לכם נתונים כלשהם המאפשרים מדידה של איכויות בתחומים שלכם?

אלוף אביהו בן־נון: באיכויות הבסיסיות אני לא רואה ירידה כלשהי. כלומר, אם אשווה את החייל הממוצע, המגיע כיום לצבא, עם רמת ההשכלה והידע שהוא מביא אתו מבית־הספר, לחייל שהכרתי לפני עשר שנים, או עשרים שנה או שלושים שנה, כשאני התגייסתי, אוכל להצביע אפילו על עליה ברמה המקצועית. בעיה באיכות אני רואה יותר בתחום הערכי, בתחום החינוך: לתת ולא רק לקבל, אולי בתחום של הצורך להגשמה עצמית ולא להגשמה קולקטיבית, כפי שהיה בתקופתנו, ואני לא מנסה לעשות מתקופתנו איזושהי אידיאליזציה. כלומר גם אז היו תופעות כאלה ואחרות, אבל אני חושב שאז היה הרבה יותר טבעי לבוא ולתרום ולא לבחון איזו קריירה אישית תצמח לי מזה. היום קשה יותר לקבל בטבעיות תרומה מהאנשים למען הכלל. במיוחד במקום שהיא נבחנת יום־יום באמת, בצבא. למשל, חיילת מתגייסת הרוצה רק מקצוע מיוחד, ואם לא מציבים אותה בדיוק במקום שבו היא רוצה, היא בוכה ומפעילה השפעה ומרגישה מתוסכלת על כך שסידרו אותה ולא נותנים לה. זה עניין של חינוך יותר מאשר עניין של איכויות, אם כי בסוף זה מצטרף לאיכות. כאשר בודקים איכויות קצינים, לדוגמא, מרכיב חשוב מאוד הוא המוטיבציה, ואם אתה כולל את המוטיבציה בתוך האיכות, נראה שיש לנו בעיה.

פרופ' ברכה רמות: סטודנט שמתקבל לרפואה, או לכל מקצוע אחר שהוא תחרותי, הוא בעל היקף ידע גדול הרבה יותר מאשר זה שהיה לתלמיד לפני עשרים שנה, מפני שהידע שהצטבר הוא הרבה יותר גדול ומוטל עליו ללמוד הרבה יותר. לכן אני חושבת שלא קיימת בעיה באיכות, או ביתר זהירות: כמות הידע כיום גדולה והיא אינה נופלת מזו שהיתה בעבר. הבעיה היא במוטיבציה, בהתייחסות של הפרט אל הכלל, בנכונותו לתרום מול דרישותיו לקבל. רופא צעיר דורש כיום הרבה יותר ממה שדרשו הצעירים בזמני והוא אינו מוכן להתפשר כפי שהיה מוכן להתפשר בעבר. בצבא, ברפואה ובכל מקצוע אחר הדור הצעיר משקף את מה שקורה במדינה, ואני חושבת שאנחנו לא יוצאי־דופן כשמדובר במקצועות שהאדם נדרש בהם לתת. האינדיווידואליות והרצון לקבל הרבה יותר גדולים מאשר בעבר. שנים אני מתווכחת על הקריטריונים לקבלת אדם ללימודי רפואה. האם תעודת־בגרות עם ממוצע ציונים של 9 או 9.5 יכולה לחפות על אישיות דלה?

אלוף בן־נון: איך אתם מתמודדים עם זה?

פרופ' רמות: לצערי הרב, אנחנו לא מתמודדים עם זה, הקבלה לבית־ספר לרפואה נקבעת על־פי קריטריונים של בדיקה פסיכומטרית וציוני תעודת־הבגרות. אם האדם לא מופרע, הוא יתקבל ללימודים. ברוב האוניברסיטאות אין כמעט בכלל 'אינטרוויו', אין שיחה עם האיש, אין ניפוי.

אלוף בן־נון: אצלנו בכל־זאת זה לא כך. כבר הרבה שנים שמים דגש על האישיות ועל המוטיבציה במהלך ההכשרה והן תופסות מקום חשוב בהחלטה אם החניך נשאר או עף. אחת הדרכים הכי מוצלחות בתחום הזה היא

האישיות והמוטיבציה תופסות מקום חשוב בהחלטה אם חניך נשאר או עף. הקידום בצה"ל מתבסס גם על דעתם של חברים ופיקודים של מפקדים

הסוציומטריה. האנשים מביעים דעתם זה על זה. בחיל־אוויר, לדוגמא, היא מפותחת מאוד גם בדרגים הגבוהים של הפיקוד הבכיר, אלופי־מישנה ותת־אלופים, וחלק מההערכה עליהם ומתהליך קבלת ההחלטות לגבי קידומם מבוסס על דעת חבריהם ופקודיהם. לא רק בחיל־האוויר, גם באמ"ן נהוגה השיטה עד דרג מסוים של מפקדים ולא רק בקורסים. בכלל נהוג בצה"ל, בדרך־כלל בקורסים, שיש משקל גם לנתונים האלה ולא רק לנתונים היבשים של ההצלחה בבחינות או בביצוע משימה בלבד.

אמנון דנקנר: איך קרה בעצם שהפיחות בהתייחסות של הפרט נעשה מכריע? האם אפשר לדבר על מפולת מוסרית במדינה?

פרופ' רמות: אני מאמינה – וזה באמת ה"אני מאמין" שלי – שכל יחידה, גם הקטנה ביותר, מתפקדת על־פי העומד בראשה. ההנהגה אצלנו איננה מהווה שום דוגמה לשום־דבר – לא למסירות, לא להתייחסות, לא לוויתורים. לשום־דבר. יש לנו איזה ערכים בסיסיים לא־נורמליים. מישהו שאל אותי איך קורה שחולה מגיע לבית־החולים והולך לרופא, לפרקטיקה שלו, ומשלם לו כסף או משלם לו בעד ביתו. על כך אני משיבה: אתם טוענים נגד הרופאים? למה לא קם איש אחד בקהל שמשלם את הכסף הזה, אחרי ששילם, וטוען: תראו, זה לא בסדר! כלומר, יש איזו הסכמה שבשתיקה בין הנותן והמקבל במסגרת השחיתות הכללית של מדינת־ישראל. זו מפולת מוסרית אמיתית.

אמנון דנקנר: בצבא אתה מרגיש את זה?

אלוף בן־נון: אני מסכים עם ההגדרה שבסופו של דבר הכל תלוי בהנהגה, ברמות השונות. ואם מדובר על המערך של צה"ל, הכוונה למפקדים. אני לא הייתי מביא את הדברים עד לקיצוניות של הרגשה שאנחנו מדינה מושחתת, מדינה לא־נורמלית. לדעתי, זאת הגדרה קיצונית. הייתי אומר שההיפך הוא הנכון: אנחנו הולכים ונהפכים למדינה נורמלית בשעה שעדיין אסור לנו להיות מדינה נורמלית. כלומר, אנחנו עוד לא יכולים להרשות את זה לעצמנו. אנחנו לא יכולים ליהפך למדינה ככל המדינות עם חיים שלווים רצופים בעיות יומיומיות כאלה ואחרות, ושכל אחד יתעסק בענייננו. אנחנו עדיין נתונים במאבק ולא יושבים פה לבטח. גם אם אנחנו שבעי מלחמות, ההנהגה אינה רוצה להשרות על הציבור הרגשה של חיים בתוך מלחמה בלתי־פוסקת, המצב הבסיסי שבו אנחנו שרויים הוא בכל זאת מצב של מאבק חיצוני.

אמנון דנקנר: ראיתי ב"זה הזמן" את מפקד בית־הספר לקצינים. יכול להיות שהוא קצין מקצועי טוב, אבל השוויתי את כושר ההבעה ואת כושר החשיבה שלו לזה של מפקד כמו שהיה מאיר פעיל. ולהערכתי, יש ירידה בכל־זאת. אני גם שומע חיילים מדברים. איזה מג"ד דיבר ברדיו על תפיסת מחבלים ליד ארגמן ואמר: הכוח פעל במהירות ולכד את המחבל. אתה יכול להגיד: או מה? או הוא אמר לכד במקום לכד, מה העניין? אני חושב שיש בזה עניין. כלומר, אם אני מצרף את כל זה יחד ומוסיף את זה לעובדות, שהמלחמות האחרונות לא היו מוצלחות ושהביצועים של הצבא הם לא כל כך מוצלחים כמו שהיו פעם, אולי בכל־זאת יש ירידה באיכות?

אלוף בן־נון: אני הייתי מוציא לגמרי את של"ג, את מבצע שלום הגליל, מהקונטקסט של מלחמות מוצלחות או לא מוצלחות, כי הוא שונה לחלוטין מכל מלחמה אחרת שתרצה להשוות את צה"ל אליה. יתר על כן, אם אתה שואל את עצמך מה הצליח ומה לא הצליח ואיך הצליח, הרי אני יכול להצביע גם במבצע שלום הגליל על הצלחות בלתי־רגילות בתחומים מסוימים. למיטב הערכתי הבעיה שלנו היא ברמת הציפיות יותר מאשר ברמת ההצלחות או אי־ההצלחות. אתן לך דוגמא פשוטה מאוד וידועה. תשאל את עצמך כמה אבידות היו לנו במלחמת העצמאות, מלחמה שלא היה לגביה שום חשש של קונסנסוס. 6,000 מתוך אוכלוסיה של 600,000. תאר לעצמך שמחר תוקפת אותנו סוריה ברמת־הגולן וצבאה מגיע עד טבריה, או לא מגיע עד טבריה, ואנחנו נלחמים ומחזירים את הכל, ויש לנו אותו אחוז של אבידות כמו שהיה לנו במלחמת העצמאות. זו תהיה קטסטרופה לאומית, ולא מפני שהמלחמה מצליחה פחות, זה בגלל רמת ציפיות שונה לחלוטין, רגישות שונה לחלוטין לאבידות, סף רגישות נמוך הרבה יותר לסבילות ונחישות נמוכה יותר מזו שהיתה לנו רק לפני שלושים וכמה שנים. אין כאן בהכרח ירידה ברמה האיכותית שאתה מדבר עליה, אלא שוני בהתייחסות, שוני במודעות, שוני בנחישות, שוני בהרגשה שליוותה אותנו כשלא היתה ברירה. היום, לעומת זאת, יש בציבור כאילו הרגשה, לא נכונה להערכתי, שיש ברירה.

אמנון דנקנר: למה אתה מוציא את מלחמת של"ג מהעניין הזה?

אלוף בן־נון: כי במלחמת של"ג לא היה קונסנסוס לאומי ואני לא יכול להשוות אותה למלחמות אחרות.

פרופ' ברכה רמות. אישיות היא איכות

אמנון דנקנר: לי נדמה, שבסך־הכל אין ירידה גדולה באיכות הטבעית, בכוח הזדות או בגנים היהודיים שבגללם אנחנו עדיין בסדר, אלא בדבר פשוט אחד: ניהול האיכות. אני רוצה לתת שתי דוגמאות שיבהירו את הטענה. האחת, אני חושב שאין היום בהכרח פחות נוער שמוכשר ללמוד מדעי הטבע, ובכל־זאת פונים לנושאים האלה פחות ופחות, עד כדי כך שיש זעקה גדולה באוניברסיטאות ובטכניון. צופים אסון בעניין הכשרת מהנדסים, הנדסאים, פיסיקאים וכימאים. השניה, צועקים כבר הרבה

אתם טוענים נגד הרופאים? למה לא קם מי ששילם „פרטי" וטוען שזה לא בסדר? יש איזו הסכמה שבשתיקה בין הנותן והמקבל במסגרת השחיתות הכללית במדינת ישראל

שנים שבחיל־המודיעין אין אנשים שיודעים ערבית, כי אנשים לא הולכים למגמה מזרחנית. צועקים ובהרעיים, ומספר בוגרי המגמות למזרחנות בבתי־הספר הוא מדהים, פחות מ־100. כלומר, אין כיוון מוגדר, אין יד מנהלת בעניין הזה.

פרופ' רמות: אתה צודק בקביעה שאין הכוונה. כיוון שזאת ארץ קטנה היא פועלת בין עודף וחוסר, בטוטלת עדינה מאוד. היו זמנים שהיה מחסור, נניח, של פתולוגים, רנטגנולוגים, רופאי־משפחה וכו'. כיום מתחיל להיווצר עודף מהכל ויש ירידה בארץ של אנשים מוכשרים שסיימו אוניברסיטאות ושלא מצאו את מקומם במסגרת מדעית זו או אחרת. אם אתה שואל אותי, בעיית ההכוונה היא בעיה חינוכית. מה מספר הילדים שלומדים צרפתית ואנגלית במגמה דו־לשונית, לעומת מספר הילדים שלומדים ערבית. הם אפילו לא מודעים לעובדה שאנחנו חיים במזרח־התיכון ושמוכרחים לדעת ערבית. ה"יידישע מאמע" הרי חושבת, שבשביל שהילד שלה יהיה איש העולם הגדול חשוב שיידע שפות, וערבית היא לא שפה כזאת.

אמנון דנקנר: אם כך, השאלה שאני שואל היא: מי מנהל את המדינה, אמא שלי או הממשלה?

אלוף בן־נון: אמא שלך.

אמנון דנקנר: כך זה נראה.

פרופ' רמות: נכון שמספר הסטודנטים באוניברסיטאות באמת יורד, אבל הבכי באוניברסיטאות, במכון וייצמן ובטכניון נובע מכך שאין מקצים במדינה שום משאבים למחקר. לכן אדם מוכשר מאוד מוצא כסף ממקורות חוץ או שהוא עוזב את הארץ. יש לנו מה שנקרא 'בריין דריין'. מיכאל פלדמן ממכון וייצמן מדבר כבר שנים על התמיהה איך יכול להיות שאצלנו, עם־סגולה, לא קיבל אדם פרס נובל, לא היה פה אדם שקיבל פרס וולף. מה זה, האנשים שלנו לא מוצלחים? מה שקורה הוא,

אלוף אביהו בן־נון. איכות היא מוטיבציה

שהאנרגיה מתחלקת בין השירות בצבא – ואין ספק שהצבא קיבל במשך שנים את הטובים מקרב הנוער – לביורוקרטיה. בגלל המצב האדמיניסטרטיבי במוסדות אנשים מבזבזים המון אנרגיה בניסיון לקשור קצוות. אחוז הזמן שאני מכלה על שטויות כאלה הוא לא־ייאמן. אני חושבת שבגביל שלי אני לא צריכה לעסוק בשטויות האלה, אבל לולא עסקתי בהן לא הייתי יכולה לנהל מחלקה. נכון שהמינהל שלנו איננו טוב, אבל חוץ מזה גם לא מבינים בארץ ולא מכירים קדימה לאן יש להפנות את המשאבים. פרס אומר כל הזמן שאנחנו צריכים לפתח תעשיות עתירות־מדע ולעשות כך וכך. פראקטית לא קורה כלום.

אמנון דנקנר: ואצלכם? אתה הרי ראש אגף תכנון, ואני מדבר על ניהול ותכנון.

אלוף בן־נון: לגבי ניהול אני בהחלט מסכים אתך. כלומר, ניהול המשאבים הלאומיים הוא בעיה לאומית. קשה מאוד לתכנן שנים מספר קדימה במדינה בגלל הביורוקרטיה. כל משרד מושך לכיוון שלו והנתונים אינם זמינים. לא הצליחו לקבל נתונים שהם לא מנהיגך, כי אולי יעשה מישהו משהו שאינו בדיוק בתחומו. אני, למשל, יושב במועצה לתכנון לאומי, שבראשות שר־הכלכלה. יש רעיונות יפים, יש כיוונים רצויים, אבל לא מצליחים להזיז את העגלה.

אמנון דנקנר: מדוע?

אלוף בן־נון: בגלל הבעיה של הגדרת־סמכות ואחריות. אצלנו יש לאנשים רבים מאוד סמכות ללא אחריות, ולאחרים אחריות ללא סמכות. הבעיה הזאת קיימת גם בצבא. אני לא יכול לעשות אידיאליזציה מתופעות קיימות בצבא ולא להצביע עליהן כהווייתן. אחת הבעיות שאני נתקל בהן היא הקשיים בניסיון לתכנן תכנון ארוך טווח, קצר טווח, או לארגן את הדברים באופן שהאחריות והסמכות ילכו יד ביד.

אמנון דנקנר: אתה יכול לתת דוגמה קונקרטית?

אלוף בן־נון: אתן דוגמה מתחום התקציבים. למפקד בסיס או למפקד אוגדה – האחראי על אלפי חיילים, על בסיס שלם, על ציוד, על מבנים, על מחנה, על ימי־מילואים, על חשמל, על המים שהוא צורך, על פעולה שלמה של יחידות שצורכות שעות מנוע של טנקים או נגמ"שים, דלק ומזון וכל הדברים האלה – אין שום סמכות בתחום הזה לעומת האחריות המוחלטת על איכות אנשיו, רמת תפקודם, על שמירת המחנה, על סבירות הציוד, על אחזקת ציוד. אחד הדברים שאני, למשל, מנסה לשנות הוא לתת למפקד של אמצעים כדי שיעשה אופטימיזציה פנימית. שיידע כמה עולה איש מילואים, ולא יחשוב שאיש מילואים זה חינם.

אמנון דנקנר: גם את היית רוצה לקבל במחלקה שלך סמכויות יותר?

פרופ' רמות: התיאור הזה ממש משקף גם את המערכת הרפואית. לא צנטראליזציה של אחריות, אלא מתן סמכות ואחריות בפריפריה לסיפור התפקיד.

אלוף בן־נון: אנחנו עושים השנה מאמצים להאציל סמכויות כלפי מטה בתחומים רבים. אני מנהל מלחמה פנימית עם האגף שעליו אני כמפקד, שהיה רגיל להלק שעות מנוע עד לבורר הפרטי במקום שהוא מתאמן בו והיו סופרים לו בדיוק את מספר הצוותים לצורך קביעת שעות המנוע. אני אומר: לא! מפקד האוגדה יהיה אחראי. הוא יקבל סל ועליו להסתדר עם הכל

אמנון דנקנר. ניהול האיכות

שלו. הוא גם יחסוך יותר אם יידע שהוא זה שמשלם את המשמעות של המים, כשהם הבזבוז לא איכפת לו, כי מישהו אחר משלם תמורתו. בימי־מילואים היתה חלוקה מהמסה הכללית של ימי־המילואים, ובשנים האחרונות ניסו לקצץ, וקיצצו, בצורה דרסטית בימי־המילואים. אלא שהקיצוץ לא מנע את תחושת המילואימניקים בשטח שיש בזבוז. למה הם הרגישו שיש בזבוז? כי למ"פ ולמג"ד נקבעה מיכסה מלמעלה, ואם קובעים למישהו משהו מלמעלה הוא תובע יותר ולא מנסה לעשות שום אופטימיזציה פנימית במה שיש לו.

פרופ' רמות: אם בוחנים את הגרעונות שנוצרו בתחום שלי – בכל בית־חולים, או במוסד הגדול ביותר, קופת־חולים – מסתבר, שהדרישות הפריפריות והפיתוח הפריפרי לא עמדו בשום פרופורציה ליכולת לממן אותם. רצו עוד מרפאות ועוד מחלקות, אבל למחלקה עצמה אף־פעם לא היה תקציב, שיכוון את סדר־העדיפויות שלה. אנחנו כל הזמן טוענים, שאם היו אומרים שלמחלקה יש תקציב מסוים ובנהלה צריך לשבור את הראש אם לעשות לחולה זה בדיקה זו, או לא לעשות אותה, הוא יחשוב עשר פעמים לפני כל החלטה על ספירת־דם, על בדיקות רנטגן ועל הזמנות מיותרות של חולים. שלא לדבר על אי־ההתחשבות בכך שגם האיש שבא לבדיקה מפסיד יום־עבודה, שעולה למשק כסף. אנחנו נוהגים כמדינה סוציאליסטית דמוית רוסיה, עם כל הבלגן שבה. אנחנו רוצים לחיות במדינה קפיטליסטית, אבל אנחנו לא מנהלים את המשאבים שלנו וכל אחת מהיחידות בשיטת מינהל של מימסד קפיטליסטי.

אמנון דנקנר: התמונה שעולה מדברי שניכם היא שאנחנו כולנו, בכל רמות הפעולה כמעט, לכודים בזרועותיה של מפלצת ביורוקרטית צנטראליסטית, שמצמיתה את המוטיבציה ואת רמת האחריות בפריפריות.

אלוף בן־נון: לא הייתי מגזים.

פרופ' רמות: אולי לא מפלצת, אבל...

אמנון דנקנר: איך מתקנים את זה?

אלוף בן־נון: אנחנו נתונים בשלבים מתקדמים של תיקון העניין הזה, לפחות בצה"ל, על־ידי הורדת סמכות לדרגים יותר נמוכים. הרפורמה הזאת חיונית ביותר לתקופה שלנו ומתחייבת המציאות כולל מיעוט המשאבים. קראתי לא מזמן את הספר "דה רייז אנד דיקליין אוף נייישנס" מאת אולסון מאוניברסיטת ייל. אחד החוקים שהוא קובע בספר הוא, שמדינה בשלבי התפתחותה מקשיחה בהדרגתיות את המשאבים שלה בגלל נורמות, בגלל חוקים שמסתתרים ובגלל קבוצות לחץ כאלה ואחרות. כלומר, אומרים לך: חסר תקציב לבתי־החולים ולכן מוכרחים להוציא את הזקנים מבתי־החולים הגריאטריים, כי הם הדבר הגמיש היחיד שנשאר. מדוע? כי מספר העובדים הוא מרכיב קשיח, הנורמות של שעות־עבודה הן דבר קשיח, האופשנות של האחיות זה דבר קשיח. המרכיב הגמיש שנותר הוא החולים. שלב ה"דיקליין" מגיע כאשר יש איום חיצוני על חברה מסוררת, או על מדינה. במצב שהקשיחויות גבוהה כל־כך שאין לה יותר נתח להגמיש כדי לספק פתרון למצב החיצוני שנוצר. כדי למנוע מפולת דרושה במצב כזה הנהגה חזקה ונאורה כדי לעשות מה שהוא קורא "הרס יוצר". כלומר, למצוא אותן נורמות ואותם נתונים שהם בעלי עדיפות נמוכה ולא בהריבי המציאות ולהרוס אותם כדי ליצור, או לפנות, משאבים ולספק פתרונות לאיומים החדשים. אני קורא לזה איומים בהסתכלות צבאית. בשנה האחרונה אנחנו נוקטים בצה"ל במפורש פעולה כזאת של הרס יוצר, כדי לפנות משאבים ולספק פתרונות לצה"ל לפחות לעשר השנים הקרובות, לשדה־הקרב המשתנה ולאיום המשתנה. כי אם יש לנו בעיה במדינה, היא אותו נתח קשיח שהולך וגדל בכל מישור שאתה בוחן.

פרופ' רמות: אם יש לך במחלקה או בבית־חולים 10־15 אחוזים של אנשים שלא תורמים כלום ומקבלים משכורת, הללו גורמים לדמורליזציה של אחרים, המגיעים למסקנה שבעצם לא מקבלים תגמול בעד מאמץ. זאת בעיה שההסתדרות צריכה להתמודד איתה, לדעתי, מאחר שההסתדרות היא הגוף העיקרי במדינה שמסוגל לשנות דברים בעקבות חשבון־נפש. אתן לך דוגמה פשוטה. מדוע צריך מפעל ובנק לשלם לוועד־עובדים כדי שהוא יעשה בעיות במפעל? אתה רוצה להתנדב להיות בוועד עובדים, תתנדב ב־10 בלילה ותסייע לעובדים שלך במה שאתה רוצה. למה מפעל צריך לשלם שכר לוועד־עובדים? לדעתי, זה פשוט־דיקבון.

אמנון דנקנר: דיברתם על מוטיבציה ועל איכות ועל הקשר ביניהן. היכן נקודת המיפגש? כלומר, באיזה מקום משפיעה הירידה במוטיבציה.

אלוף בן־נון: אני לא מצטרף לבכי הכללי במדינה על חוסר פיתוח. לפחות באותם נושאים שאני נתקל בהם יש עודף פיתוח במדינת־ישראל, יחסית לייצור. יש לנו נטיה טבעית ללכת למחקר ולפיתוח ונטיה קטנה

האינטגרציה של איכות ומוטיבציה דרושה בתחומים שאי־אפשר למדוד אותם כהצלחה אישית אלא כהצלחה של צוות, יחידה, משרד – מדינה

יותר ללכת לאחזקה, לייצור ולתכנון שיגרתי וליישום. יש לנו הדוות פיתוח. אחת הבעיות הכי קשות מן ההיבט של סמכות ואחריות שאני נתקל בהן ומנסה למצוא להן פתרון ארגוני היא, שהגוף המפתח יהיה אחראי גם על היישום ועל הייצור. אם הוא לא יהיה אחראי לו, הוא יפתח דבר פנטסטי שאף־פעם לא נוכל להשתמש בו, מרוב השקעה בפיתוח. לי אין שום ספק ביכולתנו לפתח בעשור הקרוב אמצעים מתוחכמים מוצלחים יותר מאלה שפיתחנו בעשור הקודם. בתחומים שאנחנו יכולים למדוד כפיתוחים מבריקים לא תהיה לנו בעיה. האינטגרציה של האיכות והמוטיבציה דרושה באותם תחומים שאי אפשר למדוד אותם כהצלחה אישית, באותם תחומים שההצלחה היא הצלחה של צוות, יחידה, משרד, כמדינה. בתחומים אלה אני חושש שתהיה ירידה.

פרופ' רמות: אני חושבת שיש הרבה קבוצות עם התקדמויות נרחבות בשטח של פיתוח ומחקר. אני לא יודעת מה יהיה המצב הכספי ולדעתי הוא זה שיגביל קבוצות במחקר. אני מסכימה שהבעיה היא יישומית. לעתים קרובות החלקה מפתחת דבר מעניין, וכשהוא מגיע לשלב היישומי מתעוררות בעיות. הבעיה פה היא התעשיה. במדינת־ישראל, חוץ מאשר במיגזרים ספורים כמו "אלסינט" וחברות מסוגו, לא השקיעה התעשיה משאבים בפיתוח, ביישום של פיתוחים ואף־פעם לא השתלבה בתוך המערכות הפיתוחיות. כיום דווקא יש כמה תעשיות מדע – סביב מכון וייצמן וסביב האוניברסיטאות – שמפתחות דברים מעניינים מאוד בתחומי הביולוגיה המולקולרית, והכנת חומרים בשיטות מתוחכמות. אני דווקא לא כל־כך מודאגת מזה.

אמנון דנקנר: צריך לעשות משהו עם הניהול.

אלוף בן־נון: לא הניהול אלא ההנהגה. זה ההנהגה, זה הובלה, זה ניהול. זה הכל יחד. ניהול הוא תחום יותר טכני, ואני רואה את הבעיה בתחום ערכי יותר. ברמה הלאומית צריכה להיות הנהגה עם כושר ניהול, אבל לא רק ניהול כשלעצמו, כי הביורוקרטיה היא חוליה חלשה. המרכיב החשוב בניהול הוא המוטיבציה.

יתרון אמריקאי / אמיר אורן, ואשינגטון

הסירבול שבדרך לסרבל

באיחור של 200 שנה לומדים האמריקאים שאזהרתו של ג'ורג' וואשינגטון מפני „בריתות מסבכות" מצאה לה קהל קשוב, אך דווקא מעבר־לים

ואשינגטון התפכחה השבוע משכרון המעלל הצבאי בלוב, אך במערכת הטורפת־עצמה של פוליטיקה ותקשורת המשיכה לדבר על נצחון אחר. „נצחון הפוליטיקה", ספרו של מנהל־התקציבים לשעבר בממשל רייגן, דייוויד סטוקמן, חשף נשיא המשתעמם מפרטי מדיניותו, סגל בכיר שאינו מסוגל להתמודד באומץ עם נתונים הסותרים אשליות והבטחות ותהליך לקוי של קבלת־החלטות. למעשה, אין כאן הפתעה כלשהי: מבקרי נשיאותו של רייגן צפו סגנון כזה קודם בחירתו והצביעו על חולשות הממשל בהמשך כהונתו. אבל סטוקמן היה לרייגן בן־ביקיר, תקציבאי־פלא, שהמיר בגיל 34 זוטרות בקונגרס במינוי־מפתח בימשלי. חריפות ביקורתו המוסבית על עבודת־דהתמול, זמן כה מועט לאחר טעקר לוול־סטריט, גררה תגובת־נגד. מקצתה מצד מי שהסכימו עם מיעוניו העניינים של סטוקמן ואף הקדימוהו בשבחיהם, אך הם מסתייגים מהכאה־על־הכא תמורת יותר משני מיליון דולר ורואים בה לא נביחת כלב־שמירה, אלא נשיכת היד שהזינה אותו בנדיבות.

סטוקמן ורבים ממבקריו שותפים להתפעלות האישית בהצלחת רייגן להישאר נשיא אהוד גם בשנתו השישית, לאחר תהלופה מהותית בצמרת הממשל ומימוש חלקי כל־כך של כוונותיו המוצהרות בהתמודדו עם ג'ימי קארטר. השאלה שעליה תשובתם עגומה, בדרך כלל, היא מתי ידרשו האמריקאים לפרוע את החובות הנצברים בתקופת נועם זו, מתי התמוגג ברעת רייגן ויישאר בציאות קשה של נקמת הגרעון הכפול המהורר.

לכלכלה האמריקאית הספקה מובנה כאליה על מדיניות הממשל הנוכחי והבא, וכן על מעמדה במערכת העולמית. אך השפעה זו עקיפה יותר מתוצאות תיפקודו המדיני והבטחוני של הממשל בתחומים שבהן מעורבות סוגיות־חוץ. הלקה הכפול של פעולת לוב ושל כתבי סטוקמן הוא, שהממשל השכיל לנצל את הוותק שלו לתיקון מיקשים קודמים, אבל ימשיך להפגין חולשות הסבוכות בביבבה האירגוני ובאיוש צמרתו.

תקיפת לוב הכיזה, שהפקת לקחים צבאיים דורשת מהאמריקאים שלוש ואף שש שנים. שידור עשרות מטוסים לביצוע התקיפה שיקף נחישות להימנע מכבילה־עצמית אומללה למספר מועט של כלי־טיס, נוסח חילוץ־הנפל של בני־הערובה מאיראן, שכישלו בעיצומו של המבצע נובע במחסור במסוקים. הפעם העדיפו המפקדים להבטחן בהבראת המון אווירי של מסוסי תדלוק (ובהם, כנראה לראשונה, גם נשים בפעולה קרבית), בקרה ותקיפה, רבים בהם לעתודה שהקריבה לכוב לבסיסיה, ובלבד שתקלות באחרות לא יתגבשו לכשלון כללי. ביצוע התקיפה בלילה היה ניצול נכון של יתרון יחסי אמריקאי בכלל ושל המטוסים המופעלים בפרט, בניגוד להפעלה הכושלת של מפציצי־לילה לגיחות־יום, מזולזלת בהיחשפותה למקרך הנגד־מטוסי בלבנון, בדצמבר 1983.

בפנטגון, כמובן, מבליטים את נכונות המסקנות, וכן את היכולת להפעיל אווירה יבשתית – בבקרה זו, מפציצי אפ־111, אך להבא גם מפציצים ארוכי־טווח כמו בי־52 – ולא רק נושאות־מטוסים. כנגד זה מצביעים את האיטיות שנדרשה להפלגת ההכנות ולגיבוש ההחלטות, אולי משום שאיטיה זו כה אפיינית למערכת האמריקאית, כה טבועה בה, עד שהיא נגלית לעיניים זרות יותר מאשר למקומיות.

מגיפה אמריקאית. אחרי הבזק באים הצלמים

התעקשותם של הגנרלים והאדמירלים לפרוס כלים מרביים בטווח הנועה אל היעד היא המגבלה הראשונה בסרסרת החוכבת פעולה אמריקאית בהירה. גמישות כבו זו שאיפשרה אסתקף את יירוט ה„בואינג" המצרי, שהסיס את חוטפי „אכילה לאורו", היא נדירה מאד במערכת האוספת בכחונות וביטוחים מפני מעידות, בערכת סברנית, המתגלגלת זהירות וחושדת שתעוזה ומקוריות מכוות הרפתקנות ופזיזות. לכן אין הפנטאגון ערוך לביצוע פעולת־גמול בסמוך לפיגוע שגירה אותה, אלא אם כן הושלמה זה כבר עבודת־המטה, בציפיה לפיגוע, והכלים קודמו לבסיסי־המוצא המיבצעיים שלהם. ההכנות לתקיפת לוב, כעידכון תוכניות מיבצעיות נושנות, נמשכו ארבעה וחצי חודשים.

סירבולו של הדרג הצבאי מוכפל בסירבול המדיני. הנשיא הוא המפקד העליון של זרועות־הצבא, אבל סגנונו של רייגן אינו פיקודי, אלא הסכמי. רייגן מניח להחלטה להתגבש בקרב עוזריו ולבעבע מעלה, אליו. סטוקמן מריר במיוחד כלפי ראש־מטה הבית הלבן דונלד ריגן, שהיה שר־האוצר בארבע שנותיו הראשונות של הממשל.

ריגן „הרטני" לדעת סטוקמן. הוא הידבה להגהן אחר תחושותיו המרוקלמות של הנשיא, גם כשלא היתה להן משענת עובדתית. בכך, טוען סטוקמן, פרץ ריגן חזית כמעט אחידה של שאר עוזרי הנשיא, שעמדו לאלצו להתעמת עם הנתונים שסתרו את השקפת־העולם הרייגנית. בהעדר הסכמה בדרג המטה ימשיך רייגן להניח לחושיו להדריכו ולסתירות פנימיות להתקיים גם שנים לאחר שהכביה להעבירן מעולמו. כך נהג רייגן במלים, גם במלים שיש להן משמעות תקציבית. אשר למעשים המחייבים הפעלת גופי־ביצוע ותשומת הפקידות הבכירה שבראשם, כאן מרבה הנשיא להמתין למכנה־משותף ולפיכך הוא נתקל תכופות במחנה משותק.

האמריקאים אינם רואים בסירבול חסרון. הם חוששים מנשיא חופשי מדי ומפיקוד צבאי אחיד ומהיר, שמא יפעלו בהפרת רוח החוקה ויסבכו את אמריקה במלחמה בלא אסמכתת נציגי העם, המחוקקים. הקונגרס תובע לשתפו בהתייעצויות מבעוד מועד ומאיים בעיצומי חקיקה שהממשל מתעלם מרגישות זו, או אף מהרהר בפרשנות מתירנית לצווים שהנפיקו נשיאים קודמים (כאיסור ההתנקשות בראשי־מדינות). ההסתגלות למצב־ביניים, שלא ניצפו בעת מלחמת העצמאות האמריקאית ואף לא בעקבות מלחמת וייטנאם, קשה לקונגרס ומוסיפה על הסירבול.

• באיחור של כמעט 200 שנה לומדים האמריקאים שאזהרתו של ג'ורג' ואשינגטון מפני „בריתות מסבכות" מצאה לה קהל קשוב, אך דווקא מעבר־לים, במדינות החוששות להסתבך בגין בריתן עם הבירה ואשינגטון. אפשר שחשש זה אינו הגורם המרכזי להססנותן של בעלות־הברית באירופה: אפשר שלשוני ביעדים המדיניים ולהתפרקות על הנוהות היהסית שבעמידה מן הצד משקל רב יותר. אבל הדייעה שלא במהרה ולא לבדו מסוגל נשיא אמריקאי להחליט ולבצע מגבירה ספקנות זרים לשמע הצהרות־כוונה המושמעות, לעתים בכנות, בבית הלבן.

ספורט. הפועל תל־אביב/ברוך דגון ומשה כהן

הסימפטום – רגש נחיתות, המחלה – מכבי

„הפועל" מנוהלת על־ידי יותר מדי מוסדות. עשרות עסקנים בוחשים בקדרה ומונעים קבלת החלטות רציונאליות. הם הקדיחו את התבשיל – החלטותיהם מיוסדות על אינטרסים אישיים, מאבקי יוקרה ויריבויות פוליטיות

מכבי תל־אביב אשמה. אילמלא 17 הזכיות הרצופות שלה באליפות ושני גביעי אלופת־אירופה שבארונה, יתכן שהפועל תל־אביב היתה נראית אחרת. מודל מכבי המצליחה, „הנכס הלאומי", העביר את „בית ברנר" על דעתו.

כמעט שני עשורים מסתובבים עסקני הפועל ת"א עם תחושת החמצה בבטן. בכל שנה הם מבטיחים לעצמם לגימת שמפניה מגביע האליפות ומקווים, אולי, גם להגיע למשחקים בזירה האירופית, אבל „מכבי" מוחה שוב ושוב את החלומות האלה. „לוזרים" ומפסידנים הם כינויים שדבקו בכדורסלני הפועל ת"א. את התדמית הזאת אפשר, מסתבר, לשנות רק באמצעות הישגים על המגרש ולא בחלומות ואשליות. הפועל ת"א עדיין לא עשתה זאת.

בעונה האחרונה ניסו ב„הפועל" „לשחק את מכבי" בתלבושת אדומה. אם זה הצליח כל כך ב„מכבי" מדוע שלא נאמץ את מה שכל כך הצליח? רכשו, איפוא, את „האסים" (מיל') של „מכבי", ארל ויליאמס וג'ק צימרמן, והטילו אותם לתוך מציאות ניהולית ומקצועית שונה. עד מהרה הסתבר, שהכוכבים שהצעידו את מכבי לתהילה לא הזרו בהפועל. מכבי מיצתה את יכולתם ולאחר שסחטה מהם את כל המיץ הניחה להם להחליף מגרש.

הכותרות מדברות בעד עצמן. ויליאמס רדף עם שבר בקבוק בידו אחרי שחקן יוגוסלאווי. ויליאמס החרים את אימוני הקבוצה והסתכסך עם המאמן. ויליאמס „התחלה". ויליאמס הרגיז. תמורת „תענוג" ויליאמס שילמה הפועל כ־60,000 דולאר, וגנב החוב עדיין נידון בבית־המשפט.

הרצון לגנוב ממכבי את ההצגה לא הצטמצם רק לכותרות. הוא השאיר את קופת „בית ברנר" ריקה, ויותר מזה. החוב של מועצת פועלי־

מזכיר מועצת פועלי תל־אביב, תדי קאופמן, סירב להכיר בהתחייבויות קודמו. הבנק החזיר שיקים בחתימתו של שטיינקלפר לכדורסלן ג'ון ויליס. קאופמן סירב לכבד אותם והפנה את ויליס למשטרה

תל־אביב, הנובע מגרעון בספורט הייצוגי – קבוצות הכדורגל והכדורסל – מגיע לכדי מיליון דולאר. יש טוענים שעל המיליון הראשון אפשר להוסיף 100־200 אלף דולאר נוספים.

כיצד חיים עם מציאות כספית כזאת? מפעל תעשייתי, חברה או עסק הרז נוקסים, יש להניח, אמצעים דרסטיים: מכריזים על פשיטת־רגל, או מבקשים סיוע ממשלתי. באגודת ספורט כמו הפועל ת"א, מודה אלי מילר, מחזיק תיק „הפועל", שהוא אינו יודע מה לעשות. הוא משתדל לשלם את החובות לשחקנים, למאמנים, לגורמים פרטיים שהלוו למועצת־הפועלים כספים כריבית קצוצה (עד 4.5 אחוזי ריבית דולארית בחודש), לחברות נסיעות, לספקים ועוד. את עיקרו של החוב, לשלטונות מס ההכנסה, הוא מותיר לטיפולם של מרכזי הספורט. אם ישיגו הסדר כולל, שיבטיח מורטוריום של חובות העבר, תוכל הפועל ליישר גב. אם יתעקשו שלטונות המס לגבות את המגיע להם, תהיה הפועל ת"א בצרות גדולות עוד יותר.

כיצד תופח „תמנון מיליון הדולאר" מתחת לאפו של „בית ברנר"? למרבה הפליאה לא היה זה כשלון עסקי מקרי, אלא כשלון חזוי וידוע מראש במקרים רבים, שניתן לו אישור מוסרי. שורש הרע, לכל הדעות, הוא בקבוצת־הכדורסל הייצוגית. זו בנתה במשך שנים את תקציבה על גרעון שבמוסדות מועצת הפועלים אישרו אותו מתוך תקווה שיהיה אפשר להשתלט עליו באמצעות פתרון פשוט: מבטיחים עשרות אלפי דולארים למחלקת הכדורסל מקופת „בית ברנר" לשם „סתימת החור" בתקציב, ומסתמכים על הכנסות קבוצת הכדורגל.

השיטה הזאת היתה יכולה, אולי, לפעול אילו קבוצת הכדורגל היתה נותנת את מה שציפו שתיתן. הענף הזה, כדורגל, אכן יכול למלא קופות ריקות. אבל כדי „לסגור קופות" „האדומים" היו צריכים להתמיד במקום טוב בצמרת, וללכת עונה אחר עונה על האליפות. לא זה מה שקרה בשלוש־ארבע העונות האחרונות, ומכירת הכרטיסים ל„בלומפילד" צנחה במקביל לירידה בהישגים. הדוד העשיר של הכדורגל, שנאלץ לשאת על גבו במשך השנים את ההרפתקנות המקצועית של הכדורסל, נהפך בעצמו לנצרך. כך נערמה ערימת הגרעונות ובבית ברנר לא נמצא מי שיבלום את התהליך.

עד לפני כשנתיים טיפלו שלטונות מס ההכנסה בכפפות משי באגודות הספורט. פקיד השומה התחשבן עם כל שכיר העושה „חלטורה" ופטר את כוכבי הכדורגל והכדורסל. מי שמילא את חובתו החוקית מרצונות מילא, ומי שהעדיף להתעלם ממס ההכנסה ספג פה ושם נזיפה.

בהפועל ת"א התיישרו לפי הקו הכללי. כשישבו אנשי מחלקת הכדורסל להכין את התקציב לקבוצה הם פסחו בצד ההוצאות על התשלומים למס־הכנסה, אך כללו תשלומי עתק לשחקנים זרים וישראלים ותיכננו ארוחות ומחנות אימונים בארץ ובחו"ל. המס טואטא אל מתחת לשטיח.

שלטונות המס תפסו את הפועל ת"א עם המכנסיים למטה: חוב שהוערך בכ־120,000 דולאר תפח בגין ריבית, הצמדה וקנסות לכ־800,000. בבית ברנר אומרים שמכבי ת"א חייבת יותר, אך שמות בעלי החוב אינה מחפה על הכשלון הניהולי. היה אפשר, אולי, „לסגור" את החוב ולהגיע להסדר תשלומים עם שלטונות המס, אלא שנמרצות ומעשיות לא איפיינו את השלב ההוא כי אם היסוס והיעדר יד מכוונת ואולי גם גישת ה„יהיה בסדר" – העניינים יסתדרו איכשהו – וכתבת זו יצרה נסל אדיר על הקופה ההסתדרותית.

מפעל או מוסד, המסיים את שנת התקציב בגרעון, מביא בחשבון את חובות העבר כשהוא מתכנן תקציב חדש. במחלקת הכדורסל „שכחו" שנה אחר שנה את גרעון השנה הקודמת, בנו שוב ושוב תקציבים לא מאוזנים ואת הגבנון העמיסו על בית ברנר. „השיטה" המעוותת הזו באה לידי ביטוי גם בדו"ח המיוחד של מבקר ההסתדרות, שבדק באחרונה את ספרי הפועל ת"א. התוצאה: מחלקת הכדורסל היתה, אולי, פורמאלית „בסדר" והחובות תפחו.

מהללי „הפועל" פגעו מאד בעונה האחרונה בתדמיתה של מועצת הפועלים בתל־אביב. מזכיר המועצה, לא קשה להניח, אינו רווה נחת כשהוא מדפדף מדי יום במדורי הספורט ומוצא שם צילומים של העתקי חוזים עם שחקנים, המסתכמים ב־200,000 דולאר (משה סיני) ובעשרות אלפי „ירוקים" ל„כוכבים" אחרים; גם לא נעים לקבל חדשות לבקרים התרעות, צווי עיקול והזמנות לבתי־משפט מבאי־כוחם של שחקנים ומאמנים באגודה. הכדורסלנים שמואל זיסמן, פנחס חוזז, ג'ון ויליס, קני לבנובסקי, המאמן יהושע רוזין, מאמן הכדורגל יעקב גרונדמן ואחרים תבעו את המגיע להם בבתי־

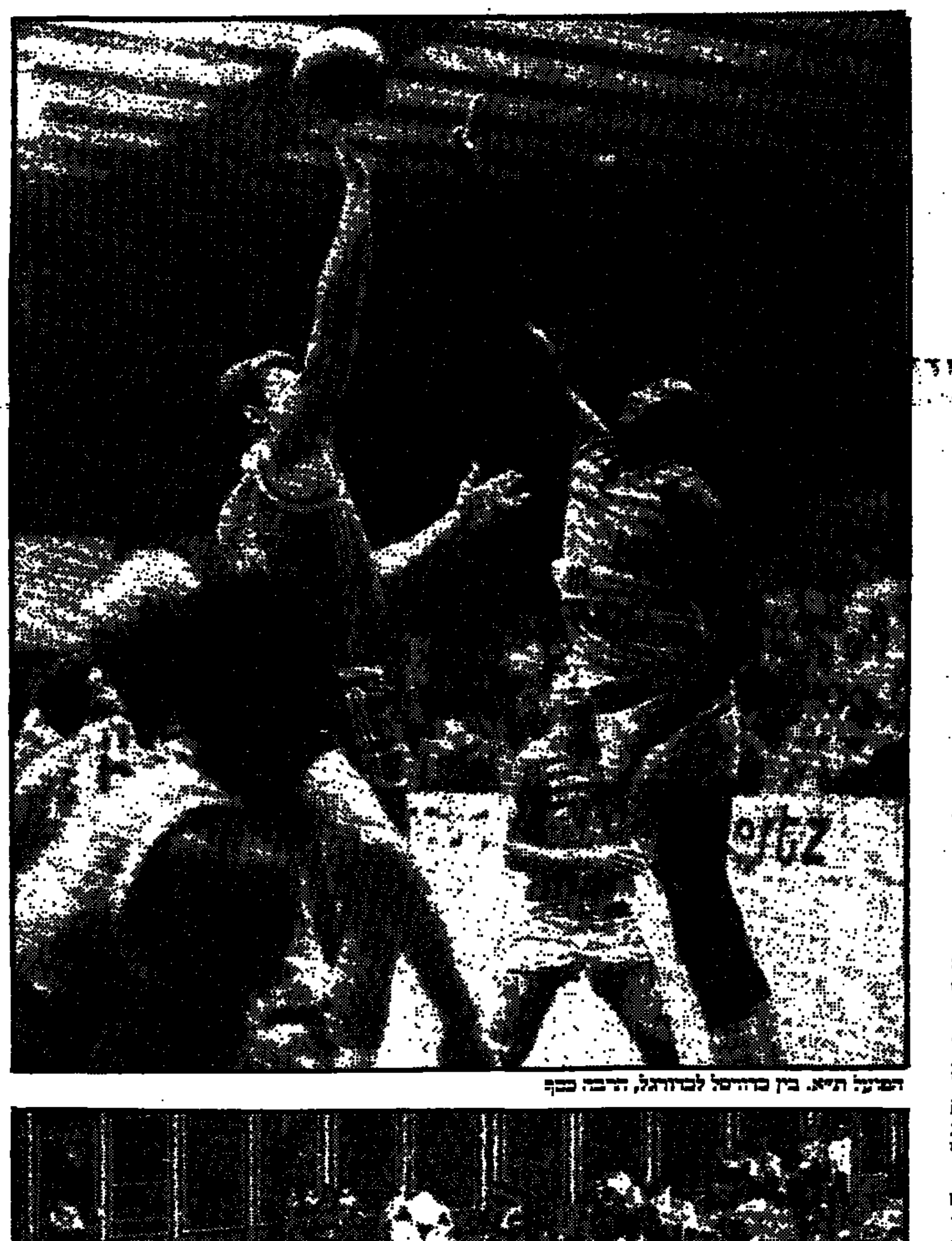

הפועל ת"א. בין כדורסל לכדורגל, הרבה כבש

המשפט לאחר שנואשו משיטת ה„לך ושוב" שהופעלה ב„הפועל". עורכי־דין הטילו עיקולים על הכנסות קבוצת הכדורגל וחוללו תסיסה בקרב מנהליה ושחקניה, שאינם אחראים לחובות שצברה מחלקת הכדורסל. הפועל נאלצה למכור כרטיסים „בגניבה", מחוץ לקופות „בלומפילד", כדי למנוע מהמבקשים לשים יד על הכסף להגיע אליו. מחלקת הכדורסל מכרה כרטיסים גם באמצעות יד שלישית. שיקים של בית ברנר, שהופקדו בבנקים, חזרו בלוויית ההסבר „נא לפנות למושך".

ובכן, איש לא העז להתייצב מול המציאות הניהולית־כספית העגומה. הספורט הייצוגי נתפס במועצות הפועלים כמקפצה להישגים פוליטיים מקומיים וארציים, ועסקנים רבים משתדלים לתפוס עליו טרמפ. גם הפועל ת"א, האגודה הגדולה ביותר, „חלון הראווה" של ארגון הפועל, לא היתה נקייה מפנקסנות פוליטית. מועצת הפועל והמזכירות שלה הורכבו בדרך כלל מאנשי בית ברנר ורק למעטים ביניהם היה קשר מקצועי לספורט. בחירתם נעשתה על פי מפתח פוליטי, כמו במוסדות אחרים של מועצת הפועלים. העסקנים נדחפו כדי להיכנס פנימה. החברות במוסדות הפועל נקשרה בהתחככות בהישגים, הצלחה וכותרות במדורי הספורט. המזכירות, שתפקידה לאשר את התקציבים למחלקות השונות ולקבוע מדיניות, לא הסתפקה בתפקידיה הפורמאליים, אלא התערבה גם בניהול היום־יומי המקצועי של הספורט.

כיצד מינו מאמנים בהפועל ת"א? מחלקת הכדורגל או הכדורסל החליטה כפי שהחליטה, על פי שיקוליה המקצועיים, אך המזכירות, באמצעות ועדת המינויים שלה, שמרה לעצמה את זכות המלה האחרונה. מדוע? כך הוכח קיומה והומחש היותה המושכת בחוטים. במקרים שבהם הגיע הוויכוח על מינוי מאמן למחלוקת גלויה, נתבקשה גם התערבותו של מזכיר מועצת הפועלים.

השיטה האנטי־ניהולית הזאת הבריחה הרבה פעילים ועסקני־ספורט טובים. עו"ד אלי גולדשמידט, שכיהן כיו"ר מחלקת הכדורגל, מרגיש: „הרגשתי כמו דון קישוט. קמתי ועזבתי." לפניו, ואחריו, עזבו והתחלפו רבים כמו בסרט נע: גרשון פורמן החזיק בתיק הכדורגל שלושה ימים ועמוס רודין לא הרבה יותר. המשותף לשניהם: הציצו, נפגעו והבינו לאיזה בוץ הכניסו את עצמם.

כדי להתגבר על בעיות כלכליות אימצו בסניפי „הפועל" את שיטת העמותות. כל מחלקת ספורט נבנתה כיחידה משקית בפני עצמה, שלוותה בפיקוח של מועצת הפועלים. היה סביר להניח, כי באגודה מורכבת ובעייתית כהפועל ת"א יאמצו את השיטה בהתלהבות. אבל בבית ברנר חשבו אחרת. הניהול נשאר מסיבות פוליטיות צנטרליסטי וכל החלטה, שנדונה במחלקת הכדורגל או הכדורסל, עברה עשרות ידיים ועיניים עד שאושרה או נדחתה. הסרבול הביורוקראטי הוציא את הרוח ממפרשי המתנדבים במחלקות, וחשוב מזה, מנע קבלת החלטות נכונות בזמן קצר.

גם עסקני מכבי ת"א, מודל ניהולי מוביל בספורט הישראלי, אינם נקיים מטעויות בשיפוט ובהחלטה, אולם ניהול עסקיהם כקבוצה משפחתית מצומצמת מונע השיפתן, הדלפות וכיבוס הכביסה המלוכלכת בפומבי. הפועל ת"א, לעומתה, מנוהלת על ידי מוסדות, ועשרות עסקנים בוחשים בקדרה ומונעים קבלת החלטות רציונאליות. הם הקדיחו את תבשילם בגלל אינטרסים אישיים, מאבקי יוקרה ודיבורויות פוליטיות.

פרשת 120,000 הדולאר שהובטחו־לא־הובטחו לפני תחילת העונה למחלקת הכדורסל היא דוגמה טובה. אברהם פלדה ופנחס להב, ראשי המחלקה, מציינים, כי המזכיר הקודם של מועצת פועלי ת"א, שלמה שטיינקלפר, הבטיח להם סכום זה כהשתתפות מועצת הפועלים בתפעול המחלקה. שטיינקלפר איששר הבטחה זו. המזכיר הנוכחי, תדי קאופמן, סירב להכיר בהתחייבות בהיכנסו לתפקיד. הבנק החזיר שיקים בחתימתו של שטיינקלפר לכדורסלן ג'ון ויליס, קאופמן סירב לכבד אותם והפנה את ויליס למשטרה. גם לאחר שמבקר ההסתדרות אישר שיש להכיר בחוב לא שינה קאופמן, אולי, את עמדתו, אם כי כלפי חוץ מצא לכך נוסח חדש. „שילמנו 120,000 דולאר על חשבון חובות הכדורסל למס הכנסה ואיננו חייבים דבר", אומר מחזיק התיק מילר. אנשי הכדורסל חושבים אחרת. בתקציב שלהם אין רמז לחוב לשלטונות המס, ובעיניהם ההתחייבות של בית ברנר שרירה וקיימת.

כדי למצוא „אשמים" להידרדרות הכספית והניהולית בהפועל ת"א יש לאמץ מושגים מעולם הכדורגל או הכדורסל: כל אחד מכדרר כמגרש של השני חורק את הבוץ בפרצופו של האחר. דב בן־מאיר, לשעבר מזכיר המועצה, זוקף לזכותו דו"ח חיובי של מבקר ההסתדרות מ־1984 וטוען, כי יצר הסדרים קבועים ותחומים עם מס ההכנסה והותיר גרעון קטן בקופת הפועל. הוא מעביר את הכדור לשטיינקלפר ולקאופמן. שטיינקלפר טוען שקיבל חוב מצטבר מקודמו והסכמים התומים עם שחקנים, שהוא אינו אחראי להם. הוא מרגיש, כי ידע, למשל, שלסיני הובטחו 120,000 דולאר ולא 200,00 דולאר, כפי שנרשם בחוזה, שנשמר בכספת. „יכלו למנוע ממועצת הפועלים התבזות, אך לקאופמן יש סיבות פוליטיות לפגוע בי ובדב בן־מאיר", הוא אומר.

אלי מילר טוען שהוא וקאופמן נפלו לתוך „המיטה החולה", מבלי שידם היתה במעל. „מצאנו 15 חשבונות שונים ומשונים של מחלקת הכדורסל, ללא פיקוח ציבורי: לא שולמו חובות לאנשים ומועצת הפועלים

„הפועל" צברה חוב של מיליון דולאר לא בהיסח דעת או בגלל טעות. החוב היה חזוי, אושר והצטבר. מה יהיה עכשיו? רע

נוטרלה מפיקוח". אנשי הכדורגל מאשימים את אנשי הכדורסל במחדלים. „הכדורגל יכול לשאת את עצמו אם לא יכריחו אותו לשלם גם בעד הכדורסל", אומר עו"ד גולדשמידט. "פעלנו כל השנים על פי תקציבים גרעוניים מאושרים ולא חרגנו מהם", אומרים פלדה ולהב. דו"ח מבקר ההסתדרות, המחזק את עמדתם, תלוי במסגרת בולטת על משקף החלון. שיעו מישהו מבית ברנר להגיד עתה, כי הם מכזבים.

האם אפשר לקיים ספורט ייצוגי בעל יומרה אירופית במסגרת של מועצת פועלים? דב בן־מאיר, שאינו מכחיש את העובדה כי טיפח את ההישגיות היומרנית בהפועל ת"א, סבור שאפשר לרשום הישגים מצויינים בכדורגל ובכדורסל ברזמנית אם ימונה צוות ניהולי חזק ותקיף, שיוכל לא רק לנהל, אלא גם לעמוד מול לחצים פנימיים. עו"ד גולדשמידט סבור, לעומתו, כי „אין מקום למועצת פועלים בתוך קבוצת כדורגל". לדבריו, קיימות עתה סמכויות מקבילות למוסדות שונים. „הפתרון הוא להקים עמותות שינוהלו על ידי צוותים מצומצמים, שתינתן להם יד חופשית בניהול היום־יומי. יש לשמור על זיקה למועצת הפועלים, אולם הניהול והאחריות מוכרחים להיות מופקדים בידי מקצוענים".

אלי מילר מנסה ליישם בהפועל ת"א שיטת ניהול חדשה. הוא מבטיח „להעיף" את הנהלות הכדורסל והכדורגל ולבנות הנהלות חדשות ורעננות. „ניתן להנהלות האלה סמכויות רבות בנושאי תקציב, לרבות חתימת חוזים, אך נדרוש מהן פעילות בתוך מסגרת תקציבית מאוזנת. נחסל את ועדות המינויים, שהתערבו ללא צורך במישור מקצועי טהור ונשנה את הרכב מזכירות הפועל. לא יהיו עוד ועדות מסדרות בבחירת למזכירות. המזכירות, תורכב מאנשי מקצוע, חברי הנהלת המחלקות הספורטיביות, ונציגי מועצת הפועלים יעמדו לבחירה אישית".

הבשורה העיקרית של מילר היא להוריד את הפועל ת"א מהכותרות. האם יחסל את הבירוש המיותר אחרי מכבי ת"א? „בשחק על פי הקלפים שבידינו", הוא אומר. מה שהפועל תל־אביב זקוקה לו אחרי „הבדוך" של העונה האחרונה הוא חזרה לשפיות הדעת, כלומר, לוותר על החלום הגרנדיוזי הקבוע „להיות את מכבי ת"א" ולהסתפק בהבכה פחות.

עבודה זרה בק"ק בני ברק

/ אהרן מגד

כפי שידוע לנו מן ההגדה של פסח, היו חמישה חכמים – ר' עקיבא אחד מהם – מסובין בבני־ברק ומספרים ביציאת מצרים כל הלילה, עד שהגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

היום בני־ברק עיר גדולה לאלוהים היא, ובה כמה רבבות נפשות, ישיבות הרבה, ק"ן בתי־כנסיות ובתי־מדרשות, וקול רינה וישועה יוצא מחצרות החסידים אל הרחובות, והרחוב הראשי נקרא, כמובן, על שמו של ר' עקיבא.

עיר שכולה תורה ותפילה וצדקה ומעשים טובים.

והנה ערב שבת הגדול, כשאני מדפדף בדפי העתונים, שכולם חולין־שבחולין, ובהם לא מעט דברי טומאה ושיקוצים ותמונות תועבה, שכל שומר נפשו יסיר עיניו מעליהן – נופל מבטי על שני דפים גדולים בשבועון "תל־אביב" של "ידיעות אחרונות", שבראשם שלוש האותיות הקדושות בס"ד, כלומר: בסייעתא דשמיא, המבטיחות סוף־סוף איזו פינת־יקרת של יהדות בתוך ים התיפלות שמסביב, שבא לנו מן הנכר, בבחינת "ובילדי נכרים ישפיקו". וכך אומרת הכותרת:

כמי שנפשו נקעה כבר מכל דברי הלעז והלהג, הססות וההבל, שמלעיטים אותי העתונים, עם סיפורי הדוגמניות והשחקניות, מדורי האופנה ומדורי הרכילות, בתי־השעשועים ובתי־הגילולים, ושאר דברים שבושה להזכיר – אני מתעכב על שני דפים אלה לקרוא אותם טור אחר טור, שורה־שורה, כי מה אמצא לקנות בהם אם לא דברים המרוממים את הנפש, שנאמר "טובה תורה מכל סחורה".

אני קורא, איפוא. בהקדמה נאמר:

"חג הפסח הבא עלינו לטובה ידוע גם כחג של קניות..."

(כלומר: לא רק חג חירותנו, זכר ליציאת מצרים, חג האביב, ראשית העומר, אלא גם חג הקניות).

"הבעיה הנצחית (בבחינת: נצח ישראל לא ישקר) עם קניות, היא השאיפה להשיג את הדברים היפים והמשובחים ביותר במינימום הוצאות. איך עושים את זה?"

ולהלן:

"אז למה שלא נשתף אתכם בחוויותינו? – בחרנו להמליץ בפניכם על אותם עסקים שמצאו חן בעינינו במיוחד".

אני עובר אל "העסקים", בזה אחר זה, ואשתף את הקורא בחוויות:

"סבגוך: מי שחשבה כי צניעות ואופנה בקו צעיר ומודרני סותרים זה את זה, תגלה בבואה לסבגוך כי טעות בידה. – – – דבורה ויהודית זוכרות את הקשיים שנתקלו בהן בנעוריהן במציאת לבוש הולם בקו מודרני וצעיר. לכן שמו להן למטרה להקל על בנות הנעורים הדתיות למצוא את מבוקשן ביתר קלות ונוחות". וגו'.

"סטייל: כל אשה המעוניינת בכובעים להשלמת מערכת הלבוש שלה, לא תוכל לפסוח על סטייל – – – הכובעים מיובאים ישירות ע"י יוכבד מאירופה ומארה"ב. לכובעי סטייל נוכחות קבועה בתצוגות אופנה, דוגמניות רבות בוחרות בהם להופעה על המסלול ולצילומי אופנה", וגו'.

"בן: ומי ידאג לנסיכים הקטנים אם לא בן.

חנות הלבשה אופנתית בעלת המבחר הגדול ביותר של בגדי ילדים ונוער ממיטב היצרנים בארץ (בילי־ג'ון, ניו־יורק, טופז, דניוס, ועוד)" וגו'.

"ליידי אורה: אלו האוהבות לפנק עצמן בבגד מתוצרת חוץ, תמצאנה את מבוקשן בליידי אורה", וגו'.

"אדון: מי שחושב כי בני־ברק מפנקת את הנשים ומקפחת את הגברים, ייכנס לאדון, חנות הלבשה כללית לגברים, האלגנטית ביותר בעיר וייווכח כי טעות בידיו. — לאדון נכנסת ואדון תצא". (על לשון: "כי עפר אתה ואל עפר תשוב").

"מאדאם: אם רצית בגד יהודי ויחידי לאירועים חגיגיים, בואי למאדאם. – – – הקו השולט הוא אלגנטי וספורט אלגנטי, כאשר לכל פריט בבגד ניתנת תשומת־לב מירבית", וגו'.

"אלידי: חנות לאופנה אקסקלוסיבית המעוצבת ע"י אלישבע וצוות מעצבות האופנה שלה..." וגו'.

"אוהה: סלון הפיאות של אוהה ממוקם ב'מקום טוב באמצע', ברח' ר' עקיבא 88, אבל עם רעיונותיה החדשניים וביצועיה המבריקים בעיצוב פיאות, היא בהחלט שייכת לשורה הטובילה לא רק בארץ אלא בעולם בתחום זה". וגו'.

הלב מלא חוויות על גדותיו, ותקצר פה הידיעה מלהשתפך בכולן לפני הקורא, אך עוד חויה אחת לא אוכל להבליג מלהעביר לה:

ב"איי אנד ג'יי" (A & G) – אני קורא – יש לא רק בגדי אופנה, פיאות סינתטיות "לחיי יום־יום", ופיאות חצי־טבעיות וטבעיות ל"מי שמחפשת את ההידור המושלם עם הקלילות והטבעיות ורוצה לפנק את עצמה", אלא גם:

"בגדי־ים של גוטקס"!!!

כאן אני נעצר רגע בהלמות־לב ומשפשף את עיני בתדהמה:

האין זה אותו גוטקס שבגלל תמונות־התועבה שלו, אלה המראות נשים מופקרות בבגדי־ים – מעלים באש־קודש את תחנות האוטובוסים בירושלים?

גוטקס בס"ד? או שמא אני טועה?

אני חוזר וקורא את שני הדפים, בס"ד, ומונה את שמות "העסקים":

"סטייל", "ליידי אורה", "מאדאם", "אלידי", "אלגנט", "פירסט ליידי", "איי־אנד־ג'י", "אוהה", "ואפה־פורד", "קנגרו"...

כולם ברח' רבי עקיבא בבני־ברק.

לא, אין זאת אלא שהסטן מרקד פה באמצע! – אני אומר לעצמי. הלוא כמות כזאת של שמות־לעז – כמעט ללא שם אחד מן התורה או מן ההפטרה – כמות כזאת של עבודה זרה, של נכר ועכו"ם, עם הדגשות כאלה על "אופנות אירופה וארצות־הברית ותוצרת "חוץ" – אין למצוא גם ברחובות־המסחר המופקרים של תל־אביב ופתח־תקוה: פתח־תקוה יש בה קולנוע "היכל" אחד, ואילו כאן – כמה צלמים הכניסו להיכל!

אני רוצה לצעוק: געוואלד: הלא דמיתם למתיוונים ימ"ש: הסירו אלוהי נכר מעליכם!

אך בעוד הצעקה עומדת לפרוץ מגרוני – מה רואות עיני?

שומו שמיים: על רוחב של עמוד שלם משתרעת תמונה גדולה מטעם "אוהה", פיאות Feather (פתוח גם במוצש"ק), ובה צלם־דיוקן של אשה צעירה ברה כחמה יפה כלבנה, עם שפתיים חושניות, ועיניים עם דוק של מיסתורין־רומאנטי מציף אותן, והוא מדיח ומפתה, אוי, כמה מפתה...

אני מגלגל עיני למרום כדי שלא להסתכל בה ואומר:

אשריך, רבי עקיבא, שאינך רואה את דיוקן־הלילית הזה: בתו של כלבא־שבוע גוזה את מקלעות־ראשה ומכרה אותן כדי שאתה תוכל לעסוק בתורה, וכאן מציגים לראווה ריבה אחת עם מקלעות־פיאה Feather של "אוהה", (רח' ר' עקיבא 88) – שיער באשה ערווה! אשריך, רבי עקיבא, שהיית מזומן לחיי עולם־הבא, ואינך רואה מה שנעשה ברחובך בעולם־הזה!

חג־פסח שמח וכשר לכולנו: שקר החן והבל היופי. אשה יראת השם היא תתהלל!

מושג ישראלי / נעה ירדנאי־גל, אורה זרניצקי

סיבוב נוסף, לא בדיוק קריירה שניה

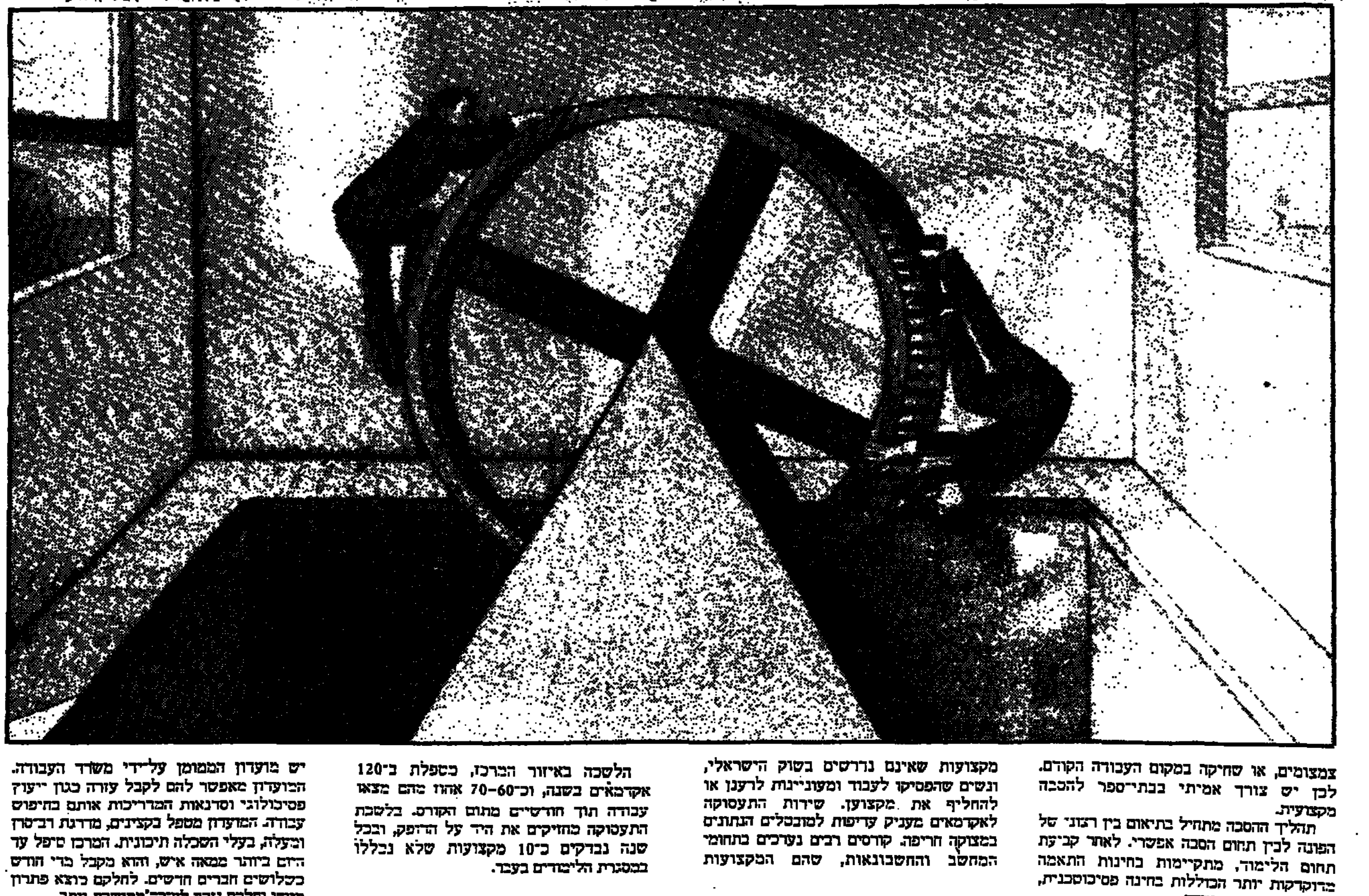

פסח סגל, בן 37 נשוי + 4, היה חשמלאי ראשי ב"אלקו" הרבה שנים. הוא נפגע ברגלו תוך כדי עבודה. נקבעה לו נכות תמידית של 100 אחוז. אחר־כך פוטר מעבודתו וחיפש פרנסה אחרת. מצבו הכלכלי הורע ותדמיתו – כראש משפחה וכמפרנס – נפגעה קשות. לפי המלצת ועדה בביטוח הלאומי הוצע לו שיקום באמצעות הסבה מקצועית. עכשיו, כשהוא לומד בקורס לשרטוט מכונות, מצב רוחו השתפר ויש לו מוטיבציה גבוהה להתמחות בשרטוט חשמלי. כך יוכל לשלב את הידע שצבר בשנות עבודתו כחשמלאי עם מקצועו החדש. משרד העבודה משלם את שכר הלימוד, והביטוח הלאומי משלים בינתיים את קצבת הנכות לסכום שאפשר לחיות ממנו.

יצחק בושניר, בן 33, נשוי, הוא עורך־דין ובוגר מדעי החברה והכלכלה. לפני שלוש שנים עלה מקולומביה, שם עבד בתחום הפסיכו־פארמקולוגיה, והתמחה בבעיות סמים במשפטים פליליים. הוא השתתף בעריכת מחקרים על מידת הנזק הנגרם לאדם כתוצאה משימוש בתרופות ובסמים שונים.

יצחק הגיע ארצה כשבכיסו 500 דולר בלבד. קשייו בשפה העברית מנעו ממנו להשתלב בתחום התמחותו. כשהחליט על הסבה מקצועית, הופנה ללשכה לתעסוקת אקדמאים. שם קיבל עבודה כתועמלן רפואי ובה אכן עבד עד שפוטר עקב צמצומים. הפתרון התעסוקתי החדש שמצא – לאחר תהליך מיון קפדני – היה קורס להסבת אקדמאים לשיווק מחשבים.

יצחק הוא דוגמה לציונות שכמעט לא פוגשים היום. הוא עלה ארצה משום שהרגיש שזה מקומו. משפחתו האמידה, שנשארה בקולומביה, אינה תומכת בו ואינה רואה בעין יפה את הצעד שעשה. גם אשתו של יצחק היא עולה חדשה, ואף היא רכשה את מקצועה דרך הלשכה להסבת אקדמאים. שניהם מתפרנסים כעת ממשכורתה, ומדמי האבטלה שיצחק מקבל במשך הלימודים. הדיכאון, נדודי השינה ורגשות האשמה הם עכשיו נחלת העבר.

שני סיפורים על אנשים שמצאו יום אחד שמטה לחמם נשבר. הצד השני של סיפורים אלה הוא שירות התעסוקה.

שירות התעסוקה מפרסם מודעות ענק בעתונים: "רוצים לעבוד? יש עבודה, עובדה!". סיסמת פרסומת ממלכתית. המודעה מלמדת כי באזורי הארץ השונים מחפשים עובדים מקצועיים, בעיקר חשמלאים, מכונאי רכב, מסגרים, אך גם עובדים בלתי־מקצועיים.

במשרד העבודה יש אגף מיוחד להסבה מקצועית. לדברי יעקב הכט, מנהל האגף, יכול כל עובד הרוצה בכך, בכל גיל, להסב את מקצועו לתחומי עבודה שיש להם ביקוש.

במחוז תל־אביב, הממונה על האיזור שבין חדרה לאשדוד, מתנהלים קורסים על־פי תחזית מעודכנת לשלושה חודשים מראש. לדברי אריה כוכבא, הממונה על המחוז, מבקרים נציגי משרד העבודה והתאחדות התעשיינים במפעלים, כדי לעמוד על הדרישה לכוח־אדם בתחומי הייצור. הקורסים נפתחים או נסגרים על־פי נתוני כ"א העבודה במשק כולו. אין חלוקה גיאוגרפית. פועל מבית־שמש יכול ללמוד בחולון, בהרצליה או בתל־אביב. הוא טוען, שבתקופתנו מחליפים אנשים את מקצועם מספר פעמים במשך החיים. הסיבות הן שונות: שחרור מהצבא, פיטורים עקב צמצומים, או שחיקה במקום העבודה הקודם. לכן יש צורך אמיתי בבית־ספר להסבה מקצועית.

תהליך ההסבה מתחיל בתיאום בין רצונו של הפונה לבין תחום הסבה אפשרי. לאחר קביעת תחום הלימוד, מתקיימות בחינות התאמה מדוקדקות יותר הכוללות בחינה פסיכוטכנית, בחינות ידע וראיון אישי.

הלימודים הם אינטנסיביים. כ־ שישה חודשים לשנה, כשהלימוד מתמקד בחלק המקצועי והמעשי בלבד. המסיימים מקבלים תעודת מקצוע ממשלתית, מקבילה לתעודת הגמר של בוגרי תיכון מקצועי. בתקופת הלימודים מקבלים התלמידים מילגת קיום כמענק אבטלה או במסגרת הבטחת ההכנסה. הקורסים מתקיימים גם בשעות היום וגם בערב. מסגרת הלימודים מגוונת, וכוללת, בין השאר, קורסים לחשמל, תפירה, צורפות, מכונאות, ייצור בובות, ספרות נשים, מזכירות ממוחשבת, בלנרות, פקידות קבלה, כבחות, תדמיתנות אופנה ועיבוד שבבי בממוחשב.

האגף מתחלק ללשכות המטפלות בהכוונת אוכלוסיה ייחודית.

את הלשכה להסבת אקדמאים מנהלת הדרייה כהן. מגיעים אליה אנשים שרכשו השכלה ... והם חסרי מקצוע, עולים חדשים בעלי מקצועות שאינם נדרשים בשוק הישראלי, ונשים שהפסיקו לעבוד ומעוניינות לרענן או להחליף את מקצוען. שירות התעסוקה לאקדמאים מעניק עדיפות למובטלים הנתונים במצוקה חריפה. קורסים רבים נערכים בתחומי המחשב והחשבונאות, שהם המקצועות המבוקשים ביותר בשוק. בהעדר נסיון מאפשרים לבוגרי הקורסים תקופת התמחות, שגם במהלכה, כמו תוך כדי הלימודים, הם מקבלים דמי אבטלה או מילגה.

מי מפחד מהסבה מקצועית ומי נהנה ממנה? האם המדינה יכולה לתת מענה ממשי למי שקם בבוקר ומוצא שהוא מובטל?

האגף להסבה מקצועית אמור לטפל בפועלים שראית על מרקע הטלוויזיה, פליטי המדד החודשי הנמוך. יעקב הכט, מנהל האגף, אומר שכל עובד הרוצה בכך, בכל גיל, יכול להסב את מקצועו לתחומי עבודה שיש להם ביקוש. יכול להיות?

הלשכה באיזור המרכז, מטפלת ב־120 אקדמאים בשנה, וכ־60–70 אחוז מהם מוצאים עבודה תוך חודשיים מתום הקורס. בלשכת התעסוקה מחזיקים את היד על הדופק, ובכל שנה נבדקים כ־10 מקצועות שלא נכללו במסגרת הלימודים בעבר.

הטיפול בקציני צה"ל התחיל בנובמבר האחרון. קצינים שהיו רגילים לעבודה אינטנסיבית ולדימוי עצמי גבוה נפלטו לשוק העבודה ללא מקצוע אזרחי. לקצינים במילואים יש מועדון הממומן על־ידי משרד העבודה. המועדון מאפשר להם לקבל עזרה כמו ייעוץ פסיכולוגי וסדנאות המדריכות אותם בחיפוש עבודה. המועדון מטפל בקצינים, מדרגת רב־סרן ומעלה, בעלי השכלה תיכונית. המרכז טיפל עד היום ביותר ממאה איש, והוא מקבל מדי חודש כשלושים חברים חדשים. לחלקם נמצא פתרון מיידי וחלקם נזקק לעזרה מתמשכת יותר.

באגף כולו – 464 תלמידים. 75 אחוז מהם גברים, 41 אחוז עד גיל 23, 37 אחוז בגילים בין 24 עד 30. רק 22 אחוז מהלומדים מבוגרים יותר. נתונים אלה מצביעים על הקושי העיקרי שהמרכז – על רקע המציאות הישראלית העכשווית – מתקשה להתמודד איתו: הקושי להחזיר אנשים, שנפלטו בגיל מבוגר ממקום עבודתם, לשוק העבודה באמצעות הסבה מקצועית.

שרי, המזכירה במרכז המלאכה, התקשתה מאוד להזכר אפילו באדם אחד מעל גיל ארבעים שהסתייע במרכז בשנים האחרונות. לא כל שכן אדם חסר השכלה במקצועות טכניים, שניסה להתקבל לאחד הקורסים.

התמונות הקשות של מפוטרי "אתא", "בספנות ישראל" ואחרים, הממלאות את מסך הטלוויזיה באנשים מבוגרים – חלקם עולים שבאו לארץ ללא מקצוע או השכלה פורמלית, המוצאים עצמם היום, בגילם המאוחר, חסרי אונים עם גב שבור ורגליים כבדות – הן תמונות מציאותיות. למדינה אין מענה ממשי עבור אנשים אלה.

נקודת התורפה, לדברי אריה כוכבא, היא בקשר של אנשי שירות התעסוקה עם הפונים אליהם. הקשר והעזרה אינם יכולים להתקיים רק באמצעות טפסים ומספרים. אסור, הוא אומר, לפקידי השירות להתחבא מאחורי השולחן וכוס התה. הם חייבים לצאת לשטח. במקרים רגישים במיוחד, כמו הפניית נכים, מלווה פקיד־חונך את העובר למקום עבודתו החדש, עוזר לו להיקלט, עוקב אחר צרכיו, ואם אינו נקלט הוא מעביר אותו למקום אחר. "מדוע", שואל כוכבא, "שלא יטפלו כך גם במפוטרים? יש די כוח־אדם בשביל זה."

היום הולכת ומתגבשת גישה שמתבססת על טיפול באנשים העומדים בפני פיטורים, עוד בתוך מקומות העבודה. שירות התעסוקה אינו די זריז ויעיל, אומר כוכבא, בהשוואה לחברות הפרטיות המציעות כוח־אדם, השירות אינו מתייחס בכבוד הראוי וביעילות הרצויה לפונים אליו. "כשאתה משלם לחברה פרטית", הוא אומר, "היא תפעל, תטרח ותברר בשבילך, משום ששילמת כסף בעד השירות. בשירות התעסוקה עלול לקרות שהפקיד ישלח אדם בן חמישים למקום עבודה שמחפש מטפסי סולמות בני עשרים וחמש. אסור שזה יקרה", מדגיש אריה כוכבא.

בקורסים להסבה מקצועית לא נעזרים, אם כן, אנשים מבוגרים שמספר השנים המפריד בינם לבין תקופת לימודיהם עולה לעיתים על שלושים. אנשים אלה, שחוקים ועייפים, נוגעים כמעט בגיל הפנסיה, מתקשים להשתלב בכיתת לימוד למתמטיקה או שרטוט, עם חיילים משוחררים בעלי מוטיבציה חזקה. התחרות תשאיר אותם בכל מקרה מאחור. הידע ונסיון החיים שצבר מפוטר בן חמישים לא יועילו לו כאן. הכושר הירוד לקלוט את החומר הנלמד, בעיות פרנסה מעיקות, ומשפחה הנושפת בעורפו, והצורך להשיג את הרכבת שאחר, אינם קרקע פוריה ללימודים מסודרים, הדורשים כושר ריכוז גבוה.

נחמיה ארז, מנהל האגף, טוען: "אנשים שלפני עשרים או שלושים שנה באו מהמעברות ועבדו בעבודה שחורה, הם לא הפוטנציאל לקורסים שלי. מי שבוחר לבוא לכאן חייב להיות בעל השכלה מינימלית".

לא קשה להבין לרוחו של פועל שעד לפני חודשים־הודשים עבד ליד המכונה, בטוח בפרנסתו. מה מתרוצץ במוחו של הנותר מחוץ למעגל, שהוא בעל ידע מאתמול אך גם המחר מאחוריו, והוא נאלץ לעמוד בראיון, לגולל את ההיסטוריה האישית שלו או להפגין תפיסה מהירה. "התפיסה של 'מגיע לי, כי עבדתי 20 שנה ועכשיו צריכים לדאוג לי כשמפטרים אותי' מעוותת ואיננה שייכת לעולם המערבי. העולם לא עומד במקום אחד, ואי־אפשר להחזיק אדם במקום עבודה שאיננו מתאים לו עוד, רק בשל שנות הוותק שצבר", אומר נחמיה ארז.

נחמיה ארז, האיש שעוסק גם בעתידם של אנשים מבוגרים, מרכך את דבריו, כשהוא אומר שמכילא יקבל אנשים מבוגרים לקורסים שבפיקוחו, שהרי הם מביאים איתם לא רק קשיים אלא גם נסיון חיים.

זאב סטרומינסקי, בון

הניחו לנשמתו הקולקטיבית של העם הגרמני

תמימות או צביעות? מה מסתתר מאחורי המשפט הנשמע לעתים כה קרובות: „למרות השואה עדיין קיימת בגרמניה אנטישמיות"? קשה לדעת, אך האמת היא שבמידה רבה, הרגשות האנטי־יהודיים הרוחשים בגרמניה אינם נשמרים למרות השואה, אלא מתעוררים בגלל השואה. אמת זו באה לידי ביטוי במסקנה: את אושוויץ הגרמנים לא יסלחו לנו לעולם. אנטישמיות „מסורתית" קיימת אף היא בגרמניה, אך היא רק חלק מהתמונה הכוללת. נכון שמאז כניעת הנאצים ב־1945 והקמת הרפובליקה הפדראלית, ניווטה הפוליטיקה הגרמנית מן העקרון שלגרמניה אחריות מיוחדת לישראל ולעם היהודי. ספסוף מתמיד זה – שהוא נכון כשלעצמו – עורר גם ציפיה שהגרמנים יחושו רק רגשות חיוביים כלפי היהודים. ציפיה זו לא רק שלא התממשה, אלא היא העידה מלכתחילה על עיוורון פסיכולוגי. שכן ידוע כי אין אדם אוהב בהכרח את קרבנו. אדרבא. מודעות של אשמה ורגשי אשם אינם תשתית נוחה ליחס ידידותי. אין זאת אומרת כי ידידות אישית בין גרמני ליהודי אינה אפשרית, או שאין גרמנים החשים אהדה לישראל ומחוייבות כנה לסייע לה. גם בגרמניה יש לישראל ידידים רבים. עם זאת, מורגש בגרמניה תסביך קשה בעניין היהודי, שאינו פועל לטובת היהודים.

עובדה היסטורית פשוטה היא כי מערב גרמניה מעולם לא התמודדה באורח סיסטמטי ומקיף עם השואה, ולא התמודדה כלל עם השלכות השואה על העם היהודי. אין לטעות בנקודה זו גם נוכח ההפצרות הבלתי פוסקות של פוליטיקאים גרמנים לא לשכוח את מה שעשו הגרמנים ליהודים: ביטויים של תסביך אינם זהים עם ליכוד סיבותיו.

ראשית כל, גדל דור שלם של תלמידים מערב־גרמניים לאחר המלחמה, שלא עסק בנאצים ובשואה במסגרת לימודי בית־הספר. בגלל החשש שמא יידבקו הגרמנים ברעיונות נאציים פעלו המנצחים למניעת העלאת נושא הנאציזם והשואה בשיעורי ההיסטוריה בבתי־ספר מערב־גרמניים לאחר המלחמה. גרמנים שנולדו סמוך לסוף מלחמת העולם השניה השלימו, במקרים רבים, את השכלתם התיכונית בלי שהוזכר הפרק המכוער של תולדות

המהומה פרצה כאשר חבר הבונדסטאג הבווארי הרמן פלנר טען כי נוצר הרושם שהיהודים ממהרים להגיב כאשר נשמע צליל של כסף בקופה הגרמנית

ארצם. וגם בקרב המורים הגרמנים, בני הדור שחווה את הרייך השלישי, לא היתה התלהבות מיוחדת לעסוק בנושא. עד היום הזה יש בוגרי תיכון הנפלטים לחיי בגרות ללא ידע בסיסי בנושאי הנאצים והשואה. במקרים לא מעטים מחבר הדבר בשוליים בלבד. כלי התקשורת מרבים, אמנם, בשנים האחרונות לעסוק בנושא זה אבל אין בזה כדי למלא את החסר בהשכלה ובחינוך.

יתר על כן, העימות עם העבר הנאצי מכאיב, וגם זה אינו מפליא. לצעירים שרובם נאטמים לנושא כולו ורק מיעוט מגלה כוח נפשי. סקר דעת קהל שפורסם באחרונה בשבועון „שטרן", מדבר שפה ברורה: 66 אחוז מהמערב־גרמנים סבורים כי הגיע הזמן „לא לדבר כל כך הרבה על העבר הנאצי, אלא לסגור סוף־סוף את הפרק הזה". רק 24 אחוז חולקים על הקביעה הזאת, ול־10 אחוזים אין דעה. אחוז הדורשים להרפות מן העבר גדל עם הגיל ומגיע לשיא של 74 אחוזים בקבוצת בני 60 ומעלה. יחד עם זאת, גם בקרב הגילאים 16 עד 29 דורשים 59 אחוזים לחדול מהעיסוק בתקופת הנאצים.

ללא מודעות לרקע זה של הגרמנים נידון לכשלון כל נסיון להבין את יחסם ליהודים. שכן ברור כי, במודע או לא במודע, עומדים רוב הגרמנים, 40 שנה לאחר השואה, בניגוד נפשי מוחלט ליהודים: בעוד שבצד היהודי התחילו לחקור את השלכות השואה על דור נכדי הנאצים, צועקת נשמתו הקולקטיבית של העם הגרמני להניח לה סוף־סוף מהשואה. על רקע זה לא תצמח אחוה בין שני העמים.

ניגוד אינטרסים זה מסביר גם את המחלוקת הגרמנית־יהודית החריפה שהתעוררה אשתקד בפרשת ביטבורג ולא שקטה, בלבוש אחר, עד היום. התנגדות יהודית לביקור הנשיא רונלד רייגן והקאנצלר הלמוט קול בבית־הקברות בביטבורג, על קברי הוואפן־ס.ס., עוררה תגובות נזעמות לא רק בחוגים לאומיים מהימין הקיצוני, אלא גם במחנה הנוצרי־דמוקרטי המרכיב את הממשלה הנוכחית. יהודים הואשמו בנסיון לחבל בפיוס בין ארה"ב לגרמניה והקאנצלר קול נעלב אישית. מלשכת הקנצלר הופצו בתקופת ביטבורג דברי אנטישמיות גלויים – כגון הטענה שהיהודים אינם מסוגלים לסלוח בגלל עקרונות דת משה. גל של זעם שטף את גרמניה, ויש להניח כי שורת ההתבטאויות האנטי־יהודיות בחודש האחרון היא המשך הגל הזה. אין זה מקרה, בוודאי, שמהומה גדולה פרצה דווקא על רקע העימות עם פשעי הנאצים. חברי הבונדסטאג הבאווארי (אגב, בן 35), הרמן פלנר, שטען כי נוצר הרושם שהיהודים ממהרים להגיב כאשר נשמע צליל של כסף בקופה הגרמנית, אמר זאת לגבי הדרישה לתשלום פיצויים לעובדי כפיה יהודים בתקופת מלחמת העולם השניה. פלנר הצטיין בעוד שתי הערות אופייניות. לתביעה זו, אמר, אין בסיס משפטי ותוקף, ודרש מהיהודים „לא להביך אותנו". מקרה הוא שפלנר זכה לתמיכה נרחבת בקרב האוכלוסיה. מפלגתו לא העזה לגנותו בגינוי חד־משמעי, וגם הקנצלר הסתייג רק מהניסוח של דברי פלנר. בסוף נאלץ, אמנם, פלנר להתנצל בבונדסטאג, אך ספק אם הוליש בכך את המסר של דבריו הקודמים.

חוגי השמאל בגרמניה מיהרו לגנות את חוסר רגישותם של הימנים הניצבים בעימות נגד היהודים. יש שייחסו את האווירה הקשה לפילוסופיה הפוליטית השמרנית, עם נטיה ללאומנות, של ממשלת קול. בטענות הללו יש בוודאי מן האמת, ויש להודות שבשמאל מקדישים זמן רב לעימות עם הנאציזם, אבל במה שנוגע לשואה יש בעימות זה גם סילופים רבים. אין לשכוח שהשמאל הגרמני ניסה כבר מזמן לגמור את חשבון השואה עם היהודים – במסווה של „אנטי־ציונות". אנטי־ציונות שמאלנית, שהיא למעשה ביטוי „אלגנטי" של אנטישמיות, אינה תופעה חדשה, אך שעת ההתחשבנות עם היהודים באה בעת מלחמת לבנון. במסווה כזה או אחר האשימו בעיקר חוגי שמאל או אינטלקטואלים אנטי־ממסדיים את מדינת ישראל בחיקוי ההתנהגות של גרמניה הנאצית. האווירה של „אנחנו חוללנו את השואה ואתם את לבנון" ביטאה את התסביך היהודי של הגרמנים הזוגלים בגינויים הקולניים והמכוערים של ישראל. היום הצטמצמו ממדי התופעה הזאת, אך הזרם רק ירד אל מתחת לפני הקרקע ולא יבש כליל.

מצוקתם הנפשית של הגרמנים ביחס ליהודים נובעת, עם זאת, לא רק מהרצון למצוא מנוח מאות־הקין של השואה, אלא גם מן הרצון להתנער בצעד חד־צדדי מהאחריות לשואה. זהו הסבר השוב לביטוייהם העקיפים של רגשות אנטי־יהודיים, כגון אי־הרצון לעסוק בעבר, או החיפוש אחר „פשעי ישראל" כמשקל נגד לשואה. אבל בכך נוצר גם שדה מתח נוסף בין הדחקה ונורמה מוסרית־פוליטית.

רק מיעוט קטן ופאנאטי מהגרמנים מנסה להכחיש את השואה כעובדה היסטורית. במשאל „שטרן" התברר כי 77 אחוזים מן הגרמנים מאמינים כי „רוב הדיווחים על מחנות ריכוז ורדיפות היהודים הם אמיתיים". רק 12 אחוזים סבורים כי „יש בדיווחים הללו הרבה הגזמה", אחוז לא גבוה בהתחשב בדחף הפנימי לברוח מן האמת, ואילו ל־11 אחוזים אין דעה. אפילו בקרב אלה המעידים כי הם בקושי עדים לעובדות של השואה, מאמינים 36 אחוזים באמיתות הדיווחים. ורק 16 אחוזים רואים בהם הגזמה רבה. אחוז ה„לא יודעים" בקבוצה זו הוא גבוה בהתאם – 21 אחוזים. המסקנה החד־משמעית היא: ההכחשה אינה מקלה בהרבה על המצפון הגרמני, ומאידך גיסא אינה ממתנת את חומרת התסביך היהודי בארץ הריין.

לא פלא איפוא שיש גרמנים הרואים פיוס בין

מצוקתם הנפשית של הגרמנים ביחס ליהודים נובעת לא רק מהרצון למצוא מנוח מאות קין של השואה, אלא גם מן הרצון להתנער בצעד חד־צדדי מהאחריות לה. זהו הסבר לביטויים העקיפים של רגשות אנטי־יהודיים כמשקל נגד לשואה, אבל בכך נוצר גם שדה מתח נוסף בין הדחקה ונורמה מוסרית פוליטית

הגרמנים ליהודים כמענה היסטורי נאות לשואה. הנושא מעסיק בעיקר יוצאי שכבות משכילות: מורים, בעלי מקצועות, פקידים או אנשי דת. דרישת הפיוס הקולקטיבי בין שני העמים אינה בהכרח תוצאה מהבנה ליהודים. מי שפקד אי־אילו סמינרים על יחסי גרמנים־יהודים מכיר את הסוג המיוחד של גרמנים הקוראים לפיוס, כאילו על היהודים חלה החובה להתפייס. השאלה, בין מי בדיוק צריך לחול הפיוס מביכה את דורשיו. יהודי המציין עובדה פשוטה כי הוא בעצמו נולד לאחר השואה וקשה לו להתפייס עם חבריו הגרמנים בני גילו, שלא גרמו שום נזק לא לו ולא לבני משפחתו ועמו, נתקל לעיתים בחומה של אכזבה והתמרמרות. הקביעה הפשוטה שרוב הנרדפים היהודים אינו מסוגל להתפייס משום שנרצחו ואינם מהלכים עלי אדמות, עלולה אף היא להרוס את אשליית ההרמוניה, וזו הרי המטרה העיקרית של מתפייסים גרמנים רבים. אני עצמי גרמתי פעם מבוכה לא קטנה לבדישיחי הגרמני, כבן 40, המעורב בחיי הכנסיה הפרוטסטנטית, ובדו־שיח הגרמני־היהודי (הדומה לעיתים למונולוג גרמני, עקב מחסור ביהודים בגרמניה). הוא יודע שהוא אישית אינו אשם בשואה, ולכן קשה לו לשמוע שפיוס בין שני „לא־מעורבים" אינו מעשי כלל. האם אי אפשר למצוא פיוס גרמני־יהודי לפחות במנהגים הדתיים, אם הוא אינו אפשרי בחיים הרגילים. „אני צריך מסר חיובי", התחנן כמעט האיש. הרעיון האבסורדי של פיוס־תרופה חושף, למעשה, את טבעו האמיתי: על היהודים לסלוח לאותם הגרמנים החשים לא בנוח בנוכחותם. „קרבני פיוס" אינם אורחים רצויים בחוגים הללו.

האופייני הוא, אגב, שדווקא בקרב שוחרי הפיוס מסווה לא פעם הרצון העז לאהוב את היהודים ולזכות לאהבתם על חוסר סובלנות בסיסי. מרוב מבוכה נוטים „מתפייסים רבים" לשלול מהיהודים כל שוני מבני־אדם אחרים. בסמינר שהתקיים לאחרונה מטעם מוסד פרוטסטנטי לחינוך מבוגרים בצפון־גרמניה, סירבו רוב המשתתפים בדיון לומר כי היהודים הם עם. „היהודים הם גרמנים בדיוק כמו הנוצרים". כעין איש מבוגר לקול אהדה מן הקהל, הוסיף: „ברור שיהודים הם לא עם. אילו היו עם, היו צריכים להחזיר את דרכוניהם האמריקאיים, הצרפתיים. או הגרמניים, ולקבל דרכונים ישראליים". כאשר שאלתיו אם ליהודים אין זכות לחיות בארצות הגולה כאזרחים שווי זכויות גם כמיעוט לאומי, הגיב האיש במורת רוח. „ידידת־יהודים" כבת 50 סירבה „לתחום" את היהודים כעם, והופתעה לשמוע כי מרוב אהדה היא שוללת את יסודה הרעיוני של מדינת היהודים – בדומה לאש"ף. מעניין שדווקא „פילושמים" אלה כמעט לא משתמשים במלה „יהודי" ומעדיפים הגדרות מעורפלות כגון „אזרחינו היהודים", או אפילו „בני־אדם יהודים".

הדגשת הדמיון בין יהודים לגרמנים נפוצה לא רק בחוגי שוליים. גם פוליטיקאים גרמנים רבים טורחים, בדברם על השואה, לציין שוב ושוב את תרומתם האדירה של היהודים לתרבות הגרמנית ואילו הרס התרבות היהודית העצמאית של מזרח־אירופה אינה זוכה כמעט לאיזכור. אולי לא במקרה הועלו יהודים בעלי תרבות גרמנית לטובה בהשוואה ליהודים אחרים בחקיקת הפיצויים הגרמנית.

ברור שהתסביך בנושא היהודי אינו מוגבל בגישות אנטישמיות, להיפך: מבחינת אנטישמיות לפי הגדרתה, הגרמנים מובילים בהשוואה בינלאומית. משאל „שטרן" העלה, לדוגמה, כי רק (או, ליתר דיוק, „רק") 31 אחוזים מהגרמנים סבורים כי היהודים תמיד שואפים להפיק תועלת אישית, ואילו המספר באוסטריה הוא 43 אחוזים, בצרפת 46 אחוזים, ובארה"ב 34 אחוזים.

סקר דעת קהל שפורסם באחרונה ב„שטרן" מדבר בשפה ברורה: 66 אחוז מהמערב־גרמנים סבורים כי הגיע הזמן „לא לדבר כל־כך הרבה על העבר הנאצי, אלא לסגור סוף־סוף את הפרק הזה"

את היהודים כקמצנים ראו 27 אחוזים מהגרמנים, לעומת 37 אחוזים מהאוסטרים, 40 אחוזים מהצרפתים ו־35 אחוזים מהאמריקאים. הכסף הוא הדבר החשוב ביותר בשביל היהודים בעיני 25 אחוזים מהגרמנים (אוסטריה 41 אחוזים, צרפת 25 אחוזים, וארה"ב 36 אחוזים). היהודים הם בטלנים החיים מעבודת אחרים בעיני 14 אחוזים מהגרמנים (לעומת 24 אחוזים באוסטריה ובצרפת ו־15 אחוזים בארה"ב). 11 אחוזים מהגרמנים סבורים כי ליהודים אי אפשר להאמין לעיתים קרובות, ואילו המספרים בארצות אחרות הם: 20 אחוזים באוסטריה, 21 בצרפת ו־12 בארה"ב.

בהשוואה זו בולט דמיון, גם לפחות, בין סדרי הגודל של דעות קדומות אנטישמיות בארצות שגודל האוכלוסיה היהודית בהם שונה כל כך כמו גרמניה, צרפת, וארה"ב. רק כשלושים אלף יהודים חיים במערב־גרמניה, לעומת ששת המליונים של ארה"ב. נראה שהיקף האנטישמיות אינו תלוי בהכרח בחלקם של יהודים באוכלוסיה. לעומת זאת, יש למספר היהודים המצומצם בגרמניה בוודאי חשיבות רבה לגבי מכלול היחס המתוסבך של הגרמנים ליהודים. יהודי הוא לא רק קרבן שכלפיו יש לחוש אשמה, או עם על עקשנותו לא לסלוח, אלא גם דמות מיסתורית ובלתי מובנת. רק 15 אחוזים מהמערב־גרמנים מכירים יהודי, מה עוד שהקהילה היהודית הקטנה אינה יכולה לשמש לאוכלוסיה הכללית מעין מוצג להכרת היהדות. רוב היהודים בגרמניה אינם פעילים בחיי הקהילות, והפעילים מנסים לשמור על זהותן היהודית של הקהילות וליצור חברה יהודית ולאו דווקא להתערב בחוגים גרמניים. הקהילות ממילא אינן מנהלות חיים יהודיים עשירים במיוחד, ולרוב חבריהם אין זיקה רבה לתרבות היהודית ועל אחת כמה וכמה לדת.

„היהודים הם בדיוק כמו הנוצרים, ברור שהם לא עם. אילו היו עם היו צריכים להחזיר את דרכוניהם האמריקאיים, הצרפתיים או הגרמניים, ולקבל דרכונים ישראליים"

גם מערכת החינוך הגרמנית וכלי התקשורת גרמו לתחושה המעוותת של רוב הגרמנים כלפי יהודים: ראשית כל, על־ידי השתקה ממושכת של הנושא היהודי ולאחר מכן על־ידי ההתרכזות בתפקיד היהודים כקרבנות השואה. מותר לקבוע כי לרוב המכריע של הגרמנים אין מושג מבוסס על עובדות לגבי היהודים. הדעות על יהודים ניזונות במידה רבה מדעות קדומות, גם אם מדובר בדעות קדומות המכונות „חיוביות".

אין זה מקרה שדווקא ביחס לישראל קל יותר לגרמניה להתמודד עם הבעיה היהודית שלה, ולאו דווקא משום שנושא העבר אינו עולה בין שתי המדינות. הסיבה היא, ללא ספק, כי ישראל מציגה מגוון מלא של חיי עם, שאפשר „לגעת" בהם. בקרב פוליטיקאים ופקידים המעורבים במגעים מעשיים עם ישראל, אפשר לראות גישה עניינית ודינמית יחסית, והדבר נכון גם לגבי גרמנים משכבות אחרות – מרצים, דיפלומטים, אך גם תיירים וקבוצות נוער. מי שרואה את ישראל כמו שהיא עשוי לנשום לרווחה לאחר האווירה החונקת של הדיונים הפנים־גרמניים על היחס ליהודים. אין זה מקרה שגם פוליטיקאים מהשמאל, גם הביקורתיים במיוחד כלפי ישראל, ממעטים את ביקורתם הלא־עניינית לאחר ביקור בארץ. כמובן שאין אפשרות, ואין צורך, להפוך כל גרמני מתוסבך לידיד ישראל והיהודים, אך אין ספק כי יחס לא־מתוסבך ליהודים הוא כמעט תנאי מוקדם לידידות לישראל.

אין משמעות הדבר שמדינת היהודים תחדול לדרוש אחריות גרמנית מיוחדת. ביחסים ההדדיים, וגרמנים המכירים והמבינים את הגישה היהודית אל העבר אינם מצפים לכך. היכולת לקיים יחסי הבנה וידידות עם יהודים בלי להתעלם מהשואה היא המבחן האמיתי של גישת גרמנים לעם היהודי. לא אנטישמיות גלויה ולא הכרזות חנופה של רגשי אשם מבטאות את האמת כולה.

המחזאי תום סטופארד, ראיון מיוחד ל„דבר" / דליה שרון, לונדון

„התיאטרון הוא צורת הביטוי המרתקת ביותר"

„אני קורא את כל הביקורות המתפרסמות עלי, ואני יודע שאם מהללים מישהו הוא מהולל מדי, ואם מגנים מישהו, „ירדו" עליו יותר מדי" – תום סטופארד

מאז הועלה מחזהו של תום סטופארד „רוזנקרנץ וגילדנשטרן מתים" על במת התיאטרון הלאומי בלונדון, באוגוסט 1966, והיה ללהיט בלונדון ובניו־יורק, כתב סטופארד מחזות רבים לתיאטרון, לטלוויזיה ולרדיו, שהועלו על בימות רבות בארצות רבות. המבקרים שיבחוהו על שנינותו האינטלקטואלית, על תיאטרליותו ותעוזתו, על מקוריותו ועל ההומור שלו. על־אף פירסומו הרב, הוא רואה את עצמו בפרופורציות הנכונות, כפי שמעידים אנשי במה המיטיבים להכירו, וכפי שנוכחתי לדעת בשיחה שקיים עמי באולם התיאטרון הלאומי בלונדון. הוא יוצר שמדקדק מאוד עם עצמו ועם עבודתו.

כאשר פנה אליו אריה הנדלר, יושב־ראש הוועד הבריטי למען יהודי ברית־המועצות, וביקש ממנו שיתרום משהו למען מאבקם של היהודים שם – כוונתו היתה לכתיבת מחזה – השיב סטופארד כי היה עושה זאת ברצון, אך לדעתו מחזה לא ישרת את המטרה: „הכל יודעים כי סטופארד כותב מחזות. איש לא יתרגש מכך שיכתוב מחזה פוליטי מחוכם". תחת זאת הציע כי 500 אישים בריטיים ידועים, מתחומי פעילות שונים, יקראו במשך יום שלם, במקום מרכזי ובליווי סיקור רציני של אמצעי־התקשורת, את שמותיהם של כל מסורבי העליה. סטופארד הביע את נכונותו לארגן את ההפגנה והנדלר הסכים. סטופארד פנה קודם־כל אל עורכי העתונים החשובים ואל עורכי החדשות בטלוויזיה וביקש אותם להיות מראשוני קוראי השמות. בכך הבטיח את סיקור האירוע.

תומס שטרסלר נולד בצ'כוסלובקיה ב־1937, בן שני לד"ר יוג'ין שטרסלר, רופא ממוצא יהודי, שעבד בחברה לייצור נעליים „באטה". כאשר פלשו הגרמנים לצ'כוסלובקיה סייעה חברת „באטה" בהעברת משפחת שטרסלר לסינגפור. ב־1942, לאחר שהיפאנים כבשו את סינגפור, נמלטו הנשים והילדים הודים להודו. יוג'ין שטרסלר לא הספיק להימלט, והיפאנים הרגו אותו. הגברת שטרסלר ניהלה את עסקי „באטה" בהודו עד שנישאה, בשנת 1946, לקנת סטופארד, קצין בצבא הבריטי בהודו, ועקרה עמו ועם ילדיה לאנגליה. תום למד בכמה בתי־ספר פרטיים. בגיל 17 הצטרף, כעתונאי מתחיל, לצוות העתון „וסטרן דיילי פרס" בבריסטול. „בית־הספר התיכון כבר היה מאחורי, כי קפצתי כיתה, וכשהייתי בן 17 נבחנתי בבחינות הבגרות. למען האמת, שמחתי מאוד לעזוב את ספסל הלימודים. השתעממתי שם. רק אחרי שנים הצטערתי שלא המשכתי בלימודים באוניברסיטה. במשך הזמן נעשיתי חסיד גדול של החינוך הפורמאלי, אולי מפני שבית הספר הוא הרבה יותר ליבראלי, נעים ונינוח משהיה בתקופת לימודי. נוכחתי בכך כשעשיתי השוואה בין בית־הספר שלי ובית־הספר של ארבעת ילדי".

סטופארד עבד כעתונאי עד שנת 1958. הוא כתב ידיעות, כתבות, טורים הומוריסטיים וביקורות על סרטים ומחזות. אל התיאטרון התוודע בבריסטול. עונת 1957־1958 של בריסטול היתה עונת פיטר אוטול. אחד המחזות שהועלו היה „הבט אחורה בזעם". העונה ההיא ומחזהו של אוסבורן חוללו אצל סטופארד מפנה. „בתחילת עבודתי כעתונאי אהבתי מאוד את העבודה, אך במשך הזמן התחלתי להתעניין בסוגים אחרים של כתיבה. באותה תקופה, סוף שנות החמישים ותחילת שנות השישים, היתה התחדשות מרגשת של התיאטרון הבריטי. אנשים רבים בגילי גילו עניין בכתיבה לתיאטרון והקהל גילה עניין רב במחזות שהועלו. בגלל סיבות מסתוריות, שאין איש יכול להסבירן, היה התיאטרון לצורת הביטוי המרתקת ביותר".

ב־1960 התפטר סטופארד מן העתון והתחיל לכתוב את מחזהו הראשון „הילוך על המים", שהוצג בשנת 1963. בשנים ההן כתב גם סיפורים קצרים, מחזות לרדיו ולטלוויזיה, ואף הועסק כמבקר התיאטרוני של שבועון לונדוני. ב־1965 נשא לאשה את ג'וזה אינגל. הנישואים האלה הסתיימו בגירושין, וסטופארד מגדל כיום את שני בניו מנישואין אלה.

את פירסומו הגדול כמחזאי קנה לו ב־1966, כאשר מחזהו „רוזנקרנץ וגילדנשטרן מתים" הוצג לראשונה על־ידי קבוצת התיאטרון של אוקספורד בפסטיבל אדינבורג וכאשר נתפרסמה הנובלה שלו „לורד מאלקיס ומיסטר מון". בזכות הביקורת הנלהבת על „רוזנקרנץ וגילדנשטרן" הגיע לתיאטרון הלאומי בלונדון ומשם לתיאטרוני ניו־יורק.

איך הוא מתייחס לביקורת תיאטרון? „אני חושב שטוב שאנשים העוסקים בתיאטרון יהיו חלק מאותו עולם. זה שכותב בשביל התיאטרון וזה שכותב על התיאטרון אינם צריכים להיות בהכרח משני צדי המתרס, אם כי לעתים קרובות זה קורה. כתיבה על תיאטרון היא חלק מהמערכת, המורכבת מכותבי המחזות ומהשחקנים, מאנשים המבקרים בתיאטרון ומאנשים המבקרים אותו. מבקר טוב חייב, בראש ובראשונה, לאהוב את התיאטרון כשם שלדעתי כתב ספורט חייב לאהוב ספורט, כתב לענייני תעופה חייב לאהוב תעופה וכתב לענייני תיאטרון חייב לאהוב תיאטרון. גם אם משהו אינו לטעמו או לרוחו של המבקר, עליו למדוד אותו במידת הרחמים. אם ההצגה לא מצאה חן בעיניו, הוא רשאי להיות מאוכזב מאוד, אך אל לו לסעת בקוראים את ההרגשה שהוא שמח לכשלונה. אני קורא את כל הביקורות המתפרסמות עלי בלונדון ואני יודע שאם מהללים מישהו, מצליחים לגרום לו שירגיש שהוא מהולל מדי; אם מגנים מישהו, הוא מרגיש ש„ירדו" עליו יותר מדי. לעיתים קרובות המבקרים אינם מבינים את הטקסט ואינם יודעים באיזה הקשר הוא נאמר, כי לפעמים קשה להבחין אם ההצגה היא שקילקלה את הטקסט או להיפך, שההצגה היא טובה למרות הטקסט. אנשים לא תמיד מבחינים במרכיבים השונים וקשה להם להבין מדוע דברים קורים כפי שהם קורים בתיאטרון".

– האם אתה כותב לקהל מסויים? „אני כותב לקהל שמבין את ההתייחסויות שלי. והקהל הזה, יש לומר, הוא בעל רקע חברתי ותרבותי מסויים. אינני רוצה לעשות במחזותי מיסטיפיקציה כלשהי באיזשהו עניין. מי שחושב שאני עושה זאת – נראה שאינני כותב בשבילו."

ב־1968 זכו מחזותיו The Red Inspector Hound וכן Enter a Free Man להצלחה גדולה בלונדון ובניו־יורק. ב־1972 הוצג מחזהו Jumpers, שבו טיפל בהומור בבעיות הרציניות של קיום מוסר אבסולוטי ובנושאים מטאפיסיים. באותה שנה התחתן פעם שניה עם מרים, רופאה ואשת ציבור, „יהודיה על פי מוצאה, אך לא על פי אורח חייה", כדבריו. ב־1974 התפרסם מחזהו השלישי הגדול Travesties. עלילת המחזה מתרחשת ב־1917 וסטופארד הפגיש בו שלושה מהפכנים – לנין של ערב המהפכה, ג'יימס ג'ויס בשעת כתיבת „יוליסס" וטריסטן צארה, אבי הדאדא. בפגישתם הם דנים בבעיות שבין האמנות והפוליטיקה בעולם המודרני.

למעורבות בעניין הסובייטי הגיע ב־1976, כאשר התבקש לכתוב מחזה טלוויזיוני על המתנגדים למשטר בברה"מ. הוא קרא ואסף חומר בנושא ובאפריל אותה שנה פגש בויקטור פיינברג שהוגלה מברה"מ שנתיים קודם לכן, לאחר שניהל מאבק למען ולאדימיר בוקובסקי, שהיה כלוא בבית־חולים לחולי נפש. בדצמבר 1976 שוחרר בוקובסקי ויצא למערב וביוני 1977 היה לגיבור המחזה שכתבו סטופארד והמוסיקאי אנדריי פרווין לשחקנים ולתזמורת: Every Good Boy Deserves Favour. המחזה הועלה עם התזמורת הסימפונית של לונדון.

באוגוסט אותה שנה נאם סטופארד בככר טראפלגר, בהפגנה נגד כליאת מתנגדי המשטר בברה"מ במוסדות פסיכיאטריים. אחר־כך הצטרף לצעדה אל שגרירות ברה"מ. חודשים אחרים אחר־כך ביקר במוסקווה ובלנינגרד, עם סגן מנהל „אמנסטי אינטרנשיונאל" והתערב בהשגת אשרת־יציאה לנער מישה ווקובסקי.

ווקובסקי היה ראשון קוראי שמות הסירובניקים ברחבת התיאטרון הלאומי, בהפגנה שאירגן סטופארד. קריאת השמות נמשכה יום תמים, משבע בבוקר עד רדת החשכה, בקור עז. כל אחד מ־500 הקוראים קרא שמותיהם של 20 סירובניקים והתחייב לפעול למענם. אל אנשי התקשורת שליוו את הקוראים הצטרפו אמנים, אישי ציבור ופוליטיקאים – ניל קינוק, דייויד סטיל, דייויד אואן, הארכיבישוף מקנטרברי והרב הראשי של יהודי אנגליה. „מנסיוני למדתי, שמאבק שיש בו פרסום הוא אפקטיבי. הפעילות השקטה, שהיא צד אחר של העדר מידע, מחמירה את המצב. ידוע לי שלקריאת השמות היתה השפעה טובה על מוראל הסירובניקים ברוסיה. אינני יודע אם היתה לה השפעה מעבר לכך.

„אינני חושב שהרוסים ראויים לציון־לשבח בשל שחרור שצ'רנסקי. הם שמחו להיפטר ממנו. אך הפירסום הגדול שניתן לשחרור עזר להפיץ את המידע על התנהגות השלטונות הסובייטיים. ככל שירבו האנשים היודעים על כך, תיגבר היכולת להשיג הישגים במאבק הזה."

ב־1977 ביקר סטופארד בצ'כוסלובקיה לראשונה מאז עזב אותה. הוא נפגש שם עם ואקלאו האוול, סופר ולוחם למען זכויות האדם. בעקבות הפגישה עצרו השלטונות את האוול והעמידוהו לדין. סטופארד הקדיש לו את *מחזה־הטלוויזיה* Professional Foul. „אין כל קשר בין לידתי בצ'כוסלובקיה לבין מלחמתי למען זכויות האדם בגוש המזרחי. אני מרגיש עצמי אנגלי ואנגלית היא השפה היחידה שדיברתי מילדותי."

ב־1984 הוקרן מחזה טלוויזיה שלו, „ריבוע המעגל", הדן במאבק בין עמדות תנועת „סולידאריות" לעמדות ממשלת פולין. „אין אפשרות לגשר, בדרך לוגית, בין עמדות 'סולידאריות' ועמדות המשטר הפולני", הוא אומר. „לכל אדם יש מחוייבות להגיב על מצבים המתרחשים בסביבתו. טבעי שסופרים יכתבו את אשר הם חושבים. אפילו אין בכך התחייבות אמנותית. אינני סבור שצייר צריך לצייר תמונות הקשורות בבעיות העולם, אך זו אחת מזכויותיו ואפשרויותיו של אמן."

– מה עמדתך לגבי הסכסוך הישראלי־ערבי?

„אינני ציוני", הוא משיב, „אני חושב שהמצב במזרח־התיכון הוא מצב קלאסי, שבו לשני הצדדים יש טיעון מתקבל על הדעת. ההיסטוריה מלאה מקרים שלא ברור בהם מי מהצדדים צודק. כל מי שקורא ספרי היסטוריה יכול לראות, כי בעיית פלשתינה היא בעיה מוסרית מסובכת. מבחינתי, השאלה היא איך מתנהג כל אחד מהצדדים בהגנה על עמדותיו ומה גבול ההתנהגות המקובלת. כאשר התנהגות כזאת מקבלת ממדים של מלחמה וטרור, זוהי בעייה פילוסופית עמוקה ומסובכת."

פגישתנו מתקיימת בהפסקת הצהרים בתיאטרון הלאומי. סטופארד אוכל סנדוויץ' ושותה קפה. „כעת אני עובד על גירסה אנגלית של מחזהו של שניצלר 'ארץ לא נודעת', בתרגום ובעיבוד שלי. התרגום הראשון, ב־1979, היה נאמן למקור יותר מדי. במשך הזמן הכנסתי בו שינויים שונים, על־פי בקשת הבמאי, פיטר הול. שינינו למשל, את מקום ההתרחשות במערכה האחרונה. במקור הסצינה מתרחשת בעליית־גג קטנה של נערה. בעיבוד החדש מקום ההתרחשות הוא מאחורי הקלעים של תיאטרון המציג אופרטה. כך המצאנו אופרטה, שתוצג על הבמה. אני נוהג לעבוד בעת החזרות הראשונות עם עפרון ביד, כך שהגירסה המתפרסמת בדפוס היא זו המוצגת על הבמה. אני גם מנסה למצוא זמן כדי לערוך את סרט הווידיאו של קריאת שמות הסירובניקים. יש לי עשר שעות חומר ובכוונתי להפיק סרט של עשרים דקות."

– היש לכתיבתך כיוון מסויים?

„אינני רואה כיוון מסויים ורצוף בכתיבתי. המחזות האחרונים שלי היו ריאליסטיים. ויתכן שהמחזה הבא לא יהיה כזה. אני לא חושב שהשינויים שבי הם קבועים. התנודה דומה יותר לתנודת מטוטלת. אין לי תכנית לעצמי, אני כותב לפי סכימה מסויימת ומגיב על כל רעיון שמעסיק אותי. אינני מעוניין במציאת מכנה־משותף למחזותי ואינני מבין מדוע מבקרי מנסים למצוא אותו.

„מה אני אוהב? קל מאוד להשביע אותי. אינני ברדן. אני אוהב לדוג דגי שמך ובכך אני גם מצליח. בחופשות אני דג ליד ביתי. שלושה מבני מצטרפים אלי."

מחזאי סטופארד. ללא כיוון מסויים ורצוף

ארגמן הוא הצבע שלה / יעל אדמוני

יותר מכל מפריע לי מראה פני.

„אני מתקיפה את הגברים השחורים ואני יודעת שהם נתונים לדיכוי קשה ושיש להם פחות אפשרויות בחירה מאשר לנשים – אליס ווקר, סופרת

שאול מ„העתיד" אמר שהוא מאד לא אוהב את הכתיבה שלה. „היא כותבת ספרות לסבית על נשים שחורות. נשים אוהבות את הספרים שלה, אבל אלי היא לא מדברת", אמר. עמדנו בחנות הספרים של שאול, מול משלוח חדש של ספרים שהגיע זה עתה. הוא הזמין, לפי קטלוג, מספר ספרים של הוצאה בריטית ששמה The Women's Press. על הכריכות היפות היה ציור של מגהץ. משחק המלים בית־דפוס־מגהץ מצא חן בעיני. שאול הסביר שמדובר בהוצאת ספרים פמיניסטית, המוציאה לאור גם את כתביה של הסופרת האמריקאית השחורה אליס ווקר. כששאלתי מי היא ומה כתבה, סיפר שאול שווקר פירסמה שירים, קבצי סיפורים ורומנים, שהחשוב בהם הוא „הצבע ארגמן".

כשנה לאחר אותה שיחה הגעתי לארה"ב. חנויות הספרים שם היו מלאות באליס ווקר לרגל זכייתה בפרס פוליצר על הספר „הצבע ארגמן". ארגוני הנשים הכתירו אותה בסופרת החשובה ביותר בעשור האחרון. ספריה נמכרו ברבבות רבות של עותקים, והעתונות יצאה מגדרה בביקורות נלהבות. לאינטלקטואלים האמריקאים ניתנה הזדמנות לנקות את מצפונם. ווקר, בת למשפחה דרומית בת עשר נפשות „עשתה זאת". רעיון החלום האמריקאי אכן „עובד". אמריקה הליברלית, הלבנה נשמה לרווחה.

במרחק עשר דקות הליכה מכיכר חנויות הספרים בקיימברידג' מאסאצ'וססט ישנה כיכר אחרת. שם לא מוכרים „פרס, אבל אפשר לקנות שם מיני סדקית בזול. המבורגרים בדולר, וזיתים משובחים אצל בעל המכולת היווני. בכיכר הזאת עומדים יום ולילה, בכל מזג אויר, בהיהם באפס מעשה, עשרות שחורים. גברים ונשים. הם אינם מדברים. לובשים סחבות ישנות, הם מביטים ולא רואים. חבר כינה אותם בציניות „סיפורי ההצלחה של הקפיטליזם האמריקאי". הם לא שמעו על אליס ווקר, שהשכילה לתאר בכשרון רב את חייהם בעיירות הדרומיות שמהן באו, לפני שהיגרו צפונה אל השחור והעושר שלא פגשו בעולם.

כתביה של אליס ווקר עוסקים בנשים וגברים בחברה השחורה. ברבים מסיפוריה הנשים הן קרבנות לאכזריות, לצרות־העין ולאגואיזם של הגברים. הנשים סובלות כמעט מכל צורה של התעללות גברית. הן נאנסות על־ידי אבותיהן, מוכות על־ידי בעליהן ומנוצלות עד כלות כוחותיהן הפיסיים והנפשיים. גיבורותיה של אליס ווקר פאסיביות לחלוטין: הן מופעלות על־ידי נסיבות חיצוניות ושרירות לב. האויב הוא לא רק החברה הלבנה, הגזענות, או האפליה, אלא גם החברה השחורה עצמה, שלא עשתה די כדי לסייע לעצמה.

בראיון שהעניקה ל„ניו־יורק טיימס" אומרת ווקר: „אני מתקיפה את הגברים השחורים, אבל אני יודעת שהם נתונים לדיכוי קשה. ועל אף שגם הגברים וגם הנשים מתעוותים מאד בגלל הדיכוי, לגברים יש פחות אפשרויות בחירה מאשר לנשים. הדברים שהם עושים אינם נובעים מרוע לב, או באכזריות, אלא מן הצורך להוציא את הדברים החוצה, על זולתם". הזולת הוא, ברוב המקרים, האשה או הבת. למרות הביקורת הנוקבת על הגברים, הרי גישתה אל גברים זקנים שונה לחלוטין. „הכרתי את שני הסבים שלי", מספרת ווקר. „סביהם היו זקנים נפלאים. אהבתי את שניהם והם השתנו אחרי. אבל בצעירותם הם היו אנשים ברוטאליים. סבא אחד העיף את סבתי מהחלון, הוא היכה את אחד בילדיו כה קשה, שהילד לקה באפילפסיה. הוא היה איש נורא ואיום, אבל כשאני הכרתי אותו הוא היה אדם רגיש ונפלא".

אליס ווקר, בת 40, נולדה באיטונטון, ג'ורג'יה. „בשנות העשרים המאוחרות ברחה אמי מבית הוריה כדי להינשא לאבי", כתבה ווקר באחד מסיפוריה. „מילדות בנות 17 ציפו אז כי תינשאנה. בגיל 20 היו לאמי שני ילדים והיא נשאה ברחמה את השלישי. חמישה ילדים. לאחר מכן אני נולדתי". וכך הכרתי את אמי: היא היתה אשה גדולה, רכה, טובת עיניים, שרק לעתים רחוקות איבדה את סבלנותה בבית. מזגה הסוער נתגלה כאשר בעל־הבית הלבן שלנו העז, לרדע בזולו, לומר לה שאין טעם שתשלח את ילדיה לבית־הספר. היא תפרה את כל בגדינו, אפילו את האוברולים של אחי. היא תפרה את כל המגבות והסדינים שלנו. בקיץ בילתה את רוב זמנה בכבישת ירקות ופירות. בערבי החורף תפרה שמיכות לכיסוי כל המיטות שלנו. במהלך יום העבודה היא עבדה לצד אבי, לא מאחוריו, בשדות. יומה התחיל עם זריחת החמה והסתיים מאוחר בלילה".

בגיל 8 איבדה אליס ווקר את עינה הימנית בתאונה. אחד מאחיה ירה בציפור באקדח של כדורי מתכת ופגע בעינה של אליס. שבוע לאחר המקרה מבהילים אותה אל הרופא, שקובע כי אם מתעוורים בעין אחת, ברוב המקרים מאבדת גם העין השניה את הראיה. „הערה זו של הרופא מעוררת בי פלצות", כותבת ווקר. „אך מה שמפריע לי יותר מכל הוא מראה פני. במקום שפגע בי הכדור ישנו גוש צלקתי לבן. מעתה כשאנעץ מבט באנשים – אחד העיסוקים החביבים עלי עד כה – הם ינעצו בי מבט חוזר. הם לא יסתכלו על הילדה הקטנה והתמורה, אלא על הצלקת שלה. משך שש שנים לא נעצתי מבט באיש, מקום שלא הרמתי את ראשי". שנים לאחר מכן מביטה בתה התינוקת בפניה ברצינות רבה ואומרת: „אמא, יש עולם בעין שלך. אמא מהיכן קיבלת את העולם אל עינך?". באחד הספרים המוקדשים לבתה, כותבת ווקר: לבתי רבקה, שראתה בי את מה שאני הגדרתי כצלקת והיא הגדירה מחדש כעולם.

ווקר למדה משך שנתיים בקולג' יוקרתי לנשים שחורות באטלנטה, עד שנמלכה מן האווירה הפוריטנית לקולג' יוקרתי לנשים לבנות. לאחר שהשלימה את לימודיה, עבדה כמורה והיתה פעילה בתנועה לזכויות האזרח במיסיסיפי. באותה תקופה נישאה למל לוונטל, עורך־דין יהודי שהיה פעיל אף הוא בתנועה. ווקר היתה פעילה בתנועת שחרור השחורים ובתנועת הנשים. לימים התגרשה מבעלה, אב בתה, ועברה להתגורר בניו־יורק. היא נמנתה עם עורכי הירחון הפמיניסטי Ms, פרסמה שלושה רומנים, שלושה קבצי שירה, שני קבצי ספורים ומאמרים רבים שחלקם קובצו בספר. כיום מתגוררת ווקר בסן־פרנסיסקו, שם כתבה את הרומן החשוב ביותר שלה „הצבע ארגמן".

„הצבע ארגמן" מביא את סיפורה של סילי מגיל 14, עת נאנסה על־ידי אביה, ועד לזקנתה. חלקו הגדול של הרומן מורכב ממכתבים שכותבת סילי לאלוהים, ובהם היא מתארת את מסכת חייה. המכתבים, הכתובים בדיאלקט שחור, עם השגיאות התחביריות והאחרות המתבקשות מהשכלתה הנבוכה של סילי, הם הפינה הפרטית היחידה בחייה של הגיבורה. סילי, שילדיה נלקחו ממנה על־ידי אביה־אביהם (מאוחר יותר מתברר לה שהוא אביה החורג) נעשית עקרה. אביה משיא אותה לגבר שהתאלמן לא מכבר וזקוק לאשה שתטפל בילדיו ותדאג לצרכיו ולצרכי הבית. את האושר המקרי, שכלל לא ייחלה לו, מוצאת סילי בזרועותיה של שוג אייוורי, זמרת קברטים שהיא גם אהובתו של בעלה.

על תהליך כתיבתו של הספר, שזיכה אותה בפרס פוליצר, כותבת ווקר: „לא תמיד אני יודעת מנין בא גרעין הסיפור, אך ב„הצבע ארגמן" ידעתי היה. טיילתי ביער עם אחותי רות ושוחחנו על משולש אהבים ששתינו הכרנו. רות אמרה: ואת יודעת, יום אחד, האשה ביקשה מן האשה האחרת שתשאיל לה זוג תחתונים. מיד מצאתי את החוליה החסרה בסיפור שכתבתי בראשי – סיפור על שתי נשים שהשתיים נשואות לאותו גבר... נתתי לעצמי חמש שנים לכתיבת הספר, אך ביום שעזבה בתי את הבית לחופשת הקיץ, פחות משנה לאחר שהתחלתי לכתוב, כתבתי את העמוד האחרון. לשם מה עשיתי זאת? זה היה כאילו איבדתי את כל אהובי בבת אחת. תודה לה רבקה (בתה של ווקר), אחר כך סילי, שוג, נטי ואלברט, מרי אגנס, הארפו וסופיה, אלנור ג'יין, אומטנגו, אוליביה. למזלי, נותרו לי השמיכה שלי ואהובי. השלכתי עצמי אל זרועותיו ובכיתי".

„הצבע ארגמן" ספג ביקורות קשות בעיקר מצד גברים שחורים, שמצאו עצמם נפגעים מן ה„טיפול" שנתנה להם ווקר בספר. מבקרים מסויימים ראו בספר התנשאות, ואחרים, נשים וגברים, כתבו כי עייפו מלקרוא על עניני שחרור האשה ויחסי גבר־שחור־אשה־שחורה. גם שאול מ„העתיד" לא אהב את הספר. „נמאס לקרוא על הנושאים האלה", הסביר.

אולם על אף ש„נמאס" וש„הנושא באלי", הספר כתוב ברגישות נדירה ובפיוטיות רבה. אני אהבתי אותו מאד. גם סטיבן ספילברג אהב את הספר ותרגם אותו לשפת הקולנוע. העובדה שהסרט לא זכה באוסקרים מדברת אולי לשבחו. „הצבע ארגמן" הוא ספרה הטוב ביותר של ווקר עד עתה.

סופרת אליס ווקר. „הצבע ארגמן", פוליצר ופרס

היטלר לחץ את ידו / גדעון קרץ, פריס

„קרלוס? לא מכיר אותו"

הבנקאי השווייצרי, פרנסואה גנו, הגיש לפני חודשים אחדים תביעה משפטית נגד כמה עתונאים צרפתים שקישרו אותו לרשתות טרור ניאו־נאצי ולמחבלים פלסטינאים, וחזר בו. כך, אבד אולי הסיכוי האחרון לשמוע תחת שבועה, וממקור ראשון, את גירסתו של אחד האנשים המסתוריים ביותר בימינו – מיליונר נאצי פרו־פלסטינאי ואנטי־ציוני, ששמו חוזר ומבצבץ בסיפורים האפלים־המרכזיים של מחצית המאה הזאת. קשה, למעשה בלתי־אפשרי, לשוחח עמו. האיש, גבוה־קומה ובן שישים־וחמש, שערו הדליל אפור ואסוף בקפידה לאחור, הוא לובש חליפות כהות וחי ברווחה על גדות אגם ז'נווה. „אני אדם מאוד בנאלי", אמר, כשניסו לשאול אותו על פעולותיו. אך תולדות חייו, כפי שאפשר לשחזר באמצעות אנשים שהצליחו לקשור איתו שיחה ארוכה יותר, וממקורות אחרים, רחוקים מבנאליות.

פרנסואה גנו נולד בעשרים ושישה באוקטובר 1915, בלוזאן במשפחה בורגנית אמידה, שעסקה בענייני כספים. „חונכתי ברוח של אהבה לצרפת. ברינה זו שימשה עבורי מעין אידיאל", סיפר לעתונאי צרפתי. אך במהרה פגש אידיאל חדש: אדולף היטלר. גנו הצעיר זוכה ללחוץ את ידו של הפיהרר, לחיצת יד קצרה אותה לא ישכח לעולם. החל מ־1931 הוא שוהה שלוש שנים בגרמניה. משתתף במפגנים נאציים, ומתלהב מכתבי היטלר. הרבה יותר מאוחר הוא ישים סייג להתלהבותו: „היום אינני עוד נאצי ללא תנאי, אבל הפנומן הנאצי הוא יחיד במינו בהיסטוריה. הנציונל־סוציאליזם מצא פתרונות לשינויים הגדולים של המאה העשרים. אני ביקורתי כלפי היבטים מסויימים. השאלה היהודית, זכתה, למשל, לטיפול רע במיוחד. אסור היה לקטלג אנשים תוך התבססות על המוצא של הסבתא שלהם. זוהי גישה ציונית. מבחינה זו עשה היטלר, שלא מרצונו, לציונות את השירות הגדול ביותר שניתן לתאר". ב־1934 הוא חוזר לשווייץ ומצטרף לחוגים הניאו־נאצים. ב־1936 הוא יוצא לפלשתינה ונועד עם המופתי של ירושלים חאג' אמין אל־חוסייני. פעילותו במהלך מלחמת העולם השניה לוטה בערפל. אנשי מחתרת צרפתית מעידים כי קשה היה להגיע אליו משום שהיו לו מהלכים בשלטון. השווייצרים „ביקשו בעדינות להגיה לפרנסואה גנואר".

„היום אינני נאצי ללא תנאי, אבל הפנומן הנאצי הוא יחיד במינו בהיסטוריה. הנציונל־סוציאליזם מצא פתרונות לשינויים הגדולים של המאה העשרים" – כך פרנסואה גנו, בנקאי צרפתי־שווייצרי, איש עולם הטרור שעשה דרך רבה – היטלר, הברחת נאצים, אלג'יריה, לוב, הבריגדות האדומות, טרור־פלשתינאי. גנו – דיוקן

משיחזור חלקי של מעשיו, עולה שב־1940 ניהל גנו, יחד עם שותף לבנוני, באר בג'נבה בשם „אואסיס". על־פי עדויות שונות שימש הבאר כמקום מפגש לסוכנים גרמנים עם הנאצים השווייצריים. היום מוכן גנו להודות לעתון שווייצרי, כי הקשר היחיד שהיה לו עם הביון הגרמני, היה כאשר הכיר בבלגיה ב־1942 עריק מן ה„אבווהר", פול דיקוף, שלא היה, לדבריו, נאצי אלא קתולי. הוא הבריח אותו לשווייץ ב־1943. „זה היה בניגוד להשקפותי, אבל ידידות קודמת לאידיאולוגיה". פול דיקוף נעשה אחר־כך מפקד המשטרה של מערב־גרמניה וראש ה„אינטרפול". מרי־מדלן פורקאד, מראשי המחתרת הצרפתית, סיפרה כי על־פי מסמכים גרמניים שהגיעו לידיה, העבירו בנקאים גרמנים מתבל הזהב את כספם לגנו, ערב התבוסה הנאצית.

מאוחר יותר נודע לה, כי רבים מן הנאצים שברחו לאחר המלחמה רכשו לעצמם דרכונים חדשים באמצעות גנו. גנו היה איפוא, האיש שהעביר את „האוצר הנאצי" או חלקים ממנו למערכת הבנקאית החסויה של שווייץ. הוא היה, בלי ספק, קשור, ואולי אף דמות מרכזית, ברשת „אודסה" המסתורית, שהבריחה נאצים לדרום־אמריקה, בסיוע גורמים בכנסיה הקתולית. עוזרו של היטלר גנראל הס.ס. קארל וולף, סיפר, זמן קצר לפני מותו בשיבה טובה בגיל שמונים וארבע, כי גנו עשה שירות גדול לנאצים הבורחים, שימש איש־קשר למלטים, וטיפל בחיילים נרדפים בשבי הצרפתי.

ב־1946 מופיע גנו שוב מעל לפני השטח, ומתרכז במטרה מרכזית אחת: לערוך רהביליטאציה לאידיאולוגיה הנאצית, באמצעות רכישת זכויות הפירסום ל„צוואותיהם" של ראשי הרייך השלישי. האידיאולוגיה שלובה בעסקים, ובמטרה זו יגעים במלואה. „גזלו מן הנאצים כל מה שהיה להם", סיפר לעתונאי צרפתי, „ב־1945 לא היו להם כל זכויות. פרט לפרצה אחת שהבחנתי בה: זכויות היוצרים". תחילה הוא משיג חלק מיומנו של גבלס. „איש נפלא. גיבור. חבל שלא זכיתי לפגוש בו". הוא מקבל את הזכויות מן היורשים. אחר־כך באים כתבי מרטין בורמן ואדולף היטלר. הוא שומר על זכויות אלה בקנאות. ב־1952 תבע גנו לדין בית־הוצאה צרפתי שפרסם מה שהציג כעדות של בורמן על שיחותיו עם היטלר. גנו הוכיח כי רק בידיו נמצאת הגירסה המקורית. ב־1956 הוא זוכה שוב כשהוא מוכר כבעל הזכויות על יומני גבלס. ב־1973 הוא מוכר את זכויות היומן להוצאה גרמנית תמורת חצי מיליון מארק. במקביל לנוסטלגיה, מפתח גנו את אהבתו השניה, היותר אקטואלית – התמיכה במאבק הלאומנות הערבית נגד הציונות. בהקדמה ל„צוואה המדינית של היטלר" כתב גנו, כי בכוונתו לתרגם אותה לערבית וסואהילית משום ש„היטלר קרא לאנשי העולם השלישי להמשיך במפעל של הרייך השלישי".

ב־1955 הוא מתגורר בטנג'ר, ושנה אחר־כך עובר לקהיר. שם הוא פוגש נאצים רבים להם קשר, אלי, להיטלט לשטאנדארטנפיהרר לאופולד גליין, שהתאסלם ושינה שמו לעלי אל־נאסאר מוסר ואחרים. חוג הידידים שלו כולל את הדוקטור שאכט, מי שהיה שר האוצר של היטלר, ואת הטוניסאי איברהים הפיד, שהיה סוכן מרכזי של הביון הגרמני, ומתגורר בספרד. בחוגי הביון הוא ידוע אז כסוכן מצרי. בקהיר עוסק הבנקאי גנו ביצוא־ביבוא שמטרתו המוצהרת לסייע לתנועה הלאומית הערבית. הוא מקים יחד עם קפטן ס.ס. ברימוס הנס רייכנברג חברה בשם „ערבו־אפריקה". רייכנברג יכהן אחר־כך כיועץ כלכלי לממשלת אלג'יריה, ואילו גנו יחזור לשווייץ כדי להקים בשותפות עם הסורי זוהייר מרדם ביי „הבנק המסחרי הערבי" בג'נבה. הוא מטפל בכספי הפל"נ, תנועת השיחרור האלג'ירית, ומארגן למענה הברחת כספים של אלג'יראים החיים בצרפת לשווייץ. חלק ניכר מן הכסף שהוברח, הוצא באמצעות סחיטה ואיומים. כשאלג'יריה נעשית עצמאית, עובר גנו להתגורר שם, לנהל את הסניף המקומי של הבנק שלו. לרוע מזלו, הוא נופל קורבן ליריבות פנימית בצמרת השלטון החדש.

פרנסואה גנו. בנקאי עם אידיאולוגיה

כשמוחמד חיידר נמלט לספרד, משליך אותו בן־בלה את גנו לכלא, ומאשים אותו בהעברת שישים מיליון דולר מ„אוצר המלחמה" של הפל"נ לשווייץ, על שמו של חיידר. גנו מכחיש ופותח בשביתת רעב. בפברואר 1965 משחרר אותו בן־בלה מן הכלא. גנו הסנטימנטאלי משתתף במרוקו בהלוויית חיידר שנרצח על ידי סוכנים אלג'יראים בספרד. „אוצר הפל"נ" נשאר בכספת השווייצרית. ממשלת אלג'יריה תזכה בהליך משפטי ובהחזרת הכסף רק ב־1979.

הבנקאי־האידיאולוג המאוכזב מוצא במהרה ידידים ולקוחות חדשים, ארגוני הטרור הפלשתינאים. כאשר מובאים ב־1969 לדין בווינטרטור שלושה מחבלים של אש"ף, שתקפו את מטוס „אל־על" בציריך, מופיע גנו באולם בית־המשפט כ„יועץ ההגנה". „אני נמצא כאן כידיד העם הפלשתינאי וכיועצם של הפרקליטים הערבים. אני עוזר, בהתנדבות להגנת הפלשתינאים", הוא מסביר. ב־1970 נעצר בנמל חיפה צעיר שווייצרי ברונו ברגוט כשברשותו שני ק"ג חומר־נפץ. הוא מודה בהשתייכותו ל„חזית־העממית לשחרור פלשתין" ונידון לחמש־עשרה שנות מאסר. „כששמעתי שאחד מבני ארצי יצא להלחם בישראל למען אידיאלים שאני שותף להם, הייתי נרגש". ההתרגשות מתורגמת לכסף. גנו מממן את ההגנה של ברגוט בישראל. אחר־כך, הוא יוזם את הלחצים השווייצריים על ישראל, שמביאים לשחרור המוקדם של ברגוט, המוצג כצעיר תמים שהסתבך באורח חד פעמי. אגב, עורך־הדין שהגן עליו, מוריס קרושו, נשא לאשה את אחת משלוש בנותיו של גנו, הכל נשאר במשפחה. בששה־עשר בפברואר 1982 נעצר ברגוט בפריס בלווית המחבלת הגרמניה מגדלנה קופ. ברשותם נמצא נשק וחומרי־חבלה. ימים ספורים אחר־כך מקבל שגריר צרפת בהאג מכתב איום חתום על־ידי המחבל קרלוס, ובו הוא תובע את שחרור ידידיו. כעבור ימים אחדים מתפוצצת פצצה קטלנית ברכבת בין פאריס למרסי. עתונים צרפתיים מתחילים לתהות על הקשרים שבין גנו, ברגוט ואינטרנציונל הטרור הערבי־אירופי. גנו תובע אותם לדין. כאמור, הוא יחזור בו ערב הדיון המשפטי שנקבע לבסוף לחמישה־עשר בנובמבר 1985.

„קרלוס? לא מכיר", אומר גנו בהחלטיות, כשם שהגיב על הכרזות אחרות שלו. דיווחים שונים מספרים על ביקורים תכופים שלו בלוב ובאיראן. יש הקושרים אותו לעסקות נשק עם איראן, ולמימון אינטרנציונל הטרור של קדאפי. מכל מקום, גנו לא מוותר על נאמנויות ישנות. וכאשר הובא לצרפת פושע המלחמה הנאצי קלאוס בארבי, יצא גנו לליון כדי לטפל בהגנה שלו. היו בידיו כנראה, אמצעי שיכנוע טובים, משום שהפרקליט המחוזי בכבודו ובעצמו, אלן דלה סרבט, הציע את שירותיו הטובים. אך גנו החליט לבסוף לבחור בז'אק ורגס, דמות „ציורית" בפני עצמה, פרקליטם הקבוע של מחבלים ערבים וניאו־נאצים בצרפת. ורגס טוען שהוא עובד ב„התנדבות". יודעי־דבר אומרים, שההתנדבות נודבה ברוחב־לב על־ידי גנו, מכספי ה„קרן הנאצית" המפורסמת. גנו היום בן שבעים ואחד. חי בז'נבה אבל מבקר במזרח־התיכון.

טיולי אביב/צבי אילן

אל החוטם המקודש של הר הכרמל

פתיחת מסלול־טיול ברמת הנדיב הריצה אותנו למקום זה, לראות ולספר מה חדש כאן. רמת הנדיב נמצאת בשלוחה הדרומית של הכרמל, שהקצה שלה נקרא אל־חוטם – החוטם, על־שם הקצה המחודד של הכרמל. היא נמצאת מדרום לזכרון־יעקב.

במרחקים, במעלה הגבעה, מפנה את הבאים שלט אל רמת הנדיב, הידועה בגניה הנפלאים, המשתרעים על 70 דונם, בקבורתם של הנדיב, אדמונד דה־רוטשילד ואשתו עדליידה, ובנופים הנשקפים אל הים. העובדים במקום שומרים על נקיונו ושלמותו בקפדנות יתירה. בנוסף לגן נמצאים ברשות „יד הנדיב" 4700 דונם של פארק פתוח, המורכב בעיקרו מחורש טבעי, שבמשך השנים נפרצו בו דרכים וניטעו בו נטיעות. עתה, בשיתוף עם החברה־להגנת־הטבע מכשירים את הפארק לביקורי קהל. העבודה נעשית בפיקוח אדריכל נוף, תוך מאמץ שלא לפגוע בחי ובצומח, ולפתח אתרי טיול מרוחקים זה מזה. העבודות נעשות בידי חוגי־נוער של החברה, המופעלים על־ידי בית־ספר שדה חוף־הכרמל, שבמעגן־מיכאל.

בימים אלה נפתח לפני הציבור מסלול טיול ראשון לטיול עצמי. זהו מסלול טבעתי המתחיל ומסתיים בגן הזכרון, ונמשך כשעתיים־שלוש. זהו שביל משולט, בן 10 תחנות, המגיע לשוליו המערביים של המצוק, יורד לנחל הנדיב ולמערת כבארה, היא מערת האדם הקדמון, ועולה שוב לגנים. בדרך יש צמחיה ותצפיות אל נופים קרובים ורחוקים, נופי טבע ואדם. זכריה בדרוד, מבי"ס שדה, מספר שבעתיד ייפרצו עוד שני מסלולים, לניקבת עין־צור, שנתגלתה אשתקד, ולשוני.

במבצור אל־יעקב שבתחום הפארק, מנהלים יזהר הירשפלד ורבקה בירגר, חפירות ארכיאולוגיות. החופרים הם בני חוגי נוער של החברה־להגנת־הטבע, ביוזמת ובמימון קרן רוטשילד. מקום זה ידוע מכבר כמקום גל־אבנים מקודש על־ידי הערבים. לפי מסורת מקומית זה קברו של רבי עקיבא, ויהודה זיו מצא לכך גם אסמכתאות מחקריות. נראה שזהו „הר סינה", שאותו ציין „הנוסע מבורדו" בשנת 333 לספירה, ושלרגליו, סיפר, יש מעיין שכל הרוחצת במימיו – תתעבר. הכוונה היתה, כנראה, למעינות שוני. פיסגת ההר היתה מקודשת, ויזהר ואנשיו חושפים בה מבנה או מיתחם גדול מאוד מהתקופה הרומית הקרובה, שכנראה הוקם בתקופה הביזאנטית בית־חווה גדול (ואולי מנזר חקלאי), שחדריו היו מקומרים והיה לו אגף אורחות יפה. בצד החווה נחשפה גת משוכללת. המקום הוא הגבוה ביותר בחוטם הכרמל. תצפית הנוף ממנו יפה, בייחוד לחוף הכרמל, לקיסריה ולנמליו העתיקים. יש לקוות שמקום זה ייפתח לביקורי הקהל הרחב, בהקדם האפשרי.

לגינוסר, הכינרת וקצרין

בטיול לצפון בחרנו במסלול שיש בו גם חידושים. רבים רוצים לראות את הסירה הקדומה שנחשפה בכינרת. אין קל מזה. נכנסים בכניסת נוף־גינוסר שלאחר מגדל (לא בכניסות לגינוסר עצמה), נוסעים עד „בית אלון" שבנייתו הושלמה, ועתה יוצקים בו תוכן. בינו לבין הים (והשילוט מכוון למקום) נמצאת הסירה בתוך בריכה בנויה. רוב הסירה מכוסה ורק החלק שנראה, דיו כדי להגיד „ראיתי את הסירה העתיקה".

מכאן מצפינים, עוברים ליד טבחה, שרצפות הפסיפס בכנסיה שלה שופצו לא־מכבר, פונים מזרחה, עוברים את כפר נחום, ובית־כנסת שבו (דמי־הכניסה נמוכים). עוברים את הירדן ב„גשר אריק", עוברים דרך בקעת בית־צידה, ועולים עם הכביש דרך יער יהודיה. מיד לאחר חוות הבקר של גוהאיתן יש שביל (אדום), ולא מכבר הוציאה החברה להגנת הטבע את מפת סימון שבילי הגולן התחתון ובהם מסומנים השבילים הללו) דרומה לשרידי היישוב היהודי הקדום יהודיה, הנמצא בסמוך. שמאלה מהכביש תמצא את „חניון (הרכב) יהודיה". שם תחילתו של אחד השבילים (ירוק) המובילים אל נחל זוויתן, אחד ממסלולי הטיולים החביבים בגולן. בעבור שני ק"מ בכביש תמצא מערבה (שמאלה), שביל (כחול) אל מפלי זוויתן. ההולכים ברגל בגולן, ראוי שיצטיידו במפה זו.

הכביש ממשיך אחר־כך בגבה ...קם לשמורת קצרין הקדומה. משם הוא יורד צפונה, חוצה את נחל זוויתן. מכאן מתחיל שביל הנחל (אדום), ותמיד תמצא שם מכוניות שהחנו ההולכים בנחל. הכביש ממשיך, עובר סמוך לאיזור התעשיה של קצרין וליד קצרין הקדומה, כפי שמורה שלט גדול וברור. זהו אתר שהוכן לביקור, עם שבילים, שירותים, מים, וחניון. יש במקום בית־כנסת קדום ולידו מבנים של הכפר בתקופת התלמוד. כמה מן הממצאים החשובים שנתגלו במקום, מוצגים במוזיאון שבקצרין הקרובה. אפשר לערוך סיבוב בקצרין החדשה והמתרחבת, ואחר־כך לחזור באותה דרך. מסלול אחר, וארוך יותר עובר מקצרין צפונה, לכביש נפתולות יעקב, כשמר־הירדן, גדות, מחניים עד לצומת מחניים. מכאן אפשר לפנות לראש־פינה. אך הפונה ימינה, יעבור על־פני תל־חצור ומוזיאון חצור, ויגיע כעבור מרחק קצר למושבה יסוד־המעלה. בקצה המזרחי שלה עוברים ליד שרידי בית־כנסת, ומשם אפשר להמשיך לבית־הזורבוביץ שנחנך זה עתה. שחזורו שם אורחות־חיים של הדורות הקודמים במושבה בוכת־הקודת. הכביש בין המטעים מוביל לשמורת החולה, שאף היא ממתינה למבקרים. אם אין מספיקין לראות הכל ביום אחד, אפשר ללון באיזור, ולבקר באתרים אחרים כגון, שמורת נחל דן ובניאס. הימים ימי אביב ועשויים להיות מסיבים. נא להצטייד בכיסוי־ראש ובכמויות מי־שתיה.

יער יתיר ועזים היהודית

„הרוצה להחכים, ידרים" אמרו חז"ל. אנו מציעים לעשות זאת ביער יתיר שבדרום. במעבר מדרום הר חברון לבקעת ערד. אם בעבר היה למקום חן יוצא־דופן, של יער גדול באיזור שאין בו כמעט עצים, עתה הפך היער גם לצומת דרכים חשוב, נקודת מעבר וסיום למטיילים, הן מהצפון והן מהדרום. שישה ק"מ מצומת שוקת (שעל כביש באר שבע־חברון), בכביש לערד, פונה כביש משולט ליער יתיר. אחרי 14 ק"מ של נוף גבעות עגלגלות־רכות, עם דשא עשב ירקרק, הרבה מאהלי בידואים (למרות התרכזותם בעיירות), ואחרי נחל אשתמוע, אחד מיובליו הרבים של נחל באר־שבע, נראה לפתע הכתם הירוק של היער. ממצודת היערנים, שבמרכז היער, ניתן לצפות אל היער וסביבותיו (יש גם שירותים). ישנם ביער שני „מסלולי חניון", בהמשך הכביש הראשי החוצה את היער צפונה. אם תרצה לנפוש כאן עם משפחתך או בחברת חוג ידידים, דע לך שהמרחקים בין שולחנות הפיקניק כאן גדולים מהרגיל. אם תשוטט ביער, תראה טראסות בוראויות, עדות לניצול קדום של עמקי הנחלים לחקלאות. הכביש ההולך מסביבת מצודת יתיר ממשיך לסמוע, היא אשתמוע הקדומה, שיש בה בית־כנסת קדום (המפתח בידי בעל בית־קפה שסמוך לבניין). אלה הפונים ליהודה ושומרון, כדאי שייסעו ביותר מרכב אחד וישצטיידו, במידת האפשר, בנשק.

עזים היהודית

הכביש החדש מיתיר עובר בקירבת שני אתרי טיול רב־עניין. הראשון הוא חורבת ענים, הנמצאת בצד הכביש, כחצי ק"מ מהסתעפות כביש אשתמוע, על גבעה בגבורה היער. לפי דברי ההגמון אבסביוס במאה הרביעית הרי „ענים – ט' מיל מחברון דרומה, כפר גדול מאוד של יהודים". ובערך „עזים", שמה של העיר המקראית שבנחלת יהודה, הוא אומר, שממזרח לענים היהודית מצוי, „כפר אחר ענים... היום כולו נוצרים". החורבה שלנו באמת נקראה ע'וינה המערבית ואילו השניה – המזרחית. בקרבת מקום. אכן, נמצאו שרידי כנסיה. רק הגיוני שבענים היהודית יהיו שרידי בית־כנסת. ואמנם מצאנו אותם, וקל מאוד לראותם.

כ־20 מטר מהפסגה ישנם שרידי מבנה שבדלתות בו שתי אבנים הנראות היטב גם מהכביש – שני משקופים גדולים מאד, שאחד מהם מגולף. כאן נמצא כנראה בית־הכנסת, ואלה משקופי פתחיו שהיו מן הסתם באותו קיר, המזרחי, כמו בסוסיא ובאשתמוע (וכנדרש בתוספתא). ממזרח מונח בארמה עמוד, על הגדר שמצפון, מונח שבר בסיס עמוד, ומצפונו שבר מזוזה ועוד „אבנים יקרות" שעיטרו בעבר את הבניין. בראש הגבעה יש מצודה גדולה ומרובעת, מצודת ענים המקראית. במזרח היישוב, לכיוון המדבר, יש מבנה רציני, בעל חזות של מיבצר או מצודה קטנה. ההנאה בענים גדולה במיוחד, כי היא מאפשרת לכל אחד לגלות בעצמו את האבנים, ואת המיתאם היפה בין המקור ההיסטורי והממצא הקיים בשטח.

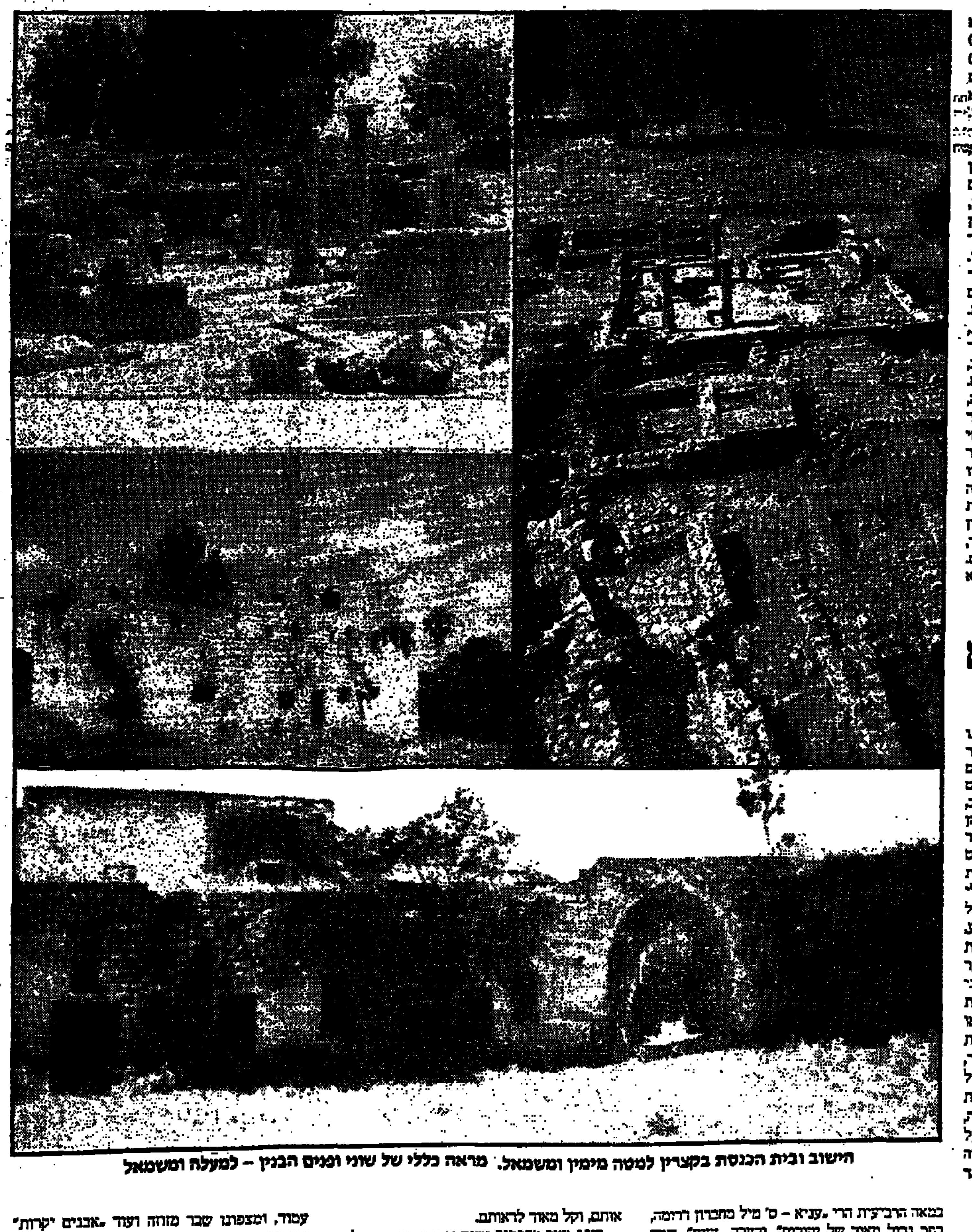
הישוב ובית הכנסת בקצרין למטה מימין ומשמאל. מראה כללי של שוני ופנים הבנין – למעלה ומשמאל

דרך המלך

הפריט השני מצוי על אותו כביש, אחרי 5 ק"מ – סמוך למיסעף שבצידו האחד פונים לקריות ולערד, ובצד שני לקיבוץ הר־עמשא. ליד מגדל מים מבוטן – עובר דרומה הכביש הרומי הראשי, שקישר את ירושלים עם אילת, בתקופת הלגיון הרומי העשירי. זהו כביש סלול היטב ברוחב 5־7 מטרים והוא מכונה „מעלה דרגות", על־שם המדרגות הרבות הבנויות לרוחבו, כדי להבטיח שתשתית הכביש תהיה יציבה, בייחוד במורד מהר חברון לבקעת ערד. לפני 16 שנה נערך שם סקר על־ידי זאב משל. לאורך כמה מחלקיו יש סימון שביל; ואם אתה חפץ בסיור רגלי נעים, במקום שהילכו בו הלגיונרים הרומאים, הנח את הרכב ולך בדרך קילומטר אחד או שניים, ומובטח שתיהנה. אם לא „תפסת" את הכביש כאן, תוכל לעלות עליו בקיבוץ הר־עמשא. על הר עמשא עצמו (נ"ג 859), יש מיצר של הדרך, ותצפית נהדרת לכל בקעת ערד והנגב הצפוני.

בין צרעה ואשתאול

מאז סלילת הכביש הראשי המהיר לירושלים, כמעט שאין משתמשים ב„כביש הגבוהה", העובר דרך צמתי נחשון ושמשון. למעשה זהו כביש המוביל לאתרי טיול ואחד המרכזיים שבהם הוא „יער הנשיא", שבין צרעה ואשתאול. היער גדול ואין בו חשש מצפיפות־יתר.

במרכז היער מתנשא מצפה תל־צרעה, ובדרומו שוכן תל העיר המקראית. בחלקה הדרומי נראים הפתחים של הקברים החצובים, שבהם נטמנו תושבי צרעה שהלכו לעולמם בתקופות הרומית והביזאנטית. מעט מעל לקברים, בחלק הדרומי של התל, יש שרידי מבנה ובמרכזו שני קברים. על אחד מהם כתוב „השופט שמשון הגיבור" וזוהי מסורת ישנה, המסתמכת ודאי על הנאמר, כי לאחר שהפיל שמשון את הבית על עצמו ועל הפלישתים נשאו אותו בני משפחתו, וקברוהו בין צרעה ובין אשתאול, בקבר מנוח אביו שהיה תושב צרעה (שופטים ט"ז, ל"ו־ל"א).

משם כדאי לנסוע לחירבת אישתונה. לשם כך, נוסעים מאיזור הקברים כקילומטר וחצי מערבה, עוברים על פני חורשת מכס בודנהיימר, ומול שלט החורש על־שם ו. הילדרד, פונים בדרך רחבה ונוסעים בה כמה מאות מטרים עד לעיקול בדרך, שממנו מדרים פס־אש רחב. הולכים בו 200 מטרים, ולפתע „נופלים" על ריכוז שרידים עתיק (נ"ג 1475.1315) זהו מיתחם קטן, בנוי מאבני גזית מסותתות היטב. במקום היה, כנראה, מנזר חקלאי מבודד, בלי ישוב סביבו. הוא הכיל מבנה מגורים ושתי חצרות, שבאחת מהן בור מים יפה. ממערב למבנה יש שרידים של בית־בד שלם, שבו ייצרו שמן, ומכאן גם שמו הערבי של המקום, חירבת אישתונה, חורבת השמנה.

דן בן יעקב

מהדרך המזרחית החוזרת מיער הנשיא אל הכביש, יש גישה אל המבנה, הנחשב עתה כקבר דן בן יעקב, כפי שגם מלמד שלט בצד הכביש הראשי. המסורת נשענת על הזכרת „מחנה דן" בין אשתאול וצרעה (שופטים י"ג, כ"ה). זהו בניין שבו „מחראב", כוך תפילה הפונה דרומה ומצוי במבני תפילה וקבורה מוסלמים. כיום יש במקום שלטים, וכתובות, חקן על פרוכות המתנוססות על הקבר שבפנים, הקרוי קבר דן. ליד הקיר ניצבים ארונות, שעל מדפיהם ספרי־קודש. מעניין היה לאתר בסמוך שרידי ישוב עתיק – בורות, קברים וכן אבני גזית, פסיפסים בודדים, חרסים ואף מטבע ביזאנטי. אחיזת האדם כאן, ואולי גם מסורת הקבורה, הם, על־פי סימנים אלה, קדומים למדי.

עכשיו
לספרות, אמנות ועיון

הצור והגל

מאת גיורא לשם

אברהם הגורדני־גרין, „שלונסקי בעקבות ביאליק", הוצאת „אור־עם", תשמ"ו, 167 עמ'.

*„ואני, במכתשי, עת כבך רתצתי, נשקתי
שברתי גאון עוזך ויסודך לעפר שחקתי,
ואת־מה שבייך במים ובעפר מלאתי
פרצים, במקום אדרות אידי עליך כלותי־"*

ח.נ. ביאליק „הצור והגל"

מה יעשה משורר, והוא בדמנו של משורר כביאליק, ואלמוני? זוהי סיטואציה טעונה בהרבה חומר נפץ אישי והיסטורי. שלונסקי, שלא היה עיוור להלכה של ההיסטוריה, חש בסכנה הטמונה בעוצמתו של הנוסח הביאליקאי. מאבקו על עצמאות סגנונו בעד על אופיו וכשרונו, אבל גם על שבר בשירה העברית, שמרכזו כוחה נעתק מן הגולה ועבר לארץ־ישראל. חילוף המשמרות הראשון, הוא „השירה הצעירה" במאמרו של ביאליק, לא עלה יפה, כי לא השתחרר מן הנוסח הביאליקאי. הגל השני, שראשיתו בשלונסקי ואחריתו באלתרמן, שינה את דמותה של השירה העברית בארץ־ישראל ואת מהותו של הזיקה על הזיקה של הספרות אל החיים, וממילא את אופני השימוש בלשון.

חילוף משמרות, כתופעה, איננו מוגבל לשינויו של אופן הביטוי, גם לא לניסוחם של עקרונות פואטיים חדשים, כפי שהורונו דוגמאות מן ההיסטוריה של התרבות. לעתים הוא לובש צורה של מאבק אישי או כיתתי על עמדות לתפקידים בחיים הספרותיים המעשיים, המוסדיים, אך צורה זו של מאבק לא תידון כאן. באשר יש למאבק אופי אידיאולוגי, חוץ־פואטי כביכול, אסור לשגות באשליה, שויכוח פואטי איננו ויכוח אידיאולוגי. חילוף משמרות הוא שינוי בנורמות הכתיבה ובנורמות השיפוט, גם אם לא נשמעת במהלכו קריאת תיגר על נורמות הכתיבה והשיפוט של הדור הקודם, משום שתמיד מתרחש בחילוף כזה מעבר ממעגל אחד של זיקות ספרותיות־תרבותיות אל מעגל אחר.

בדור העליה השלישית קמו סופרים בעלי תודעה שונה לגמרי מזו של בני דור ביאליק. קהל הקוראים שינה את טעמו. גם הלשון השתנתה, ובמיוחד בגלל המעבר מהגייה לשון אשכנזית אל מבגינה ספרדית. העברית החדשה נהיתה לסמל ציוני, ועמה נדחקו שפת יידיש ותרבותה לצדדים. חלוצי העליות, השניה השלישית, נהיו במהלך שנות ה־20 לנושאי דגלה של העבריות החדשה ושל אורח החיים החלוצי החדש, וחשו לא מעט בוז לאיכרי המושבות וליושבי הערים השבעים והבעל־בתיים.

על רקע זה, ולא רק מכוחם של הבדלי מזג ואופי, צריך להעריך את הופעתו של שלונסקי בספרות העברית. ראשיתה, כמאז ומעולם, בשירי מסר ובהבעת של התנגדות למסורת המקובלת בספרות: „כל מסורת – תחילתה דוגמא וסופה הרגל: הדוגמא נוטלת מכונה את התמימות האמתית, את הסבר פנים יפות, אבל משאירה היא בכל זאת את הסיפוק הקר של 'קיום מצוות'. בא ההרגל ומושכה אל אחרי הכיריים, לחמם את אבריה הישישים ולסרוג שם עקבי פוזמקאות בלים. המליצה חולה מחולת דוגמא, – המליצה מפקקת 'כבכל' וכו'. „המלה נכבצת, מחולת על כבודה. המלה איננה רוצה לצאת לחופשי: אהבתי את אדוני ולכן הרצע את אזניה במרצע אל המזוזה. וכשאתם נהגים: צירופי מלים: אסוציאציות! רואה אני: המליצה השחילה חוט אפור תרזוניה של אסוציאציות, והעיקר: בלי חופה וקידושין! (יותר מדי טהרת־משפחה בלשוננו). כל צירופי־מלים – התמסרות הפקר, כלולות־לילי־אחר" („הדים", תרפ"ג). ויש, כאמור, אי התאמה מסויימת בין הטענות ללשנן – כי מהי המשמעות לאשורה בלי ידיעת האסוציאציות ולשון הכתבים המקודשים?

הביקורת השלונסקאית, אשר התכוונה להיות, בראש וראשונה, ביקורת תרבות, ריכזה את „תוכחתה" ביותר כבדים בביקורת לשון השירה תושאית. התביעה לוויתור על עודף פיגורטיבי, גינוי הפיגורות שהן רק לשנן, היא פן נוסף של השאיפה להשליט את השירה הישירה, בעלת האותנטיות הבלתי־אמצעית, כנוסח. בעניין זה קשה לזכור, שהתביעה העקרונית הלכה בד בבד עם הפראקטיקה הפיוטית של שלונסקי. מבחינה היסטורית – ורק בהקשר כזה יש משמעות למרד השלונסקאי בביאליק – חשוב להצביע על דמיון עקרוני בין התביעה השלונסקאית לריסון העודף הפיגורטיבי בין ביקורתו של זך על שירת שלונסקי ואלתרמן: „לשונו של אלתרמן – כמוה כלשונו של שלונסקי – פיגורטיבית ומטאפורית ברחוסיות רבה. אם על המקבב נאמר שהוא מיכאניסטי ביותר ובאולי, הנה תיאור זה הולם לא פחות תבנתיות שאינה נרתעת מפני צרופים ולעתים קרובות גם רחוקים ביותר". בהבדל שבין שירת שלונסקי לזו של אלתרמן מבחין זך בפער שבין הפואטיקה של שלונסקי לבין מעשה שירתו „(...) עם כל הדמיון ביניהם, קיים בכל זאת הבדל מהותי בין עולמם הפיגורטיבי של שני המשוררים. אחד מגלויי הבולטים ביותר של הבדל זה עיקרו בכך, שהציור האלתרמני, בשלעצמו, הינו בלתי־צבור יותר מזה של שלונסקי. מכונס יותר בעצמו ומסתפק בגבולותיו ה„אחד־כלייני" שלו. באשר איננו גורר אחריו, בדרך של אסוציאציה תוכנית, שרת אימאז'ים וציורים דומים, המצטרפים יחד לנוף מטאפורי משותף, ואף אינו צמוד באותה מידה לרעיון פיגורטיבי או סמלי מוגדר כלשהו, המלכד יחד את כל ציורי השיר". זך מבטא בזה את ביתוס הצייה האודנגאנית, שיש אידיאה של צורה, שאליה תשוקה תלכיד השיר, וכי התלכיד חייב לפנות אל הבינה והשכל יותר משהוא חייב לפנות אל החושים. גלגל חוזר יש בעולם.

★

את ספרו של אברהם הגורדני־גרין ראוי לבחון כשני מישורים מקבילים - המישור המחקרי־אקדמי והמישור הביקורתי־ספרותי - אם כי לא ניתן, לכעשה, להפריד ביניהם. לעבודתו לשם קבלת תואר דוקטור („מלחמתו של אברהם שלונסקי לכינון הזהם השירתנו בין שתי מלחמות העולם". 1976) הוסיף הגורדני־גרין חומר שלא עבר לרשותו בעת כתיבת הדיסרטאציה. אינני מתכוון להעריך כאן את האספקטים האקדמיים־מחקריים שבספר, כי הערכה כזו היא בתחומו של החוקר האקדמאי. כמבקר של ספרות מעניין אותי הקורפוס הביקורתי וההיסטורי, שעיקרו דיון בדיאלקטיקה של חילוף משמרות ובקשר הגומלין שבין התפתחותו של שלונסקי כיוצר עצמאי לבין רגשות המשיכה הדחיה שקיננו בנפשו בקשר לאיש ביאליק ויצירתו. מחקרו של הגורדני־גרין מתבסס על ניתוח שירים, רעיונות פואטיים ואירועים ביוגרפיים. אלה מסודרים בשלושה נושאים השלובים זה בזה:

א. העניין הביוגרפי־אישי. החיבור איננו ביוגרפיה במובן המקובל של הז'אנר, הגם שיש לו רצף כרונולוגי. המחבר קושר את הביוגרפיה של שלונסקי אל חומרי שירתו מצד אחד, ולמרכיבי אופיו מצד שני. למשורר היתה נטיה לעטות מסתוריך על מאורעות בחייו. על פי טביעת אופיו נראתה לו הביוגרפיה שלו כמלאת רמזים סמליים לביוגרפיה של ביאליק.

ב. העניין הפואטי־פולמי. המחבר סוקר את השלבים השונים בהתפתחותה של החשיבה הפואטית של שלונסקי בהקבלה להתפתחות הביקורת על נורמות השירה של ביאליק ובני־דורו. הגורדני־גרין בודק את הפולמוסים הספרותיים בכתב ובעל־פה, את המוסדות והארגונים (אגודת הסופרים, לכשל) ואת מסגרות הפרסום הספרותי: כתבי־עת כ„הדים", „כתובים", „טורים", „מאזנים" והעתונים השונים. ה„חבורות" הספרותיות השונות וההוויה הסוציולוגית שבה חיו הסופרים וקוראיהם מתוארות בהקשר הפורמאטיבי הסוער של שנות ה־20 וה־30.

ג. העניין בשירה: המחבר מבחן משיריו של שלונסקי וקטעים מקבילים משירתו של ביאליק, לניתות שלוש מטרות: ביקורת לשמה – הערכה, הקבלת השוואה, ציור של התפתחות הצלבה מרנימה בין שירתו של שלונסקי במורי אוזניהן הרצועות של מליס־שפחות ולהמחרות של שעבוד הרוחך" („הדים", תרפ"ג).

המהפכנות תובעת מחיר, כמובן, ככל מחשבה חדשה. היא נידונה להיות, לפחות לזמן־מה, בודדת ובלתי־מובנת. היא מעמידה את תרבות העבר בסימן שאלה, אף אם היא מודעת לקושי הדיאלקטי שבקיום של עתיד שורשי ללא עבר. יסודות הפואטיקה של שלונסקי, שהם מחשבה מודרניסטית ארץ־ישראלית, מקורית, מותאמת לפואטיקות אירופיות, כוונו לערעור התפיסה המסורתית בדבר „שיקוף המציאות" בספרות, כתביעה להסטת מרכז הכובד מן העולם המתואר אל לשון השירה, אל החומר הלשוני. הפואטיקה של שלונסקי נבדלה מקודמתה ברצון לפנות אל החושים, ולא אל הבינה והשכל. בכך היא נענתה לדעה המודרניסטית, שהיתה מקובלת בשנות ה־20, כי החושים נעלים על התבונה: „כי צריכה אמונה, צריכה הרגשה אלילית המעלה את המיטאפורה לידי צלם, לידי סמל, לידי יצור מיתולוגי. מסורף שנתקעה 'משוגעת' בלבו, כי מזכוכית קרה, – צועד תמיד בכף־פה ובזהירות, פן ייגף ויישבר לרסיסים. הנה כי כן צריכה להיות התמונה הפיוטית: 'משגעת'. אלילית. מחייבת" („הדים", תרפ"ד). כיוון שאי־אפשר להפריד ממש בין חומר־השיר ללשון ובין צורה לתוכן, וכל הפרדה היא רק עניין שבמיתודה, עוררה הפואטיקה של שלונסקי את העניין בחומרי־השיר כיחס של אהבכיה. והעי לכל, שיר הוא הבעה מחייבת של רגשות הבשורה, ושלהן בלבד. כיוון שאין הוא משקף מציאות אובייקטיבית. זוהי, על כן, פואטיקה של רומנטיציזם. היא מבחינה בין „תוכן" (רעיון) לבין „צורה" (צלם), אך היא תובעת זהות מוחלטת בין לשון השיר לבין חומר המציאות.

מעבר לניסוחים הפואטיים של שלונסקי, כאשר הבחינה היא במרחבים ספרותיים גדולים יותר, יבחין הקורא כיום בקרבה שבין שירת שלונסקי לשירת ביאליק. הפואטיקה של ההווייה, שביאליק היה, הלכה למעשה, משוררה הגדול בעברית, היא פרשת המים בין שירתו של י"ל לבין כל השירה שנכתבה אחריו. שם גם מתוח הקו המפריד בין האדם בשירת ההשכלה, שהוא אדם חוזר, לבין התרחבות השירה לתוך נפש היחיד. הלקן קורא לתהליך בשם „הקטנת השקף", והוא אף נותן בו סימנים פילוסופיים: „א.ג. באומגרטן, הפילוסוף בן המאה הי"ח, קורא לחשיבה המונחת ביסוד היצירה האמנותית, חשיבה מעורפלת – לא חשיבה הגיונית, כי אם חשיבה הבשרית, שהיא קונפוזיה לעומת המחשבה הבהירה של הרציו. הספרות העברית בדורו של ביאליק מגיעה לידי כוח הבעה של אותה חשיבה מעורפלת. פחות ופחות ראציו, ועל כן יותר ויותר יצירה אמנותית אסתטית" („מוסכמות ומשברים בספרותנו"). תהליך זה, המאפיין את הספרות העברית מסוף המאה ה־19 עד ימינו אנו, כולל את ביאליק ואת שלונסקי במסגרת ה„השפעות" וה„נטיות" המוכללות, חרף רצונו של שלונסקי להיבדל מ„נוסח" שירת התחיה וכן הזרם הביאליקאי האפיגוני. הנה כי כן: הלשון צריכה להיות רעננה וחד־פעמית, ייחודית, חופשית מצירופים כובלים, ממליצות, כדבריו של שלונסקי בלשון עמוסת צירופים: „פרוצה האמנות ומתריזה – הנני מלה פלונית־אלמונית אסופית, ממזרת, ערומה ויחפה – אך נאה. ובן זוגה, פלוני אלמוני מן האספסוף. יענה: – מה לי אבא? מי לי אבא? יש לי משלי רב מהרה נישואין אורחים, אהבה חופשית בין מלים – בלי שרוכי־סגנון ובלי יחוסי־אבות לפואטיקה שלה ביסוס הפוכות לקום קשרי גומלין בין שירת שלונסקי ושירת ביאליק. במגמה זו של הניתוח תלויה התיזה של המחבר, והוא בעיקר יתרכז מאמרי.

כמקובל במוסיקה, אך באורח שונה כמעט מן המקובל בביקורת הספרות, יוגדר כאן המונח „מוטיב מנחה" (לייטמוטיב) כיחידה של טקסט שהיא סימן, קוד, אשר באמצעותו רומז המשורר, ברמיזה בעלת חשיבה פואטית, על זיקה ליחידת טקסט דומה, אם כי לא זהה זהות מיכאנית, בשיר של משורר אחר. המוטיב המנחה הוא, אם כן, איתות לזיקת גומלין בין טקסטים, דמיון בסמיים ביניהם, בתפקיד הזורע מסתם שיבוץ או אלוסיה או ציטוט. מקבץ של איתותים מבוזים כאלה יצביע, מכוח הקשרם ההיסטורי, על היחס הפואטי בין דורות שונים ועל דרכה של מסורת השירה החיה מדור לדור. כדי שמוטיב מנחה ימלא את יעודו כהלכה – יעוד של הבהרה, העמקה, הרמזה – הוא חייב להיות ברור לקורא. השאלה היא אם זהו תנאי מובן מאליו, והכוונה איננה רק לזיהוי הפשוט של המוטיב המנחה בשני שירים. הקשר בין המוטיב המנחה לבין העניין שהוא מייצג שהוא שדה המשמעות האמיתי של המוטיב המנחה, חייב לתחום בבהירות את ההקבלה המוטיבית המנחה הקיימת בין שני שירים או יותר. כאשר יש בין שני שירים דמיון מוטיבי מנחה, אסור לו לדמיון זה להיות אסוציאטיבי בלבד. כי מוטיב מנחה חייב לקשור את זיקת־הגומלין במישרין ובין שתי יחידות טקסט מוגדרות ומתוחמות היטב. כמו כן אין הזיקה המוטיבית המנחה אמורה להשתרע על פני תחום

שלונסקי וביאליק
(ועידת הסופרים, ת"א 1926)

אסוציאטיבי רחב, אף כי יש בה, כמובן, מן היסוד האסוציאטיבי. זיקה של מוטיב מנחה חייבת לעורר הבנה ספונטאנית בקורא, כהיכרות אסוציאטיבית ישירה, כזו שאינה תובעת פרשנות מיוחדת לזיהוי הקשר והבהרתו.

בשיר „חלפה על פני", שהוא שיר על השירה ועל המשורר, מוצפן קוד. הוא מתייחס אל פסוקים בספרי הנבואה בתנ"ך אך השיר מבטא היגד חשוב בפואטיקה של ביאליק, מן המוטיבים של טהרה וטומאה החוזרים בכלל יצירתו. תיבה זו חוזרת בשירת ביאליק גם בסוף חייו, והקבלה בין השיר „חלפה על פני" לבין הבית הראשון בשיר „אבי" שבמחזור „יתמות" תצביע על דמיונות מעניינים. התקדשות היא משאת־נפש. („מי הוא השרף אשר־עגיל פי ברצפת אש?"), ותום הילדות, לא מבוזת האשה, הוא המסתר את הציב בסופו של השיר: „או אקמה אלהלי אלי־הילדים, המשוקים לתומם ובנקיום אחוש ספתי". כן, זהו תום הביטוי ששלונסקי מהפך בו באירוניה בספר „דוי" (תרפ"ד), שבו מופיעות שורות השיר הללה: „אלהים: / עד ארגיעה תחלוף על פני בסימתך הזמה / ותפוג עד ארגיעה". הגורדני־גרין מקביל את הקטע הזה, וטיעונו הביקורתי משכנע, לשורות הפתיחה בשיר של ביאליק „חלפה על פני נשמת אפך, אלהים, חלפתני, / וקצה אצבעך התריך רגע מיתרי לבבי; / ואני שלתי הצרום האלא הביתה זהורך / במעל התעסף בלי חומרתי לאי־שפה פי / במה אבוא אל־הקודש ואיככה תסדר תפילתי –".

בניתוחו מצביע הגורדני־גרין על ההגזמה הפארודית שבטכניקה של שלונסקי מן המוטיב המנחה הביאליקאי, עד כי מתעוררת המחשבה ששלונסקי התכוון להטיל ספק במהימנותה של ההוויה הביאליקאית. בהמשך „דווי" ישגול שלונסקי גם במיטאפורות היונים והעורבים של ביאליק כדי להציבן כבעשות פעילות בעלילת הדווי, לצידם של נח, התיבה והמבול. תחת המסוה הפארודי מצביע המוטיב המנחה של שלונסקי על כוונותיו כמשורר וכבעל פואטיקה: „מי יבוא בשערי אלהים: / בר־לבב ותמים־בשר? / ואת צרוע חב אל מחוץ למחנה ישלחו? / ומה חפץ לתמימים באלה, / לתמימים אשר לא נגעתי? / אלוהי הנגועים – הוא האלהים: / – אכן, רק בהפך הוא / רק אנו המחנה, והמה – מחוצה לו". אין כל קושי בזיהוי המקבילה הזכה, אמנם הפוכת הכוונות, בשירו של ביאליק.

ובכן, תחום המשמעות של המוטיב המנחה את „חלפה על פני" הוא אקט המעבר – נשמת אפו של אלוהים (כוחה, הקראה, טוהר) חולפת על פניו של הדובר־בשיר. גם אצל שלונסקי, חרף ההמרות הפארודיסטיות שהגורדני־גרין מצביע עליהן, על־פי סיווגיה של זיוה בן־פורת ב„הפארודיה בביקורת העברית", נשמרות הרפרנציות הביאליקאיות המקוריות: אלוהים, נשימה להטת חולפת, נגיעה, זמן. המוטיב המנחה הזה מופיע בשירתנו גם לאחר הופעתו אצל שלונסקי. קריאת הפניה בשיר „רגע אחד" של זך היתה מפתיעה בשעתה בפרוזאיזם הנקי, הפתוח מן ה„אני" אל הקורא: „רגע אחד שקט בבקשה. אנא, אני / רוצה לומר דבר מה". על כך העיר יוסף שרון, במאמרו „כספר כמעט אין רואים את רמותר", הערה חשובה על מהות ההבדל בין שירת ביאליק לשירת זך ועל היות השיר סימן לתפנית פואטית: „חשוב לי להבהיר מדוע לא יכול היה נתן זך לכתוב שיר כמו „יהי חלקי עמכם". ב„יהי חלקי עמכם" יש לא רק עמדה מוסרית, יש בו משהו עקרוני־יותר שזך חמק ממנו, בעיקר ב„שירים שונים": מיתת הדין של אדם קונקרטי בעולם קונקרטי. במובן זה נתן זך רחוק מביאליק. יחד עם זאת, האמירה „רגע אחד, שקט בבקשה. אנא. אני רוצה לומר דבר מה" היתה חשובה לספרות העברית בזמננו, משום שהיא החזירה את המשורר קודם־כל לאיזו מחויבות מינימאלית לגבי עצמו". טוב רישה, אך זך מצפין את תחושת היעוד והשליחות בשירה במוטיב מנחה, המופיע בהמשך: „הוא הלך / ועבר על פני. יכולתי לגעת בשולי / אדרתו. / לא נגעתי. מי יכול היה / לדעת מה שלא ידעתי". השיר שואל את סמל האדרת ממעמד הפרידה של אליהו מאלישע ועלייתו של אליהו השמימה. מוטיב חילוף המשמרות, כאקט של הקדשה, מוזהה פה בבהירות: „... לפעמים אני מרגיש אותו קם / בשנתו, סהרורי כמו ים, חולף לידי, אומר / לי בני. / בני. לא ידעתי שאתה, במידה כזאת, אתי". כדאי גם לעיין בשיר ד' שבמחזור השירים „עכשיו הוא יורד קצת", כדי לראות שתחושות אלו של זך אינן מקריות או חד־פעמיות.

גם ויזלטיר מדווח על פגישה עם המוזה באמצעות המוטיב המנחה. במרובע משלו שרוי המשורר עם שיריו באהבה: „לפעמים אני שרוי במחיצת שירי. / אחרים מתם. הם סופרים על פני בלילה. / לוכותם עלי לומר שאני את שלו, / טוב לי על הלב, אני מאחל להם אהבה" („קיצור שנות השישים"). כלפי מי מופנה הקוד הזה, שכמובן יש לו מראית נייטרלית למדי? מן הסתם צריך לקרוא את השיר החדש ש„מכתבים ושירים אחרים" („עם עובד", 1986) גם כצופן, שאולי יזוהה בעתיד מוטיב מנחה חדש. בשיר הזה, המתריס נגד סוג מסויים של שירה פוליטית, מגיב ויזלטיר על בקשת השקט הזכית באמצעות פארודיה והיפוך אירוני: „אדם דרוך פותח עתון־בקר, / מאזין למהדורות החדשות, עוקב / אחרי שדורי הטלויזיה – ובערב המאוחר כבר יש לו מה לומר. / ותנו לנבזה את אשר לקיסר ולעתונאי את אשר לסרוסו / רק לא החירן הזה. ומעל לכל, / שקט, שקט אני אומר. / שקט שיהיה פה". גלגל חוזר יש בעולם.

★

סקירת הופעתו של המוטיב המנחה היא רק אופן אפשרי אחד לאיתור האריגים ב„גנטיקה" של שירתנו החדשה. מבקורתו־בצמת־רחבה יותר נראה על פי גלגוליו של המוטיב המנחה, כמו שיר של ביאליק (1916), כי מגמתה הכללית של השירה היתה בכוונה של הקטנת ההשקף של המשוררת. בשיר של ביאליק לאלוהים קיום מסויים – הדובר־בשיר פונה אליו וקורא בשמו. הפנה זו מאפשרת סיטואציה של עימות הרגעי („חלפה על פני") עם הנצחי. כך הדבר גם בשירו של שלונסקי. שלא בקודמים, שיר של זך רק מרמז על קיומו של עולם הנביאים, באמצעותו של הסמל התנ"כי, אך האלוהים עצמו נעדר, אינו קיים עוד. השיר יוצר את דיאלוג האני־אתה כיחסים בין בן לאב מופשט, בלתי מסויים. אצל ויזלטיר עוברים השירים על פניו של האני־הדובר בלילה, כחלום בהקיץ, אך אין פה אסוציאציות רליגיוזיות. המהלך מן הנשגב אל החולף, המפעם לפעם אל ההיתול, איננו רק פרי שלילת הנוסח הביאליקאי. ראוי להבחין בו את תפיסת הדברים על פי מצבות קטנות והעמדת השיר על מצב רגע־אחד.

(המשך בעמוד הבא)

אנדד אלדן

הַחֵרֵשׁ

חֵרֵשׁ חָרֵשׁ
שַׁעֲשׁוּעֵי תַּחְבּוּלוֹת
וְלִבּוֹ הַתָּלוּי
כְּפַעֲמוֹן
בַּגּוּף, חֵרֵשׁ לִמְזִמּוֹת
עָיֵף לִלְחֹץ אוֹתוֹת לַעֲבָרִים
נָטַעְתָּ שֹׁרֶשׁ שָׁוְא, שָׁבוּי
בְּשֶׁפַע שֶׁל עֵינוֹת כָּזָב
עַכְשָׁו אַתָּה תּוֹעֶה בּוֹ אַתָּה הַשָּׁת
לִפְגֹּשׁ בּוֹ
הַחֹרֶף בְּרֹאשׁוֹ הִשְׁאִיר כְּפוֹר שַׁלְגִּי
שֶׁבֶשׁ דַּרְכֵי גִּישָׁה
אַל יָשׁוּב אִישׁ. שֶׁחָשְׁבוּ עַל
פְּגִישָׁה
הַשְּׁבִילִים שֶׁהוֹלִיכוּ וּבִקְּשׁוּ בּוֹ
לָגוּר, לַשָּׁוְא סָבְבוּ
הָיוּ מַעְגָּל סָגוּר.

★ ★ ★

כִּבְרֵכָה עַל סְלָעִים רַכִּים
עַל סְלָעִים רַבִּים שָׁכַבְתִּי בְּחֵיקָם
רָכַנְתִּי אַף אֶל אֲבָנִים שֶׁל אֲחֵרִים
עַתָּה קָנִיתִי טַבְלַת בָּטוֹן בַּשָּׂדֶה
עִפְרוֹן הָרוּחַ קָרָה וְצוֹבֶטֶת
בְּנִי יוֹשֵׁב לְיַד מַעְדְּרוֹ
מַעְדְּרִי (אֲנִי יוֹדֵעַ) צִיֵּר עָיֵף וְיָדוּעַ
שׁוּב גַּעְגּוּעִים לְגַלְגֵּל
בֵּין עִקּוּלֵי גְּבָעוֹת בָּרוּחַ צָפוֹת הַמִּגְבָּעוֹת
אֲנַחְנוּ רָצִים אַחֲרֵיהֶן כְּאַחֲרֵי מַטְבְּעוֹת
וְהַשֵּׁמוֹת שֶׁל הָרְכָסִים, הָאַדְּרִיּוֹת דְּבֵקִים בָּהּ
כְּצַלְלֵי עֵשֶׂב
בְּגַב הַקָּם מַשְׁכִּיבַת בְּרִיחָה.
וּבְכֵן אַתָּה בְּרֵכָה אוֹגֶרֶת
אֶת הָרְמִים הַנֶּחֱלָשִׁים
וּמִתְעַקֵּשׁ אַתָּה לָשׁ בַּעֲפָרָה
תְּפִלָּה לְסָרָק;
לָנֵס שֶׁל מֵי תְּהוֹם אֵין עוֹד
לְצַפּוֹת
אוּלַי טִפָּה מְקֻלֶּלֶת

הו, מה מתוק הסוד (ב')

סיפור מאת מזלי עש

ד.

בחדר־המדרגות ירד נפתלי ושר. הוא נראה שמח ומשועשע. אולי משהצליח לקחת חלק בשיחה, אולי לא. היא, על כל פנים, ירדה אחריו כבדה ועכורה. בשבילה היה זה יום מבוזבז ותפל. מאותם ימים, שאחרי כל ריצת מכשולים סכוזאת, היא סוגרת בלילה את התריס, זורקת מבט אחרון על היקום הרוחש אל שנתו, ומרחמת על עצמה רחמים־של־כלום. רחמים של לא־יודעת מה היא עושה כאן.

היא הלכה אחריו דרך סמטאות ושבילים, גנים ומבואות, עד שהגיעו לרחוב ארוך שאין לו סוף.

„זאת המושבה", הצביע נפתלי וכולו עוטה גאות.

נפתלי פתח את מצעדו כמו מפקד שגם אם כל גדודיו כבר התפזרו, והמלחמה נגמרה בזמן, הוא עדיין מנופף את הדגלים. בראש מורם סקר את העוברים המעטים שהגיחו בבוקרו של יום, כשהוא נר להם בחיוך נדיב (אף איש לא גילה סימנים להכירו). הרחוב שלא היה לו סוף, נמשך מבולבל בין בתים ישישים ונמוכי־קומה, לבין בתים עולי־ימים מתנשאים. שניסו לדחוק בהם ללא הצלחה. העידנוביה הזאת, שעורכת־השבועון היתה ודאי מציבה בכותרת פרנקריל ארבע־עשרה ומשהו כמו „התמודדות בין ישן לחדש", סיעממה אותה.

האם חש בכך נפתלי או לא, כך או כך הוא החליט לפנות שמאלה.

„רוצה לראות את הכוורות שלי?" הסב לפתע במעין שחוק בהיר.

„רק שאינני מתכוונת להיות מלכת־דבורים שניה", סיננה.

„אין חשש", ענה מכה על חזהו וקולו רם ובוטח. „הלא אני פה".

היא זקפה גבות. מה? הוא התחיל לשמוע? שמע ישראל, רק שלא תערב אותי במעמד של ניסים ונפלאות צדיקים וקדושים. מספיק לי בן הדביון המזרחי כדי לפנטז ברחובות המסעמים שלי. ואולי זה קורה לו רק כאן – במושבה שלו? כמו הדגים השבים לשרוץ בנהרות הולדתם. כמו הפילים השבים למות בקבר אבותם. הלא עוד אצל לוסי לפידות, הבזיק אותות חשודים של שוטע. היא מיצמצה מצח, מנסה לרכז בו את כל רואותיה, עקבה אחר הילוכו, ונדמה כי נעשה קל מפסיעה לפסיעה. פולה אל עבר קומתו, ונדמה כי הלכה וגבהה מפינת־רחוב אחת לשניה. לא עוד גולה הוא במדרכות נסרכות של כרך אטום וזר, לא עוד מהגר הוא מבית־אבות עירוני אל גן־ציבורי עזוב. כאן כמו מאליה נושרת גלימת־המסע המקומטת. המזוודה המאובקת נדחקת חזרה אל העלייה, והכל שב אל עצמו – כמו פעם, כמו אז. היא צבטה את גופה פעם מימין ופעם משמאל, כמו שאימה היתה צובטת. מוחידה אותה מהזיותיה. אבל מאומה לא עזר. יכולה היתה להישבע שגם כמו בלורית־תלתלים־פרועה הולכת ומתעבה על ראשו, כשהוא זורקה מידי פעם לאחור, כשאיזה ענף עץ חצוף מנסה להיתלות בה. הרחובות הלכו ונידלדלו, הבתים פנו והתבודדו.

גם התמרורים הפסיקו להשאיר סימני־דרך עד שנעצרו על סיפו של מישור רחב. מכאן והלאה טיפסו ועלו בוסתנים זהובים, עד שהלכו ונעלמו בעיני בוהק מסנוורים. נפתלי פילס את הדרך. זריז ומלא־און התעקל בין השבילים, כשהיא מודרזת לא לאבדו, ביערות האלה.

הכוורות של נפתלי עמדו על קרחת־יער בראש גבעה. הן הגיחו אליה כמו מתוך מעלית שזינקה אל גגו של עולם. האופקים נתרוממו גלויים כל כך והיא עמדה שם כמוכת־סנוורים. מעולם לא פגשה פנים אל פנים את עולמו של אלוהים. בטיולי בית־הספר סחבו אותם עם שקית אוכל, מימיה וכובע־טמבל, אל בקיעי־אדמה צרובה של חרסים, חורבות ותעלות צחיחות מים. השמש היתה קופחת על פנים מתלהטים, והמדריך ציחה־צמא היה כחרחר על עדותן הבלתי־מעורערת לגבי יישובנו בארץ הזאת. עולמו של האדם היה בשבילה – שממון של אדמה או שממון של בתים. כמו שנמרוד תמיד אומר: מה זה לבנות ולהיבנות? לוקחים את ההרים השוממים, ומעבירים אותם דרך מגרסות העירה. תמיד צחקה בבלי דעת. נראה שגם נמרוד החמיץ את עולמו של אלוהים.

נפתלי הסתובב בין הכוורות. זמזום הדבורים נסבע בשקט הזה כצפירת־סירנה. היא פנתה מהן אל קצה הקרחת. שם במורד, ניצב היה צאלון תכלכל, שהסיב את רוחה כמו מניפת־ענקים כל בת־פרעה. היא התיישבה תחתיה.

אופקים של יערות־תפוזים קרעו את אישוניה. אי אפשר היה להסתכל בם מרוב כאב. אופק? מי ראה פעם אופק? זו היתה העדיפות האחרונה שנותרה לאלוהים על האדם. כל אופקיה היו ריבועים של מסך קירימה: מסך – בית, מסך – אוטובוס, מסך – לוח פרסומת. אולי רק בקולנוע הציעו מסך יותר, אבל גם אז מיהרה לתפוס את השורה הראשונה.

היא כיסתה פניה בידיה. למה העיניים רטובות כל כך? אסור, היה להתאמץ להסתכל בחיזיון הזה. אסור, אסור היה לפקוח עיניים כדי לשוב אחר־כך ולסכור אותן בעיר העכורה. לא, היא לא יכלה להמשיך לחזות בזרועות־האופק המפללות בצריחי ברושים, בעגני הבוהק הכונפים מזבחות איקליפטוסים, באור הכתום המעלה קטורת בעצי־שיטים מסתלסלים. ישבה כמסתידה עצמה מפני בוראת אלוהים חיים. כשמרחוק מצטלצל וקרב קולו העלז של נפתלי.

„בואי נבתיקה סוד", ניגש גוחן, וכפותיו האחוזות כקערה ניגרות כדבש.

היא הרימה אליו את עיניה המכווצות. עטרת דבורים ריצדה כהילה סביב ראשו, מזמזת מזמזמת. „טעמי", הרים לשפתיה, והיא לגמה את הדבש כמי המלקקים.

ראשה היה סחרחר עליה והיא מיהרה להשעין ראש על הצאלון. כך תמיד. עד סוף הימים. בלי העיר הבוהלה והמבוערת, בלי נמרוד וכתמי הקסת שלו, בלי המכספה וסיקויי העיתון שלה, בלי המילים הנדוסות של 'טיב', 'משכינות', וחלילה בלי 'אושר' ואו כל מילה אחרת שעוד לא מצאה במילון.

„קלבית", נרעד האוויר שוב, והיא חשה את ידו של נפתלי בחפשת להפון את ידה. „משכיני אחריך נריצה".

היא נרתעה. כמה? גם הלשון שלו התחילה להצטעצע, חוזרת לנעוריה?

הוא הקים אותה על רגליה. האם היא שוב טועה? אולי זו שוב לא היא? (מי הוא הזקן הזה המאבד את עשתונותיו בממלכת הדבורים שלו, מדמה לשחק בה כבאבישג השונמית?

היא ניסתה להוציא את ידה מתוך ידו. להשתחרר מכל התעתועים שלו. להסתלק מן הזרושת הזאת המתעקשת להפוך כל באנאליה למיתוס. אבל משום־מה ידה דבקה ברכש ידו, והיא מצאה עצמה מקפצת אחריו במורד, כאשר האויר השקוף הולך ומוריק הולך ומוריק. עכשיו השמש כבר נעלמה לגמרי, והיה נדמה כי סרויים היו במצולות, כשכתמי תפוזים זהובים מהבהבים את אפלת האור־צל.

היא צנחה ליד תעלה ללא נשימה. נפתלי עם הילת הדבורים סביב ראשו עמד עליה.

„הבה נמשיך", הציע, „עוד רבים המראות לפנינו".

„לך, לך", דחתה אותו בכעס, „אני אחכה לך כאן".

„חלילה לי", נחרד נפתלי, „כי בנפשך הדבר".

„תפסיק להצטעצע איתי עם התנכ"ית שלך", התפרצה לדבריו. „רצית להראות לי את הדבורים שלך – ראיתי. את הגבעה – טיפסתי. את התפוזים – הרחתי. די, אין לי כבר כוח יותר לפטה־מורגאנה שלך. תן לי להרגע קצת ונחזור העירה".

נפתלי לא ענה. היא זחלה אל גומת עץ־הדר, חופת־עלים תולה מעל, אדמה תחתיה מתחת, וריח מדגדג של רקבון פרי עוטף אותה כנים־לאינים. נפתלי המשיך לעבור גאה ואבירי כשומר את מנוחתה. אפילו הדבורים שעל ראשו – החרישו. ורק עיניה הרדומות יכלו להישבע שאם היה קיים אי־פעם נסיך יהודי, בהוד או כהה, הרי זה הוא.

„הוי זקן שוטה", הרהרה. רק בעבר שלך אתה מצליח להנשא משכמך ומעלה. רק עם הדבורים שלך אתה שב להיות מדור הנפילים. מי ידמה ומי ישוה לך עם הבלורית המשתלחת, עם הזרועות האמיצות, עם אבירות־הלב המשתפכת – בקהילה שכל צעיריה הם חיילים מתים או גברים רכים. אז מה היה איכפת לך להישאר כזה לתמיד, מעבר לדבורים ולמושבה? הו, כך לא הייתי מוציאה את ידך מתוך ידי. כמו סוסי־פרא היינו שוטפים את המרחבים האלה, בולעים את האופק מקצה ועד קצהו. תפוחים, תפוזים היינו קוטפים ושולח אל חיקי, כשקולי מגרגר מן הצחוק ומן המשובה. לא היינו יודעים את נפשנו מריגשה. סוסינו היו מתערבלים זה בזה, ובפאתוס התנכ"י שלך בן הבאה סעברה, הייתי מצטעקת: „מה מתוק הסוד! מה מתוק הסוד!"

ייתכן שנמרוד היה מופיע מאי־שם בתנפה כמו גיבור־ציר להחזיר את טרפו הגזול, אבל בבריכת הצב שלו, היה מוצא עצמו קל כהרה רחוק מאחורינו, מלוחלח כמו קיר נגול. קיר? איזה קיר? כל הקירות היו מאיתנו והלאה. והכתמים. ומסיכות המכחולים. וכל היזומרה המתוחכמת שיצורים מופשטים אלה המציאו כדי לרדוד את מוצקות הבית שנשאר לנו, שם בשיכונים המוזרקים בטרם־עת. אתה יודע, הלא אני פרימיטיבית. בראשיתית. כמו שאתם הייתם לפני מאה שנה. ארץ של בראשית. גברים של בראשית. הרים של שרידים, ביצות של זיעה חריפה, ובדבר של יצרים וחזון. וסוסי־הפרא שלנו היו מתוללים עם חורשות הזיתים, עם זהמות הברושים, עם שדרות השיטים, משליכים אותנו הלאה הלאה על החול המלוכלך אשר ים ענק נושך את שפתיו. היינו ראשונים כבני־אדם בכל הארץ הזאת שביקשה להשיב את ימיה כקדם. אבל הימים היו לימים והקדם נשאר בקדם, ורק אנחנו הולכים ומהוורים בהווה המתמסמס הזה".

אבל נפתלי לא הירפה ממנה. „הבטחתי להראות לך", חזן בה את עיניו הבהירות. „הבטחתי".

היא קמה ללא רצון. התעתוע שלו היה גדול מידי עליה. נסיך יהודי. גבעה שראשה בשמים, וים שסוגר את הכל ופותח את הכל, ובסוף כל מסע מגיעים אליה. לכן לא נבהלה כשבאו הצרעות. הן הופיעו כמו להוכיח את המציאות. קורעות את הנוף. מתנפלות על החוף. מקרצפות את הצדפים. נפתלי נרהם לרגע. עם הילת הדבורים מסביב הוא נראה כמו קולוסוס רואג.

„מה קורה איתך?" צעקה אליו כשרעש הגלים מתחרה בה. „אתה מפחד שיברחו לך את ההילה? אתה דואג שידעילו לך את העבר?"

הוא לא השיב לה. תפוס מחשבות התרוצץ הנה וחוזר.

רק תגיד, גיחכה בינה לבין עצמה, רק תגיד ואני אהפוך צרעה צרעה, כמו שהייתי הופכת אותן ציפור ציפור. אותן שהיו נקלעות אל החדרים הריקים סביבתנו, שם בעיירה כהיפכתה את גבה אל הטבע (כי קראו לה פיתוה). אבל כאן, מה הבעיות? צרעה צרעה – ישר לים.

אבל אז פתח נפתלי בריצה קלה ופניו אל הים. הוא רץ ורץ כשכל הצרעות מתחילות לרדוף בעקבותיו. מה הוא זומם? האם רצה להרחיק אותן ממנה? הלא ניסתה להסביר שאין היא מפחדת. כאז ובעולם היה גופה הדודים הידודים. כאז ובעולם ידעה נפשה אך רעלים. היא קראה לו שוב ושוב לחזור, אבל הוא התעקש להעלות אותן על משבידוה ולנטוש אותן הימה. חיכה. הרוחות לא נענו לו. הן התערסלו כמו בנדנה: מן הצפון לדרום ומן הדרום לצפון. והצרעות נעו לעברו וחזרו לעברה, חזרו מעברה והתגלגלו אל עברו.

אפשר תגיד לשיר, הציעה. מה? והפעולת היא עם כל זרוע סק שרידים – היתה יכולה, ואני לא? גם אני יהודיה בצוות. גם אני יודעת ניגונים, לא תהילים, אבל שירי נשמה. לא שירי ציון, אבל מצער הפזמונים.

היא פתחה קולה בשיר. תהילה בשקט בשקט כמתביישת, ואולם לאחר מכן עלתה וירדה בסולמות, ממש כמו באמבטיה. וראה גם ראה. הצרעות הפסיקו להתנגד. גם הפעם, כמו על מחס־המאנגים, נשארו ודוממות לאורך כל הדרך. לא מעיזות לפרוץ. לא כפסילות את עוקציהן. מקישות בזרזמן על סביבן כעל דלתות חסומות.

נפתלי מיהר אליה נרעש. כל הגלגלים בעיניו נבלעו, וכבכו היה חד וישיר. הוא ניער את בלוריתו הפרועה, והיא הספיקה לקרוא לו בכמצה את כל המחשבות.

„למה אתה פוקה אלי זוג עיניים?" שאלה. „למה אתה לא מאמין? כפני שלא קורעתי מזמר של נפילים או אני לא מסוגלת לקנין כוח?"

הוא בחן אותה מכף רגל ועד ראש, כמגלה אותה מחדש.

„בסדר", המשיכה. „העליה שלנו לא היתה כל כך מיוחסת כמו שלך. והנוער שלנו פוחת והולך. אבל תדע לך שברגע שתפסנו את הטריק, זו לא חכמה גדולה. באמת".

היא השתתקה. אולי היא שוב טעתה. כמו שנמרוד היא טועה. וכמו שנמרוד אומר כי זה בגלל שהיא מבית כזה. אבל נפתלי לא הישתהה הרבה. „הי, הי, הנגנו חומה", שאג, פורץ אליה אבירי וחזק. כורך אותה אל הים, זורם עימה אל הים, לוחך אותה עם הים. עכשיו כבר לא ניסתה להתנגד.

שוב נכבעתי להם, לגלגה על עצמה. צרעות או דבורים. בארץ הזאת אי אפשר להינצל מן המיתוס, ואת נסחפת אליו או הוא סוחף אותך, רוצה או לא רוצה. אבל מה זה חשוב עכשיו? כאשר הגלים משחקים במחבואי, הילת הדבורים מוליפה כי דבש ניגר, והבלורית הפרועה לוקקת את גופי. צרעות או דבורים. הו מתוק הוא הסוד:

ה.

כאשר התפרסמה אחר חודש (או פחות) הכתבה על מלכת־הדבורים, לקחה עותק ונסעה אל בית־האבות. השעה היתה אחת־עשרה וחצי, ובמודיעין אמרו שנפתלי אוכל עכשיו ארוחת־צהריים. היא נכנסה לחדר־האוכל ושורות־שורות של עיניים קמלות הרימו אליה ראש. היו כאלה משתאות. היו סקרניות. והיו גם גוזפות. כאילו אומרות: מה לך כי הופעת המה ולהוסת להסיב את צינתנו?

הם אכלו מתוך עיסוק רב. לוגמים את שלוגמים. לועסים את שלועסים. בולעים את שבולעים.

כל כך מוקדם בבוקר וכבר אצלם צהריים? תבוזה.

נפתלי לא הכיר אותה. קומתו הקטנה היתה רכונה על צלחת, כמשיך לגרוף בקרתתנות את המרק. היא הושיטה אליו את העיתון מחייכת, והוא נזרקף מפנה אליה מבט שואל.

„זה בשבילך", אמרה בעימות.

לקח. לא הבין. הוציא מטפחת מגבב את הידיים והפה.

„זוכר שנסענו למושבה?" הרימה את קולה.

הוא היטה את אוזנו.

„למושבה. לכתבה של מלכת־הדבורים", צעקה.

העיניים נתקרבו אליה מכל כיוון, דוחקות לאדוחוקות להתערב.

נפתלי ניסה כמתאמץ עוד פעם ועוד פעם, אבל ללא הצלחה.

„אחר־כך אבוא", חשה שלא בנוח, ופנתה לשוב אל המסדרון.

לפתע נראה שקלט. ידו החלה רוטטת, תוחבת את המטפחת אל הכיס.

„כן", שפתיו נפערו במעין התבהרות של שמחה, „כן, כן".

יצאה לחכות לו עליד המודיעין, אבל הוא נזדרז ובא בעקבותיה.

„גמרתי לאכול", הוא הכריז מנגב את פניו במטפחת שהציצה בשנית, ובידו השניה – נפנף בעיתון.

ישבו על הספסל מול המודיעין. גופה נצבט. רצתה להודות לו על הטיול, אבל הוא התכנס בעצמו כמו בראשונה. חשבה שיקרא את הכתבה ד'ר־ב, אבל הוא רק החזיק בה כמו רגל. המסדרון היה ריק. הזקנים עוד ישבו ואכלו צהריים. וגם אם רצתה להגיד שהיא רוצה ללכת, חשבה שאולי עוד קצת, שלא ייעלב.

הסתכלה בשעון ושוב. הסתכלה בשעון, עד שהתגנה בים. שם כאמורי קיר הזכוכית, נדחק תנוק בין שני מגדלים איומתיים. גופה נצבט. לא היה טעם לערוך השוואות מיותרות. פאטה־מורגאנה, אחרי הכל, היא פאטה־מורגאנה.

אחר־כך התחילו הכסאות לזוז. כסא ועוד כסא, כל חדר־האוכל. יושבי המקום היו גומרים את את הארוחה ויוצאים החוצה. הם מילאו את המסדרון, הם פנו אל הגינה, ואחרים הלכו ונעלמו במעלית.

הזקנים שעברו ושבו, בחנו אותה שוב ושוב. „במשפחה שלכם יש כל כך שתומה?" שאל לבסוף מי ששאל, משתדל כמה שאפשר בנימוס. היא לא הגיבה. נפתלי הניד להם ראש כתרגלו, לא שומע. לבסוף החליטה לקום. גם נפתלי קם, אבל הוא לא הירפה.

„בואי", ביקש ופנה אל המדרגות.

לא רצתה ללכת. מספיק שבעה תעתועים ודי. נשארה על עומדה ופניה אל הפתח, מצביעה על השעון שאין לה כבר זמן. אבל איזה זקנה סקרנית, שכנראה הקשיבה לדבריהם, ניגשה אליה ואמרה: „אל תשימי לב לדיבורים שלהם. עשי כבוד לזקן. מה יש לו כבר בחיים?"

„לאן הוא רוצה לקחת אותי?" התרעמה.

„לאן הוא כבר יכול לקחת?" נרה הזקנה. „לחדר שלו. להראות לך את החדר שלו".

גופה נצבט. הזקנה תפסה אותה תחת הזרוע, נשענת עליה במעין בשפחתיות כופה, ויחד עלו מדרגה אחר מדרגה למעלית כשנפתלי צועד לפניהן. עם הקומה השישית, פנו אל עבר אכסדרה ארוכה שדלתות דלתות נתחמו מכנה. נפתלי פתח את הדלת השניה, והזקנה שיחררה את זרועה ממנה ממשיכה לדרות הלאה.

„מה נעשה כאן ולא עשינו במושבה?" גיחכה אל עצמה.

החדר עירום וקר נפער לפניהם. הקירות חשופים, ושתי מיטות ברזל עמדו מכל צד מכוסות כמעין כיסוי חסר־צבע. על השולחן הגדול התבלבלו חפצים כחפצים שונים, ושני כסאות נדחקו בין רגליו – כאובקים ומבוייסים.

„אני גר כאן עם עוד אחד", התנצל נפתלי.

לא ידעה מה לעשות. הסתובבה בחדר, מודדת את הכתלים. סופרת את הנעצים, משקיפה בעד החלון. הים קפץ לה שוב אל תוך העיניים, והיא הרגישה איך הגרון הולך ומתכווץ עד כדי מחנק.

חזרה אל נפתלי. בסמוהה מתאמץ למצוא תירוץ מתאים לעזוב ולהסתלק. אבל הוא היה שקוע בעיניינו. עמד אצל השולחן, מקפיד להניח את העיתון שהביאה על השולחן מצד ימין (צד שמאל בשולחן היה שייך כנראה – לשני), וחכך באחד מהכסאות המכויים.

„את העיתון אקרא בשבת", מלמל בחגיגיות, מקרב את הכסא אל הארון שבקיר, משעין אותו אל מסעדו. עכשיו הרים רגל ועוד אחת, עולה כמנסה לשמור על שיווי משקל.

„אני, אני יכולה לעלות". צעקה אליו, תופסת בכסא שלא יתמוטט.

הוא לא הגיב. ניסה לייצב עצמו מרים ידיים לפתוח איזו כנרה עליונה. אבל היא לא הירפתה. פחדה שיפול, פחדה שהכסא יישבר. בגיל שמונים ושבע. פחדה לעבוד בחדר הזה שהסוף כבר משיק בכנפיו.

„תרד, תרד" המשיכה לצעוק, כשהוא שולח ידיים קדימה, מחטט ומהטט.

אחר־כך הוא ירד. רועד קצת, מחזיק במסעד,

(המשך בעמוד הבא)

גלגל מזלות יהודי

מאת מיכאל ששר

מן המפורסמות הוא שלמרות איסור של „לא תעשה לך פסל וכל תמונה", המבוסס על הדיבר השני שבעשרת הדיברות, לא הקפידו יהודים במהלך הדורות על קיום איסור זה ככתבו וכלשונו. עדות לכך הם פסיפסי בתי־הכנסיות בארץ־ישראל (ובמקומות אחרים) מתקופת התלמוד – בבית־אלפא, בחמת־טבריה, בנערן ועוד, שבהם דמויות אדם ובהמה לרוב וכן המחזורים המעוטרים מימי הביניים, שגם בהם שיקעו אמנים יהודיים את מיטב כשרונם בציור דמויות חיות. דוגמה מובהקת לכך הוא מחזור וורמס המפורסם, שנכתב באשכנז בשנת הל"ב (1272) והשוכן כיום כבוד בבית־הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים.

האמן שאייר מחזור יקר ערך זה, שכולו כתוב בכתב יד מאייר עיניים של סופר סת"ם מובהק, עבד תוך שיתוף־פעולה מלא עם הסופר המעתיק. במקומות מקובלים, כגון פתיחות לתפילות או לסדרי חגים, השאיר הסופר שטחים ריקים לציור ובהם יכול היה הצייר־האמן לגלות את מלוא כשרונו. כך, למשל, בשחרית ליום ראשון של פסח, כאילוסטרציה לפיוט „אור ישע מאשרים", מצייר האמן – מעל לקסת הנשענת על זוג אריות – סדר פסח. הציור נחתך אמנם בתוכו, בשלב מאוחר יותר, בידי כורך, אבל ניתן עדיין להבחין בשולחן ארוך מכוסה מפה, שמשני צדדיו אנשים היושבים על כיסאות מגולפים. תיאור האנשים דומה לזה שבהגדת הציפורים, שנכתבה גם היא באשכנז בסוף המאה הי"ג, כאשר בשני המקרים צוירו המסובים ליד שולחן הסדר כבני אדם שלהם ראש ציפור ולא ראש אדם. תילי תילים של השערות לביאור תופעה מוזרה זו הובעו על־ידי חוקרים, כשבדרך כלל מקובלת הדעה שבדרך זו עקף האמן את איסור עשיית „פסל וכל תמונה". ואולם, ספק גדול אם זהו אכן הפירוש הנכון, שכן הצייר במחזור וורמס לא נמנע מציור חיות – פיל, אריות, איילה (כסמל לכנסת ישראל) ואגבים (אומות העולם הסודרות את ישראל) ויש איפוא לחפש את סיבת ראשי הציפורים במקום אחר.

מעניינת לאיפחות היא עבודת האמן כפיוט לתפילת טל, ביום ראשון של פסח, המתארת באחד־עשר בתים כפולים את שנים־עשר סמלי גלגל המזלות (זודיאק בלע"ז), מוטיב אלילי מובהק. עם זאת, הצביע פרופ' בצלאל נרקיס על כך שסמלי הזודיאק היהודיים בימי הביניים, שונים במידת־מה מאלו הנוצריים, הן בשמם והן בצורתם. כך, למשל, במקום תיאור של איש הנושא כד שממנו נשפכים מים (כסמל של חודש שבט), כמקובל באמנות הנוצרית, מופיע במחזור וורמס דלי הקשור לקילון, המשמש להעלאת מים מבאר. התאומים, סמל למזל חודש סיון, מתוארים במחזור כבעלי ראשי חיות או ציפורים, שעה שבאמנות הנוצרית־גרמנית בת התקופה, הם מתוארים בדרך־כלל כאבירים לובשי שריון, המחבקים זה את זה.

אף סדר התפילות והפיוטים, שבמחזורים שבדפוס של ימינו הוא קבוע ועומד, לפי מנהגי העדות השונות, עדיין לא קנה לו מקום של־קבע בימי הביניים, לפני המצאת הדפוס. רבים המחזורים שבהם הועתקו פיוטים מקומיים, שלא נקלטו ברבות הימים בכל קהילות ישראל. כך בולטים במחזור וורמס הפיוטים של ר' מאיר בר יצחק ש"ץ (שליח ציבור), משורר הגדול של קהילת וורמייזא, שחי במחצית השנייה של המאה הי"א. פרופ' עזרא פליישר, במחקרו על „תפילה ופיוט במחזור וורמס", מעמידנו על כך שהסופר של המחזור, ר' שמחה ב"ר יהודה, כתבו „למען שליח־ציבור תלמיד־חכם, שאין שום צורך ללמדו איך להתפלל" ולכן מעטות במחזור תפילות הקבע, ורובו פיוטים.

למחזור יקר־הערך, מצורף קולופון בו כתוב: „אני שמחה ב"ר יהודה הסופר כתבתי זה המחזור לדודי ר' ברוך ב"ר יצחק בתוך מ"ד (44 – מ.ש.) שבועות ועיכתי וסרדותי הכל מראש ועד סוף, כל התפילה כשאומר החזן וסיימתי בעזרת שדי לחודש טבת כ"ח בו, בשנת שלושים ושתים לפרט (2 בינואר 1272 – מ.ש.)".

המחזור הועתק לבקשת דודו, ר' ברוך ב"ר יצחק, כנראה מגבירי הקהילה, כדי להניחו לאחר מותו כירושה לצורכי הציבור, שכן הוא עצמו היה חשוך בנים. ואכן, במשך מאות בשנים, עד לליל הבדולח בשנת 1938, עת הועלה בית־הכנסת העתיק בוורמס באש על־ידי הנאצים, שימש המחזור בן שני הכרכים, את חזני העיר. אלה, כשסיימו את עבודת החזנות המייגעת בימים נוראים ובשלוש רגלים, תיעדו בעמודים שנותרו ריקים במחזור, את דבר היותם שליחי ציבור. כך, למשל, נרשם בשנת תכ"ז (1667): „אודה את ה' שזכינו להיות שליח צבור באמן פה ק"ק (קהלה קדושה) וורמיישא עיר ואם בישראל. לא זכותי גרם לי, אלא זכות אבותי. לכך ארשום בכאן שמי לזיכרון לבניי אולי יזכו גם המה. אברהם עבריל בן לא"א (לאדוני אבי) שלמה זלמן עבריליש י"ץ (ישמרהו צורו) ש"ץ דק"ק הנ"ל (שליח ציבור דקהילה קדושה הנזכרת למעלה)".

ומיד אחריו רשם החזן הבא: „בה אני ומה חיי שבאתי לחתום אחר האיש הלז שרבים השיב מעון והיה איש ירא ה'. ואנכי עפר ואפר גם לא זכיתי בשבילי להיות חזן תאמן כאן ק"ק ורמיישא, אלא של זכות אבות זכיתי. נאום הצעיר... משה בן מהור"ר (מורנו הרב רבי) בנימין זצ"ל, שנדרש מוילנא יום א' שבעה־עשר בתמוז תכ"ל (1677)".

הפיקנטית ברשימת החזנים היא זו של הק' (הקטן) חיים בן כהר"ר (כבוד הרב ר') יעקב סגל: ש"ץ דק"ק וורמס: „הריני כבן שבעים שנה, כה יתן ה' וכה יוסיף כחי וגרוני כל ימי חיי ובימי יבוא הגואל צדק ואזכה לראות בבניין בית הבחירה".

ועוד פרט מעניין: שיטת הניקוד במחזור, משקפת הגייה „ספרדית" ולא אשכנזית, אף שהמחזור נכתב בגרמניה, ומכאן שיהודי אשכנז התחילו לדבר עברית בהברה אשכנזית רק מאוחר יותר, כפי הנראה במאה ה־15. מקטעי התנ"ך המועתקים במחזור עולה שהם נוקדו שלא על־פי שיטת הניקוד הטברייני המקובלת עלינו, אלא על־פי שיטה אחרת, שהיתה מקובלת בגרמניה ואף מכאן ראיה שהניקוד הטברייני „השתלט" בקרית־ספר שלנו רק לאחר המצאת הדפוס.

קהילת ארם־צובה והכתר

מאת אמנון שמוש

דומני כי לא אפריז אם אומר שכמקומה של ירושלים בחיי העם היהודי ובעולמו של כל יהודי, כך היה מקומו של הכתר בחיי קהילת ארם־צובה ובעולמו של כל אחד מבניה.

הכתר היה מקור גאווה לכל יהודי חלב בארץ ארם צובה, בארץ (ארץ ישראל) ובתפוצות. שהרי לא בכדי ולא במקרה נבחרה קהילה זו מכל קהילות ישראל לשמרו. אילו נכתב הכתר בחלב או אילו נקנה על־ידי הקהילה, היה מובן מאליו שבה יישמר. העובדה שהובא אליה למשמרת מלמדת שמי שהביאו לכאן סמך על קהילה זו ועל מנהיגיה, יש להצביע על טיבה, יציבותה, באמנותה ועוצמתה הכלכלית והרוחנית. שבכנס את נושא הכתר שכאן יוכחו שלמדי של האוצר היקר ביותר לעולם היהודי. אם נקבל את ההנחה כהיה זה נכד נינו של הרמב"ם שהוליכו על כך, יעלה לזה משמעות ביתרת.

אפשר שהתשובה לשאלה מפני מה נבחרה קהילה זו מכל אחותיה קשורה ברמב"ם בתלמידיו ובצאצאיו.

אני מבקש להעלות השערה שיש קשר סיבתי בין העובדות הבאות:

א. הרמב"ם משבח את קהילת ארם צובה.

ב. תלמידו המובהק יוסף בן יהודה אבן שמעון בוחר בה כמקום מושבו. פותח בה בית מדרש ומרביץ בה תורה.

ג. דרך הלימוד התורה שהרמב"ם מציע במבוא למשנה תורה ובאגרתו לבן עקנין מתקבלת בחלב ומפתח כשם כשיטתם של חכמי ארם צובה, הידוע בשם „העיון החלבי".

ד. נכד נינו של הרמב"ם נוסע לחלב ומתיישב בה.

ה. הכתר המושלם והמקודש ע"י הרמב"ם מגיע לחלב.

כל אלה עובדות. השערה היא שיש קשר ביניהן. ואפשר שהקשר הוא כך או בדומה לכך: לא במקרה הוא שהתלמיד המובהק והאהוב של הרמב"ם בחר בקהילה זו לבנות בה את ביתו ואת בית מדרשו. מאותה סיבה שבחר בארץ־ישראל וכתוצאה מהשפעתו ומסמכותו, קיבלה הקהילה את דרכו בקודש, הלא היא דרך הרמב"ם שכתב את „משנה תורה" כדי „שלא יהא צריך אחרי התורה בספר אחר זולתו", ככתוב בהקדמה לספר. כך נעשתה הקהילה מקורבת לרמב"ם, לתלמידיו ולצאצאיו שהגנו בחרוף נפש על גישתו החדשנית באותן שנים של פולמוס ומחלוקת. אפשר שכאן נמצא המניע שהביא את נכד נינו של הרמב"ם לבחור בה מכל קהילות ישראל כמקום הראוי לשמירת הכתר.

אם אמנם יש בה ממש בהשערה זו, הרי שמצאנו את הסיבה לכך שהכתר נמסר לקהילה זו ולא לאחרת. ויש בה בהשערה זו פתח להבנת דברים רבים הקשורים לרמב"ם ולדרכו מזה, לקהילת חלב ולקהילות ספרדיות אחרות ואופיין מזה – דברים שלא כאן המקום לפרט בהם. כה שחובה עלינו לפרט, כדי שיהיה לה לסברה זו רגלים, אלו הן ההוכחות לכה שקראנו לעיל עובדות.

שבחיו של הרמב"ם לקהילת ארם־צובה מצויים באיגרתו לחכמי לוניל. ואלה דבריה: „אבל בכל המקומות האלה אבדה תורה מבנים. רוב הכרכים הגדולות מתות, ומיעוטן גוססות, וכמו שלושה ארבעה מקומות חולים. וכל ארץ ישראל וכל ארץ סוריה מדינה אחת ושמה חלב ובה מקצת חכמים ועוסקים בתורה". שרבי יוסף בן יהודה אבן שמעון הוא תלמיד המובהק החשוב והאהוב של הרמב"ם, אלו דברים שאינם צריכים הוכחה, שהרי לו הקדיש את „מורה נבוכים" הפותח במילים „בהיות שאתה התלמיד היקר ר' יוסף ש"צ ב"ר יהודה נ"ע כאשר עבדת לפני ובאת בקצווי הארץ ללמוד אצלי גדלה מעלתך בעיני לעוצם להיתנך ללימודים"... מכאן יוצא שבשבילו לבענו, למען בחיר תלמידיו נכתב הספר מלכתחילה. ואבן תלמיד זה שבא ממרוקו וישב עם הרמב"ם בפוסטאט (קהיר העתיקה) היה מקורב יותר מכל אדם לרמב"ם (עד שגדל אברהם, בנו של הרמב"ם) ועל כך יעידו גם המכתבים הרבים בינו לבין רבו. ר' יוסף היה רופא גדול ופילוסוף גדול כמו רבו ונוספו לו מעלות שתיים, אחת בנעוריו והיא היותו משורר, ואחת לאחר שהשתקע בחלב וספג בה את אחד ממאפייניה – היותו סוחר גדול שרשתו פרוסה עד בבל ועד הודו. אחר שיצק מים על ידי רבו, רבנו משה בן מיימון, בפוסטאט ולמד עימו פילוסופיה ואסטרונומיה קם בשנת 1185 (1167?) ויצא לחלב להיות בה לרב. קשה להניח שלא נועץ ברבו תחילה. בארבעים שנה חי ר' יוסף בחלב כרבה הראשי ובמנהיגה הרוחני של הקהילה. הוא נתמנה לרופא החצר של אל־דאהר גאזי מלך חלב, בנו של צלאח־אדין הגדול. בחירתו של ר' יוסף, שראה ארצות הרבה וביקר בקהילות ישראל ממרוקו וספרד ועד הודו ובגדד, והעדפתו את קהילת אר"צ, בה נפטר בשנת 1226, מלמדת אותנו הרבה.

לא זו בלבד שהיו אלה שנים של פריחה כלכלית ורוחנית לקהילת חלב, פריחה שנמשכה כמה דורות רצופים, אלא שהשתקעותו של ר' יוסף מעידה שהקהילה וחכמיה פתחו את ליבם וקיבלו עליהם את תורתו, היא תורת רבו „הנשר הגדול". חכמים ותלמידי חכמים בחלב הוללו ככל הנראה באותו תהליך שעיקרו לימוד במשנה תורה" הפוסח על פלפולי התלמוד והגמרא, תהליך שהלך והתפשט במשך הדורות בקהילות הספרדיות. תהליך שראשיתו בחלב, תחת היד החזקה של ר' יוסף, וסופו גישה שונה בענייני פילפול ומחלוקות וקנאות בין ספרדים לומדי הרמב"ם לבין אשכנזים לומדי גמרא. הרמב"ם כיוון לכך שיתפשט במשנה תורה אחר לימוד התורה (התנ"ך) בלא „ספר אחר זולתו" כלומר בלא התלמוד. זאת משום שהתלמוד הרבה בפילפולים ובלימוד מהלכם של הפולמוסים והמחלוקות. וכך כותב הרמב"ם בהקדמה למשנה תורה: „אשתדל להימנע מלהזכיר המחלוקות והדברים שנדחו, ולא אקבע בו אלא הלכה פסוקה, כך שיהיה אותו הקבץ כולל כל דיני תורת משה רבנו – הן הדרוש מהם בזמן הגלות והן מה שאינו דרוש". ואם דרושה הוכחה נוספת לדעתו של הרמב"ם על הנוהג להשקיע זמן ומחשבה וכחות נפש בשינון הפילפולים והמחלוקות הריהי מצויה במפורש באגרת אל אבן עקנין. והרי משהו ממנה: „ראיתי האומה בלא ספר מחוקק שלא יהיה בו לבד עיון אמיתי בלי מחלוקת ולא שבושים, ... וכשתמצאו מחלוקת בדבר תדעו כי עיון התלמוד יורה אתכם זה, ותשתכלו ותעיינו במקומו ותמצאו האמת. ולא תכלה ותאבד זמנך בפירוש ובמשא ומתן של גמרא, ואותם הדברים שכבר תנאתי מהם אבוד הזמן ומעט התועלת" (אגרות הרמב"ם עמ' 31-30). כידוע צירף הרמב"ם איגרת בערבית ואיגרת בעברית אל „מורה הנבוכים" („דלאלאת אל חאירין" בשמו הערבי המקורי) ששלח לתלמידו. בזו העברית, הכתובה בפרוזה חרוזה, מציין הרמב"ם במפורש שיוסף היה לו לבן בטרם היה לו בן זכר „משיב נפשי" משלו, והמורה הגדול מרים על נס את פעולתו הברוכה של התלמיד החשוב בהרבצת התורה בקהילת ארם צובה, בה נשתמר ונתגדל לימוד התורה יותר מאשר בקהילות המערב (המגרב). והרי חרוזים אחדים מן האיגרת:

„בן פורת יוסף בן פורת עלי עין / ובעת אשר במערב כל שמחה ערבה / וכל מבקשי ייי נחבא / ואור ישראל שם כבה / בית יוסף להבה / כי הוא מאיר מקהל מדינת ארם צובה / ויהיה להם ולכל ישראל באפלה / ויהלכו לאורו בדרך סלולה..."

(שם, איגרת ג')

אולי כאן המקום להזכיר ולהזהיר במשך דורות רבים זיהו בטעות את ר' בן יהודה אבן שמעון עם ר' יוסף בן יהודה אבן עקנין – גם הוא תלמידו של הרמב"ם, רופא פילוסוף ופרשן, שהכיר את הרמב"ם בפאס אשר במרוקו והמשיך להתכתב עימו ממסעותיו. בספר „לקודשים אשר בארץ" למשל, המסתמך על כתבים קדומים, נאמר שאבן עקנין הוא שהיה רבה הראשי של חלב ורופאו של המלך. הטעות נובעת מהדמיון בשמות ובעיסוקים של שניים שחיו בתקופה אחת. שבחיו של ר' יהודה אלחריזי שיוחסו לאבן עקנין שייכים כפי הנראה לאבן שמעון. אלחריזי כותב דברים שאפשר ליחסם לזה או לזה, אלמלא הכיח ר"צ בנעט שרק אחד מהשניים הגיע לארץ. וזה לשונו של ר' יהודה אלחריזי בספרו תחכמוני דף ו"ך עמוד ב', פרק מ"ה: ומשם באתי לעיר המלוכה. היא ארם צובה הברוכה. כי שם צוה ה' את הברכה. כל מדות חמודות אוספת. והיא על ראש המלכים מצנפת. ומלבד נועם מדות קהילה. וחמודות אצילים. בא אליה זה שלושים שנה מושיע ורב. מארץ מערב. „הוא החכם רבי יוסף מערבי חכמתו בקהלות. ושכלו כגחלות. ולשונו אש אוכלת הוא ים התעודות. ולו בכל חכמה עשר ידות. וכלו מלא חמדות. הוא החיה בחוכמתו רבים מבני צובה. ונפח רוח חכמתו בפגריהם. ותבוא בהם הרוח ויחיו ויעמדו על רגליהם."

אלחריזי ביקר בחלב בשנת 1217, בתקופת מנהיגותו של ר' יוסף „המערבי". הוא מפליג ומאריך בשבחים על הקהילה שכנראה יצאה מגדר „צדיק ברורותיו" – ראה שבחי הרמב"ם הנ"ל – והגיעה לשגשוג רוחני, בלי ספק הודות לר' יוסף ומפעליו. נביא עוד כמה מחרוזיו, עדות למעמדה של הקהילה בעיני גדולים וטובים שביקרו בה ונשבו בקסמיה.

„ותען צובה ותאמר: אני נר מערכה וניר ממלכה. ומעלתי מדור לדור נמשכה. ועל עמוד המלוכה נסמכה. וארצי לבנה כלבנה. ובמיני מעדנים דשנה ורעננה. ואני כלילת יופי בלי דופי. אם תרד עמקים או תלך שפי. ובי ממתי הסכמה אצילים ורמים. והמה חכמים מחוכמים. מהם רופאי רפאים. ומהם מחכימי פתאים. ומהם סופרים מערכות או יערוכו. ובשבט סופר ימשוכו. ותשא משלה ותאמר: עת נזכרו ארצות וזמן יזכר. הן נתונות יד לארם צובה.

כסאי בראש כלם ומול שיאי. שפלו וגם שכבו למעצבה.

ובעת אלומות אלמו כלם. קמה אלומתי ונצבה."

על רקע גדולה זו, בעולם היהודי דאז, מובנת ההחלטה הבהירה לשכן בה את הכתר הקדוש. משהובא אליה למשמרת גדלה חשיבותה של הקהילה בעיני עצמה ובעיני זולתה. מני אז היתה חלב עיר הכתר. אמנם מעתה, גאוותה של הקהילה, לא רק על האוצר שבידיה היתה, אלא על כך שבזכות סגולותיה נבחרה היא מכל קהילות ישראל, שבארץ ושבחוצה לארץ, לשמור על הנכס היהודי המיוחד, היקר לכל עם ישראל.

(קטע מתוך „הכתר", שיראה אור בהוצאת מכון בן־צבי)

מימד גדול

מאת טליה רפפורט

פנחס כהרגן, גלריה „מימד", פינסקר 27, ת"א.

ראשית, יש לברך על פתיחתה של גלריה חדשה. בית הספר לאמנות „מימד", שפתח לפני כשנה גלריה קטנה במרומי חנות „פרוזה" שבלב דיזנגוף, הרחיב את פעילותו ופתח גלריה גדולה, שמוסיפה לנוף הגלריות התל־אביבי והלל תצוגה מרווחת, יפה ובהירה. מאחר שמרבית התערוכות שראיתי ב„מימד קטן" היו לא רעות, אזי סיבה מספקת לקוות שגם בגלריה החדשה יהיו תערוכות על רמה. תערוכת הפתיחה, מכל מקום, מוצלחת בהחלט. התחלה טובה, חשובה וגם משמחת.

פנחס כהרגן מוכר כאמן רציני, מעמיק, מקורי ומשתנה תדיר. הוא גם ידוע כבעל נטיות שכלתניות מובהקות. החל בתקופה המושגית שלו אך גם מאוחר יותר, כאשר חזר לציור, יצירותיו נשאו תמיד מסר עיוני־מחקרי וגילו נטיות־מחשבות־פילוסופיות מוקדמות. הציור־הפיגורטיבי־הרגשי־אינטלקטואלי המובהק שלו, שבא לידי ביטוי בטקסטים כבדים וקשים לפיצוח, קיים. אמנם גם בתערוכה הנוכחית אך באופן מובלע ומעודן יותר, ומה שבולט כאן בצורה מעניינת הוא דווקא הצד החזותי. בטקסט הקצר הפשוט שנלווה לתערוכה מציין כהרגן, כי זוהי „אמירה סובייקטיבית על מצבו של האדם במקום ספציפי. במקרה זה־ישראל". המלה „ישראל" גם מופיעה בכל העבודות, שכל אחת מהן מורכבת מ־9 גליונות. היחידה המרכזית מצוירת בצבעים (פסטל, אקריליק, גואש וטוש) והיא מוקפת ב־8 יחידות אפורות העשויות מגזרות קרטון אפור מודבקות על גבי רקע זהה.

פנחס כהרגן, „תפקיד עם ציבור"

אם להתחיל מ„לב" הציור, שמתפקד גם כמעין כותרת לו, כלומר מהמלה „ישראל", זוהי כמובן, מלה טעונה מאד, שעלולה לעורר סימפתיה מחד ולהזכיר כרזות של „יום העצמאות". ברור שאמן מחושב ומתוחכם ככהרגן מודע לקשר זה היטב, ודומה שהוא גם מתייחס אליו, וכן מטפל גם במסורת את בעיית הסימבוליות בציורו ובכתב האותיות בכתב שמזכיר פלאקטים של בית ספר. גישה זו מורידה את המלה לאווירה יומיומית יותר, אם כי משמרת את משקלה בצורה מבוקרת יותר. עיצוב המלה „ישראל" משתנה בכל עבודה וסגנונו ילדותי, מגושם, אקספרסיבי, ציורי או מקושט. הדבר מזכיר במידת מה את הכיתוב של ציבי גבע בעבודותיו, שעשוי אף הוא בנוסח פרימיטיבי־עממי. אך בזאת, ובעצם ההתייחסות למציאות הלוקאלית – מסתיים הדמיון בין השניים. סגנונו של כהרגן הרבה יותר חששני, מאופק, מרומז ויבש מזה של ציבי גבע וחלק מהצורות שמופיעות בציוריו מתפקד כשפת סימנים שיש לפענחה.

אחד הדימויים הבסיסיים – האדם הסכמאטי, שמוכר אצלו בשלבים קודמים, משובץ כאן בתוך סביבה קופסתית, אפרורית ומנוכרת. באחד המקרים זהו אדם סכבולוגי, שמפתח גדול נראה מאחוריו כרמז להנעה מבחוץ. מפתח נוסף נמצא בסמוך והפעם הוא פותח את קופסת הסרדינים שבתוכה רשומה המלה „ישראל" והרמזים ברורים למדי. מוטיב חוזר אחר בכמה עבודות הוא מעין תשבץ בעל 4 תאים, שבכל אחד מהם מצוי רישום קטן ותמציתי של דמות, גוף הנדסי פשוט, צורת עובר או גולם, או פרצוף בפרופיל, שמזכיר במקצת את תרשים מפת ארץ ישראל.

צורות אחרות שחוזרות כאן יותר מפעם אחת הן זוג ספיראלות צבעוניות, שנראות כמו עיני ינשוף גדולות, או כמערבולות סחופות ומשמעותן אינה חד־משמעית. סמלים ישירים וברורים יותר הם סמלי הדתות הגדולות השוכנות בארץ ישראל, מגן־דויד, צלב וחצי סהר. כל המוטיבים הללו מצויירים בתוך מערכת קוביית מפוצלת ואנונימית המבטאת את תחושתו של כהרגן כיום לחיים בארץ.

בין הבסיס הצבעוני לבין השלוחות האפורות שמסביבו נרקמים יחסים מעניינים הן מבחינה תוכנית והן מבחינה חזותית. בין התגזירים האפורים מופיעים קטעי מציאות יומיומית: רחוב, בתים, מכונית, חצי אשה עירומה, תהלוכה נושאת צלב וקו הרקיע של ירושלים – הכל בצורה מסוגננת תמציתית סכמאטית וסוריאלית, שממשיכה את האווירה האנונימית והמנוכרת של הציור הצבעוני במרכז. בשל הפרישה המונומנטאלית, הפנטנן הגראפי הנקי של הגליונות האפורים עלולות העבודות האלו להיראות במבט ראשון פורמאליסטיות ונוקשות, [illegible] והן צפונות בתוכן גם תכנים בעלי משמעות אנושית חברתית ופוליטית, וגם גישה צורנית מבוקרת ומיוחדת להבעתם.

נקודה מעניינת נוספת היא, שהעבודות האלה מצליחות להיות גם לוקאליות וגם אוניברסאליות. הן עוסקות, כדברי כהרגן, בבעיות הקונקרטיות של כאן ועכשיו ובתחושותיו לגביהן, אך משתקפת בהן גם אווירה כלל־אנושית, הנוגעת בכל אדם ובדיים המנודדים בכלל.

דפדוף ראשון

ספרים חדשים

מאת אבי טנא

שידה

זיווג אלים

אהבות מקבילות – מיבחר שירה אנגלית „מטפיסית" ליקט, תרגם וערך שמעון זנדבנק / שוקן / 164 ע'.

מהדורה דו־לשונית – מקור ותרגום – מיצירותיהם של ארבעה משוררים אנגלים, בני המאה ה־17 שלא הצטרפו בזמנם לכלל תנועה או אסכולה וגם לא עסקו במטפיסיקה ואף־על־פי־כן נעטרו בתווית זו בפי מבקרים מאוחרים. הארבעה – ג'ון דון, ג'ורג' הרברט, אנדרו מרוול והנרי ון – יצרו, כדברי זנדבנק, את „אחד הגילויים השיריים הגדולים של המאה השבע־עשרה" והגיעו, כדברי ת.ס. אליוט ל„זיווג אלים" של רגש ושכינות. ומקצת הטעם הנה הוא בשירו של דון: „אני נותן את עיני בעינך ומרחם / על צלמי הנשרף בעינך; / אני משפיל מבט ורואה את צלמי / טובע בדמעת עינך; / אם היית יכולה להמית בבריאה וקטילה של צלמים – / איך באל דרכים היית עושה רצונך; / אך שתיתי את מלח עינך המתוק / ואם גם יזלוג עוד, אלך. / עם צלמי שדעך גם הפה שיש / בכישוף להזיק לי דועך; / ואם צלם אחד לך נותר, / לא נשקף לו רע, מאחר / שבצלמי שנותר לך נותר בתוך לבך".

סיפורת

המשפחה ה„פריקית"

זליג מיינץ הצעצועי אל המוות / מאת איתמר לוי / כספרית פועלים / 124 ע'.

פארודיה מרושעת ומשוגעת על תולדותיה של משפחה יהודית במאה ומשהו השנים האחרונות. זליג מיינץ נולד ברומניה, הוליד בה בן, נכשר עם אבו ועלה פתאום ארצה. הבן הוליד בת ונשכה עם אמה לחסדי עיתונאי בריטי שהביאן לבסוף לארץ. זליג פגש בינתיים בענק נתן העזתי שמשגליו מחוללים רעידת אדמה ופתח אתו עסק להונאת יהודים בתקופת הקדם־שואה. נתן זה הוצא להורג על ידי ה„הגנה" אבל זרעו השתמר אחריו וסופו שהפרה את ניצה, נכדתו של זליג. ניצה היא עתה אלמנה משותקת שהגיעה מראש־פינה לקיבוצו של בנה רז. שם מזומנים לה עינוגים עם חבריו הצעירים, ושם, בין משגל למשגל, היא נזכרת בקורות המשפחה ה„פריקית". ההפך במיוחד ימצא כאן סמלים לרוב.

מילדות ומדמיון

לכמוס מאה עיניים / מאת צבי אריה / צ'ריקובר / 106 ע'.

אוסף של שלושים סיפורים קצרים הנחלק לשלושה: „ילדות ונעורים" ובו בעיקר זכרונות המחבר מן התקופה המאוחרת שעברה עליו בלטביה: „אגדות ומעשיות עם" – חלקן עיבוד־מחדש של סיפורים עממיים ממחוז ילדותו וחלקן פרי רכיונו: „על הגבעה בגליל" – שני סיפורים שאירעו לו לפני יובל שנים בעמק הירדן ובכפר בלום (שעם מייסדיו הוא נמנה ובו ביתו).

אגדות

מן ההמיה הפלאית

נהר יוצא מעדן / מאת ב. מרדכי / אליף / 91 ע'.

ספרו הי"ו של ב. מרדכי הוא אוסף של כ"ז אגדות המוקדשות לסיפורי בראשית, חגים ומועדים, „התחדשות ישראל בארצו" (למשל, „חלומות הרצל ופתרונם"), ומספר נושאים כלליים. בגב הספר נאמר על האגדות הללו כי „שורשיהן נעוצים בתוך קורות ישראל, בתוך ההמיה הפלאית שבין אלוהים לעבו ישראל". מנוקד. מאוייר ברישומיו של נחום גוטמן.

קולנוע

גם שלום עליכם

ספרות התסריט / מאת יעקב מלכין / הקיבוץ המאוחד / בית־ספר תיכון חדש / 445 ע'.

בחינה של זיקות „בין תסריטים לסרטים, ובין תסריטים ליצירות ספרותיות אחרות תוך עיון בצורה הספרותית החדשה, המתגלה בתסריטים" – זו תכלית הספר שבידינו, פרי עטו של מי שהירבה לעסוק בקולנוע ובסוציולוגיה של התרבות. בחלקו הראשון של הספר נידונים נושאים כדוגמת תרבות הספר ותרבות הסרט, קווים להתפתחות תסריט כראינוע ובקולנוע, או התסריט כתשתית הביקורת המתפקרת בתהליך היצירה הקולנועית. בחלקו השני מוצגים שישה תסריטים במלואם: „בלוא אף" (של אנטוניו וגוארה) כביטוי לתסריטאות הקלאסית, „לאס יתור" (של אברהם הפנר) כביטוי לתסריטאות הישראלית במיטבה, „טוביה שאינו מתייאש" (והוא תסריט שכתב שלום עליכם ב־1914), „כלב אנדלוזי" (של בונואל ודאלי) כביטוי לתסריט הלירי, „תותי בר" (של ברגמן), הנידון בהרחבה גם בחלק הראשון, ו„האזרח קיין" (של מנקייביץ' ואורסון וולס).

תרגום

מרחוי אל רחוי

ריקשה / מאת לאו שה / תרגמה מסינית אמירה כץ / כתר / 204 ע'.

סיאנגצ'ידזה, המכונה „גמל", הוא נהג־ריקשה שאפתן שהגיע בראשית המאה מכפרו הנידח אל העיר פקינג וגמר אומר לצבור פרוטה לפרוטה עד שיהיה בעלים לריקשה משל עצמו. כל אימת שהוא קרב ליעדו מתרגשות עליו צרות צרורות. בסופו של דבר הוא זוכה בריקשה במחיר נישואין לבתו המכוערת והשתלטנית של בעל תחנת ריקשות היורדת לחייו. לאחר שאשה זו מתה בלידתה הוא הולך מרחוי אל רחוי וסופו שהוא פושט־יד המשמש בלוויות ובחתונות. „אימתי והיכן עלה בידיו לקבור את עצמו, ... את רוח הרפאים ואבדה של הדרך ללא מוצא, הדרך הנכונה אינדיווידואליזם – אין אנו יודעים". לאו שה (ששמו של שו־צ'ינג־צ'ון) נחשב לאחד מגדולי המספרים של סין החדשה והיה אחד הקורבנות הראשונים של מהפכת התרבות. „ריקשה" תורגם לאנגלית ו„שופץ" במחצית שנות הארבעים והיה לרב־מכר. התרגום העברי נעשה מן המקור והמתרגמת גם צירפה אחרית־דבר מאלפת.

מתח

אדם ודולפין

סוכן אלמוני במחובי הימים / מאת אפרים אופיר־אופנר / רשפים / 135 ע'.

במהלך התקפה היפאנית על פרל הארבור מוטבעת אוניה אמריקאית בלב האוקיינוס ושלושה מאנשיה ניצלים ומגיעים לאיים נידחים. אחד מהם מצליח בכך תודות לדולפין ולימים הוא קושר אתו ידידות מיוחדת במינה ומסתייע בו לגילוי שני הניצולים האחרים, לאיתור סודות צבאיים ולשחרור מאות שבויים אמריקאים מידי היפאנים. הידידות ההדוקה עם הדולפין מגיעה עד סיום טראגי שלא יפורש בזה. המחבר הוא סופר מנוסה שעלה מרומניה וזה לו החיבור הראשון המופיע בעברית.

הצור והגל

(המשך מהעמוד הקודם)

בגלל הנסיבות המיוחדות של שנות ה־20 בארץ־ישראל הופך העניין הביוגרפי־אופי בחיי שלונסקי לפרק בהיסטוריה של השירה כשלב של התנערות מן התימות המסורתיות, שהיו בחלקן תימות משכיליות שעברו עיבוד נורמאטיבי על פי ה„פואטיקה" של ה„תחייה". מבחינתה של פואטיקה זו וכפי שנוסחה, בעיקר, בבית מדרשם של שלבל וקרוצ'ה) נשמרה קביעתו של ביאליק ב„גילוי וכיסוי בלשון", כי התחייה המקובצת היא יסוד השירה ואף מקור הלשון בכלל, סימור גדול, גם בימינו. לא הקטין אותה נורמות והאיפוק העיוני שבאו להחליף את נורמות העיצום וההגברה. וכאשר נשמרות ההנחות הישנות – שלכל מרכיב בשיר ערך קבוע על פי ההשתלבות במערכת המחשה של החיים ונסיונותיהם ועל פי ההתייחסות ה„אורגאנית" וה„טבעית" של כל מרכיב אל כל שאר מרכיבי השיר – נראית מהפכת השיר של שלונסקי באור כפול: מהפכה והמשך גם יחד.

במסגרת ה„פואטיקה של התחייה", חרף הקטנת השקף ולמרות העדפת הצורות הליריות הקטנות והפיגורות המעודנות, נראית גם שירתו כיום בפרופורציה הנכונה של פואטיקה שלא פרצה את מעגל הרעיונות הרומנטיים על דבר קיום הקשר הישיר בין חיים, או התנסות, לבין מימוש מילולי.

במסגרת זו ניתן להעריך את הנחתו היסודית של הגרנינגריך, הרואה את השירה העברית בת המאה ה־20 כרצף אחד: „יותר משנלחם שלונסקי בביאליק היתה זו מלחמה פנימית, טראגית בעיקרה, של שלונסקי בעצמו. ועם זאת, בדיעבד, גם במלחמתו האילמת של דור משוררים שלם, שלא יכול היה להשתחרר מעבותות המשורר הגדול. בלעדי מה שנראה כדגם החלופי לשירת ביאליק, שפיתח שלונסקי תוך כדי מאבק יצירתי זה, אי אפשר לשער את המשך התפתחותה של שירתנו, לא את שירת נתן אלתרמן ולא את שירת נתן זך וחבריו „המורדים, בתורם הם". והנפש היתה קרועה. מעבר לפואטיקה החדשה, לא־ביאליקאית, אנטי־ביאליקאית, גרמו תנועות המשיכה הרחיה להתפרצות. היא קרתה בסלהי שנת 1931, עם הדפסת שירו הפולמי של ביאליק „ראיתיכם שוב בקוצר ידכם" („באזנים", 22.10.31).

שלונסקי הגיב על השיר הזה במאמר ביקורת חריף שיצא נגד התלהמותו הרגשית ומערכו הלשוני. תמוה מזה, שלונסקי החשיד את השיר, ואת בכוורו, כלוקים בהשראה. „שיר – כמו שיר. ככל שיר מסוג זה. כלומר, שיר הזדמנות, שהיה עלול לעשות רושם אקטואלי ללא הזורה הפסוקית על מה שכתב המשורר לפני שנים רבות, וביחוד אלמלא קדמו לו השירים הפוליטיים הנמרצים כמנו בשירה העברית החדשה. וכך – שגרה מאומצת, ומשום כך רפויה. קצת לשון־קודש והרבה ביטויים, שבפרוזה סתם הם נמחקים בקולמוסו של העורך משום לשון נקיה, ובפיוט הם מעידים על חסרון בביצה חזונית, המתמלא בתחליף, בצחצחנות" („כתובים", 1931). זו הביקורת הגלויה והחריפה ביותר שכתב שלונסקי על ביאליק מעולם. במאמר שני, שפרסם שלונסקי ב„הארץ" (26.1.32), כבר הודה בעובדה, שיש מלחמת „צעירים" בביאליק והתנגדות עקרונית לאידיאולוגיה של „הכינוס". כך נפתחה, למעשה, „מלחמת התרבות" של הכל בכל, ועמה הגיעו יחסי שלונסקי וביאליק לידי ניתוק גמור. משעה זו ואילך נהיה שלונסקי „לעיני כל העם" לבעל „אסכולה" ולבעל „חצר".

ומן העניין הפואטי־פולמי אל העניין בשירה. בנקודת ההשקה בין שירה לפואטיקה מסתברת התחבטות הנפש, שהמשורר לא נרפא ממנה כל ימי חייו. במבחר נושאי השיר ובשדה האסוציאציות הלשוניות לא נפרדה שירת שלונסקי משירת ביאליק, אלא במידה חלקית. היא שבה והתרפקה עליה, בגילוי ובכיסוי, גם בשנות ה־40, ואף אחריהן. אפילו בקובץ המאוחר „על מלאת", בשיר שנושאו הוא שכחת העולם את אסונו של העם היהודי במלחמת העולם השניה, שיבץ שלונסקי משיר של ביאליק, כדי להקביל עירות: „תקה, ואין אדם... כלם נשא הרוח, כלם סחף האור". – רק הוא עודנו כאן: / זה נין הענותתי על פני השורה קרוח / לוקט את עצמותיך ומנשקן". השיבוץ הזה, בקונטקסט של השיר, הוא אמפטי. העבר נהיה לעבר, וביאליק כבר היה לנחלת ההיסטוריה, כ„אבי המת" בשעתו.

ובהתמסד המרד כזרם מוכר ומוזהה בשירה, בשנות חייו האחרונות של ביאליק, נקבעה עובדה היסטורית. פיוטית ראשונה במעלה: קמה בארץ־ישראל שירה עברית בעלת תוי פנים עצמאיים מבחינת תבנית נוף מולדת. למרות ההתחבטות הנפשית ראה שלונסקי באור מפוכח ובהיר את מגמת פניה של השירה בתכנים ובצורות, וביחוד כאשר תיארה את המאבק ואת אסון השואה. וממרחק של שני דורות, על תהפוכותיהם, ייאמר, כי שלונסקי היה ראשון המשוררים הארצישראליים.

הו, מה מתוק

(המשך מהעמוד הקודם)

אומר תודה. מחזיר את הכסא המבוייש למקומו, קורע איזה עיתון ישן שהתגלגל בצד השמאלי של השולחן, עוטף בו משהו.

„זה בשבילך", אמר לבסוף, מגיש לה את הצרור, „במתנה".

היא היתה סקרנית. „מה זה יכול להיות?" ניסתה לנחש.

גלגלי־עיניו הבהיקו רגע. „תפתחי, תפתחי", הוא ביקש.

היא גוללה את נייר־העיתון הקרוע. ציפורי־מסגרת דויד־שמונה, מכתבים־למערכת נרקיסי־שלוש, וטורים טורים של מודעות פטירה. היא המשיכה לגולל את כל היריעה עד שנתגלו בקצותיה שני נרות אחדים. נרות? מעולם לא ראתה נרות כאלה. משונים. בצבע חאקי מלוכלך, וכמו חישוקים־חישוקים מסתובבים במעלה סביב עצמם. מדיפים ריח של דבש. גופה נצבע.

„מה זה?" שאלה, „נרות זכרון?" ומייד התחרטה.

נפתלי כמובן לא שמע. רק ההפתעה שעל פניה שימחה אותו.

„איזה מין נרות אלה?" ניסתה שוב לשאול, והפעם צועקת.

„נרות של דבורים" געגע בשחוק.

„דבורים או צרעות?" התעקמה על עצמה.

„בהפסולת, מהפסולת", שב והדהד.

ו.

בערב, היא שמה את הנרות על אדן המכבה והדליקה אותם. לא סגרה את התריס, אבל כמו תמיד זרקה כבכה אחרון על היקום הרוחש אל שנתו, מרחמת על עצמה הרחמים־של־כלום. רחמים של לא־יודעת מה היא עושה כאן. בחדר הגדול המשיך נמרוד לטפס ולטפס אל הבר, מול צבעיו כתם אחר כתם, והיא עמדה שם בין ביור הלך – מתרוקנת מכל המילים. ושוב ידעה כי הכל זה רק טעות, טעות במילים הנדרשות, או טעות במילים שעדיין לא מצאה במילון. ולא משנה אם ראתה אופק או לא ראתה. אם שתקה מיתום או לא שתקה. אם צלחה כעיתונאית או לא צלחה. ואפילו אם רטטה כצעירה או כזקנה בלה. שהרי כל זה רק טעות. פסולת, פסולת. גם אם הנרות המשיכו להוליך כמו סיר מתוק־מתוק.

(חלקו הראשון של הסיפור פורסם ב„משא" של ערב פסח)

מקבץ

מחקרים ומסות של יצחק בער

במלאת חמש שנים למותו של פרופ' יצחק בער הוציאה החברה ההיסטורית הישראלית שני כרכים ובהם קובץ של חלק ממאמריו של ההיסטוריון שראו אור במהלך שנות עבודתו והתפרסמו בכתבי־עת שונים.

בכרך הראשון של „מחקרים ומסות בתולדות עם ישראל" שני חלקים: א) למהות הכתיבה ההיסטורית – ובו דיון על לימודי ההיסטוריה, על הערך החינוכי של ההיסטוריה הישראלית וציוני דרכים בתולדות עם ישראל. ב) העת העתיקה – ובו, בין השאר, על בעיות הדת בימי החשמונאים, תורת אחרית הימים בימי הבית השני, ירושלים בימי המרד הגדול.

הכרך השני מוקדש כולו לעם ישראל בימי הביניים.

לשני הכרכים מצורפים מפתחות של שמות ומקומות וכן מראי־מקום לפרסום הראשון של המחקרים והמסות.

„גיבור דורנו בארץ"

קובץ מאמרים מעזבונו של אורי שהם ראה אור בהוצאת „ספירוס" בשיתוף עם מכון כץ לחקר הספרות העברית באוניברסיטת ת"א.

הספר „גיבור דורנו בארץ" כולל מאמרים על האדם המתלבט השסוי בנפשו ביצירותיהם של ברנר, ס. יזהר ואהרון מגד. בפרק החותם – „הערות למשמעות המהלך האלגורי בסיפור העברי החדש".

ספרו הקודם של אורי שהם „המשמעות האחרת" (אף הוא בהוצאת מכון כץ) שהוקדש לסידרת עיונים בסיפורת האלגורית בספרות ההשכלה ועד ליצירתם של א. מגד וא.ב. יהושע, כבר זכה להדפסה שניה.

בשנת 1983 ימים ספורים לפני מותו יצא לאור ספר שיריו „כלוב קיץ".

שתי חוברות „מבפנים"

שתי חוברות של „מבפנים", כתב־עת של התנועה הקיבוצית המאוחדת, ראו אור בימים אלה.

חוברת מיוחדת (בהשתתפות „יד טבנקין") מוקדשת לזכרו של ישראל גלילי. ובה דברים ומכתבים משלו ודברי חברים על דמותו ופועלו.

השיר הפותח את החוברת הרגילה של „מבפנים" (אביב תשמ"ו) הוא „השיר המפוזר" של נתן אלתרמן, שיכלל בכרך חדש של „הטור השביעי" ובו שירים של ה„טור" שלא כונסו עד כה. בחוברת: דיון בתופעות הכהניזם, שיחה עם המזכירים החדשים של התק"ם, דעות ומחשבות על הספורט בקיבוץ, מבחר צילומים של יצירות שהוצגו בתערוכת אשתקד בגלריית הקיבוץ, שירים וסיפורים מאת: מאיר בוסאק, נורית טל, יעקב פרידמן, ניר קינן, אליעזר שטיינבארג, שיחה עם יונת ואלכסנדר סנד ודברי חברים על ספר השירים של יהושע רבינוב.

כנס ארצי לתיאטרון קהילתי

„קהל" – עמותה ישראלית לתיאטרון קהילתי תקיים בחול המועד פסח כנס ארצי על תיאטרון קהילתי, לרגל צאתו לאור של הספר „תיאטרון וקהילה", ספרו השני של יוסי אלפי מפעילי העבודה בתחום זה, מזה שנים רבות.

הכנס יתקיים ב־28 באפריל במרכז לאמנויות הבמה ובבית רבי בשכונת התקוה בתל־אביב החל בשעה 10 בבוקר.

יהיה בו מיפגש פתוח להחלפת דעות בין אנשי מקצוע לבין אנשי הבינהל, השותפים לעשייה התיאטרונית בקהילה. בשורה של סדנאות והדגמות מהעבודה הנעשית בכל רחבי הארץ יכופלו מכלול נושאים וסוגיות המתעוררים במהלך העבודה, מתוך נסיון שנצבר במשך חמש עשרה השנים שבהן פועל התיאטרון הקהילתי בארץ. כן יתקיימו הצגות תיאטרון, תערוכת צילומים, ויפעל מרכז וידיאו שבו יוקרנו ברציפות סרטים דוקומנטריים על פרויקטים הנעשים בשטח.

להברה "שיראי" דרוש
איש מכירות
בענף הברזל
+ נסיון מכביה
בעל רכב.
טלפון: 03-653392
03-653829

להברה לשרותי כח אדם
דרוש
מנהל סניף
* נסיון וידע בכח אדם
* רכב חובה!!!
* רצוי מאזור אשדוד.
נא להתקשר לטלפון 04-663536

דרושה
גרפיקאית
ביצועיסטית
לחברת פרסום
בראשון-לציון
טלפון: 950118

מזכירה כתבנית
הדפסה עברית אנגלית
ידע בהנהח"ש.
03-227177 15-19

הלוח הכללי

דרוש
מנהל חשבונות
בעל/ת נסיון במישרה מלאה
באזור אשקלון
טל' 051-31331

לעתון יומי
דרושה למשרה מלאה
פקידה מנוסה
למחלקת כוח-אדם
הדפסה במכונה חשמלית – חובה
טל' 286141 שלוחה 72

לחברה מסחרית
דרוש:
מנהל חשבונות ראשי (חשב)
הכישורים הדרושים:
1. נסיון של מספר שנים בהנהלת חשבונות ממוחשבת.
2. התמצאות בנושאי יבוא ומיסוי.
3. עדיפות לבעלי תואר רואה-חשבון.
— תנאים טובים. סודיות מובטחת —
לפנות בכתב-יד לת.ד. 6237, ת"א 61061

לחברת שיווק ארצית
בתחום מוצרי הצריכה
* **אנשי מכירות**
לחיפה, אזור הצפון, ירושלים, גוש-דן.
עדיפות לדובר ערבית
עדיפות לאקדמאי בעל רקע במסחר
עד גיל 30
* **מחלקים שכירים**
לחיפה, גוש-דן, ירושלים.
בעל רקע במסחר.
רשיון נהיגה ג' ומעלה.
* **מנהל חשבונות**
לסניף באזור חדרה
נא לפנות לת.ד. 447 כפר-סבא

לחברת בניה ארצית
דרוש:
מנהל עבודה
ותיק
בעל נסיון רב בבנית וילות (שלד וגמר) עצמאי ובעל יכולת בארגון צוות עובדים יעיל.
נא לפנות בכתב-יד, עם פרוט קורות-חיים ונסיון קודם, לת.ד. 6040 ת"א מיקוד 61060.

לסניף הסתור בירושלים
דרוש/ה
מנהל חשבונות מנוסה
במשרה מלאה
לניהול מערכת חשבונות של הסניף.
הכישורים הדרושים:
— סוג מקצועי 3.
— נסיון בענף התיירות.
לקביעת ראיון נא לפנות ליונה:
02-224171/2 ,231050 ,231561

לחברת שיווק גדולה
בענף הטקסטיל
דרוש/ה
סוכנות
למכירה ולקידום מכירות באזור המרכז ובאזור באר-שבע.
המישרה חלקית.
נא להתקשר לטלפון (03)9231552 לנחמה.

דלתא – גליל תעשיות בע"מ
DELTA - GALIL INDUSTRIES LTD.

למפעלינו בכרמיאל הנמצא בתנופת פיתוח דרושים בעלי התפקידים הבאים

מכונאי
מכונות סריגה
* רקע טכני
* נסיון מוכח.

איש אחזקה
* ידע בחשמל, פנאומטיקה, מסגרות מכנית
* רצוי מערכות מזוג אויר תעשייתי

מנהל משמרת
* יוצא צבא בתפקיד פיקודי המוכן לשלב אתגרים עם עבודה מעניינת
– לכל המשתחת מגורים בכרמיאל חובה –
– קיימת אפשרות לעזרה בדיור –
נא לפנות למול טל: 04-985753 או בכתב "גרבי דלתא" אזור תעשיה כרמיאל מיקוד 20100

דרושים/ות
נציגי/ות מכירות
לחברת פרסום
לתל-אביב ולגוש-דן
טלפון: 950118

בתי-כנסת | **חיטה** | **דירות** | **דירות למכירה** | **תנורי חימום** | **עסקים** | **צילום** | **שדוכים** | **הצעות עבודה** | **מכוניות** | **באר-שבע**

(המשך מעמוד 9)

הצעות עבודה | **ירושלים** | **דירות** | **וילות ובתים** | **דירות למכירה** | **דירות למכירה 4 חדרים ויותר** | **מכוניות** | **דירות למכירה 3–3½ חדרים** | **דירות למכירה 2–2½ חדרים** | **דירות בשכירות** | **דירות מרוהטות** | **עסקים** | **חניות** | **בת חג** | **בן חג** | **ריפוי והרזיה** | **הדרכה** | **שוק המציאות** | **הלוואות** | **חגים** | **תקליטים** | **מרקטים** | **מכונות תפירה** | **מלאכות אומנות** | **קיון ואחזקה** | **מחשבים** | **שדוכים** | **רוצים לקנות** | **רהיטים** | **מקררים** | **וידאו טייפ** | **מערכות קול** | **מכונות כביסה** | **חיות בית** | **כלי נגינה** | **רנו** | **אופנועים וקטנועים** | **איתור רכב גנוב** | **חלפי רכב משומשים** | **מציעים למכירה**

לחברה להפצת צבעים וכימיקלים
איש מכירות
לצלצל ביום א' החל מ-9.00

למשרד אדריכלים
דרוש,ה
אדריכל/ית בנין
בעל/ת נסיון רב.
טל' 03-256354,
03-269312

CCU Cardiac Care Units [Israel], Ltd.
לחברתנו עתירת ידע, בבעלות אמריקאית מהמתקדמות בתחום פתוח וייצור מערכות אלקטרוניות ממוחשבות בתחום הרפואי, דרושים:

למשרדנו הראשי בהרצליה

מנהל/ת חשבונות
סוג 3 עם נסיון לפחות שנתיים בהנה"ח ממוחשבת, בניהול מלאי והתאמות

מזכירת מנכ"ל
שליטה מוחלטת בשפות עברית אנגלית כולל הדפסה. נסוח מכתבים וטלקס, כושר נהול וארגון משרד השכלה אקדמאית עם נסיון כנהול משרד

אחראי שרותים ולוגיסטיקה
בעל רכב פרטי. ידע בסיסי באנגלית. נסיון של שנתיים בתפקיד דומה

נא לפנות בכתב יד וקורות חיים אל ת.ד. 3300 הרצליה פתוח 46769 ולציין CCU על גבי המעטפה.

לסניפנו בחיפה:

מהנדסי/ות אלקטרוניקה
נסיון של שנתיים לפחות במיקרופרוססורים

מהנדסי/ות תכנה
נסיון של שנתיים לפחות בתכנות בזמן אמיתי
רצוי נסיון בעבוד אותות

הנדסאי אלקטרוניקה
נסיון של שנתיים לפחות במקרופרססורים

נא לפנות בכתב יד וקורות חיים, אל ת.ד. 222 טירת הכרמל 30251 סודיות מובטחת

הלוח הכללי | הלוח הנפוץ ביותר | הלוח הגדול ביותר

שירות התעסוקה

מחפש עבודה מאוד?
באזורי ההדרים יש כעת אפשרויות רבות בקטיף, פיקוח, בקורת טיב, אריזה ועוד.

מחפש עבודה?
אנו נעזור לך בעבודה, ייעוץ תעסוקתי, הכוונה לקורסים מקצועיים. גם אתה תוכל למצוא עבודה מתאימה לך, במגוון ההצעות שבידינו.
הזדמנות שווה לכל

שירות התעסוקה לשירותך

מרחב תל-אביב
* **תופרות, טלפנית**, רצוי ידע באנגלית. מפעלי סריגים. 5157 25
* **נהגי ג'** לחלוקות לחם, מיזגים, ופועלים בלתי מקצועיים, מאפית לחם יפו 25 5158
* **חשמלאי סוסמך**, עד גיל 30, לגיוס קבע בצה"ל, 12 שנות לימוד, בריאות תקינה 25 5159
* **הנדסאי אלקטרו אופטיקה**, בוגר מגמת אלקטרו-אופטיקה, או מיכשור ובקרה, נסיון של 3 2 שנים בעבודת מעבדה, יכולת עבודה עצמאית, התעשיה הצבאית 25 5160
* **איש אחזקה**, תופרות, מפעל לייצור בגדי ים, ת"א 5161 25
* **פועלים** למפעל למצמדים יפו, 25 5162.
* **בחורה**, לגימור פסלי שעווה, מפעל ת"א 25 5163
* **עובדי ייצור**, מפעל לייצור סוליות נעלים, 25 5164 יפו
* **כתבנית אנגלית**, ברמה טובה, חב' לספנות ת"א. 5165 25
* **מלצון**, חב מגור יפו. 25 5166
* **סנדלרים**, מפעל נעלים ת"א 25 5167.
* **מפעילה**, בלי נסיון קודם, עבודה במשמרות בית תוכנה ת"א 25 5168
* **מכונאי רכב**, למכוניות סובארו ומג'ו. מוסך בת"א 5169 25
* **2 לבורנטים**, למעבדה שחור לבן, ריטוש נגטיבים 5170 25
* **מלצרים מקצועיים**, טבחים מקצועים, מלון רמדה ת"א 25 5171

,,לא יאכל פועל יותר על שכרו"

ירושלים
* **מתכנת** - נסיון 6 5 שנים, "זמן אמת" ומיקרו מחשבים, לחברה למחשבים 25 5172
* **כתבניות אנגלית**, על מיסוף, למשרד ממשלתי 5173 25

* **איש מבגיקה** לתפקיד מנהל עבודה, בעל ידע ביציקת מתכת, מפעל למתכת 25 5174.
* **שרטט טכני** בעל 3 שנות נסיון, משרד אדריכלים 5175 25
* **הנדסאי תעשיה** בעל 3 שנות נסיון, חב' קבלנית לבנין 5176 25
* **מונטז'רים מקצועיים**, להוצאת ספרים 25 5177.
* **צבע ובנאי**, למוסד ממשלתי. 25 5178.
* **עובדי אלומיניום**, למסגריה 25 .5179.
* **טכנאי ייצור**, לאחזקת מכונות סריגה, מפעל לטקסטיל 25 5180
* **מכונאי רכב**, בעל ידע בדיזל + 3 שנות נסיון, לחב הפקות קולנוע 25 5181

,,כל עבודה עדיפה על בטלה"
,,אין ברכה אלא במעשה ידים"
(תוספת ברכות ד' ח')

עמק יזרעאל
* **גזרן**, למפעל בנצרת עלית 25 .5182.
* **גגרים** לנגריות בנצרת עלית 25 5183
* **אורגים**, מפעל, נצרת עלית 25 5184
* **מכונאי למכונות תפירה**, למפעל בנצרת עלית 5185 25

למפעל במגדל העמק דרושים!
* **הנדסאי אלקטרוניקה**, פיסיקאים, הנדסאי חומרים כימיים, טכנאי אלקטרוניקה, טכנאי מיכשור ובקרה, טכנאי או הנדסאי אלקטרוניקה, טכנאי או הנדסאי כימיה, טכנאי או הנדסאי בתחום הפיסיקה, כימיה, אלקטרוניקה. בוגרי 12 שנות לימוד או יותר במגמות פיסיקה, כימיה ואלקטרוניקה. מהנדס חשמל, מהנדס מכונות, טכנאי מכונות, חשמלאי למפעל ראשי, טכנאי מיזוג אויר, אחראי בטיחות, תמחירן או תקציבן, מנהל חשבונות סוג 2, עם נסיון בעבודה בנקאית, 25 5186.
* **מנהל חשבונות** סוג 2, בעל נסיון של 3 שנים, מפעל בעפולה 25 5187
* **כתבנית**, עברית אנגלית, למפעל בעפולה 25 5188
* **חרט**, למפעל בעפולה. 25 5189.
* **מחסנאי**, למפעל בעפולה, 25 .5190.

רוצה לעבוד? יש עבודה!!!

הגליל העליון
* **מורה לאנגלית**, בי"ס מקיף דתי, בחצור 25 5191.
* **מהנדס מכונות**, למפעל מתכת בחצור. 25 5192.
* **חרטים וכרסמים**, בעלי נסיון, מפעל מתכת בחצור 5193 25
* **מודליסט מקצועי** בעל נסיון, מפעל מתכת בחצור. 5194 25
* **מלצרים מקצועיים**, לבתי מלון בטבריה 25 5195.
* **מנהלי חשבונות מקצועיים**, סוג 3, מפעל באיזור שיפוץ טבריה 25 5196

,,בעבודה לקינו — בעבודה נרפא"
(א. ד. גורדון)

אזור דן
* **תופרות זיגזג ואוברלוק** מתפרות באזור יהודה. 5197 25
* **כרסם** מפעל באזור יהודה 25 5198
* **נגר** מפעל באזור יהודה. 25 5199
* **מסגר** מפעל באזור יהודה.
* **פועלים בלתי מקצועיים**, למפעל באיזור לוד. 5200 25
* **צבעי ריסוס**, מפעל בלוד 25 5201
* **מפעלי טרקטור**, מפעל בלוד 25 5203
* **מחסנאי מזון**, מפעל בלוד. 25 5204.
* **טבחים מקצועיים**, לוד. 25 5205

שרון צפוני
* **מכונאי רכב מנוסה**, למוסך באליכין. 25 5206
* **מסגר**, 2 חשמלאים 2 עוזרי חשמלאים 25 5207.
* **שרטטת מכונות** למפעל באבן יהודה. 25 5208.
* **חדרניות** לבתי מלון בנתניה. 25 5209.

השומרון
* **הנדסאי אלקטרוניקה**, מפעל חדרה. 25 5210
* **סבלטון**, מפעל בפרדס חנה 25 .5211.

,,הכשרה מקצועית — עדיפה על אבטלה"
,,יד פועל על העליונה"

אופקים
* **חרטים וכרסמים**, למפעל בנתיבות 25 5212.
* **רתכים מעולים** למפעל בנתיבות 25 5213
* **הנדסאי או טכנאי אלקטרוניקה**, למפעל באופקים. 5214 25
כל הצעת עבודה המנוסחת בלשון זכר, מתכוונת גם ללשון נקבה ולהיפך.

הערה: כל הצעת עבודה המנוסחת בלשון זכר, מתכוונת גם ללשון נקבה ולהיפך.

בפרטים נוספים גש ללשכת התעסוקה במקום מגוריך הבא אתך תעודת זהות וכל תעודה המעידה על השכלה, מקצוע, נסיון, וכן תלוש זה.

הנני "יש עבודה – עבודה"
שם המשרה
שם
כתובת
סדרה מס' 23
11.4.86
הזדמנות שווה לכל

מעסיק את שירותך
באיתור ובמיון כח אדם מתאים ובהכשרתו.
התקשר ללשכת התעסוקה הקרובה והודע בה על כל משרה פנויה.
תוכל לקבל סיוע ממלכתי מטעמינו לקליטת עובדים חדשים ובהכשרה בזים במעלית באזורי פיתוח במוקדי אבטלה ולעולים.

נשיונל סמיקונדקטור
National Semiconductor

מרכז התכנון בהרצליה סיים לא מכבר את תכנון הדור השני של משפחת ה-32000 (NS32332). השגי המרכז הביאו את חברת האם להחליטה לפתח את הדור החדש של המיקרופרוססורים שיהיה מן המתוחכמים בעולם ויכיל פונקציות הקיימות כיום בסופר מיני מחשבים.

אנו ממשיכים בקליטת מהנדסים מצטיינים

אנו מחפשים:

מהנדסי אלקטרוניקה/ מחשבים
* תכנון מיקרופרוססורים מתקדמים בטכנולוגית CMOS VLSI.
* תכנון מערכות משובצות מיקרופרוססורים.
* פיתוח ארכיטקטורות מתקדמות ואינטגרצית חומרה-תוכנה.
* פיתוח מערכות בדיקה ממוחשבת למיקרופרוססורים.
* פיתוח מערכת עריכה אוטומטית.

בוגרי מדעי המחשב/ מתמטיקה
* פיתוח תוכנה תחת מערכת הפעלה UNIX
* פיתוח HIGHLY OPTIMIZED COMPILERS

אצלנו תמצא מרכז תכנון ופיתוח מתקדם בעל אוירה יוצרת ובלתי פורמלית תוך שילוב של מפעל קטן עם הגבוי והיציבות של חברת ענק אמריקאית.

אם אתה מהנדס בעל נסיון מוכח של מספר שנים והישגים מעולים באחד התחומים הנ"ל או סיימת לאחרונה את לימודיך בהצטיינות, אנא פנה בכתב בצרוף קורות חיים וגליון ציונים אל:
נשיונל סמיקונדקטור (ישראל) בע"מ
ת.ד. 3007 הרצליה ב' מיקוד 46104 עבור מנהל כח אדם.
(המודעה מיועדת לגברים ונשים כאחד)

אנטנה / אמנון דנקנר

סיכום ביניים

אחרי כמה חודשים של כתיבה אינטנסיווית במדור זה, מובן מאליו שעצם בדיקת קיומו נראית לי מוטלת בספק רב. לפתע הסתבר לי כי זהו המקצוע הקשה ביותר בעיתונות (ולאו דווקא בגלל שמנשה רז לא מדבר איתי, אחרי מה שכתבתי עליו). ממבקר הטלוויזיה מצפים שיבין בכל דבר. האחוזות האחרות בעיתון נחלקות על־פי העניינים: יש מבקרי תיאטרון ויש פרשני כדורסל, יש כתבי בידור ויש מומחים לבישול, יש פרשנים פוליטיים ויש כתבי־בידור. אבל מבקר הטלוויזיה המסכן, צריך בדרכו למערכת, ללבוש את החולצה הצהובה של „סופרמן", ולהבין בכל הדברים האלה. או על כל־פנים, לעשות עצמו מבין בהם, ולכתוב ככה שייראה כאילו יש לו עניין אוניברסלי בכל מה שקורה. במובן זה, מבקר הטלוויזיה הוא איש אומלל המתמודד מדי שבוע עם הדרישה להיות איש הרנסאנס המודרני. וזה בעצם לא נורא. אחרי הכל, אם אדם כמוני אינו יכול להיות איש־רנסאנס, מה הוא כן יכול להיות? הבעייה האמיתית היא בתחושת הניתוק וחוסר הרלוונטיות, שתוקפת אותי פעמים רבות כל־כך במשך השבוע, ביושבי מול המסך.

קח למשל את „סיבה למסיבה". תוכנית, אני לא אומר שלא. בהחלט תוכנית. לוקחת כך־וכך זמן, מושכת כך־וכך כסף מתקציב רשות השידור. מעסיקה כך־וכך צוותים טכניים, וכמה מנחים בדרגים, אורחים וחמרים. תוכנית. בהחלט תוכנית. לכה לא? מובן מאליו שבתור אורח־בן־חורין, זקוף קומה בחיים, לא הייתי מטריח את עצמי לצפות בה. ורק על שום שאני ממלא פקודות של הממונים עלי בלי להניד עפעף, אני יושב ומביט וכותב עליה. אולם מה לעזאזל הטעם בכל העניין? ברור מאליו שאכתוב על תוכנית כזאת, המכוונת הישר אל מרכזיו של המצח־הנמוך־הקולקטיבי, דברים של עקימת אף. אולם, הרי זה בדיוק כאילו אפרוץ ביום שישי בערב לסאלונים של חולון ובת־ים, ואתחיל להשתולל שם, אכבה בכוח את מכשירי הטלוויזיה ואוכיח את האנשים הטובים והפשוטים על פניהם, על שהם משחיתים זמנם בצפיה בתוכנית דלת־דמה כל־כך. ולעומת זאת, אם אפרוץ לבתים אחרים, שבהם גברים היודים וגבוהי־מצח שקועים בערב שבת, ב„בית בודנברוק" או ב„חיי אישים" של פלוטארכוס, שעה שנשותיהם הרקות והרוחניות מעלעלות בחיוך של קורת־רוח, בגליונות האחרונים של ה„בוק ריוויו" ושל ה„אנקאונטר". ואספר להם

בכמה מזה קצף על ההבלותות שמשדרים בטלוויזיה – הרי יתבוננו בי בהשתאות, וישאלו אותי בנימוס צונן, מדוע זה אני מפר את שלוותם בפרטים נלעגים על איזה דודו טופז, שמעולם לא שמעו את שמו. הרי לכם. מבקר הטלוויזיה מצוי איפוא באיזה לימבו,

חיים שיטרית. חוליו איגלסיאס מקומי

תלוי בין שמיים־וארץ, ובפוזה של המגן האחרון על הטעם־הטוב־הישראלי, הוא מטיף למשוכנעים, ומדבר סרה באוזניהם האטומות של מי שכלל אינם מעוניינים לשמוע. מה נשאר לו איפוא? נשאר לו התענוג המפוקפק של כתיבת כל מיני חרפות וגידופים בעבקי תסכולו. בינינו, זה לא הרבה, ולמרות שהדבר מעורר אילו גלים של חדווה פרדיסם – אין בכך אלא להוציא לכותב מוניטין של מר־נפש מקצועי.

הגיע הזמן להחליט כי מבקרי הטלוויזיה, על שום השתייכותם התרבותית ואנינותם המפורסמת, צריכים להיות מנועים מכתיבה על תוכניות כמו „סיבה למסיבה" ו„בין הכסאות". הוא הדין גם לגבי תוכניות הספורט ותוכניות הדת, המיועדות גם הן לקהל הצועק „יש אלוהים", כשאורי בלמליאן מעלה את בית"ר ליתרון. מה נותר איפוא? נותר „זה הזמן" ולעיתים „מבט שני", החדשות ו„סוף ציטוט".

גיסו קטן ולחוץ, שרק פעם ביובל נפתחים שעריו כשאורי פורת הרתום והטוב מתפנה לרגע מתכנון השידורים הישירים של תחרות ספורט זו או אחרת, וסותם חור בלוח־המשדרים באיזה קונצרט חגיגי או אפילו אופרה. זה הכל. ואכן, שוב אנחנו מגיעים לקלישאה הנדושה

אך חוקה של דלות הוכר בזיננו, והפעם בזיננו הטלוויזיוניים. מה שכלכד שבכל־זאת, להיות מבקר טלוויזיה זאת באמת לא פרנסה לבחור יהודי.

תנו לי מוסיקה

בכל־זאת. איך אפשר להתעלם מההופעה הבדהימה של מאיר שטרית ב„סיבה למסיבה", כשעמד שם וזימר כבקרי־דגיג, בסילסולי קול נהדרים וכלי דוף אחד. ואיך אפשר להתעלם מהביצועים הבלתי־רגילים של דב שילנסקי עם הכפיות המוסיקליות שלו ב„חיים שכאלה", שהעידו עליו כי החמיץ קריירה מפוארת, כמלייה של גל קוסטה בקרנבלים בריאו־לאים אפופי דעה ההסקו הרי הדברים כבר מהולים להצבעה לאט־לאט לכדי אופנה של ממש, שעל־פיה מואסים חברי־הכנסת בהו־מבדירות של קומבה התקשורת, ואם אין הם מוכשרים

להופעה מוסיקלית, הריהם שועטים על שורה הקטדרגל כתיישים קשישים.

מה שחסר בכל העניין הוא מעט עריכה קונסטרוקטיבית. היה צריך להראות את כבוד־השופט בייסקי מגיש את הדו"ח של הוועדה שלו לשמעון פרס, ובתוך זה באינסרטים קצרים את שילנסקי עם הכפיות, ואת שטרית בתור חוליו איגלסיאס מקומי. זה הרי מסמל את מה שקורה כאן בשנים האחרונות: מעשה ידינו טובעים בים והם אומרים שירה.

הקדישאי העליז של בגין

כלום אפשר שלא לאהוב את יחיאל קדישאי? כלום אפשר שהלב הקשה ביותר לא יימס אל מול רוחו הטובה, והאופטימיות המנשבת ממנו בכל שעות היממה. כלום יכול מישהו לשמור לו טינה או עברה? אני מודה שזה קשה, אבל אני, איכשהו, בכל־זאת מצליח בזה. כל מה שאומרים על יחיאל קדישאי הוא נכון, אבל זה בכל־זאת לא מצליח לחמם את ליבי, על שום שהכל הוא שאלה של מידה ושל דירוג עניינים. וכך מצאתי את עצמי, לפני כשלוש שנים, אומר למר קדישאי מילים מאד לא נעימות, ואף נבזיות משהו, במזנון הח"כים של הכנסת, ואפילו בהרמת־קול. להצדקתי, עלי לומר שהיה זה באחד מאותם ימים שחורים של מלחמת־לבנון, שבהם העניין נראה כמשהו שהולך להמשך בלי סוף, בלי טעם ובלי תכלית, אבל, לעומת־זאת, עם הרוגים רבים ופצועים רבים מהם. מר קדישאי ישב לו כדרכו בראש שולחן של קיביצערים, והפיק דברי חידודים בסבר־פנים מבודח, עם הרבה נחת. אני מודה שלא יכולתי לסבול את זה, הדם עלה לי מעט לראש, ואמרתי לו על כך כה סאמרתי. מר קדישאי היה אז, יש לזכור, ראש־לשכתו של מר בגין, שהיה עדיין ראש־ממשלה המתפקד, ואני סברתי כי מעט נמיכות רוח ופחות בהלה יאים לכל מי שיש לו יד או רגל בפיאסקו האיום הזה. מר קדישאי סבר, אז, כי דווקא בימים שחורים, יש לשמור על רוח טובה וקורטוב של הומור, ומאז אין אני מחבב אותו. קל מאד לשמור על רוח טובה במזנון הח"כים, מאשר בסיור מורט־עצבים במבואות צידון. אף אחד עוד לא שפך דם במזנון, והסיכון היחיד שהמופקים אותו נוטלים על עצמם, הוא האוכל האיום בו מלעיטים אותם שם.

עכשיו מקרינים תוכנית של „חיים שכאלה" עם קדישאי, ואני יכול בהחלט שלא לפרגן לו את זה. אמנם אין הוא מזיז גייקות גדול, ויש להניח כי לא תרם מעצתו ותבונתו לאסטרטגיה של מבצע של"ג, אבל, בכל זאת הוא היה עצם מעצמיו של השלטון המופקר, והזה הידע וחוסר

הידיעה הנצחית בחדשות־הרדיו, „חוגגים המוני בית ישראל את ליל הסדר". אני מניח שמי שעושה את הסדר כהלכתו, אינו עושה זאת כשמכשיר הטלוויזיה פתוח. לא. אפשר להניח בביטחה כי האנשים היחידים הרואים טלוויזיה בליל הסדר, הם כל אותם האנשים שלא עושים

יחיאל קדישאי. כוס תה במזנון בימים שחורים

האחריות של מנחם בגין, ובתור שכזה הייתי שמח יותר אילו היה נוהג צניעות והסתגרות, ולא פירש את סיפור חייו בשני המסכים, בעזרתו של עמוס אטינגר. איני יכול להימלט מן המחשבה כי שתיקתו המפורסמת של מנחם בגין, והתנזרותו מזרקורי החשיפה התקשורתית, הן מכובדות יותר ומרגיזות פחות מאשר פסטיוואל קדישאי המיותר.

מה משדרים לאלינור ריגבי

כשאני מציץ בלוח הכי־שדרים השבוע, אני חושב על מה שמשדרים בשעות שכאלה, כלשון

את הסדר: אנשים בודדים, שמתביישים להסתפח כזרים לאיזו משפחה, כל מיני סבים וסבתות שהנכדים שכחו אותם, כל מיני הורים שהילדים שלהם מעבר־לים, והם יושבים ומחכים, אגב לעיסה עצבנית של מצה, לטלפון מעבר־לים שיגיד להם „חג שמח". אולי גם כמה אפיקורסים להכעיס, המתמרדים כל שנה נגד מנהג הסדר, אבל כשהוא כבר מגיע, ליל הסדר, הם קצת מתחרטים על מרידתם, ומאזינים באיזו כמיהה עצובה לקולות הבוקעים מחלונות השכנים. לכל אלה מה משדרים? הרי זה ממש לעג לרש לשדר להם סדר פסח טלוויזיוני, או קונצ'רטו לכינור הנוסך עגמומיות דקה. לו אני הקובע, הייתי משדר דווקא בשעות האלה את הדברים הכי־מרותקים והכי־משעשעים והכי־מצחיקים, משהו באמת מוצלח ומושך, כדי להסיח את דעתם של כל אלה ממצבם.

שישי־אישי / אהוד מנור

מבבל עד בברלי־הילס

האידיש, בעיניו של רוסטן, היא ה„רובין־הוד" של השפות. אוהבת אירוניה כיוון שרק בעזרתה יכלו דוברי אידיש לשמור על שפיותם

אינני זוכר כיצד למדתי להבין ולדבר אידיש, אבל היום אני מסוגל לשוחח בחופשיות על כל נושא שבעולם בשפה שהורי נהגו לדבר ביניהם כדי „שהילדים לא יבינו". היתה זאת רחל־לאה, שכנה „זקנה־זקנה" (שהיתה אז קרוב לוודאי בגילי היום), שהתעלמה כליל מקיומה של השפה העברית, ושכחה לפני במשך שעות ארוכות, באידיש, את כל טענותיה כנגד העולם.

הייתי אז בן שבע או שמונה, ואני זוכר שמראה פניה וקולה הפנטו אותי. כיוון שסיפוריה חזרו על עצמם שוב ושוב, למדתי לזהות כל סיפור באמצעות צלילים מסויימים והעוויות קבועות, וידעתי בדיוק מירבי את מיקומן של כל האנחות. כסטודנט בארה"ב, בשנות ה־60, גיליתי בבית דודי ודודתי את עולם ה־YINGLISH (תערובת של אנגלית ואידיש), ואת היומון האידי של יהודי ארה"ב. את געגועי לאות העברית שיככתי ב„קריאת" באלבריים עתירי „אלף" ו„עין" על ישיבות הכנסת בירושלים, וזמני הדלקת־נרות בבברלי־הילז, בברונקס ובניו־ג'רסי.

אז גם שמעתי לראשונה את שמו של ליאו רוסטן, בעל־טור אמריקאי־יהודי, שלימים כתב ספר נפלא שנשא את השם „שמחת האידיש" – THE JOYS OF YIDDISH – 1968 לכסיקון אישי מלבב של מילים באידיש, אשר קנו להן מעמד לא מבוטל בשפה האנגלית. מאז

1968 גדל מספרן של המלים האידיות בשפת הרחוב האמריקאית, ולאחרונה מצאתי ספר המשך של רוסטן ל„שמחת האידיש" – „היידד לאידיש". אוצר בלום של בדיחות וחכמת חיים. האידיש, בעיניו של רוסטן, היא ה„רובין־הוד" של השפות: שפה המציעה קשת רחבה מאד של ניואנסים ואבחנות פסיכולוגיות סובטיליות. היא אוהבת את הפארדוכס כיוון שהיא יודעת שרק הפארדוכס יכול לעשות צדק עם עוולות החיים. היא אוהבת אירוניה כיוון שרק בעזרתה יכלו דוברי אידיש לשמור על שפיותם.

רוסטן מספר שמודעותו לאידיש החלה בגיל צעיר. אשה קשישה, עמוסת סלים, עצרה אותו ברחוב ושאלה אותו באידיש: „איש צעיר, אתה מבין אידיש?" „כן", השיב הילד. שאלה האשה: „VAT TIME IS IT".

כשהיה בן חמש שמע מפי אביו בדיחה יהודית אופיינית: שלושה עדים פוחלים ניצבו לפני שופט פוחל. „מה שמך?" שאל השופט את

איור – נעם נדב

העד הראשון. „אלי קרנץ", ענה העד השני. „לא דיברתי אליך!" הצהיר השופט. „לא אמרתי שום דבר", הזדעק העד השלישי.

אוצר הבדיחות האידי שאוב, לדברי רוסטן, מגרמנית (72 אחוזים), עברית (18 אחוזים); שפות סלאביות (16 אחוזים), לאטינית, צרפתית ואיטלקית (5.6), ואנגלית (3.55 אחוזים). „העובדה שמספרי האחוזים מסתכמים ביותר ממאה אחוזים", כותב רוסטן, „מדגימה את מגבלותיה של הסטאטיסטיקה. אני יודע שאפשר לסמוך על המספרים שלי. המצאתי אותם בעצמי, אבל רק לאחר ניתוח מתיש של הערכות סותרות מפי בלשנים מכובדים".

אפשר למצוא בספריו של רוסטן סיפורים על כל נושא יהודי תחת השמש. לכבוד החג, הרשו לי להביא שלושה סיפורי פסח.

גברת בילובסקי התפרצה בסערה למכולת, הניחה חבילת מצות פתוחה על הדלפק והיכתה באגרופיה על החבילה. „לזה אתה קורא מצות?

הן כל כך קשות שצריך גרזן בשביל לשבור אותן". „רגע, רגע", ענה לה החנווני, „אילו היו לאבותינו מצות כאלו במדבר, הם היו אסירי תודה". „כמובן", ענתה האשה בכעס, „בזמן שאבותינו היו במדבר המצות האלו היו טריות".

והנה הגירסה ההוליוודית של יציאת מצרים. משה אשר הנהיג את עמו דרך המדבר הגיע לים סוף. כשראה את הים קרא „מני". איש יחסי הציבור והעתונות, בא במרוצה „כן, אדוני".

משה: „הסירות?"
מני: „מה?"
משה: „הסירות. איפה הסירות שיעבירו אותנו?"
מני: „אוי אלוהים! משה! עבדתי כל כך קשה על כתבות־צבע וסיפורים אנושיים, עד ששכחתי"
משה: „עד ש...מה?"
מני: „שכחתי".

משה: „שכחת את הסירות? אידיוט! מטומטם! המצרים עומדים להגיע לכאן בכל רגע! מה אתה מצפה ממני לעשות? לבקע את הים, להעביר את בני ישראל בחרבה ולהטביע את כל המצרים שרודפים אחרינו? זה מה שאתה מצפה ממני לעשות?!"

מני: „בוס, אם אתה עושה את זה, אני מסדר לך שני עמודים שלמים בתורה".

ועוד אחת. תייר אנגלי בניו־יורק אכל, לראשונה בחייו, במסעדה יהודית נודעת. כשהבחין, על שולחן סמוך, בקערת מרק ובה שני כדורים זהובים, שאל את המלצרית: „איזה מין מרק הוא זה? המרק עם שני ה – ". השיבה המלצרית: „אלה הם כדורי מצה" (כדורים, באנגלית, הם גם „ביצים"). „אה", אמר האנגלי, „הייתי רוצה לנסות אותם". המלצרית הגישה לו את המרק. האנגלי נהנה מאד מהמרק ואמר: „יוצא מן הכלל! תגידי לי בבקשה, איזה עוד אברים של המצה אתם מבשלים?"

פילטרים / שלמה ארצי

סבא שלי והכוס של אליהו הנביא

סבא חזר והזהיר שאם אפקח עיניים ב„שפוך חמתך" ואתבונן באליהו הנביא, אתעוור ואהיה כמו דוד ברל שלא ראה סנטימטר אחד לפניו והתולים היו מבהילים אותו כאילו היו נמרים

סבא שלי מת בקיץ 1960, עד מותו זכיתי לחגוג במחיצתו 11 סדרי פסח, כהילכתם. הוא לא ידע חוכמות בליל הסדר. היו לו בגדים לבנים שסבתא היתה שולפת מן הארון ואותם היה לובש בליל הסדר. הוא נראה תמיד כמו צדיק, אחד מל"ו, כך לפחות נראה בעיני הילד שלי.

כמו לכל סבא אמיתי בימים ההם, ימי תחילת המדינה היה לסבא שלי זקן ארוך, כיפה לא סרוגה ושחורה שכיסתה כמעט את כל פדחתו. איך שלא יהיה, סבא היה בעיני יהודי יפה, עם הדרת „פנים" ובעל יושר בסיסי. הוא נהג להשתרע על הכרים הגדולים שסבתא פרשה על הספה הגדולה בביתם שבקריית ים ג'.

הייתי ילד תל־אביבי שעלה בתחנה המרכזית על אוטובוס „אגד" ירקרק ונוסע איתו לבדי, ממש לבדי, עד לפאתי הקריה הצפונית, שם חיכו לי חברים שעלו לא מזמן עם הוריהם ממרוקו, מכורדיסטאן ובעיקר מתימן.

כמו כל הילדים היינו משחקים כדורגל על שפת הים שגליו הגיעו עד חצרותיה האחרונות של הקריה וילדיה 'אל החצר' של סבא שלי, שהיתה מלאת בצלצלים ירוקים שהוא ואני שתלנו, וגם זני פרחים 'שאינני' יכול לנקוב בשמות־הם אך ריחם בלבה, יכול להעיף אותי גם היום כמו סם משכר לזכרונות שאין מהם דרך חזרה.

כל הבלה בלה הזה הוא הקדמה לסיפור ליל סדר ב־1955, בו גיליתי לראשונה את פרצופו האמיתי של אליהו הנביא.

בליל הסדר 1955 נשבה רוח אביבית נפלאה ועברה בין בתי הקריה, כששבנו סבא, אבא ואני מבית הכנסת, פגשנו ליד החצר של סבא את בני משפחת מלאכי, כולל אבנר חברי הטוב ביותר באותם הימים. ברכנו אותם לשלום, נכנסנו הביתה וכעבור חצי שעה החל סבא בניהול הסדר כהילכתו.

סבא אכן דיקדק דיקדוקי עניות בעריכת הסדר. הוא היה 'יהודי מאמין'. הוא היה יהודי חכם. האיש שהכניס אותי בקסם עולם האגדות, שממנו לא נחלצתי עד עצם הימים הללו. ובכל זאת סיפור אליהו הנביא הוא סיפור של התפכחות, אולי סיפור של התבגרות, אולי גילוי ואולי סתם אגדה שהמצאתי, כדי לספר לילדי.

אחרי ששרנו את „עבדים היינו" התכוננו ל„שפוך חמתך". ולפני לעצום עיניים חזק חזק, אמר סבא, כי באליהו הנביא לבני תמותה אין זכות להתבונן, וחזר והזהיר פעם פעמיים שאם אפקח את עיני ב„שפוך חמתך" ואתבונן באליהו הלוגם מכוס היין שסבתא מילאה לכבודו, אתעוור ואהיה כמו דוד ברל שלא ראה סנטימטר אחד לפניו, והתולים היו גורמים לו לבהלה כאילו לפחות כאילו היו נמרים.

להיות עיוור כמו דוד ברל בהחלט לא רציתי, כיוון שכבר הבנתי שעוורים מבלים את ימיהם במין חושך גמור ועצום, כמו בהפסקות חשמל ארוכות שהיו פוקדות את הקריה חדשות לבקרים בעיקר מפני שענייני חשמל היו מאורגנים כל־כך טוב אותם ימים.

ולמרות הכל, למרות אזהרותיו החוזרות ונישנות של סבא שלי, פקחתי את עיני ב„שפוך חמתך". לא יכולתי להתאפק, או אם תרצו, סקרנותי גברה עלי.

סבא בירך, או בעצם קילל: „שפוך חמתך על הגויים אשר לא ידעוך..." ואני פקחתי את עיני לאט לאט כדי לחזות באליהו הלוגם מכוסו. נו, את מי ראיתי במקומו? את סבא שלי כמובן, הצדיק התמים הישר באדם שלח את ידו אל הכוס, קרב אותה לפיו ולגם ממנה במהירות לגימה קטנה וזהירה. אחר־כך השיב את הכוס למקומה, סיים את התפילה ופקד על כולנו לפקוח עיניים כדי לחזות בפלא הגדול – בכוסו של אליהו שהתרוקנה מעט, והוכחה ניצחת לאליהו שהיה בביתנו בליל הסדר, ושתה מכוס געגועינו ולבסוף בירך אותנו בכל טוב ובאריכות ימים.

כך התפכחתי מן האשליה, ולא התעוורתי כמו דוד ברל. מה שכן, באותו לילה ראיתי־לא ראיתי כמה מלאכי שלום מרחפים בחדר, וכמה כרובים שהגיעו בטיסה מן השמים. בלילה ההוא קצת כעסתי על סבא שהעמיד פנים שהוא לפחות אליהו הנביא.

היום, אני מפוכח יחסית, מוסרף יחסית מן החיים המטורפים העוברים עלינו פה, במתח המטורף שהוא ארץ־ישראל או „ארץ ישראל", כמו שהיה סבא שלי אומר. אבל למרות הפיכחון אני עדיין ממלא בליל הסדר את כוסו של אליהו עד תומה, ומחכה שאליהו יבוא לביתנו ללגום ממנה. ואם לא הוא, אני חושב, שיבוא לפחות סבא שלי, שמת מזמן ולא זכה לראות את ניניו מקיימים סדר כהילכתו.

איור – נעם נדב